

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER KÜLTÜR VE MİRAS ÖĞRENME
ALANINDA OKUL DIŞI ÖĞRENMENİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLERE ETKİSİ**

Doktora Tezi

**Hazırlayan
Murat UTKU**

**Danışman
Prof. Dr. Vedat KARADENİZ**

Şubat 2023, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim. Araştırmada metin içi atıf gösterme yöntemi ile bilimsel atıflar yapılmıştır.

Murat UTKU

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi

Program Adı : Doktora Programı

Tez Başlığı : Sosyal Bilgiler Kültür ve Miras Öğrenme Alanında Okul Dışı Öğrenmenin Çeşitli Değişkenlere Etkisi

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 128 sayfalık kısmına ilişkin 17/02/2023 tarihinde IThenticate/Turnitin intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: %21' dir.

Filtrelemeye alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. 17/02/2023

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Danışman: Prof. Dr. Vedat KARADENİZ

Öğrenci: Murat UTKU

KILAVUZA UYGUNLUK

“Sosyal Bilgiler Kùltür ve Miras Öğrenme Alanında Okul Dışı Öğrenmenin Çeşitli Değişkenlere Etkisi” başlıklı Doktora Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Murat UTKU

Danışman

Prof. Dr. Vedat KARADENİZ

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Vedat KARADENİZ danışmanlığında **Murat UTKU** tarafından hazırlanan “**Sosyal Bilgiler Kültür ve Miras Öğrenme Alanında Okul Dışı Öğrenmenin Çeşitli Değişkenlere Etkisi**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda **Doktora** tezi olarak kabul edilmiştir.

17/02/2023

JÜRİ:

Danışman: Prof. Dr. Vedat KARADENİZ	İmza
Üye: Prof. Dr. Alperen KAYSERİLİ	İmza
Üye: Prof. Dr. Ahmet Ragıp ÖZPOLAT	İmza
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz KESKİN	İmza
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan AY	İmza

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.../..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /...../

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Bilginin öğrenci tarafından keşfedilme, kullanılma ve ürüne dönüşme süreçlerinin niteliğinin artırılmasında okul dışı öğrenmenin önemi gerçek mekânda zengin uyarıcılarla ve öğrenci deneyimiyle gerçekleştiği için giderek artmaktadır.

Küreselleşen dünyada milli bilincin korunması ve geliştirilmesiyle milletler geçmişten geleceğe varoluşunu sürdürülebilir. Zengin tarihi ve kültürel varlığa sahip Anadolu sosyal bilgiler ders mekânı olarak kullanıma uygunluğu test edilmiştir. Sonuçlarıyla bilimsel alana ve eğitim-öğretimin amacına ulaşmasına katkı sağlamasına ümitvarım.

Bu öğrenme yolculuğumda yolumu aydınlatan, motive eden ve cesaretlendiren danışmanım Prof. Dr. Vedat KARADENİZ'e kalbi duygularıyla teşekkürlerimi sunuyorum. Araştırma ve öğrenme hevesi kazanmamı sağlayan ilk öğretmenim anneme ve öğrenim hayatımdaki öğretmenlerime, araştırma yöntemlerine sağladığı katkıdan dolayı Prof. Dr. Ahmet Ragıp ÖZPOLAT'a, okul dışı öğrenme konusunda farkındalık kazanmamı sağlayan Dr. Öğrt. Üyesi Alpaslan AY'a, tezi sabırla ve titizlikle okuyup değerli katkılarını esirgemeyen jüri üyeleri Prof. Dr. Alperen KAYSERİLİ'ye, Dr. Öğrt. Üyesi Yılmaz KESKİN'e, makale ve kitaplarından yararlandığım bilim insanlarına ve fikir adamlarına teşekkür ederim.

Araştırmanın tamamlanması için gereken zamanı oluşturan ve beni motive eden kıymetli eşim Asel Fatma'ya, çocuklarımdan esirgediğim zaman için gelecekte beni anlayışla karşılayacaklarına inandığım göz aydınlıklarım Ecemnur ve Ediz Furkan'a, akademik arkadaşlığı için Hamza ALBAYRAK'a, dizgi ve düzenlemedeki yardımları için Nigar ÖZDAŞ'a, enstitü görevlilerine ve araştırmanın tamamlanmasında doğrudan veya dolaylı olarak katkısı olan herkese çok teşekkür ederim.

Araştırma sürecinde bilimsel düşüncenin büyüünde etkilendim ve haz duydum. Bundan sonrada akademide gayretle üretme mutluluğunu her daim yaşamaya ümitvarım. Bilgiyi üreten ve öğreten her kıymetliye selam ve dua ile...

Murat UTKU, Erzincan, 2023

SOSYAL BİLGİLER KÜLTÜR VE MİRAS ÖĞRENME ALANINDA OKUL DIŞI ÖĞRENMENİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE ETKİSİ

Murat UTKU

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Doktora Tezi, Şubat 2023

Danışman: Prof. Dr. Vedat KARADENİZ

ÖZET

Okul dışı öğrenme Avrupa ve dünyada gittikçe yaygınlaşmaktadır. Ülkemizde ise son yıllarda ilgi görmeye başlamıştır. Bu araştırmanın amacı kültürel miras eğitiminde okul dışı öğrenmenin öğrenci akademik başarısına, somut ve somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarına, kavram algılarına etkisini incelemek ve öğrencilerin okul dışı öğrenmeye yönelik görüşlerini belirlemektir. Nicel araştırma, kontrol gruplu yarı deneysel tasarımla uygulanmıştır. Araştırma grubu 2019-2020 eğitim öğretim yılında devlet ortaokulunda yedinci sınıfa devam eden 80 öğrenciden oluşmaktadır. Veri toplama araçları akademik başarı testi, somut olmayan kültürel miras tutum ölçeği, somut kültürel miras tutum ölçeği, kelime ilişkilendirme testi, okul dışı öğrenme değerlendirme formu, yansıtıcı günlük ve odak grup görüşme soru formundan oluşmaktadır. Verilerin analizinde ise nicel verilerin çözümlemesinde istatistik programı, nitel verilerin çözümlemesinde ise içerik analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre okul dışı öğrenme öğrencinin akademik başarısını, SOKÜM ile SKM tutumlarını ve kavram algılarını anlamlı şekilde artırmıştır. Ayrıca öğrenciler okul dışı öğrenmeye olumlu bakmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Öğretimi, Okul Dışı Öğrenme, Kültürel Miras

**THE EFFECT OF OUT OF SCHOOL LEARNING ON VARIOUS VARIABLES
IN SOCIAL STUDIES CULTURE AND HERITAGE UNIT**

Murat UTKU

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

PhD Dissertation, February 2023

Supervisor: Prof. Dr. Vedat KARADENİZ

ABSTRACT

Out-of-school learning is becoming increasingly common in Europe and the world. In our country, it has started to attract attention in recent years. The aim of this research is to examine the effects of out-of-school learning on students' academic success, attitudes towards tangible and intangible cultural heritage, and concept perceptions in cultural heritage education and to determine students' views on out-of-school learning..The research was implemented with a quasi-experimental design with a control group. The research group consists of 80 students attending the seventh grade in the public secondary school in the 2019-2020 academic year. Data collection tools consist of academic achievement test, intangible cultural heritage attitude scale, tangible cultural heritage attitude scale, word association test, out-of-school learning evaluation form, reflective diary and focus group interview question form. In the analysis of the data, statistical program was used in the analysis of the quantitative data, and content analysis was used in the analysis of the qualitative data.According to the results of the research, out-of-school learning significantly increased the student's academic success, SOK and SCM attitudes and concept perceptions. In addition, students have a positive view of out-of-school learning.

Keywords: Social Studies Education, Out-of-School Learning, Cultural Heritage Education

KISALTMALAR

KİT	: Kelime İlişkilendirme Testi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
ODÖ	: Okul Dışı Öğrenme
SB	: Sosyal Bilgiler
SBÖP	: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı
SKM	: Somut Kültürel Miras
SOKÜM	: Somut Olmayan Kültürel Miras
TDK	: Türk Dil Kurumu

İÇİNDEKİLER

SOSYAL BİLGİLER KÜLTÜR VE MİRAS ÖĞRENME ALANINDA OKUL DIŞI ÖĞRENMENİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE ETKİSİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvi
RESİMLER LİSTESİ.....	xvii

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM DURUMU

1.1.Giriş.....	1
1.2.Problem.....	4
1.2.1.Alt Problemler	4
1.3.Amaç	5
1.4.Önem	6
1.5.Varsayımlar.....	7
1.6.Sınırlılıklar.....	7
1.7.Tanımlar	7

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Okul Dışı Öğrenme	9
2.1.1. Okul Dışı Öğrenme Nedir?	10
2.1.2.Okul Dışı Öğrenmenin Tarihçesi.....	11
2.1.2.1.Birleşik Krallık	13
2.1.2.2.Avustralya ve Yeni Zelanda	14
2.1.2.3.Kanada	14
2.1.2.4.Finlandiya	14
2.1.3.Okul Dışı Öğrenmenin Önemi.....	15
2.1.4.Okul Dışı Öğrenmede İçerik-Teknik- Ortam İlişkisi	16
2.1.5.Okul Dışı Öğrenme Etkinlikleri	17
2.1.6.Okul Dışı Öğrenme Ortamları	18
2.1.7.Okul Dışı Öğrenmede Karşılaşılabilecek Güçlükler	20
2.2. Kültür, Kültürel Miras ve Kültürel Miras Eğitimi	22
2.2.1. Kültür Nedir?	22
2.2.2.Kültürel Miras ve Gelişimi	24
2.2.3.Kültürel Mirasın Önemi	28
2.2.4.Kültürel Miras Eğitimi Gelişimi.....	31
2.2.5.Miras Yorumu.....	35
2.3. Sosyal Bilgiler.....	37
2.3.1. Sosyal Bilgiler Nedir?	37
2.3.2.Sosyal Bilgiler Öğretimi Tarihçesi.....	40
2.3.3.Türkiye’de Uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları.....	40
2.3.4.Sosyal Bilgiler ve Okul Dışı Öğrenme	45
2.3.5.Sosyal Bilgiler ve Kültürel Miras Eğitimi	47

2.4. Benzer Araştırmalar	49
--------------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1.Yöntem	55
3.1.1.Araştırma Modeli.....	55
3.1.2.Çalışma Grubu	56
3.1.3. Veri Toplama Araçları	56
3.2.3.1. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği	57
3.2.3.2. Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği	57
3.2.3.3. Kelime İlişki Testi.....	58
3.2.3.4. Akademik Başarı Testi.....	59
3.2.3.5. Odak Grup Görüşmesi	62
3.2.3.6.Yansıtıcı Günlük.....	63
3.2.3.7. ODÖ Değerlendirme Formu	63
3.1.4. İşlem.....	63
3.2.4.1. Ön Testlerin Uygulanması	64
3.2.4.2. Deneysel işlemler sürecinde yapılanlar.....	64
3.2.4.3. Son Testlerin Uygulanması.....	68
3.2.4.4. Odak Grup Görüşmesi	68
3.2.4.5. İzleme (Kalıcılık)Testinin Uygulanması	69
3.1.5. Verilerin Analizi	69
3.2.5.1. Nicel Verilerin Analizi.....	69
3.2.5.2. Nitel Verilerin Analizi	70
3.2.Bulgular	71
3.2.1.Nicel Verilerin Analizinden Elde Edilen Bulgular.....	71
3.2.1.1. Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeğine İlişkin Bulgular	71
3.2.1.2. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeğine İlişkin Bulgular	73

3.2.1.3. Akademik Başarı Testine İlişkin Bulgular.....	75
3.2.1.4. İzleme Testine İlişkin Bulgular	76
3.2.2. Nitel Verilerin Analizinden Elde Edilen Bulgular	77
3.2.2.1 Kavram Algısına Yönelik Bulgular.....	77
3.2.2.2. ODÖ'ye Yönelik Öğrenci Görüşleri	99
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	122
ÖNERİLER.....	127
KAYNAKÇA.....	129
ETİK KURUL ONAYI.....	139
EKLER.....	140
ÖZ GEÇMİŞ	186

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanı Kazanımları	48
Tablo 2.2: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanı Değer ve Beceri Listesi	49
Tablo 3.1: Ön Test- Son Testli Araştırma Modeli	56
Tablo 3.2: Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımları ve Bloom Taksonomi Düzeyleri	60
Tablo 3.3: Akademik Başarı Testi Belirtke Tablosu.....	60
Tablo 3.4: Akademik Başarı Testi Madde Ayırt Edicilik ve Madde Güçlüğü Testi ...	61
Tablo 3.5: Okul Dışı Öğrenme Belirtke Tablosu.....	65
Tablo 3.6: Araştırmada Kullanılan Ölçeklere İlişkin Kolmogorov-Smirnov Normallik Değeri.....	69
Tablo 3.7: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği Ön Test Puan Ortalamalarına İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları.....	72
Tablo 3.8: Deney Grubu Öğrencilerinin Somut Kültürel Miras Ölçeği Ön Test ve Son Test Ortalama Puanlarının t-Testi Sonuçları	72
Tablo 3.9: Kontrol Grubu Öğrencilerinin Somut Kültürel Miras Ölçeği Ön Test ve Son Test Ortalama Puanlarının t-Testi Sonuçları	72
Tablo 3.10: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği Son Test Ortalama Puanlarına İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları	73
Tablo 3.11: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Ön Test Puan Ortalamalarına İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları	73
Tablo 3.12: Deney Grubu Öğrencilerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Ölçeği Ön Test ve Son Test Ortalama Puanlarının Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları.....	74
Tablo 3.13: Kontrol Grubu Öğrencilerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Ölçeği Ön Test ve Son Test Ortalama Puanlarına İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları	74

Tablo 3.14: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Son Test Ortalama Puanlarına İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları	74
Tablo 3.15: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Akademik Başarı Ön Test Puan Ortalamalarına İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları.....	75
Tablo 3.16: Deney Grubu Öğrencilerinin Akademik Başarı Ön Test ve Son Test Ortalama Puanlarının Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları.....	75
Tablo 3.17: Kontrol Grubu Öğrencilerinin Akademik Başarı Ön Test ve Son Test Ortalama Puanlarının t-Testi Sonuçları.....	76
Tablo 3.18: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Akademik Başarı Son Test Ortalama Puanlarına İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları	76
Tablo 3.19: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin İzleme (Kalıcılık) Testi Puan Ortalamalarına İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları.....	77
Tablo 3.20: Kontrol Grubu Kelime İlişkilendirme Ön Test Frekans Sonuçları	77
Tablo 3.21: Kontrol Grubu Kelime İlişkilendirme Son Test Frekans Sonuçları.....	81
Tablo 3.22: Deney Grubu Kelime İlişkilendirme Ön Test Frekans Sonuçları	87
Tablo 3.23: Deney Grubu Kelime İlişkilendirme Son Test Frekans Sonuçları.....	91
Tablo 3.24: Deney Grubu Öğrencilerin ODÖ'ye Yönelik Olumlu/Olumsuz Görüşleri	100
Tablo 3.25: Deney Grubu Öğrencilerinin ODÖ Ortamlarına Yönelik Görüşleri	103
Tablo 3.26: Deney Grubu Öğrencilerinin ODÖ Etkinliklerine Yönelik Görüşleri	105
Tablo 3.27: Deney Grubu Öğrencilerinin ODÖ,'yle Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Görüşleri.....	107
Tablo 3.28: Deney Grubu Öğrencilerin ODÖ Sürecinde Tarihi Mekânlara Yönelik Görüşleri.....	111
Tablo 3.29: Deney Grubu Öğrencilerin ODÖ'ye Yönelik Yansıtıcı Günlük Analiz Sonuçları.....	113
Tablo 3.30: ODÖ Ortamlarını Beğendiniz mi? Neden?.....	118

Tablo 3.31: ODÖ'nin SB Ders Tutumuna Yönelik Nasıl Bir Etkisi Oldu? Neden? ... 119

Tablo 3.32: ODÖ Etkinliklerinin Kültürel Farkındalığın Gelişmesine Yönelik Nasıl Bir Etkisi Olmuştur? Neden? 120

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: ODÖ Etkinliği Şablonu	18
Şekil 3.1: Kelime İlişkilendirme Testi Şablonu	58
Şekil 3.2: Kontrol Grubu Öğrencileri Kelime İlişkilendirme Ön Testi Zihin Haritası ..	79
Şekil 3.3: Kontrol Grubu Kelime İlişkilendirme Son Testi Zihin Haritası.....	84
Şekil 3.4: Deney Grubu Öğrencileri Kelime İlişkilendirme Ön Testi Zihin Haritası	89
Şekil 3.5: Deney Grubu Öğrencileri Kelime İlişkilendirme Son Testi Zihin Haritası ...	96

RESİMLER LİSTESİ

Resim 3.1.: Birinci Uygulama Resimleri.....	65
Resim 3.2.: İkinci Uygulama Resimleri	66
Resim 3.3.: Üçüncü Uygulama Resimleri	67
Resim 3.4.: Dördüncü Uygulama Resimleri.....	68

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM DURUMU

Bu bölümde araştırma fikrinin temelleri ve problem durumu belirtilmektedir. Ayrıca yapılan araştırmanın amacı, önemi ve diğer durumlar açıklanmaktadır. Araştırmanın alanyazındaki diğer araştırmalardan farkı ve katkısı da bu bölümde açıklanmıştır.

1.1.Giriş

Araştırma konusunun belirlenmesinde merak ve istek etkili olmuştur. İlk ‘Tarihi ve kültürel öge açısından zengin olan Anadolu’nun öğrencilerin milli bilincinin oluşturulmasında sınıf ortamı olarak kullanılmasının öğrenmeye etkisi nedir? Sorusunun cevabının oluşturduğu merak duygusudur. İkincisi ise okul dışı öğrenme yönteminin Avrupa başta olmak üzere dünyada yaygın şekilde kullanılırken ülkemizde akademik olgunluğunun yeni gelişiyor olmasıdır. Özellikle kültürel miras eğitimi kapsamında alanyazına katkıda bulunma isteği beni motive etmiştir. Bu ikisinin sosyal bilgiler ders içeriğinde birleştirdiğimizde tezin konusu belirlenmiştir.

Hızla ilerleyen bilimden etkilenen eğitimde sürekli gelişmekte ve öğrenmenin niteliğine odaklanmaktadır. Günümüzde öğrenmenin niteliğinin artması için öğrencinin öğrenme sürecinde etkin olması, sosyal yaşantı içinde deneyimleyerek öğrenmesi ve öğrendiği bilgileri çevresiyle ilişkilendirmesi önem arz etmektedir (Kabapınar, 2012, s.28). Bu özellikleri bir arada sunan yöntemlerden biri ise Okul Dışı Öğrenme’dir (Karadoğan, 2016, s.49). Bu yöntemde öğrenci okulun dışına çıkarılarak konuya uygun gerçek mekânlarda ders işlenmektedir. Bu sayede öğrenci gerçek mekândaki zengin uyarıcılarla etkileşime girerek kendi deneyimleriyle somut örneklerle öğrenmektedir (Kab & Açıklın, 2016, s.48). Özellikle soyut konuları fazla olan sosyal bilgiler dersinde bilginin somut olarak öğrenciye sunulması öğrenme süreçlerinin ve sonucunun verimli olmasına katkı sağlamaktadır (Saraç, 2017, s.60). Böylece okulda ders kitabıyla

öğrencinin zihninde oluşturulmaya çalışılan bilgiler, okul dışı öğrenme ortamdaki gerçek ve somut uyarıcılarla öğrenciye sunulmaktadır (Erten & Taşçı, 2016, s.650).

Okul dışı öğrenme yönteminde kullanılacak mekânlar “okul dışı öğrenme ortamı” olarak ifade edilmektedir. Bu ortamlar özel veya resmi müzeler, kamu hizmet binaları, bilim ve sanat merkezleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nca belirlenmiş olan tarihi mekân ve kültürel alanlar, ören yeri, sit alanları ve kütüphaneler ziyarete açık olan her türlü alanlardır eder (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2019, s.4). Bakanlığın listesine bakıldığında okuldan ulaşılabilir ve eğitim-öğretim konularına uygun mekân ile kültürel alanları işaret etmektedir (Işık, 2008, ss.293-294).

Okul dışı öğrenme yöntemiyle gerçekleştirilen öğrenme sürecinde öğrenciler merak ve ilgi duyar, soru sorar, araştırma yürütür, grupla çalışır, oyunla öğrenir, sanatsal beceriler sergiler, problem çözer, sorumluluk alır ve bilgilerini yapılandırır (Kozaner Yenigül, 2021, s.196). Bu sayede okul dışı öğrenme yönteminde öğrenme sürecinin merkezinde aktif katılımlı öğrenci yer almaktadır (Sözer & Oral, 2016, s.302).

Kültür insana ait her türlü unsuru içinde barındırmaktadır. Dil, tarih, mekân ve din gibi yaşamın her alanında kullanılan unsurlar başat durumdadır. “Kültür, toplumların tarihsel gelişim süreci içinde yarattığı bütün maddi ve manevi değerler ile bunları oluşturmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan araçların bütünüdür” (Türk Dil Kurumu [TDK], 2022). Kültürü korumak ve devamını sağlamak toplumların ayakta durabilmesinin temel zorunluluğudur. Bu açıdan toplumun tarih sahnesindeki rolünün devamı yine toplumu oluşturan bireylerin kültürlenme seviyeleriyle doğru orantılıdır. Kültür toplumun devamı için ne kadar önemliyse kendi varlığının sürdürülebilmesi için de bireylere ihtiyaç duyar. (Yeşilbursa, 2011, s.26). Kültür, kuşaktan kuşağa günün koşullarından etkilenerek gelişip ve değişerek geleceğe miras kalmaktadır. Geleceğin yetişkinleri olan çocuklara yaşadıkları çevrenin tarihi mekânlarını ve kültürel unsurların tanıtılması, anlamlandırılması ve geleceğe miras olarak bırakma bilincinin geliştirilmesi kültürleme süreci ile birlikte uluslaşma açısından önemlidir.

Bir ulusun veya ülkenin kültürel kimliğini oluşturan, tanımlayan, destekleyen veya gösteren, kültür tanımlamasının içine giren bütün ulusal yaratılar, kazanımlar ve maddesel varlıklar kültürel mirası oluşturur (Oğuz, 2001, s.7).

Ülkemiz kültürel miras öğeleri bakımından oldukça zengin bir geçmişe sahiptir. Orta Asya'dan Anadolu'ya ve Anadolu'dan günümüze gelen somut ve somut olmayan ari öğeler ile birçok kaynaktan beslenmiş ve tarih boyunca çeşitli uygarlıkların etkisiyle kültür mozaği oluşmuştur. Günümüzde ise bu değerli kültürel miras öğelerimizi doğru şekilde anlamak, korumak ve yaşatmak önemlidir (Bean, 1999, s.22). Kültürel eserler, kendinden sonraki nesillere, ortaya çıktıkları tarihleri gösteren tanıklardır. Bir toplumun içindeki alt kültürlerin olduğu kadar, toplumları birbirinden ayıran kültür farklılıklarının da korunması, bir anlamda insanlık tarihinin korunması anlamına gelecektir (Akay, 2006, s.41).

Kültürel miras, bir ülkenin yaşam tarzı ve halkının yaratıcı gücünü yansıtır. Yaşam kültürleri, onların mirasını güçlendirmek, onlarla doğrudan karşılaşma, deneyim ve takdir için bir şans verir. Kaybolan uygarlıklara erişim, tarihsel araştırma ve dikkatli bir fiziksel çalışma ile mümkündür. Geçmiş kültürlerin eşsiz, sanatsal ve bilimsel başarıları insanlığın ortak mirasının bir parçası olarak kabul edilir (Ahunbay, 2009, s.22).

Kültürün yaşatılması, sahip çıkılması ve atalarımızdan gelen birikimin geleceğin inşasında kullanılması “Kültürel Miras Eğitimi (KME)” ile gerçekleştirilmektedir (European Union's Heritage Educational Programme [Hereduc], 2005, s.18). Bu eğitimle öğrenciler yaşadığı yerdeki doğal ve inşa edilmiş çevrenin tarihini, önemini ve değerini kavrar ve bilgisini arttırmaktadır (Akkuş & Meydan, 2014, s.404). Böylece öğrenciler çevrelerinden yola çıkarak ulusun ve dünyanın tarihini, kültürünü keşfedebilir; yerel ile ulusal ve evrensel arasındaki ilişkiyi görebilir; konu ve olayları zamanın üstü bir bakışla değerlendirebilir ve gelecek için geçmişini okumayı öğrenerek yarının aktif vatandaşı olabilirler (Yeşilbursa, 2011, s.26). Çocuğun geçmişteki ve bugünkü kültürünü anlaması, aralarındaki sürekliliği anlamlandırması ve var olanı korumasının işlevsel yollarından biri de yaşadığı topraklardaki kültürel varlıklara yönelik bilinç oluşturmaktadır (Bülbül, 2016, s.681). Eğitimdeki yakından uzağa ilkesi kapsamında yakın çevresini anlayan ve algılayan çocuk, dünyayı da daha iyi anlayıp algılayabilmektedir.

Sosyal bilgiler dersi içerik itibarıyla önemli bir kültürel aktarım dersidir. Bu dersin temel amacı programda belirtilen değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip öğrenciler yetiştirmektir. Bu amaca ulaşmasında program kazanımlarının gerçekleştirilmesi kilit konumdadır. Öğrenme süreçlerinde kullanılan

yöntem ve tekniklerin seçimi ve tasarımı değer, bilgi ve beceri edinimine tesir ederek kazanımın gerçekleştirme düzeyine doğrudan, sosyal bilgiler ders amacına ise dolaylı olarak etki etmektedir. Bu nedenle eğitimde öğrenme süreçlerini nitelikli hale getirmek için yapılan araştırmalar artarak devam etmektedir.

1.2.Problem

Kültür ve Miras öğrenme alanında Okul Dışı Öğrenmenin Öğrencilerin Akademik Başarılarına, Kültürel Miras Tutumlarına, Kültürel Mirasla İlgili Kavram Algılarına Etkisi Nedir? Okul Dışı Öğrenmeye Yönelik Öğrenci Görüşleri Nelerdir?

1.2.1.Alt Problemler

1. Kontrol ve deney grubu öğrencilerinin somut kültürel miras tutum ölçeğinden aldıkları ön test puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?
2. Deney grubu öğrencilerinin somut kültürel miras tutum ölçeğinden aldıkları ön test ile son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?
3. Kontrol grubu öğrencilerinin somut kültürel miras tutum ölçeğinden aldıkları ön test ile son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?
4. Kontrol ve deney grubu öğrencilerinin somut kültürel miras tutum ölçeğinden aldıkları son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?
5. Kontrol ve deney grubu öğrencilerinin somut olmayan kültürel miras tutum ölçeğinden aldıkları ön test puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?
6. Deney grubu öğrencilerinin somut olmayan kültürel miras tutum ölçeğinden aldıkları ön test ile son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?
7. Kontrol grubu öğrencilerinin somut olmayan kültürel miras tutum ölçeğinden aldıkları ön test ile son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?
8. Kontrol ve deney grubu öğrencilerinin somut olmayan kültürel miras tutum ölçeğinden aldıkları son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?
9. Kontrol ve deney grubu öğrencilerinin akademik başarı ön test puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?
10. Deney grubu öğrencilerinin akademik başarı ön test ile son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?

11. Kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı ön test ile son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?

12. Kontrol ve deney grubu öğrencilerinin akademik başarı son test puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?

13. Kontrol ve deney grubu öğrencilerinin akademik başarı izleme (kalıcılık) testi puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?

14. Kontrol ve deney grubu öğrencilerinin “kültür ve miras” kavram algılarında ön test ve son test arasındaki farklılık ne düzeydedir?

15. Okul dışı öğrenmeye yönelik deney grubu öğrenci görüşleri nelerdir?

1.3.Amaç

Türk eğitim sisteminde çağın değişen ihtiyaçları doğrultusunda 2005 yılında sistemli bir program geliştirme süreci başlatılmıştır. Müfredattaki değişim 2018 yılında yapılan düzenlemelerle günümüzde de kullanılmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşımı temel alan bu program geliştirme süreci, müfredatla bağlantılı olarak kullanılan öğrenme ve öğretme yöntemlerini de doğrudan etkilemiştir. Bu program geliştirme sürecinin amacı, aktif öğrenmeye dayalı öğrenen merkezli ve beceri odaklı uygulamalarla nitelikli bireyler yetiştirmek olarak belirtilmektedir. Ancak bunun için öğrencilere uygun öğrenme ortamları sağlanmalıdır. Bu tür ortamları sağlayan ve gerçek yaşam fırsatları sunan okul dışı öğrenme yöntemi, öğretim programının amacına hizmet eden yöntemlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Kültür, bireylerden meydana gelen toplumu bir arada tutan bağı meydana getirdiği için kültürel mirasın korunması ve devamının sağlanması devletlerin/ milletlerin sürekliliği için önem arz etmektedir. Kültürel mirası korumak için yasalar (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2006); yaşatmak ve aktarmak için ise eğitim programları uygulamaya konulmuştur. Yasalar veya eğitim programlarının amacına ulaşabilmesi için bireylerin olumlu tutumla katılımı gerekmektedir (Arıkan & Doğan, 2013, s.33). Kültürel mirasın korunması ve yaşatılması için düşünülen modellerde de olumlu tutum ilk adım olarak düşünülebilir. Böylece bilinç, farkındalık ve katılım aşamaları için olumlu tutum geliştirilmesi gerekir.

Sosyal Bilgiler programında “Türk kültürünü oluşturan temel öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak millî bilincin oluşturulması” (SBÖP, 2018. s.11) amaçlandığı için temel eğitimde kültürel miras eğitiminin mihver dersi durumundadır (Gürel & Çetin, 2018, s.34). Alanyazın incelendiğinde öğretmenlerin (Avcı & Memişoğlu, 2016) ve öğrencilerin (Bülbül, 2016) bu derse yüklenmiş olan kasıtlı kültürleme görevinin farkında olduklarının ancak; yaşantıdan uzak teorik temelli bir eğitim nedeniyle alt seviyede olumlu tutum takındıklarına yönelik sonuçlarına ulaşılmaktadır (Karadoğan, 2016, s.49).

Bu araştırmada kültürel ve miras öğrenme alanı çerçevesinde okul dışı öğrenme yöntemiyle yapılan öğretimin, öğrencilerin KM tutumuna, KM kavram algılarına ve akademik başarılarına etkisinin incelenmesi ve ODÖ’ye yönelik öğrenci görüşlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Araştırma kapsamında teoriden ziyade öğrencilerin yaşantılarının bir parçası olarak okul dışındaki tarihi ve kültürel ortamlarda ders yapılmıştır. Bunun sonucunda sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenmenin etkililiğine yönelik bilimsel araştırmalara ve sonuçlara katkı sağlanması planlanmaktadır.

1.4.Önem

Öğrenme sürecinin nitelikli ve verimli olması için yapılan çalışmalar artarak devam etmektedir. Son dönemlerde Avrupa ve Amerika da önemli bir yeri olan okul dışı öğrenme üzerine araştırmalarda artış olsa da ülkemizde istenilen akademik olgunluğa erişememiştir (Çengelci,2013, s.231). Yapılan araştırmaların çoğunluğu fen eğitimi alanındadır. Sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan araştırmalarda ise öğrenciye yönelik çalışma az sayıda bulunmaktadır (Sözer & Oral, 2016 s.305). Bu deneysel araştırma okul dışı öğrenmeye yönelik öğrenci araştırması olarak katkıda bulunmaktadır.

Dünya ile birlikte ülkemizde de kültürel miras eğitimi okul ortamında derslerin içerisine yerleştirilerek yapılmaktadır. Bu uygulamanın etkililiğinin ölçülmesi için temel eğitim öğrencileri ile ilgili akademik bir çalışma yapmak önemlidir. Ülkemizde kültürel mirasın korunması ve yaşatılması ile ilgili çok sayıda akademik araştırmalar bulunmaktadır. Bununla birlikte, öğrencilerin kültürel mirasa karşı tutumlarını, başarıya etkisini ve kavram algılarını bütüncül olarak ölçmeye yönelik az sayıdaki araştırmalardan biri olması diğer bir önemli özelliğidir.

Bu araştırma öğrencilerde sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında yer alan kültür ve miras öğrenme alanında okul dışı öğrenme yönteminin öğrencilerin kültürel mirasa yönelik tutumlarına, akademik başarılarına, kavram algılarına ve ODÖ'ye yönelik öğrenci görüşlerini ortaya koymuştur. Bu bakımdan araştırmanın sosyal bilgiler öğretimi konusunda ve ODÖ'ye yönelik öğrenci araştırmaları alan yazınına katkı sağladığı düşünülmektedir. Ayrıca kültürel miras eğitimi ile ilgili daha sonra yapılacak olan araştırmalara, kültürel mirasın korunması ile ilgilenen kurum, kuruluş, sivil toplum örgütleri ve akademik çalışmalara katkı sağlaması temenni edilmektedir.

1.5.Varsayımlar

- Kontrol altına alınamayan değişkenlerin deney ve kontrol gruplarını eşit şekilde etkilediği varsayılmaktadır.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin ölçekleri cevaplarken objektif ve içten oldukları varsayılmıştır.
- Araştırmanın nitel boyutunda araştırmacı tarafından sorulan sorulara öğrencilerin samimi ve içten cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

1.6.Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 2019–2020 eğitim - öğretim yılı ile
- Erzincan, Merkez ilçe devlet ortaokulu 7. sınıf öğrencileri ile
- Sosyal Bilgiler müfredatında yer alan Kültür ve Miras öğrenme alanları ile
- Erzincan il sınırlarında gerçekleştirilen alan gezisi ile
- Kültür ve miras öğrenme alanı okul dışı öğrenme etkinlikleri ile
- Araştırmanın nicel kısmında kullanılan ölçme araçlarına ve nitel kısmında kullanılan soru formlarına öğrencilerin verdiği cevaplar ile sınırlıdır.

1.7.Tanımlar

Okul Dışı Öğrenme: Okul binası dışında konuya uygun mekânlarda öğretim programı kapsamında planlı ve programlı ders işlenmesidir.

Kültür: Kültür kavramının çok çeşitli tanımları bulunmakla birlikte bu araştırmada, insanoğlunun tarih süresince oluşturduğu somut varlıklar olarak ele alınmıştır.

Miras: Bu araştırmada kullanılan anlamda miras, geçmişte yaşamış uygarlıklardan ve atalarımızdan bize kalan maddi-somut kalıtlar olarak ele alınmıştır.

Kültürel Miras: İnsani çabanın sonucu olan somut veya soyut eserler ile doğal çevredeki insani faaliyetlerin sonucu olan eserlerdir. Ancak bu çalışmada kültürel miras kavramından kasıt, insanoğlunun meydana getirdiği tarihi, bilimsel, sanatsal ya da estetik değeri olan somut ve somut olmayan eserlerdir.

Miras Eğitimi: Kültürel mirasa dayalı öğretici bir yaklaşım, etkin eğitici metotların birleştirilmesi, eğitim ve kültür alanları arasında bir ortaklığı ve çok çeşitli iletişim ve ifade usulleridir (Council of Europe Committee of Ministers, 1998, s.31).

Kültür Varlıkları: Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır (<http://www.kulturvarliklari.gov.tr>).

Sosyal Bilgiler: Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından ortaokullarda okutulması zorunlu kültür dersidir.

Kültürel Mirasa Duyarlılık: Kültürel mirası koruma ve yaşatmaya karşı olan farkındalık, hassas olma

Kavram: Bir düşüncenin veya nesnenin ortak özellikleri ifade eden soyut ve genel tasarım

Akademik Başarı: Okulda yapılan sınavda alınan puan

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın ana konuları açıklanmaktadır. Bunlar okul dışı öğrenme, kültürel miras ve sosyal bilgiler eğitimidir. Problem durumunun çerçevesi kapsamında her konu ve ilişkileri ortaya çıkarılmaktadır. Böylece problemin çözülmesinde alanların potansiyelleri verebilecekleri katkı bir araya getirilmektedir.

2.1. Okul Dışı Öğrenme

Eğitim okul duvarlarını aşarak yaşamın her alanında yani okul dışında da yapılmaya başlanmıştır. Sosyal bilgiler eğitiminde öğrencilerin sosyal bilgileri daha iyi nasıl öğrenebilecekleri üzerine araştırmalar yapılmaktadır. Okul dışı öğrenme ortamları ve etkinlikleri bu amaç için birçok fırsat sunmaktadır (Ocak & Korkmaz, 2018, s.20). Okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilere birçok duyu organını kullanarak birinci elden deneyim fırsatı sunduğu, konuları günlük yaşamla ilişkilendirmeye de büyük katkılar sağlamaktadır (Ertaş, vd., 2011, s.195). Öğretmenler okul dışı gezilerin öğrencilere birinci elden deneyim kazanma fırsatı sunarken anlamlı öğrenmeye köprü oluşturup aynı zamanda sosyallik ve eğlenceyi desteklediğini düşünmektedir (Balkan Kırıyıcı & Atabek Yiğit, 2010, s.239). Bu anlamda, okul dışı öğrenme ortamları, plansız programsız, kendiliğinden gerçekleşen öğrenmelerin yer aldığı yerler olarak değil; belli amaçlar doğrultusunda düzenlenen gezi ve etkinlikler olarak değerlendirilmiştir (Laçın Şimşek, 2011, s.2). Fen öğretimine önemli katkılar sağlayan ve okuldaki eğitimi tamamlayan okul dışı öğrenme ortamları; özellikle ilköğretim öğrencilerinin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışlar kazanmasında oldukça etkilidir (Ocak & Korkmaz, 2018, s.21). Bunun yanında öğrenciler bu mekânlarda sözlü iletişim uygulamaları yaparak sosyal becerilerini de geliştirmektedir (Panizzon & McLennan, 2003, s.10).

2.1.1. Okul Dışı Öğrenme Nedir?

Okul, eğitim ve öğretim için tasarlanmış alandır. İçerisinde öğretmen ve öğrencileri ile yardımcı personel; öğretim sürecinde kullanılacak materyal; öğrencilerin dinlenme haklarını geçirecekleri doğal ve tasarlanmış alanlar bulunur. Okul denildiğinde bina merkezli düşünce oluşsa da öğretim için her zaman binaya gerek olmaz. Yaşanılan çevre eğitim ve öğretim sürecinin yürütülmesine olanak sağlar. Bu açıdan baktığımızda okul dışı öğrenme kavramı ön plana çıkmaktadır.

Öğrenme genel olarak kalıcı ve izli davranış değiştirmedir. Bu süreçte etkili olan unsurlar arasında çevrede önemli rol oynamaktadır. Öğrenilen konuya uygun uyarıcılara sahip çevre öğrenmeyi kolaylaştırmakta ve kalıcı olması konusunda etkili olabilmektedir.

Öğrenme üzerine yapılan araştırmalara 19. yüzyıldan itibaren öğrenme ortamı tartışmaları da girmiştir. Ortamın etkileri, özellikleri ve sağladığı imkânlar genel tartışma konuları olmuştur (bkz. Okul dışı öğrenme tarihçesi). Bu anlayış değişiminin sonucu olarak okul dışı öğrenme kavramı alan yazında kendine yer bulmuştur.

Okul dışı öğrenme kavramı hala tam oturtulamadığı için isim ve tanımda farklılıklar göstermektedir. Avrupa ve Amerika’da isim olarak *out of school education*, *out of class education*, *out door learning*, *out of school experiences*, *out of school opportunities* gibi farklı kullanımlar varken ülkemiz de ise bunun yansıması olarak okul dışı veya ders dışı öğretim, ders dışı etkinlikler olarak ifade edilmektedir. Kavram kullanımında meydana gelen farklılıkların temelinde formal ve informal öğrenme olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır (Prince, 2016, s.7). Formal öğrenme uygun bir ortamda önceden hazırlanmış öğrenme süreci ve ölçme araçlarıyla yapılırken informal öğrenme ise bu sürecin dışında kalan tüm unsurları kapsamaktadır. Bu iki öğrenme biçimi felsefesi başta olmak üzere genel özellikleri açısından birçok farklılık hatta karşıtlık içermektedir. Okul dışı öğrenme kavramının içeriği iki öğrenmede de kullanıldığı için farklı tanımlansa da çevreyle etkileşime geçerek öğrenme ifade edilmektedir. Bu araştırmada formal öğrenme olarak ele alınan okul dışı öğrenme/öğretme kavramının tanımı incelenmiştir.

Eğitim öğretimde çevresel unsurları, toplum yaşam alanlarını kullanmayı sağlarken bireysel ve grup çalışmalarıyla öğrenme sürecini zenginleştiren öğretimdir (Malone,

2008, s.7). Öğretmenle ile öğrencinin statüsünü değiştirerek öğrenmeyi hızlandırır. Öğretim programına uygun olarak okul binası dışında informal ortamlarda okul müfredatı çerçevesinde planlı etkinlikler gerçekleştirilen öğrenme biçimidir (Salmi, 1993; s.8). Bir eğitim uzmanı eşliğinde, planlı ve yapılandırılmış faaliyetlerle, müze vb. gibi okul dışındaki ortamlarda gerçekleşen öğrenmedir (Şimşek & Kaymakçı, 2015; s.4). Açık hava eğitimi, çocukların ve ergenlerin akademik, fiziksel, duygusal, sosyal ve psikolojik iyilik halleri de dahil olmak üzere genel refahlarını arttırmayı amaçlayan bütünsel bir eğitim şeklidir (Harun & Salamuddin, 2014, s.76). Alan yazındaki tanımlardan okul dışı öğrenmenin çerçevesi şu şekildedir,

- Okul binası sınırları dışında olan kaynakları kapsar.
- Kazanıma uygun ortam olmalı
- Öğrencinin merakını tetikler.
- Öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkide hiyerarşi bulunmaz.
- Öğrenme süreci planlanmış ve programa uygundur.
- Kazanım temelli öğrenim gerçekleşmektedir.

Okul dışı öğrenme önemlidir ve gittikçe sosyal bilgiler ve diğer disiplinlerde de kullanımı artmaktadır (Lâçin Şimşek, 2011, s.4).

Disiplinler arası çalışmaya uygun olan bu öğrenme alanyazını genç ancak hızlı şekilde gelişmeye devam etmektedir (Prince, 2016, s.8). Gelişmiş ülkelerde 'deneyimsel öğrenme, miras eğitimi, macera eğitimi, organize kamplar, çevre eğitimi, saha çalışmaları, doğa çalışmaları, açık hava oyunu (Rickinson, vd., 2004, s.15), doğa temelli spor ve vahşi yaşam terapisi gibi ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere çok çeşitli yaklaşımları, odakları ve yöntemleri verimli bir şekilde kapsadığı görülmektedir (Humberstone, vd., 2016, s.2).

2.1.2.Okul Dışı Öğrenmenin Tarihçesi

Geçmiş dönemlerde eğitim kişilerinin isteklerine bağlı olarak kurumsal yerine daha çok bireysel gerçekleşmekteydi. İnsanın yaşadığı her dönemde öğrenme olduğu için okul dışı öğrenmeyi ilk kimin bulduğunu ya da ilk nerede ortaya çıktığını belgelen-

dirmek zordur. Bu bölümde okul dışı öğrenme fikrine yazılı kaynak oluşturan bilim insanlarından başladığını kabul ederek gelişim süreci açıklanmaktadır.

Aristo antik çağlarda agora denen pazar yerlerinde insanlarla sohbet ederek eğitim yapmıştır. Bu eğitim kapsamında bazen insanları konuyla ilgili alanlara götürerek gösterme ve yapma şeklinde de gerçekleştirmiştir. Bu olayı eğitim terminolojisi üzerinden incelediğimizde informal ortamda basit planlı bir öğretim olarak yorumlayabiliriz. Bu açıklamanın bugünkü karşılığı ise okul dışı öğrenme/öğretme olarak ifade edilmektedir. Okul dışı öğrenme antik çağlardan beri yapıldığına buna benzer pek çok çıkarım yapılabilir. Günümüzden farkı ise eğitim henüz kurumsallaşmadığı için bireysel olarak yapılıyor olmasıydı.

Artan nüfusla önce şehirler ve ardından da devletler kurulmuştur. İnsanların devlete asker olması başta olmak üzere farklı amaçlar için eğitim vermek ihtiyaç haline gelince okullar kurulmuştur. Zamanla devletlerin eğitim kurumlarında daha kaliteli eğitimler vermek için düşünürler öneri ortaya koymuştur. Bunlardan biri olan Jean Jacques Rousseau 18. yüzyılda yazılan “Emile ya da Eğitim Üzerine” kitabıyla ilk örnektir diyebiliriz. Bu kitabı okuyan Pestalozzi daha önce kurmuş olduğu okulun yapısını bu kitapta fikirlerle zenginleştirerek kır okulları ile doğa eğitimini okul dışında verme fikrini ortaya koymuştur (Unesco, 1994, s.301).

1930’larda John Dewey tarafından yayınlanan “Deneyim ve Eğitim” adlı eserde geleneksel okul anlayışının yerine bireysel deneyime dayalı yeni eğitim felsefesine ihtiyaç duyulduğunu açıklamıştır. Bunu ise pozitivism olarak ifade etmiş ve alan yazında ilerlemeci olarak yer edinmiştir. Bu kitapta bireyleri öğrenmenin doğasına uygun şekilde öğrenme konusuyla ilişkili bir ortamda kendi öğrenme isteğini ortaya çıkaracak eğitimden bahsetmektedir.

1927’de okul kurup geleneksel eğitime alternatif olmak için çaba gösteren Bertrand Russel 1932’de okuldaki ayrıldıktan sonra aynı tarihte “Education and the Social Order” eserini yayınladı. Bu kitabında geleneksel okulu bireylerin düşünsel yetileri kazandırmada engel olarak görmekte ve ezberci öğretimi de araç olarak kullandığı yönünde eleştiride bulunmuştur (Russell, 2009, s.7). Çözüm olarak çocuğu belirli bir program kapsamında özgür iradesiyle öğreneceği ortamlar oluşturmaktadır (Yılmaz, 2001, s.69). Önerilen modelde eğitim otoritesi oldukça azdır ve çoklu öğrenme programıyla eğitim

yapılır. Çocuklar okul dışında, açık havada ilgileri kadar öğrenerek zamandan tasarruf edecektir. Formal dersler ise ulusal çapta radyo veya televizyondan herkese açık olarak yayınlanacaktır (Yılmaz, 2001, s.70).

1970’li yıllara gelindiğinde ise Ivan Illich’in 1973’te “Okulsuz Toplum” adlı eseriyle eğitimin kurumsallaşmaya sıkıştırmanın yanlış olduğu tartışmasını gündeme getirmiştir. Okulun varlığından ziyade modern dünyadaki işlevinin yetersiz olduğunu iddia etmiştir (Gündüz, 2006, s.239). Diploma ile oluşturulan kast sistemi olarak yorumladığı eğitimde öğretmen ve öğrenci arasındaki hiyerarşiyi de eleştirmektedir. Ayrıca okulun tam gün olması çocuğun kişisel gelişimine de olumsuz yansıdığı (Doğan, 2000, s.92) ve başka şeyler öğrenmek için zamanını elinden aldığını da iddia etmektedir (Illich, 1973, s.2). Okulsuz toplumu, reformu başlatan rahipler gibi, okulun toplum dini olduğunu gören bilinçli eğitimciler tarafından başlatılacaktır (İllich, 1998, s.104). Bu eğitimcilerin aracılığı ile topluma okul dayatmasının gerekli olmadığını ve ortadan kaldırılmasının birey ve eğitimin doğasına daha uygun olduğunu, öğrenme ve beceri geliştirmenin genel olarak okul dışı ortamlarda yapılması yönünde öneri ortaya koymuştur (Günay, 2019, s.101). Eğitim insan doğasının ihtiyacı olduğu için çocukları “eğitsel ağlara” yönlendirerek okul dışındaki birçok mekânı eğitim alanına dönüştürmeyi düşünmüştür (Doğan, 2000, s.93).

Günümüzde ülkelerin önemli bir kısmı okul dışı öğrenmeyi müfredatlarının bir parçası haline getirmişlerdir. İngiltere liderliğinde ve onun ekolünde devam eden ülkeler bu konuda kurumsal olarak yapılanmış, komisyonlar oluşturulup kararlar alınmış ve uygulanıştır. Birkaç ülkede yapılan çalışmalar şöyledir.

2.1.2.1.Birleşik Krallık

Bir şemsiye yapı olan English Outdoor Council, okul dışı öğrenmeyi, öğrencilerin ve öğretmenlerin bir yandan açık havayı kucaklarken bir yandan da derse tamamen katılmalarının bir yolu olarak tanımlanmaktadır (Bentsen, vd., 2021, s.306). EOC, ODÖ’yü "müfredata derinlik sağlayan ve öğrencilerin fiziksel, kişisel ve sosyal eğitimlerine önemli katkı sağlayan" bir eğitim olarak görmektedir. İngiltere’de Learning through Landscapes (Manzaralarla Öğrenme) ve Orman Okulu gibi uygulamalarla uygun maliyetli ve kolay erişilebilir öğrenme alanlarını savunmaktadır. Son dönemlerde okul dışı öğrenme için tüm okul seviyelerinde yoğun uygulamalarla öğrencilerin birçok alan-

da farklı becerilerinin yanında kişisel gelişimleri amacıyla uzman yaklaşımlar geliştirilmektedir (Jucker & Von, 2022, s.17).

2.1.2.2.Avustralya ve Yeni Zelanda

Avustralya Müfredat Değerlendirme ve Raporlama Kurumu, okulların öncelikle bilim, sağlık, beden eğitimi ve beşeri bilimler öğrenme alanları aracılığıyla ülke genelinde okul dışı öğrenme yürütmesini desteklemek için müfredat belgeleri geliştirmiştir (Neville, vd., 2022, s.13).

2.1.2.3.Kanada

Okul dışı öğrenme, Kanada'daki, açık hava kampı ve konut programları, okul temelli programlar ve okul gezileri aracılığıyla çevre eğitimi ve macera eğitimi üzerine kuruludur yapılmaktadır. Kanada'da okul dışı öğrenme beceri temelli planlanmaktadır. Gezilerin odak noktası ise macera eğitimidir. Kanada'nın her yerinde çevresel farkındalık veya eğitim atölyeleri yapılmaktadır (Henderson & Potter, 2001, ss.228-230).

2.1.2.4.Finlandiya

Finlandiya okullarında, “dış mekân eğitimi” terimi, liseler için ulusal çekirdek müfredatta olduğu gibi temel eğitim için ulusal çekirdek müfredattaki hedeflere ulaşmak amacıyla sınıf dışında gerçekleşen öğretme ve öğrenmeyi temsil eder. Liselerde (16-18 yaş arası öğrenciler), tema “Sürdürülebilir Kalkınma”dır. Öğrenciler, sürdürülebilir bir yaşam tarzı sürdürmeye, sürdürülebilir kalkınma için harekete geçmeye ve SD'nin zorluklarını incelemeye teşvik edilir. Bazı meslek enstitüleri, esas olarak turizm ve deneyim endüstrilerine odaklanan “Doğa ve Çevre Çalışmaları” alanında ikincil derece sunmaktadır. Humak Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, macera sporları ve pedagoji, turizm ve girişimcilik için teknik becerilere odaklanan İngilizce programında Macera ve Açık Hava Eğitimi alanında lisans derecesi sunmaktadır. Programa yılda 20 öğrenci alınmaktadır. Ayrıca Humak Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Açık Uygulamalı Bilimler Üniversitelerinde macera sporlarında aktif olan öğretmenler ve kişiler için güncelleme eğitimi sunmaktadır (Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto ry).

Teknolojiyle birlikte değişen ve dönüşen dünyada okuldan beklentilerde değişmektedir. Bu değişimi önceden fark eden Pestalozzi, Dewey, Russel, Illich vb. düşünürler okulunda değişmesi ve dünyanın yeni düzenine daha uygun ve ihtiyaç duyulan ya-

şam becerilerinin kazandırılması için fikir üretmişlerdir. Düşünürlerin ortak paydası ise okul dışı öğrenmenin günümüzde önemli hale geldiğidir. Özellikle bilgi teknolojilerinin gelişimi sonucu internetin icadıyla bilgiye erişimin kesintisiz olduğu bir dönem başlamıştır. Öğrencilerin gündelik hayatlarındaki alanlarda da eğitim faaliyetleri düzenlenerek eğitim ve öğretim yapılması yaygınlaşmıştır. Öğretimle okul müfredatı uygulanırken kazanılan öğrenmeyi öğrenme becerisi ile informal öğrenmeler için temel oluşturulabilir.

2.1.3.Okul Dışı Öğrenmenin Önemi

Okul dışı öğrenme Avrupa başta olmak üzere dünya genelinde uluslararası bir uygulama haline gelmiştir. Birleşik Krallık (Beames, vd., 2012, s.8), ABD (Humberstone & Stan, 2011, s.532) dahil olmak İskandinav ve İzlanda bölgeleri (Norðdahl & Jóhannesson 2014, s.403). Deniz aşırı Avustralya da ise gelişme aşamasındadır (Comber, 2016, s.23).

Okul ortamında gerçekleşen öğrenme ile okul dışı öğrenme derinliği farklılık gösterebilir. Örneğin, okulda oturan ve kitaplardan öğrenen geleneksel öğrenci modeline karşı planlanan okul dışı ortamda sorgulamaya dayalı bir öğrenme etkinliğinde öğrencinin süreçteki etkinliği farklılaşır. ODÖ etkinliğinde daha aktif olacağından öğrenme şekli ve kalıcılığı da olumlu olarak farklılaşacaktır (House of Commons House of Commons Education and Skills Committee Report, 2005, ss.7-8).

Okul dışı öğrenme ortamlarındaki eğitimler ve etkinlikler derslerdeki bilgilerin bireyler tarafından doğrudan deneyimlenmesini, günlük yaşamlarıyla ilişkilendirilmesini böylece öğrencilerin işlenen dersler esnasında sık sık akıllarına takılan “ben bunları nerede kullanacağım?”, “Gerçek hayatta bu bilgiler ne işimize yarayacak, nerede karşımıza çıkacak?” sorularına cevap bulmalarına yardımcı olmasına ek olarak öğrencilerin derslere yönelik olumlu tutum geliştirmelerine de olanak sağlamaktadır (Gerber, vd., 2001, s.547).

ODÖ öğrencinin ve öğretmenlerin hiyerarşik ilişkisini değiştirir. Öğrenciler okul dışına çıkarıldıklarında aktif öğrenciler haline gelirler. Etraflarında gördükleri zengin uyarıcıları sorgulayarak araştırmaya başlarlar. Öğretmenlerin kendileri, öğrencileriyle birlikte deneyimler oluşturan aktif öğrenciler haline dönüşür. Böylece birlikte öğrenme

sürecini başlatır ve öğrenme etkinlikleri üzerine düşünmeye sevk etmektedir (Sarivaara & Uusiautti, 2018, s.78).

Okul dışı öğrenme ortamları ile ilgili olarak yapılan çalışmaların günlük yaşamla ilişkilendirme (Ertaş, vd., 2011, s.195), akademik başarı, tutum (Bozdoğan & Kavcı, 2016, s.1067), ilgi, motivasyon (Bozdoğan & Yalçın, 2006, s.109) ve sosyal ve duygusal gelişimini (Heras, vd., 2020, s.11) olumlu artırmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin yenilikçi becerileri fark etmesine ve geliştirmesine (Morentin & Guisasola, 2015, s.210) ve bu ortamların eğitim sürecinde kullanılmasına yönelik tavsiye (Selanik-Ay & Erbasan, 2016, s.47) mevcuttur.

Okul dışı öğrenme etkinliklerinin uygulanmasıyla birlikte okuldaki disiplin ve sınıf yönetimi problemlerinin azalmasına (Meighan & Rubenstein, 2018, s.172), öğrenmeye katılımın (Breunig, vd., 2008, s.259) ve motivasyonun artmasına (Fägerstam, 2014, s.78) ve standart testlerde performansın artmasına (Malone, 2008, s.4), öğrencilerin iletişim becerilerin gelişimine (Scott, vd., 2013, s.49) ve öğrenmelerin daha kalıcı olmasına (James & Williams, 2017, s.67) katkı sağlamaktadır.

2.1.4.Okul Dışı Öğrenmede İçerik-Teknik- Ortam İlişkisi

Öğrenmelerin gerçekleşmesi için etkinliğin bileşenleri olan içerik-yöntem ve ortamın birbiriyle uyumlu olması gerekir. Her bir öge diğerinin verimliliği üzerinde etkilidir. Ders tasarımı yaparken hiyerarşik düzende verilen 3N (Ne? Nerede? Nasıl?) sorusunun cevaplarıyla ilerlemek ODÖ'nin verimliliğini artıracaktır. 3N içinden "Ne" sorusu bize içeriğin hedefini yani kazanımı vermektedir. "Nerede" sorusu okul dışı öğrenmenin geçeceği ortamı vermektedir. "Nasıl" sorusu ise ODÖ'de kullanılacak yöntemi vermektedir (Şen, 2019, ss.8-9).

Ders esnasında edinilecek olan kazanım programda çerçevesi belirlenerek verilmiştir. Çerçeve içinde geliştirilmesi gereken beceri ve değerlerde yer almaktadır. Kazanımı belirledikten sonra bu kazanıma uygun olan ODÖ ortamı belirlenmelidir. Bu ikisi birbiriyle yapısal olarak uyumlu olmak zorundadır. Tarih içerikli bir kazanımı tarihi mekânda, sosyal içerikli bir kazanımı sosyal ortamda veya kültürel içerikli bir kazanımı müze vb. yerlerde öğretmek gerekir. Teknik ise ortamı en verimli şekilde kullanmayı sağlayan, öğrencinin merak duygusunu harekete geçiren ve yeni bilgilerini uygulama

fırsatı veren şekilde seçilmelidir. ODÖ etkinliğinde zamana dikkat edilerek birden fazla yöntem kullanılabilir.

Üç unsur arasında yeni olan ODÖ ortamıdır. Kazanım ve teknik sınıf öğrenmelerinde de kullanılmaktadır. Bu edenle ders planı hazırlayan öğretmenin ODÖ konusundaki becerilerde bu üç unsur arasındaki ilişkiyi ve öğrenmenin niteliğini doğrudan etkilemektedir. Öğretmen becerisi görünmeyen dördüncü unsur olarak eklenebilir.

2.1.5.Okul Dışı Öğrenme Etkinlikleri

Okul dışı öğrenme etkinlikleri öğrenme şekline ve öğrenme kalitesine doğrudan etki etmektedir. Etkinliği hazırlayan öğretmen, öğrencilerin yaparak-yaşayarak bilgiye ulaşabilecekleri, ilgi ve yeteneklerini uyumlu, merak ve öğrenme motivasyonu destekleyen içerikli etkinlik tasarlamalıdır. Böylece okul dışı ortamda olmanın avantajını derse yansıtabilir (Kozaner Yenigül, 2021, s.201).

ODÖ etkinlikleri etkinlik öncesi hazırlık, etkinliğin uygulanması, etkinlik sonrası değerlendirme olmak üzere üç aşamada oluşturulmaktadır. Her aşama detaylı düşünülmeli ve araştırma yaparak tasarlanmalıdır.

- Etkinlik öncesi hazırlık: Kazanım belirlenmeli ve gidilecek alana ve ders planına karar verilmelidir. Okuldaki diğer öğretmenlerden katılmak isteyen varsa gruba dâhil edilmeli ve görüşleri alınmalıdır. Öğrencilerden görüşleri alınmalı ve sürece dâhil edilmeliler. Ön hazırlıkta resmi belgeler hazırlanarak izinler alınmalı ve dosya oluşturulmalıdır. Zaman yönetim planlaması, ulaşım planlaması, dış paydaşların belirlenmesi ve iletişime geçilmesi, hava koşulları gibi değiştiremeyecek durumların incelenmesi, ihtiyaç varsa materyallerin temin edilmesi, öğrencilerin bilgilendirmesi ve gerekli malzemelerin bildirilmesi, öğrencilerle birlikte alandaki kuralların belirlenmesi ve varsa özel öğrencilerin ihtiyaçlarına hazırlık yapılması önemlidir (Şen, 2019; s.11-13).

- Etkinliğin uygulanması: Öğrencilere ders planı (kazanım, yöntem ve değerlendirme) hakkında bilgi verilerek sürecin yönetimi kolaylaştırılır. Varsa yapılacak grup çalışmaları için öğrenciler gruplandırılır. Öğrencilerin serbest zamanı olacağını ve derse odaklanmaları gerektiğine yönelik uyarı yapılır. Varsa çalışma kâğıtları öğrencilere dağıtılarak okutulur.

• Etkinlik sonrası değerlendirme: ODÖ'yi geziden ayıran temel unsurlardan biri de değerlendirmedir. Dışarıda olmanın getirdiği avantajı değerlendirme boyutunda da ön plana çıkarmak için bilişsel (bilgi), psikomotor (beceri) ve duyuşsal (değer verme) üç boyutlu değerlendirme planı olmalıdır (Küçüköğlu & Kaya, 2020, s.157). Bu nedenle ister ODÖ ortamında isterseniz de sınıfa dönüp sınıfta uygulanmalıdır. Sık uygulanan teknik öğrencilerle soru cevap şeklinde ODÖ'yi özetlemektir. Değerlendirmede öğrencilerin neyi ne kadar öğrendiğine dair veri elde edileceğinden öğretmen ODÖ'yi değerlendirerek bir daha ki sefer için bilgi ve deneyim biriktirir. Öğrencilerdeki eksik ve yanlış öğrenmeleri ise tespit ettikten sonra düzeltme çalışması yapılabilir (Şen, 2019, ss.14-15).

Şekil 2.1: ODÖ Etkinliği Şablonu

Etkinlik No	
Kazanım	
Etkinliğin Adı	
Etkinlik Amacı	
Materyal	
Öğrenme Süreci	Giriş Gelişme Sonuç Değerlendirme

2.1.6.Okul Dışı Öğrenme Ortamları

Günümüzde öğrenme ortamı okul sınırlarından taşarak okul dışı ortamlara kadar genişlemiştir (Hansen Sandseter & Hagen, 2016, s.97; Prince, 2016, s.86). MEB, bünyesindeki okullarda görev yapan öğretmenlerin, öğrencilerini müzeler, sanat merkezleri, tarihi ve kültürel mekânlar, kütüphaneler ören yerleri, bilim merkezleri, teknoparklar, ziyarette açık endüstriyel kuruluşlar ile üniversiteler gibi okul dışı öğrenme ortamlarını temel eğitim ve ortaöğretime ait eğitim/öğretim müfredatlarıyla ilişkilendirilmesinin yanı sıra öğrencilerin eğitim/öğretim yaparak ve yaşayarak öğrenmelerine katkı sağlamak amacıyla okul dışı öğrenmeye teşvik eder (MEB, 2019, s.4).

Okul dışı öğrenme tanımlarındaki okulun dışında, kazanımlara uygun ve öğrenmenin bilişsel, duyuşsal ve sosyal boyutlarına hitap eden ortam (mekan/yer) olması önemlidir. Öğrenmenin bilişsel, duyuşsal ve sosyal olmak üzere üç boyutu vardır. ODÖ ortamları üç boyuta da hitap etmektedir. ODÖ ortamlarını fiziksel, psikolojik, sosyal ve pedagojik olmak üzere her tür öğrenme ortamı bu üç boyutu farklı bir şekilde uygular (Fägerstam, 2012, s.24)

Fiziksel öğrenme ortamı, öğrenmenin (bilişin) meydana geldiği bir alanı veya yeri tasvir eder. Günümüzde fiziksel öğrenme ortamı gerçek olabileceği gibi teknolojik olarak sanal bir gerçekliğe dayalı olabilir. Açık hava eğitiminde, müzeler ve ormanlar (Ratinen, vd., 2021, s.3) ve dijital ortamlarda okul dışı ortamlar olarak gösterilmektedir (Şen, 2019, s.6).

Psikolojik ve sosyal öğrenme ortamı, öğrenciler, öğretmenler ve ebeveynler arasındaki etkileşimleri ve etkinlikleri tanımlar (Alkış & Oğuzoğlu, 2005, s.25) . Aynı zamanda okul kültürünü, okul değerlerini ve öğrenciler tarafından tutulan farklı sevgi ve duyguları yansıtır. Açık hava eğitimindeki sosyokültürel bakış açısı öğrenmeyi sosyal bir süreç olarak sunar (Fägerstam, 2012, s.27).

Pedagojik öğrenme ortamı, örgün ve yaygın öğrenmeyi destekleyen pedagojik çözümleri ifade eder. Okul içindeki ve dışındaki aktörler arasındaki işbirliği önemlidir. Örneğin, okul öğretmeni okul dışı öğrenme etkinliğinde müze çalışanıyla birlikte öğrenciler için bir atölye tasarlaması pedagojik öğrenme ortamı oluşturmaktadır. Böylece alanın uzmanı ile eğitim pedagojinin birleşimi sağlanmaktadır (Krokfors, vd., 2010, s.52).

Okul dışı öğrenme ortamlarından bazıları şunlardır (Şimşek & Kaymakçı, 2015,s.8; MEB, 2019,s.4; Şen, 2019,s.3; Tösten,2020,s.11).

1. Tarihsel çevre
2. Müze
3. Sanal Müze
4. Resmi kurumlar
5. Doğa
6. Şehitlik
7. Bilim merkezleri
8. Şehitlikler/Mezarlıklar
9. Sosyal Medya
10. Tarihi alanlar

11. Doğal sit alanları
12. Üniversiteler
13. Teknoparklar vb.

Bu liste çok daha uzatılabilir. ODÖ alanı erişime ve ders kazanımına uygun ve etkinliğin yapılabilir bir ortam olmasına dikkat edilmektedir.

2.1.7.Okul Dışı Öğrenmede Karşılaşılabilecek Güçlükler

Öğrencilerin ODÖ için okul binası dışına çıkarılması bir takım zorluklarla baş etmeyi gerektirir. Karşılaşılan sorunları aşağıda sıralı halde sunulmaktadır.

Kaza ve dava: Öğrencilerin yaşayabileceği kazalar sonucunda meydana gelen ölümlü, kalıcı yaralanmalar dikkate alınması gereken bir tehdittir. Sonraki süreçte de ODÖ planlayan öğretmenin yargılanması olumsuzluk teşkil ediyor.

Sağlık ve güvenlik: Öğrenciler için öğrenme süreçlerinde yanlarında sağlık personelinin bulunmayışı olumsuz bir durum ortaya çıkarıyor. Hafif yaralanmalarda veya ilkyardım müdahalesi yapılması gerektiğinde öğretmen yetersiz kalmaktadır. Öğrenme ortamı özelliklerine göre güvenlik alanlarının belirlenmesi ve öğrencilerin bu sınırlara dikkat etmesi için bir personele ihtiyaç duyulmaktadır. Dersi işleyen öğretmenin bu güvenlik sorunlarıyla ilgilenmek için vakti kalmamaktadır.

Öğretmenlerin bilgi ve beceri eksikliği: MEB bünyesinde görev yapan öğretmen sayısı 1.139.673'tür. Bunlardan 600 binden fazlası 10 yılını tamamlamış öğretmenlerden oluşmaktadır. Yani 600 bin öğretmen üniversiteden en erken 2012 yılında mezun olmuştur. 2012 yılı öncesi lisans derslerinde okul dışı öğrenmeyle ilgili her hangi bir ders bulunmamaktadır (Türkmen, 2015, s.52). Bu durum yapılan araştırmalarda da kendisini göstermektedir. Google akademik ve YÖKTEZ web platformlarda 2000-2012 tarihleri arasında okul dışı öğrenme araştırmaları yok denecek kadar azdır (Google Akademik). Bu da göstermektedir ki öğretmenlerin yarısından fazlası okul dışı öğrenme konusundan eğitim almamıştır. MEB tarafından hazırlanan yüz yüze hizmetiçi eğitim faaliyetlerinde ise okul dışı öğrenme bulunmamaktadır.

Yasal prosedür ve bürokrasi: Okulların bağlı olduğu MEB, okul dışı öğrenemeye yönelik özel bir mevzuat yayınlamadığı için okul servis şartları geçerlidir. Öğretmen öğrencileri için ODÖ dersi planladığında okulda yapacağı yasal hazırlık onun uzmanlık

alanının dışında ve uzun bürokratik süreç gerektirmektedir. Bürokraside veli ve okul müdürü izin verdiğinde il milli eğitim müdürünün de onay vermesi gerekmektedir. Kısaca velilerden onaylı izin belgelerini bir araya getirme, onları dosya içerisinde hazırlama ve okul müdürlüğüne başvuru yapma onay verirse de il/ilçe milli eğitim müdürüne onaya sunma uzun ve meşakkatli bir süreçtir. Aynı öğrenciyi sınıf dışında laboratuvara götürmek için bu kadar evrakla uğraşmıyor olunması yasal düzenlemelerin yapılmasıyla ilgilidir.

Sınıf mevcudu ve öğretmen sayısının azlığı: Ülkemizde formal eğitimde bir sınıfa ortalama 25,5 öğrenci eğitim-öğretim hizmeti almaktadır. Bu sayı yıllara göre fazla değişmemektedir. Bu sayı ortaokullarda 26'yı geçmektedir (MEB İstatistik, 2022, s.74). Sınıflarda her ders için 1 öğretmen görev almaktadır. ODÖ ortamlarında en az 25 kişiyi açık alanda yönetmek, ihtiyaçlarına cevap vermek ve ders planını uygulamak için bir öğretmen sayısı yetersiz kalmaktadır.

Ulaşım ve bütçe: MEB'na Temel Öğretime bağlı resmi ortaokulların kendine ait servis aracı yok denecek sayıdadır. Bu tür okullardan yatılı bölge okulu dışından diğer okulların aracı almalarına yasalar izin vermemektedir. Böylece sadece pansiyonlu okullarda servis aracına izin verilmektedir. Bu şartlar altında ODÖ için öğrencinin açık havaya taşınması dışardan hizmet alımıyla mümkün olmaktadır. Temel eğitim okullarının bütçesinin olmamasından kaynaklı öğrenci taşıma servis ücreti de öğrenci velisinden istenmektedir. Böylece öğrencinin formal eğitim alabilmesi için velinin ücret ödeme durumu ODÖ planlanması ve yapılmasını olumsuz etkilemektedir.

Okul dışı öğrenme dokümanlarının yetersizliği: Eğitim politika yapıcısı MEB okul dışı öğrenmeyi örgün eğitim için teşvik etmiş olsa da öğretmenlerin ve okulun ODÖ için ihtiyaç duyduğu belgeleri yayınlamamaktadır. Bu konularda çalıştay ve rehber kitaplar konusunda eksiklikler mevcuttur. ODÖ yapmak isteyen öğretmenlerin izleyeceği süreçler okul gezisi kapsamında ele alındığından o evraklar iş ve işlemler yürütülmeye çalışılmakta ve bir nevi gezi evrakları ODÖ için uyarlanmaktadır. Ayrıca sivil toplum örgütlerinin ODÖ temalı çalışma yapmamasının alanda doküman eksikliğinin diğer bir nedenidir.

Okul çevresinin barındırdığı riskler: Okullar genel olarak şehir merkezlerinde yüksek binaların ortasına hapsedilmiş ve hayatın yoğun olarak aktığı alanlarda kalmış-

lardır. Bu durum ODÖ planı yapan öğretmen için riskler barındırmaktadır. Çünkü okul çevresi güvenlik açısından tehlide açık, yoğun trafikte kaza ihtimali yüksek ve gidilecek merkezi alanlarda nüfus yoğunluğu fazla olduğundan öğretmen ve veli endişelenmektedir. Kırsal ise bu riskler minimize edilse tehditler ortadan kaldırılamamıştır.

2.2. Kültür, Kültürel Miras ve Kültürel Miras Eğitimi

2.2.1. Kültür Nedir?

Köken itibarıyla Latince olan “Cultura” kelimesi yaklaşık bir asır önce İngilizceye çevrilmiştir. Kullanım alanı çeşitli olsa da ilk olarak tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde işlemek ve üretmek anlamlarında kullanılmaktaydı. Daha sonraki dönemlerde dinsel ibadetlerde (cult) kullanılmaya devam edildi (Eagleton, 2011, s.10). Kavramın özü olarak 19. Yüzyıllarda eğitim alanında da öğrenme ve insan aklını kullanarak ürün elde etme anlamında da kullanılmaya başlanmıştır (Williams, 1993, s.9). Sanayi devrinin yerleşmesiyle birlikte kültür kavramı genişleyerek gelenek ve gündelik hayatı da ifade etmeye başlamıştır (Okamura, 2017, s.45).

Türkçeye Fransızca’dan tarımsal ürün elde etmek, üretmek olarak girişmiştir. (Artun, 2010, s.47) Anlamı, kökenine uygun şekilde ekin ekmek, özenmek, yanında bakmak, hasat etmek, yetiştirmek olarak kullanılmıştır. İlerleyen zamanla birlikte kültür kelimesinin kapsamı genişleyerek tarih, biyoloji, estetik, tarım ve kişisel gelişim alanlarında da kullanılmaya başlanmıştır. Farklı alanlarda kullanılıyor olsa da anlamlarının birbirleriyle ilişkili olduğu görülmektedir (Çankaya, 2006, s.9). Türkçedeki kelime anlamı “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür.” (TDK, 2022). Araştırma sosyal bilimler alanında olduğu için bu alanda kullanılan terim anlamı tanımlarından bazıları şunlardır.

Kültür kavramını bir milletin dinî, ahlâkî, hukukî, muakalevî, bedî, lisanî, iktisadî ve fennî hayatlarının ahenktar bir mecmuası tanımıyla “Hars” olarak kullanan (Gökalp, 2017, s.27) ve akademik düzeyde ilk ele alan Ziya Gökalp olmuştur (Kaplan, 2001, s.3). İlk tanımda milletin hayatını şekillendiren beşeri, dinî, bilimsel ve hukukî alanların uyumlu birliği vurgusu yapılırken başka bir tanımda ise millete ait olan geçmişten günümüze toplumun sahip olduğu bilgiyi, değerlerini, kıymet kıstaslarını, dü-

şünce kalıplarını, hayata yönelik genel tutum, görüş ve davranışlarını şekillendirdiği (Turhan, 2010, s.48), diğer bir tanımda ise inanışlar, bilimsel bilgiler ve duygular bütünü olduğu ifade edilmiş (Güngör, 1995, s.9), Ayrıca insanoğlunun ortaya koyduğu ürünlerin tümü olduğu (Demirel, 2004, s.7), bir milletin duyuş, düşünüş ve yaşayış bakımından kendine özgü olan özdeksel ve tinsel ürünler (Oğuzkan, 1993, s.91), içine doğulan toplumdan öğrenilenler (Artun, 2010, s.48) tanımları da yapılmıştır.

Atatürk, “Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür.” vecizesinde kültürü aydınlanma manasında kullanarak okuma, okuduğunu anlama ve yorumlamayı öne çıkarmayı vurgulamaktadır (Kocatürk, 2007, s.246).

Uluslararası alanda ise bireyin içinde yaşadığı toplumdan kazandığı, bilgi, inanış, estetik davranışsal ve duygusal kabiliyetlerin karmaşık harmanlaması bireyin hayatta kalması için gerekli olan bilişsel, duygusal, biyolojik ve fiziki iklim (Gellner, 1992, ss.76-77) neredeyse insan tarafından öğrenilen her şey olarak tanımlamıştır (Journet, 2009, s.19).

Tanımlara bakıldığında toplumda mimarisinden, giyiminden, yemeklerinden tutun da gelenekleri, görenekleri, inanç sistemleri, düşünce biçimine kadar kısacası insanın ürettiği ilgili her şey kültürün içine girmektedir.

Kültürün kullanım alanı genişledikçe yapılan tanım sayısı da artmıştır. Alan yazındaki tanımları incelendiğinde her ne kadar aynı özden beslenmiş olsa da farklı noktaları öne çıkardıkları görülmektedir. Ortak ve kapsayıcı bir tanım yapılması eksikliklere neden olacağından yapılan tanımların vurguladıkları ince detaylarla kültüre çizilen çerçeve şu şekildedir.

1. Milletlerin tarihsel birikimi olarak kültür
2. Milli kimlik ve dil olarak kültür
3. Yaşantı ve davranış düzenleyici olarak kültür
4. Bilimsel düşünüş olarak kültür

Kültür, insan olarak belli bir toplumda öğrendiklerimizle yapıp ettiklerimizin bir toplamıdır (Artun, 2008, s.454). Birey belli bir kültür hakkında fazla bilgiye sahip olması o kültüre ait olduğunu göstermez. Mesela Hintli, İngiliz Kültürünü çok iyi bilebilir. Bu biliş o kişinin İngiliz Kültürünü benimsediği anlamına gelmez. Diğer taraftan

birey kendi ırkı olmayan topluluk arasında büyüdüyse o kültüre ait olur. Aynı Hintli bir kişi İngiltere’de İngiliz kültürüyle büyütüldüğünde de İngiliz kültürüne ait olur. Bu örneklerle bakıldığında kültür insan yazılımı gibidir. Böylece farklı bir ırktan olan kişi kendi kültürü olarak gördüğü İngiliz kültürüne göre yaşar, düşünür, giyinir, yemek yer, evlenir, vb. tutum ve tavırlar sergiler (Journet, 2009, s.20).

Bir milleti diğer toplumlardan ayıran yegâne unsur kültürüdür (Artun, 2010, s.47). Bu bakımdan devlet varlığını devam ettirmek için kültürünü genç nesillere nitelikli aktarım yapmak zorundadır. Bu aktarım ise kültürel miras eğitimi ile mümkün olmaktadır.

2.2.2.Kültürel Miras ve Gelişimi

Miras ilk kullanımıyla “Patrimonium” sözcüğü Latince’den diğer dillere geçmiştir (Hereduc, 2005, s.12), Türkçe sözlükte ise öz olarak birbirine yakın çeşitli tanımlar yapılmıştır. İlk olarak kişiye, ölen bir yakınından (gerçek veya yasal) kalan mal mülk, para veya servet, kalıt, bırakıt, tereke gibi dizi mal; ikincisi bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı her şey; üçüncüsü ise bireye kalıtım yoluyla gelen herhangi bir özellik olarak tanımlanmıştır (TDK, 2022).

Değişen yaşam tarzlarına göre kavramlarda değişmektedir. Bu kapsamda sanayi devrimi sonucunda şehirleşme arttıkça toplumlar miras kavramının çerçevesini genişleterek kullanılmıştır. Kavramda anlam kaymaları ve bozulmaları görüldüğü için daha karmaşık hale getirmiştir (Rusalić, 2009, s.21). Kavramın ortak bir çerçeveye oturtulması için Uluslararası Entelektüel İşbirliği Komisyonu’nun (ICIC) 1921’de bireysel iyiliği ifade eden bir miras anlayışından, ortak bir mirasa, kolektif bir iyiye geçiş olarak genişletilerek bugün yararlandığımız ve gelecek nesillere aktardığımız miras çerçevesi oluşturulmaya başlandı. Yasa ve bireyler tarafından paylaşılması ve gelecek nesillere aktarılması için korunmaya ve geliştirilmeye değer kabul edilmektedir (Dijoux, 2012, s.52).

Miras kavramının hukuki kavrayışında geçirdiği çeşitli değişimlere bakıldığında cevap verdiği ihtiyaç kültürel mülkiyete kadar genişledikçe kavramın kavranışında ve anlamında esneklik kazandığı söylenebilir. Günümüzde miras kavramı, miras varlıklarının korunmasında, yaşatılmasında ve aktarılmasında özünde mallarla bağlantılı bir anlayıştan insanı bütünleştiren bir anlayışa geçilmiştir (Lipovetsky & Serroy, 2008, s.100).

Genel olarak, "miras" kavramı artık kültürel alanda daha yaygındır. Yazarlar, incelenen ulusların miras alanlarında kamu politikalarını uygulama biçimlerinde tarihi mirasın ağırlığını net bir şekilde anlamak için sosyo-tarihsel bir yaklaşımı ve mevcut konfigürasyonların bir sunumunu birleştiriyor. "Miras"ın esnek bir anlamını koruma seçimi, farklı ulusal anlamların daha iyi takdir edilmesini sağlar (Çelik & Yazgan, 2007, s.4).

Tarihi gelişimine bakıldığında 19. yy. sonu 20. yy. başlarında büyük anıtlar ve güzel sanat eserleri ilgi odağındadır. Çünkü yeni kurulan devletler kendi milletlerine tarihi bir kimlik oluşturmak istemişlerdir. Kültürel miras kavramı ilk kez bu süreçte kullanılmıştır. Bu düşünce İkinci Dünya Savaşı bitimine kadar bu ürüne dayalı sabit bir şekilde anıtlar, doğal güzellikler ve popüler kültür olarak devam etti. UNESCO'nun kurulmasıyla birlikte kültürel miras düşüncesi de gelişmeye başlamıştır. İlk olarak savaşta dünyanın önemli arkeolojik ve tarihi alanlar ile müzelik ürünler tescilleme ve koruma altına almaya başlandı. Ardından sanat eserleri (resimler ve heykeller) ve korunan alanlar (doğal uyumları göz alıcı, estetik veya efsanevi bir ilgi uyandıran doğal manzarlalar) (Gelly, vd., 1995, s.279) gibi kültürel varlıkları kapsayacak şekilde genişledi. Bu anlamda, kültürel miras ifadesi esas olarak maddi mirası kapsadığından onları koruma altına alarak yıkılmalarını ve zarar görmelerini önlemek için UNESCO 1972'de Dünya Mirası Listesi'ni yayınladı. 10 Şubat 1976 tarihli kararname ile Fransa'da resmîyet kazanan 1972 tarihli UNESCO Kültürel ve Doğal Miras Sözleşmesi'nin 1. maddesi aşağıdaki kriteri kültürel miras olarak kabul etmektedir (Hereduc, 2005, s.12).

Anıtlar: Tarih, sanat veya bilim açısından olağanüstü evrensel değere sahip mimari, heykel veya anıtsal resim eserleri, arkeolojik nitelikteki öğeler veya yapılar, yazıtlar, mağaralar ve öge grupları.

Topluluklar: Mimarileri, bütünlükleri veya peyzajla bütünleşmeleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnai bir evrensel değere sahip olan izole edilmiş veya birleştirilmiş yapı grupları.

Sitler: Tarihi, estetik, etnolojik veya antropolojik bakış açılarından istisnai evrensel değere sahip arkeolojik sitleri içeren alanların yanı sıra insan ürünü veya insan ve doğanın birleşik eserleri (Unesco, 1972).

Zaman içerisinde yeni düzenlemelerle kültürel miras sınıflaması maddi kültürel miras (resimler, heykeller, madeni paralar, müzik aletleri, silahlar, el yazmaları vb.), taşınmaz kültürel miras (anıtlar, arkeolojik alanlar vb.), sualtı kültür mirası (gemi batıkları, harabeler ve denizin altına gömülü şehirler vb.), doğal miras (kültürel peyzajlar, fiziksel, biyolojik veya jeolojik oluşumlar vb. kültürel yönü olan doğal sitler) ve son olarak da 2003 yılından itibaren (Somut Olmayan Mirasın Korunması), somut olmayan kültürel miras (sözlü gelenekler, gösteri sanatları, ritüeller vb.) olarak düzenlendi (Hereduc, 2005, s.12).

Somut olmayan kültürel mirasın sadece geçmişten gelen gelenekleri değil, aynı zamanda çeşitli kültür gruplarına özgü çağdaş kırsal ve kentsel pratikleri de kapsadığı kolaylıkla görülmektedir. Bu mirasın özelliği, topluluklara dayandığı gerçeğinde yatmaktadır. Herhangi bir söz-ritüel-uygulama-davranış vb., yalnızca onu oluşturan, yaşatan, sürdüren ve ileten topluluklar, gruplar ve bireyler tarafından bu şekilde tanındığında miras değerine sahiptir. Görüşleri olmadan, hiç kimse belirli bir ifadenin veya uygulamanın miraslarının bir parçası olup olmadığına onlar adına karar veremez. İçsel değerlerde ve bahsettiği bir kimliğe ait olma hissinde yatar. Miras, geçmiş, bugün ve gelecek arasında bir bağ kurar; kültürlerarası alışverişi ve diyalogu teşvik eder. Bu kavram, sömürgeleştirmeden bu yana yasal düzeyde toplulukların korunmasına katkı sağlar. Kültürel mirasa yönelik 1972 kararları ilk olması açısından önemli olsa da tarihsel, sanatsal, estetik vb. çıkarlar adına korumayı seçtiği eser ve ürün odaklı bakış eksik kalmaktadır.

Uluslararası topluluk, kültürel mirasın ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilen somut olmayan kültürel mirası dikkate alması çeyrek asırdan fazla sürdü. UNESCO, 2003 Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin Sözleşme aracılığıyla, somut olmayan kültürel miras olarak toplulukların, grupların ve uygun olduğunda bireylerin kültürel miraslarının bir parçası olarak kabul ettikleri uygulamalar, temsiller, ifadeler, bilgi ve know-how'ın yanı sıra bunlarla ilişkili araçlar, nesneler, eserler ve kültürel alanlar, anadil, adablar, tarihsel kalıplaşmış davranışlar, sözlü gelenekler, gösteri sanatları, ritüeller, şenlikler, anadil, şakalar, eğlence çeşitleri, bilgi ve teknik bilgi vb. her şeyi kapsamaktadır. Böylece, somut olmayan veya yaşayan bu mirasın ana aktörleri olarak yerel toplulukları ve grupları dikkate alan bir kültürel miras anlayışı hayata geçirilmiştir (Hereduc, 2005, s.12).

Kültürel miras milletlerin tarihsel süreçte, biriktirdiği, geliştirdiği, zenginleştirip sürekliliğini sağladığı, atalardan miras kalan ve torunlara aktarılacak olan gelenekleri ve canlı ifadeleri kapsar (Artun, 2008, s.454). Diğer bir tanımda ise kimliğimizle, kültürümüzle, tarihimizle ilgili kuşaklara bırakılan somut ve soyut değerlerin tümüdür. Bir nesnenin veya herhangi bir şeyin kültürel miras olarak adlandırılabilmesi için sonraki nesillere aktarılan bir insan ürünü olması ve o nesiller için anlamlı olması gerekmektedir (Hereduc, 2005, s.14). Alanyazında yapılan tanımların ortak noktası olarak bir toplumun geçmişi ile ilgili, onu kimliklendiren, yaşamsal süreklilikle birlikte günümüze ulaşan, yerel ve evrensel değer niteliği taşıyan her türlü somut ve somut olmayan varlıklara vurgu yapılmaktadır.

Kültürel miras, bir toplumun üyelerine ortak geçmişlerini anlatan, aralarındaki dayanışma ve birlik duygularını güçlendiren bir hazinedir. İnsanların tarih boyunca biriktirdikleri deneyimlerin ve geleneklerin nitelikli aktarımı geleceğin doğru kurulmasını sağlar.

2003 yılında somut olmayan varlıklarında kültürel miras olarak tanınması ve koruma altına alınması kararı alınmıştır. Günümüzde ise somut ve somut olmayan kültürel miras birbirinden ayrılarak tanımlama ve koruma altına alınmaya devam edilmektedir (Hereduc, 2005, s.14).

Kültürel miras tanımının kapsamı zaman içinde genişlemiş ve zenginleşmiştir. Anıt eserler üzerine odaklanan bir tanım ve koruma anlayışından, çok daha kapsayıcı ve insana ait tüm kültürel değerleri içeren bir kültürel miras anlayışına ulaşılmıştır. Bu dinamik bir süreçtir ve çağın gereklerine göre kültürel miras tanımı zaman içinde yeniden yorumlanmaktadır. Günümüzde ise insan hakları, kültürel çeşitlilik ve eşitlik vurgusu kültürel mirasla ilgili tanımlara ve dokümanlar için temel kavramlar olarak kullanılmaktadır.

Günümüzde, UNESCO, International Council of Museums (ICOM), International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) ve benzeri uluslararası kurumlar, organizasyonlar tarafından hazırlanan sözleşmelerde, uluslararası hukuk metinlerinde ya da ulusal düzeyde kullanılan yasalarda ve yönergelerde kullanılan kültürel miras kategorileri şunlardır (Gürel, 2018, s.21):

1. Somut Kültürel Miras (Unesco'ya göre)

➤ Taşınır Kültürel (tablolar, heykeller, sikkeler, el yazmaları, hat, ebru ve arkeolojik eserler vs.)

➤ Taşınmaz Kültürel Miras (anıtlar, arkeolojik sitler, tarihi kent dokuları vs.)

2. Sualtı Kültürel Mirası (batıklar, sualtı kalıntıları ve kentleri)

3. Somut Olmayan Kültürel Miras (sözlü gelenekler, gösteri sanatları, ritüeller vs)

4. Doğal Miras (kültürel boyutu olan doğal sitler, kültürel peyzajlar gibi, fiziki, biyolojik ve jeolojik formasyonlar vs.)

2.2.3.Kültürel Mirasın Önemi

Teknolojinin hızla gelişimiyle birlikte gelişmiş ülkelerin kültürü popüler kültür olarak dünyayı olumsuz etkilemekte ve bireyleri asimile ederek tek tip kültür oluşumunu hızlandırmaktadır. Böylece yemek, kıyafet, gündelik ritüel ve şaka vb. davranışlarda çeşitlilik ve farklılık asimile olmaktadır. Oysaki ulusların kültürel farklılıklarının medeniyet ve uygarlığın gelişimine sağladığı katkıların bilincinde olan UNESCO yasal düzenlemelerle kültürel mirası koruma altına almıştır.

Kültür, ulus içinde ve ötesinde birlik bağı oluşturacağından kültürel miras toplumu amaç ve bilinç ile donatmaktadır. Milletin birlik ve beraberliğinin yapı harcı durumundadır. Bu birliktelik geçmişte farklı tarih ve coğrafyalarda yaşamış ataları da kapsamaktadır. Böylece birey kültür sayesinde düşünsel ve deneyim ürünü olarak dil başta olmak üzere yemek, kıyafet, sözlü sanatlar, adet ile özel ve gündelik ritüelleri kullanarak hayatını anlamlı ve bütüncül şekilde yaşamasını desteklemektedir.

Kültürel miras ona miras niteliğini veren evrensel değerlerin yanında gençlere yeni öğrenme ve gelişme fırsatları sunduğu, insanlara güzel duygular ve sıcak anılar yaşattığı, yaratıcılığı ve keşfetme güdüsünü beslediği, dünyaya ve hayata bakışımıza derinlik kattığı ve hepimizin geçmişimizden öğrenecek çok şeyimiz olduğu için korunmalıdır.

Kültürel miras geçmişle bugün arasında bağlantı kurarak, içinde yaşanılan kültüre ve dünyaya bir temel oluşturur ve geleceğin oluşturulmasında sağlam bir referans verirken manevi anlamda da insan hayatlarını zenginleştirmektedir.

Milletleri oluşturan bireyler kültürel miras ile atalarının dilini, tarihini, sanatını ve bilimini öğrenerek kendi kimliğini tanımlar, aynı zamanda toplumun geçmiş, şimdiki ve gelecek kuşaklarıyla ortak bir bağ kurar. Yaşadığı yerin kültürel değerleriyle büyüyen bireylerde tarihi ve milli bilinç oluşmasında mihenk taşı görevi görür. Böylece tarihsel süreçte kim olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini, dilini, yaşayışını ve ülküsünü benimseyen milli kimlik kültürel miras aracılığı ile kazandırılabilir (Yılmaz, 2005, s.12).

Kültürel miras geçmişle bugün arasında bağlantı kurarak, içinde yaşanılan kültüre ve dünyaya bir temel oluşturur ve geleceğin kurgulanmasında sağlam bir referans verirken manevi anlamda da insan hayatlarını zenginleştirir. Medeniyetin ve uygarlığın gelişimine katkıda bulunmaktadır. Kültürel miras yerelde kendi kültürümüzü yaşatıp korurken dünyaya ise çeşitlilik ve renk katmaktadır (Artun, 2008, s.454).

Evrensel değerlerle harmanlanmış mirasımız yeni kuşaklara ilham olurken onlara sunduğu fırsatların ve hissettirdiği sıcak ve güzel duygular barındırdığı, geçmişin keşfiyle yaratıcılığı tetikleme, çevremizden başlayarak dünyayı anlamlandırmamamıza derinlik ve zenginlik kattığı için kültürel miras önemlidir (İstanbul Proje Koordinasyon Birimi [İsmep], 2014, s.53).

Kültürel miras, zaman ve mekân üstünde atalarımızın yaşamındaki deneyim, sanat, estetik, adap, kalıplaşmış davranışlar, sözlü gelenekler, mimari eserler, tarihsel unsurlar, gastronomi, kıyafet, bilimsel birikim, anadil vb. gibi insan hayatında bulunan tüm unsurları içeren bilgileri bize aktarmaktadır. Bu sayede şimdiki ve gelecek zamanın kaliteli ve verimli organizasyonunu yapma kabiliyetimiz artmaktadır (Madran & Özgönül, 2005, s.57). Refah seviyemize sağladığı doğrudan katkı sebebiyle kültürel mirasın önemi büyüktür.

Kültürel miras tüm halkı ve bölgeleri kapsama ve birleştirme özelliğine sahiptir. Sosyal ve psikolojik iyileştirmeyi sağlayacak sosyal içerme görevi görmektedir. Bu sayede bireyin gruba, topluluğa ve mekâna aidiyet duygusunun oluşmasına katkıda bulunur. Özellikle tarihsel olaylarla insan-insan ve insan-mekân arasında aidiyet bağını güçlendirmektedir (Communication From The Commission To The European Parliament, The Council [Com], 2017, s.5)

Kültürel miras, sosyal sermayeyi artırabilen, ekonomik büyümeyi artırabilen ve çevresel sürdürülebilirliği güvence altına alabilen yeri doldurulamaz bir kaynaktır. Birleşmiş milletler kültürel mirasın bu potansiyelinden yararlanabilmek için hazırladıkları eylem çerçevesinde kültürel miras ile şehirleri ve bölgeleri canlandırmak, miras kapsamındaki mimari yapıları restore etmek ve sürdürülebilir turizm başlıklarıyla belirlemişlerdir (Com, 2017, s.11).

Kültürel miras yıkıma ve bozulmaya karşı savunmasızdır. Risk oluşturan bu faktörler üç başlıkta incelenebilir. Birincisi, doğal afetler (iklim değişikliği de dahil) ve insan eylemlerinden (kasıtlı ve kasıtsız) kaynaklanan tehditler (Karpuz, 1990, s.285). İkincisi, savaş, çatışma ve terör aynı zamanda kültürel miras için bir tehdittir. Bu tür olayların neden olduğu yağma ve yasa dışı kaçakçılık, bugün benzeri görülmemiş bir ölçekte gerçekleşiyor ve bazen terörizmi finanse edebilmektedir. Son olarak, düşük kaliteli veya kötü tasarlanmış kültürel miras müdahaleleri başka bir risk faktörüdür. Bu çerçevede, Çerçeve, a) kültürel varlıkların yasa dışı ticaretine karşı mücadele; b) Kültürel mirasa yapılan fiziki müdahalelerin kalitesinin yükseltilmesi ve; c) Kültürel mirasın doğal afetler ve iklim değişikliğine karşı korunması önemlidir (Aslan & Ardemagni, 2006, s.35).

Kültürel miras birey ve topluma milli bilinç ve hafıza kazandırmada çok etkili bir unsurdur (Pearson & Sullivan, 1995, s.18). Kültür ve kimlik birbirini besleyerek var olurlar. Kültür ne kadar zenginse kimlikte o kadar güçlü olur (Atasoy, 2010, s.40). Birey geçmişini öğrenerek tarih şeridinde nereden gelip nereye gittiğine yönelik ülkü bulur. Bu amaç etrafında milletin bir ferdi olarak üzerine düşen görev ve sorumluluğu fark ederek toplumsallaşır. Böylece kültürel miras kişide kültürel kimlik oluşumunu sağlamaktadır (Yılmaz, 2005, s.12). Bu tarihsel süreç içerisinde kişi tarafından hiç görülmeyen coğrafya veya mekânlar, bilinmeyen olaylar ve tanınmayan kişiler kültürel kimlik üzerinden anlam kazanmaktadır (Ashworth, vd. 2007, s.54). Kişide oluşan bu kimlik genele yayıldığı takdirde ise milli kimliklerin oluşumu başlamaktadır. Milli kimlikler ise ulus devletlerin varlığını devam ettirmesi açısından önemlidir (Howard, 2003, s.148).

Kültürel mirasın öneminin farkında olan Avrupa Birliği 2018 yılını Avrupa Kültürel Miras yılı ilan etmiştir. Bu yıla özgü eylem çerçeve planı hazırlanmış ve üye dev-

letlerin bu eylem planına uygun şekilde etkinlikler yapmasını sağlamıştır. Buna benzer uygulamalar Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyinde de yapılmaktadır. Uluslararası yaptırımı olan çatı kurumların kültürel mirasa yönelik büyük organizasyonlar planlaması bile kültürel mirasın önemini ortaya koymaktadır.

2.2.4.Kültürel Miras Eğitimi Gelişimi

Kültürel Miras Eğitimi (KME) kavramı 1980 yıllarında Avrupa'da gelişim göstermiştir (Hunter, 1992, s.1). 1998 yılında Avrupa Konseyi R (98) 5 sayılı Tavsiye Kararı ile KME'ni disiplinler arası olarak eğitim politikalarına eklemeyi kabul etti. Bu kararda temel kavramlar olarak kültürel mirasın ve kültürel miras eğitiminin tanımı yapılırken resmi veya sivil toplum örgütü olarak da kültürel miras alanın da görev yapacak profesyonellerin çerçevesi gösterilmektedir. Belge KME'nde disiplinler arası aktif öğrenme yaklaşımıyla iletişim ve ifade usullerini kapsayarak kültür alanı odağında ortaklarla çalışmayı içermektedir (Yelşilbursa, 2011, s.9). Bu kapsamda her okul ve her öğrenci KME'ine katılabilmelidir. Bu amaca özgü çalışmaların alt yapısı için;

- ✓ Öğretmenlerin ve kültür çalışanlarına bu konularda eğitimler düzenlenmesine
- ✓ Öğretim materyalinin üretilmesi
- ✓ Kurum ve kuruluşlara idari ve mali destekler verilmesine
- ✓ Etkinliklerin sonuçlarının eğitimsel, kültürel, örgütsel ve mali düzeylerde özel olarak değerlendirilmesine
- ✓ İletişim teknolojilerinin etkinliklerde kullanılmasına vurgu yapılmıştır.

Belgede yer alan, aşağıdaki ifade açık ve ikna edicidir: "Aileleri veya mali durumları ne olursa olsun tüm gençler, miras eğitimi faaliyetlerine katılabilmelidir" (Avrupa Konseyi Kararı, 1998, ss.1-3).

20 Mart 1998'de İtalya'da, her vatandaşın daha fazla miras bilinci, refahı ve anlayışı için eğitim alma hakkına sahip olduğunu ileri süren bir çerçeve anlaşma imzaladı. Bakanlıklar bu anlaşmayla bütçe ayırarak ve faaliyetler düzenlediler. Deneysel eğitim modelleri ve basılı, multimedya ve elektronik didaktik materyalleri içeren bir veya daha fazla yıl süren projeler geliştirmek için devlet okulları ve kamu kültür kurumları arasında bir işbirliği başlandı. Okullarda amaca uygun etkinlik düzenlenmesi için öğretmenlere eğitim verilmesi kararlaştırıldı (Bortolotti, vd., 2008, s.13).

Ulus ötesi ve ulusal politikalardan gelen bu teşvikten yola çıkarak, Miras eğitiminin toplumdaki rolü üzerine tartışmalar ve düşünceler Avrupa'da ivme kazandı. Avrupa Konseyi tarafından yaptırılan “Avrupa demokratik vatandaşlığında miras eğitimi ve kimlik” raporunda; miras eğitimi, mirasa ve vatandaşlığa yönelik eğitim süreçlerini başlatan temel unsurlardan birincisi tarihsel ve kültürel miras, ikincisi için kültürel boyuttur. Vatandaşlık eğitimi ise miras eğitiminde geliştirilecek hak ve sorumlulukları tanımlar. 1998 Tavsiye Kararı temelinden başlayarak, miras eğitimi tanımını günceller ve genişletir. Ona göre Miras Eğitimi, hem somut hem de somut olmayan mirası bir nesne olarak taşıyan, özünde çok disiplinli, aktif ve katılımcı metodolojilere dayalı küresel bir eğitimidir. Yaşam boyu öğrenme perspektifinde, yaşamın tüm yaşları boyunca vatandaşların yaşamının resmi, yaygın ve gayri resmi bağlamlarında işbirliği yapmak için bölgedeki birçok kurum ve bireyi kapsar. Miras eğitiminin amacı bilgi aktarmak değil, kültür yoluyla bireylerin ve toplumun yaşamının iyileştirilmesine aktif olarak katkıda bulunmaktır (Copeland, 2006, ss.16-25). Aynı yıl, Avrupa Konseyi, sürekli gelişen bir toplumda yaşam kalitesinin sürdürülebilir gelişimi için bir kaynak olarak mirasın potansiyelini vurgulayan “Toplum için Kültürel Mirasın Değerine İlişkin Çerçeve Sözleşmesi'ni” hazırladı. Burada herkesin mirasla ilgilenmeye hakkı olduğu ve mirasın tanımlanması ve yönetilmesi sürecine herkesin dâhil olması gerektiği açıklanmaktadır. Ayrıca, insani gelişme ve yaşam kalitesinin korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını nihai amaç olarak görmektedirler. Kültürel mirasın yeni ve daha geniş bir tanımı “Kültürel Miras, insanların sahiplikten bağımsız olarak, sürekli gelişen değerlerinin, inançlarının, bilgilerinin ve geleneklerinin bir yansıması ve ifadesi olarak tanımladıkları, geçmişten miras kalan bir kaynaklar grubudur. Zaman içinde insanlar ve yerler arasındaki etkileşimden kaynaklanan çevrenin tüm yönlerini içerir.” olarak yapılmıştır (Güngör, 2006, ss.71-73).

Avrupa Birliği Ortak Kültürel Mirası belgesi, Avrupa ülkeleri için bağlayıcı bir unsurdur. Barışçıl bir geleceğe ve topluma sahip olmak için geçmişi anlamanın bir aracı olarak kültürel miras eğitimi kabul edilmektedir. Miras eğitimi, belgede dört farklı şekilde görülebilir (Akdemir, 2017, ss.180-183):

1. Örtük: Saygı gösterilmesi gereken haklar (eylem gerektirir).

2. Örtük: Katkı, zenginleştirme, tanımlama, koruma, çalışma, yorumlama, sunumda aktörlerin ihtiyacı.

3. Açık: Miras değeri, bakım ve korumanın gerekliliği ve bundan elde edilebilecek faydalar konusunda farkındalığı artırmak için bu yaklaşımları hayat boyu eğitim ve öğretimle birleştirme ihtiyacının doğrulanması.

4. Açık: "Kültürel miras ve bilgi" ile ilgili 13. maddenin Kültürel miras boyutu, eğitimin her kademesindeki derslerin içeriklerine dâhil edilmesi; miras eğitimi ile mesleki eğitim arasında bir bağ kurması; disiplinler arası araştırmayı teşvik etmesi; öğretmenlere KME ile ilgili hizmet içi eğitim, eğitim sistemi içinde ve dışında bilgi ve beceri alışverişine teşvik etmesi.

Avrupa Birliği 2009 kararları incelendiğinde ortak miras anlayışı yerine her devletin kendi kültürünü korumasına yönelik adımlar attığı görülür. Genel olarak devletlerin yapacağı kültüre yönelik faaliyetler için dayanak ve başlangıç noktası olmaya özen gösterilmektedir (Akdemir, 2013, s.153).

17 Mayıs 2013'te Çin Halk Cumhuriyeti'nin Hangzhou kentinde düzenlenen UNESCO zirvesi, kültürün sürdürülebilir kalkınmanın temelinde olduğunun iddia edildiği ve kavramın "Sürdürülebilir Kalkınma Politikalarının Kalbine Kültürün Yerleştirilmesi" başlıklı ortak bir bildirme yayınlandı. Ekonomik kalkınmanın nedeni, kültürel miras eğitiminin, bir topluluktaki bazı insanların bilgi ve becerilerinin yerel kalkınmayı geliştirmeye ve ilerletmeye yönlendirildiği bir süreci başlatabilmesidir. Miras eğitimi, bir kimlik ve topluluğa ait olma duygusu yaratılmasını kolaylaştırdığından, bu daha olasıdır. Bu belgeye bakıldığında, "eğitim" kelimesi sadece kültürel mirasla ilgili bilgi ve becerilerin kazanılmasıyla sınırlı olmayıp, aynı zamanda bir yeterlilik, kültürel mirasın diğer yeterlilikleri geliştirmek için kullanılmasına bir temel olarak görülmektedir (Türkoğlu, 2020, ss.130-132).

1-Miras, nesnel ve eğitici bir araçtır: Eğitim, belirli bir mirası tanımayı veya çapraz yeterliliklerin yanı sıra diğer konularda bilgi geliştirmeyi amaçlayabilir. Dahası, farkındalığını, korunmasını ve değerini artırmak için kültürel mirasın rolünün daha geniş bir şekilde anlaşılması hedeflenebilir. (Bortolotti vd., 2008). Kültürel miras deneyimleri ve farkındalığı, bir veya daha fazla kültüre ait olma duygusunun geliştirilmesine

katkıda bulunur; bu aynı zamanda kültürel kimlik bilincini ve mirasın topluma ait olma duygusunu da besler (Coperland, 2014, s.22).

2-Miras eğitimi hem resmi hem de resmi olmayan bir bağlamda gerçekleştirilir: İlkinde, kritik 21. Yüzyıl becerilerini öğretmek için harika bir araçtır, ikincisinde ise miras yoluyla resmi olmayan öğrenme deneyimlerini teşvik eder.

3-Herkese hitap ediyor: Bu, her yaş grubunun, yaşam boyu öğrenmenin uzun perspektifinde, hayatlarının her anında miras eğitiminden yararlanabileceği anlamına gelir. Bu nedenle, temel zorluk, çeşitli halkları dâhil etmek için farklı projeler, stratejiler ve iletişim önermek.

AB Kültür Programı 2007-2013: Avrupa için Kültürel Miras Sayımları (Cultural Heritage Counts for Europe [CHCfE]) tarafından finanse edilen kapsamlı bir araştırma projesinin nihai raporu yayınlandı. Avrupa Kültürel Miras Endeksine Doğru (CHCfE Konsorsiyumu, 2016). Kültürel mirasın ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel yönleriyle ilgili deneysel araştırmaları ve vaka çalışmalarını toplamayı ve analiz etmeyi amaçlayan kültürel miras bütünsel bir boyutta ele alınmaktadır. AB Bakanlar Konseyi tarafından sürdürülebilir bir Avrupa için Avrupa stratejik kaynağı olarak tanınan kültürel mirasın değeri, faydaları ve etkileri hakkında kesin bilgiler sağlamaktadır (Avrupa Birliği Konseyi, 20 Mayıs 2014).

Birkaç Avrupa ülkesinde yürütülen araştırmalardan elde edilen bulguların analizi, kültürel mirasa yapılan yatırımdan doğabilecek tüm faydaları CHCfE'nin nihai raporunda göstermektedir.

- Kültürel miras, yaratıcılığın ve yeniliğin önemli bir kaynağıdır, yeni fikirler ve sorunlara çözümler üretir ve tarihsel çevreleri yorumlamak amacıyla onları vatandaşlar ve ziyaretçiler için erişilebilir kılma amacıyla kültürel varlıkların dijitalleşmesi için en son sanal gerçeklik teknolojilerinden yararlanmaya kadar yenilikçi hizmetler ortaya çıkarmaktadır.

- Kültürel miras, tarihin daha iyi anlaşılmasının yanı sıra bireysel içselleştirme ve aidiyet duyguları da dahil olmak üzere eğitim ve yaşam boyu öğrenme için motivasyon sağlar, işbirliğini ve kişisel gelişimi teşvik eder.

• Kültürel miras, sosyal sermaye oluşturmak için yukarıda belirtilen olumlu etkilerin birçoğunu birleştirir ve Avrupa'daki topluluklarda sosyal uyum sağlamaya yardımcı olarak, katılım ve katılım için bir  er eve sa lamının yanı sıra entegrasyonu teşvik eder (CHCfE Konsorsiyumu, 2016, ss.24-29).

2.2.5.Miras Yorumu

Heritage Interpretation, ilk resmileştirmesi Freeman Tilden tarafından 1957'de 'Mirasımızı Yorumlamak' adlı kitabında yapılan, hem Amerika hem de İngiliz bağlamında ikili do uma sahip bir kavramdır. Miras yorumunu 'Basitçe olgusal bilgileri iletmek yerine orijinal nesnelerin kullanımı, ilk elden deneyim ve açıklayıcı medya yoluyla anlam ve ilişkileri ortaya çıkarmayı amaçlayan bir eğitim faaliyeti' olarak tanımladı ve miras yorumlamanın altı ilkesini belirledi. Bunlar:

1. Sergilenen ya da anlatılanla ziyaretçinin kişiliği ya da deneyimi arasında bir ba  kurmayan herhangi bir yorum kısır olacaktır.

2. Bilgi, bu haliyle yorum değildir. Bilginin anlaşılabilmesi için uzmanlar tarafından açıklanmalıdır. Ayet ile tefsir arasındaki ilişki buna örnek gösterilebilir. Ancak her yorum bilgi içerir.

3. Yorum, sunulan materyaller ister bilimsel, ister tarihi veya mimari olsun, birçok sanatı birleştiren bir sanattır. Herhangi bir sanat bir dereceye kadar öğretilir.

4. Yorumun başlıca amacı ezber değil, ilgiyi artırmaktır.

5. Yorum parçadan çok bütünü sunmayı amaçlamalı ve kişinin parça bütün arasındaki bağlantıyı kurması gerekir.

6. Çocuklara (diyelim ki on iki yaşına kadar) yönelik  eviri, yetişkinlere yönelik sunumun sulandırılması olmamalı, temelde farklı bir yaklaşım izlemelidir. En iyi durumda olmak için ayrı bir program gerektirecektir (Tilden, 2007, ss.34-35).

Bu ilkelere bakarak, yorumlamanın aslında eğitim ya da en azından eğitimin bir parçası olduğunu onaylayabiliriz. Bu liste, mirasa yerinde bir eğitim için didaktik yönergeler veriyor gibi görünüyor.

 ilerleyen yıllarda kavram ABD, Kanada ve İngiltere'de yaygın olarak benimsendi ve mirasın yorumlanmasıyla ilgilenenler ulusal dernekler kurdular. Bu sayede alanda

alışmalar yapıldı ve belgeler hazırlandı. Belgelerdeki miras yorumu tanımları arasında farklılıklar görölmektedir. Yorum dernekleri tarafından yayınlanan belgelerdeki tanımlarda farklılıklar mevcuttur:

Yorumun çoklu tanımları

1. Miras yorumu, bir nesne, eser, manzara veya sit alanıyla ilk elden ilgilenerek, kültürel ve doğal mirasın anlamlarını ve ilişkilerini halka açıklamak için tasarlanmış herhangi bir iletişim sürecidir (Knapp, 2007, s.10).

2. Yorum, izleyicinin çıkarları ile kaynağın doğasında bulunan anlamlar arasında duygusal ve entelektüel bağlantılar kuran misyona dayalı bir iletişim sürecidir (Brochu, 2013, s.17).

3. Yorum, öncelikle insanların sitenizi, koleksiyonunuzu veya etkinliğinizi anlamlandırmasına ve onlar hakkında daha fazla şey anlamasına yardımcı olan bir iletişim sürecidir. Böylece:

- Kültürel veya çevresel kaynağınıza anlam katın, ziyaretçi beğenisini artırın ve daha iyi anlayışı teşvik edin. Sonuç olarak, ziyaretçilerinizin değerli bir kaynak olarak tanımladıkları şeyleri önemseme olasılığı daha yüksektir.

- Daha uzun kalışlar ve tekrarlanan ziyaretler ile sonuçlanan ziyaretçi deneyimini iyileştirin. Bu, gelir artışına yol açacak ve istihdam fırsatları yaratacaktır.

- Toplulukların kendi miraslarını daha iyi anlamalarını ve ana bölgeleriyle ilgili kendi fikir ve duygularını ifade etmelerini sağlayın. Sonuç olarak, bireyler kendi kültürlerinde var olan kayıp değerlerle özdeşleşebilirler (European Association for Heritage Interpretation [IE], 2018, s.10).

4. Yorum, kültürel miras alanı hakkında halkın farkındalığını artırmayı ve anlayışı geliştirmeyi amaçlayan tüm potansiyel faaliyetlere atıfta bulunur. Bunlar, basılı ve elektronik yayınları, halka açık konferansları, yerinde ve doğrudan ilgili tesis dışı kurumları, eğitim programlarını, topluluk etkinliklerini ve yorumlama sürecinin kendisinin devam eden araştırma, eğitim ve değerlendirmesini içerebilir (Icomos, 2006, s.35).

Son tanım ise onu Avrupa geleneğine bağlamaya çalışır:

5. Yorum farklı kültürleri uzlaştırmayı veya birlikte yaşatmayı amaçlayan bir eylem olarak tanımlanır. Müze bağlamında, müze halkı ile müzenin halkın görmesini sağladığı şey arasındaki aracıdır (International Council of Museums [Icom], 2010, s.20).

Burada, yorumun doğası gereği ait olduğu didaktik düzeyin bir başka teyidine sahibiz. Aslında özne (öğrenci veya ziyaretçi) ile nesne (miras) arasındaki ilişki esastır. Miras Yorumlama kavramının, miras eğitiminin bir parçası olması ve önemli ölçüde bu ilişkinin kurulmasına katkıda bulunmaktadır.

2.3. Sosyal Bilgiler

2.3.1. Sosyal Bilgiler Nedir?

Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerden beslendiği (Öztürk, 2012, s.15) için bireyleri, bireylerin oluşturduğu toplumu ve birey - çevre ilişkisini incelerler (Safran, 2011, s.2). Sosyal bilgiler değişen dünyada fen bilimlerinden de etkilenmeye başladığından (Doğanay, 2003, s.17) farklı tanımlar yapılmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir:

Milli Eğitim Bakanlığı, sosyal bilgiler dersini sosyal bilimlerden seçilmiş bilim dallarının ortaokul öğrencisi düzeyinde öğrenme alanları oluşturarak kendini, çevresini, tarihini ve ülkesini geçmişten bugüne analiz eden aktif bir vatandaş yetiştirmek olarak tanımlar. Bu tanım içerisinde amaç ve muhteva hakkında da bilgiler içermektedir (MEB, 2005, s.46).

Dünyada sosyal bilgiler alanında önemli çalışmalar yapan ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi'ne göre (NCSS, 2012) sosyal bilgiler, vatandaşlık yeterliliklerini kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır.(Öztürk & Dilek, 2003, s.16)

Hızla değişen dünyada mevcut durumu analiz edip bilgiye dayalı karar alan ve problem çözen, etkili vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri harmanlayarak kullanan derstir (Öztürk, 2012, s.4).

Erden'e göre sosyal bilgiler, ilköğretim düzeyi okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı olarak tanımlanmıştır (1998).

Sosyal Bilimlerin bulgularını bütünleştirip öğrencilerin düzeyine indiren, bunları kullanarak, öğrencilerin yaşam kalitelerini artırmak için ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, değer ve tutum kazandırmayı amaçlayan bir vatandaşlık eğitim programıdır (Öztürk & Otluoğlu, 2003, s.6).

Hayatın sosyal boyutuyla ilgili bilgileri disiplinler arası bir yaklaşımla bütünleştirerek, etkin ve demokratik vatandaşlar yetiştirme amacıyla oluşturulmuş bir ders olarak ifade edilir (Doğanay, 2003, s.17).

Günümüzde sosyal bilgilerle ilgili olarak farklı yaklaşımlar olmakla birlikte, sosyal bilgiler eğitimcileri tarafından yapılan tanımlarda ön plana çıkan noktalar şunlardır (Öztürk & Otluoğlu, 2003, s.6):

- Etkili ve demokratik vatandaşlık eğitimi
- İnsan çevre etkileşimi
- Çok disiplinli ve bütüncül bir bakış.

Yapılan tanımların ortak özelliği çevreyle ve birbiriyle etkileşim içinde olan bireyin etkili vatandaş olarak vurgulanması ve sosyal bilgiler dersini “Yurttaşlık Eğitim Programı” olarak tanımlanmaktadır.

1916 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde okutulmaya başlanan sosyal bilgiler dersi (Güngördü, 2001, s.12) farklı kültürlerden oluşan toplumu aynı kent ve ülkede birlikte yaşama kültürü oluşturmayı hedeflemiştir (Öztürk & Deveci, 2011, s.12). Yıllar ilerledikçe değişen ekonomik ve siyasal şartlar sosyal bilgiler dersini de etkileyerek 1930’lu ve 1950’li yeniden kurmacılık stratejisine geçiş yapılmıştır (Öztürk & Otluoğlu, 2003, s.6). Eğitimde reform yapıldığı 1970’li yıllarının ortalarında “Yeni Sosyal Bilgiler” adıyla ders gelişime devam ederek öğrenci merkezli öğretime geçilmiş (Öztürk & Deveci, 2011, s.11). Bundan sonra öğrenci, bilgiyi sorgulayan, eleştiren, düşünen özne olarak problem çözmeye becerisini geliştirmiştir (Öztürk & Dilek, 2003, s.72).

20. yüzyıl boyunca tek uluslu ülkelerde dâhil olmak üzere Amerikan’ının etkilediği devletlerde sosyal bilgiler dersi benzer amaçlar etrafında eğitim sisteminde yerini almaya başlamıştır (Öztürk & Deveci, 2011, s.12).

Türk tarihine bakıldığında Osmanlı Devletinde Tanzimat dönemiyle başlayan ve Cumhuriyetin döneminde de devam eden süreçte birbirinden bağımsız farklı derslerle sosyal bilgiler dersi içeriği verilmiştir. Bu derslerin sosyal bilgiler çatısı altında birleştirilmesi 1968 yılında gerçekleştirilmiştir (Öztürk & Otluoğlu, 2003, s.15-16). Ülkemizde okutulan ilk kademe öğretim programında yapılan düzenlemeler sırasıyla 1926, 1930, 1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1977, 1993, 1999 (Nalçacı, 2001) ve 2005, 2009 ve son olarak da 2018 yıllarında yapılmıştır.

1985-1986 eğitim-öğretim yılında sosyal bilgiler dersi ortaokulların müfredatından kaldırılmış, bunun yerine 1998 yılına kadar sürecek “Milli Tarih”, “Milli Coğrafya” ve “Vatandaşlık Bilgileri” derslerine ilgili programda yer verilmiştir. Belirtilen derslerin Sosyal bilgiler çatısı altında birleştirilmesi 1998–1999 öğretim yılında tekrar başlayarak hayata geçirilmiştir. Bu süreçte 1997 yılında zorunlu eğitim süresinin ilkököl (5) + ortaokul (3) sekiz yıla çıkarılması da etkili olmuştur (Öztürk & Otluoğlu, 2003, s.16-17).

2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı’nda daha aktif hale gelen öğrencilerin içsel değerlendirmeleri ön plana çıkmıştır. Bu programda öğrenciler, bilgilerini, önce öğrendikleriyle yeni öğrendiklerini harmanlayarak, öğretmen rehberliğinde, kendileri oluşturmaktadır (Yapıcı, 2006, s.354).

Sosyal bilgiler programı öncelikle etkin ve üretken vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlar (Akdağ, 2009, s.6). Etkili vatandaş ise içinde yaşadığı toplumun kültürünü benimsemiş, özümsemiş ve bunu geliştirme anlayışına sahip bireyler olarak tanımlanmaktadır (Safran, 2011, s.6). Sosyal bilgilerin programının amaçladığı insan tipi hem bugünü hem de gelecekteki toplumun yaşantısını etkileyecek bir güce sahiptir (Öztürk, 2012, s.6).

Sosyal bilgilerin önemini daha iyi anlamak için kapsadığı alana baktığımızda, etkili vatandaş yetiştirme, kültür aktarımı, tarih ve çevre bilinci (İpek, 2011, s.11) toplumsal olaylarla ilişkili (Öztürk, 2012, s.5) sosyal ve beşeri ilimleri kapsar (Tay, 2011, s.4). Sosyal bilgilerin kapsamı ve içeriğinden, demokratik tutum ve değerlere, problem çözme ve karar alma becerilerine, vatandaşlığın bilincine, üretken ve katılımcı bireylere verilen önem anlaşılmaktadır (Öztürk & Otluoğlu, 2003, ss.6-8). Ayrıca Sosyal bilgiler yarının yetişkinleri olan çocuklar için sosyal bilimler gibi geniş ve işlevsel bir alanı il-

köğretim çağına uygun olarak yaşantımızda kullanılabilir hale getirmektedir (Akdağ, 2009, s.10).

2018 yılında güncellenen programın getirdiği yenilikler “Türkiye’de uygulanan sosyal bilgiler dersi öğretim programları başlığında verilecektir.

2.3.2.Sosyal Bilgiler Öğretimi Tarihçesi

Sosyal bilgiler; toplumla bütünleştirme sürecinde bireyi siyasi sistemin kendisine sunduğu hakları ve sorumlulukları içselleştiren, kültürel değerlerini öğreten ve toplumsal olgulara duyarlı etkin yurttaşlar konumuna getirmeyi amaçlayan bir programdır (Tay, 2011, s.7).

Sosyal bilgilerin öğretimine ilişkin üç farklı geleneksel yaklaşım mevcuttur (Doğanay, 2003, s.16; Öztürk, 2012, s.8; Öztürk ve Dilek, 2003, s.20). Bu ele alış sosyal bilgilere yüklenen amaçlar hakkında fikirler oluşturmamıza yardımcı olmaktadır. Bu görüşler (Safran, 2011, s.18):

1. Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi
2. Sosyal Bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi
3. Yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler öğretimi

Günümüzde sosyal bilgiler programında da açıklanan “Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi” kullanılmaktadır. Bu bakışta öğrencilerin problem durumunu analiz edip çözüm üretmesi beklenmektedir. Yaşantının parçası olarak karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmak amacıyla, mantıklı ve eleştirel düşünme sürecini devreye koyarak, demokrasiyi özümsemiş vatandaşların yetiştirilmesi hedeflenmektedir (Doğanay, 2003, s.20-21). Bireyin yaşam kalitesini belirleyen, karar alma yeteneğinin gelişim düzeyidir. Buna ek olarak kişinin kendi yeterliklerini değerlendirmesine ve gelişimi konusunda da karar alması da önemlidir (Safran, 2011, s.8).

2.3.3.Türkiye’de Uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları

İlk olarak 1968 yılında ilkökul programında yer almasına rağmen ilk çalışmalar 1962’deki taslak programda disiplinler arası bir yaklaşımla hazırlanan “Toplum ve Ülke İncelemeleri” dersi olarak yer almıştır. Bu dersin içeriğinde Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi konuları mevcuttur (Akdağ, 2009, s.14). 1968 yılında ismi değişse de içeriği

değişmemiş Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi olarak kalmıştır (Öztürk & Otluoğlu, 2003, s.15-16)).

1962 yılında hazırlanan bir taslak program varken 1968 yılında ismi ve içeriğiyle bambaşka bir ders olarak Amerika'dan ithal edilmiştir. Yeni Sosyal Bilgiler dersi disiplinler arası hazırlanmış ve derler ünite biçiminde hazırlanmıştır (Öztürk & Dilek, 2003, s.73).

1968 programını Dewey'in *İlerlemecilik* ve *Yeniden Kurmacılık* akımının etkisinde hazırlansa da yürürlükteki felsefi uygulama *Esasicilik* ve *Daimicilik* şeklindedir (Tay, 2011, s. 15). Aynı akım aradan geçen otuz yılda değişmemiş ve 1998 yılında hazırlanan programda da kullanılmıştır (Öztürk & Otluoğlu, 2003, s.16-17). Değişen dünyaya rağmen 1998 programı ile 1968 programları amaç bakımında birbirlerini yakın durumdadırlar (Öztürk & Dilek, 2003, s.79).

1998 yılında uygulamaya konulan sosyal bilgiler öğretim programı amaçları programının amaç (MEB, 1998, s.532):

- Türkiye Cumhuriyeti'ni oluşturan temel değerlerin bilincini kazanmış onlara olumlu tutum geliştiren
- Bilgi, beceri ve iyi ahlaklı olma
- Sosyal sorunların çözümünde mantıklı karar alma
- Yurttaşlık görev, sorumluluklarını ve haklarını bilen ve kullanan
- İnsan haklarına saygılı ve demokratik tutum sahibi olan

Programlar oluşturulurken veya yenilenirken ülkenin eğitimden beklentileri ve dünyadaki mevcut duruma göre hazırlanır. Bu kapsamda son dönemlerdeki bilim teknolojilerinin gelişimi programlara yansiyarak küreselleşme kavramını içeriği dâhil edilmiştir (Ata, 2012, s.34-39). Ülkemizde ise 2005'te değişen Sosyal Bilgiler Ders Öğretim Programındaki dönüşümün gerekçeleri şöyle açıklanmaktadır (Yazıcı & Koca, 2011, s.20-21):

- Gelişen eğitim bilimleri
- Öğrencinin değişen ilgi alanları ve gelişim dönemine dikkate alarak sosyal bilgileri sevdirmeye

- Programın içeriğini seyreltme
- Becerilerin güncellenmesi
- Akademik başarı düzenlemeleri

2005 Sosyal Bilgiler Ders Öğretim Programı kapsamlı ve düzenli hazırlanmıştır. Programın amacı bilgiyi yorumlayarak kullanmak için gerekli bilgi ve beceri, kavram ve değerlerle öğrenciyi donatarak etkin vatandaş yetiştirmektir (Ata, 2012, s.35). Bu amaçla ulaşmak için davranışçı yaklaşımdan (1998) vazgeçilmiş ve yerine yapılandırmacı yaklaşıma geçilmiştir (Yanpar, 2012, s.55). Böylece her öğrenci bilgiyi kendine göre yapılandırır ve kendi hızında öğrenir. Ayrıca problem çözümüne her öğrenci farklı şekilde ulaşabilir (Dilaver & Tay, 2011, s. 21).

MEB 2005 Sosyal Bilgiler Ders Öğretim Programı amaçları şunlardır (MEB, 2005/2575 Tebliğler Dergisinde):

1. *Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.*
2. *Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.*
3. *Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.*
4. *Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.*
5. *Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.*
6. *Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.*
7. *Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.*

8. *Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.*
9. *Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.*
10. *Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.*
11. *Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.*
12. *Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlâkı gözetir.*
13. *Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.*
14. *Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.*
15. *İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.*
16. *Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.*
17. *İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.*

Öğrenme süreçlerinde aktif hale gelen öğrenciler bilgiyi öğretmenden almak yerine onun rehberliğinde bilgiyi kendi keşfederek kendine göre yapılandırmaktadır.

Başka bir değişiklik ise dersin içeriğinde üç ana dersin yanına sosyal bilimlerden ve fen bilimlerinden de bilimler eklemiştir. Bunlar hukuk, felsefe, ekonomi, antropoloji, sosyoloji gibi farklı sosyal bilim disiplinlerinin (Ata, 2012, s.35) yanı sıra, kimya, matematik gibi fen bilimleri de dâhil edilmiştir (Doğanay, 2003, s.10). Buna çok disiplinli bir yaklaşıma rağmen bütünsellik oluşturulmuştur (Öztürk & Deveci, 2011, s.12).

Diğer bir değişiklikte “hedef davranış” terimi yerini kazanım ve beceriye bırakmıştır. Böylece öğrencinin bilgiyi kendisinin kazandığı ve bunu becerilerle yaptığı anla-

şılmaktadır (Yanpar, 2012, s.66). Genişleyen içerikle devam eden ünite sisteminde bilim dallarına ait olan ünitelerin yerini sosyal bilgiler üniteleri almıştır (Ata, 2012, s. 36).

Diğer bir değişiklik ise kavram öğretimi ön plana çıkarılarak öğrencilerin kavramları doğru öğrenmesi için çözümleme tabloları, kavram ağları ve kavram haritaları vurgulanmıştır (Yazıcı & Koca, 2011, ss.29-31). Ayrıca Atatürkçülükle ilgili konular ünite sonlarından program içine dağıtılmıştır (Ata, 2012, s.40-41).

Diğer bir değişiklik ise öğrencinin bilgiyi keşfetmesi, bulması ve yapılandırması için etkinliklerin eklenmesidir. Öğretmenin hazırlayacağı etkinlikler, öğrenci merkezli, güncel, eğlenceli, bireysel farklılıkları dikkate alan, yaratıcılığı öne çıkaran ve süreç değerlendirmesine uygun olmalıdır (Yazıcı & Koca, 2011, s.33). Programda Üç etkinlik yer almaktadır (Ata, 2012, ss.41-42). Bunlar;

- Sınıf/okul içi etkinlikler
- Okul dışı etkinlikler
- İnceleme gezileri

2018 yılında ise bu program güncellenmiştir ve bazı konularda değişiklikler yer almaktadır:

- Öğrenme alanları azaltıldı
- Kazanım sayısı azaltıldı
- Ara disiplin bakışı çıkarıldı
- “Etkin vatandaşlık” öğrenme alanı olarak eklendi
- Değerlerde ekleme ve çıkarma yapıldı
- Becerilerde ekleme ve çıkarma yapıldı

2018 yılında yapılan güncelleme gibi görünse de yapılan değişiklikler programın her alanında mevcuttur. Öğrenme alanı sayısı 9’dan 7’ye düşülmüştür. “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler”, “Güç ve Yönetim” ve “Zaman, Süreklilik ve Değişim” öğrenme alanları çıkarılarak “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı eklenmiştir. Değerler bakımımız da ise 25 değerden 26 değere artırılmıştır. Becerilerin sayısında herhangi bir değişiklik olmadan 27 tane olarak gözüксе de içeriğinde ekleme ve çıkarmalar mevcut-

tur. Kazanımlara baktığımızda kazanım sayılarının 4-7.sınıf olarak toplamda 174'ten 136'a düşürüldüğü görülmektedir (Koçoğlu & Aydın, 2017, ss.62-64).

2.3.4.Sosyal Bilgiler ve Okul Dışı Öğrenme

Öğrenme-öğretme süreçleri açısından sosyal bilgiler dersi öğretim programı, etkinlikler yoluyla öğrencilere istenilen bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılması amacıyla öğrenci merkezli etkinliklere dayalı olarak geliştirilmiştir (Beldağ, vd. 2016, s.1187). Bu içerikte, 2005 yılında uygulanmaya başlayan sosyal bilgiler öğretim programının geliştirilmesinde benimsenen yaklaşım “yapılandırıcı yaklaşım” olmuştur. Bu yaklaşımda “öğrenme” aktif bir süreçtir, öğrenciler mevcut ve geçmiş bilgilerine dayanarak yeni fikirler inşa ederek öğrenmenin yanı sıra bilgiyi yapılandırmaya katkı sağlayan duyuşsal beceriler kazanırlar (Erdamar & Demirel, 2008, s.630).

Okul dışı öğrenme etkinlikleri, öğrencilerin de yer aldığı gerçek hayatla ilgili içerik sunması ve yaşayarak öğrenmeyi sağlaması açısından yapılandırıcı bir öğrenme ortamı sağlar. Günümüzün hızla değışen dünyasında öğrencilere bilgiyi yapılandırma fırsatı vermeyen öğretim etkinlikleri yeterli olmayacaktır. Öğrenen merkezli yaklaşımda, öğretim süreçlerinin olumlu bir şekilde gerçekteşebilmesi için uygun öğrenme ortamları sağlanır.

Sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimler ve doğa bilimleri konularının disiplinler arası bir yaklaşımla bir araya getirilmesi sonucunda oluşmuştur. Bu nedenle, işlenecek konunun gerçek kaynaklarının sınıf dışında olduğu düşünülürse, öğrenme etkinliklerinin çoğunlukla sınıf ortamında yürütölmesi yeterli olmayacaktır. Okul dışı öğrenme ortamları, doğal çevre ve sosyal çevre olmak üzere iki kategoriye ayrılabilir. Sosyal bilgiler dersinin içeriğinde söz konusu her iki kategoriye de ilgilendiren kazanımlar yer almaktadır (Altın & Demirtaş, 2014, s,511). Buna göre sosyal bilgiler öğretimi etkinliklerinde hedeflenen kazanımlar doğrutusunda etkin bir planlama yapılarak öğrencilere gerçekte öğrenme fırsatları sunulmalıdır. Öğretmenlerin, dış çevrenin deneyimsel öğrenmenin merkezinde olduğunu ve kendileri ile öğrencileri arasındaki ilişkisel bağ için önemli olduğunu anlamaları önemlidir (Foran, 2008, s.2).

Sosyal bilgiler dersinin öğretiminde aşılması gereken birçok zorluk vardır ve en önemli zorluk soyut konuların somutlaştırılmasıdır. Eğitim sisteminin sınavlara ve testlere dayalı olması, öğrencileri anlamaktan çok ezberlemeye zorlamaktadır (Şanlı, 2018,

s.54). Sosyal bilgiler dersinde anlamlı öğrenme, ancak ders kapsamında uygulanacak öğrenme etkinliklerinin sosyal bilgiler dersi göz önünde bulundurularak öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerine cevap verecek şekilde hayatla ilişkilendirilerek detaylandırılmasıyla gerçekleşebilir (Tünkler, 2019, s.47).

Sosyal bilgiler öğretiminde yaşanan sorunları öğretmen ve öğrencilerin ders kitabına aşırı bağlılığına, yenilikçi uygulamaları kısıtlayan geleneksel öğretim yöntemlerine, öğretmenlerin sosyal bilgiler alanına yabancılaşmasına bağlamaktadır. Eğitim, öğrencileri bilişsel olarak geliştirmeye yönelik yürütülen akademik etkinliklerin uygulamaya yansımaması ve sosyal bilgilerin önemi konusunda toplumsal farkındalığın olmaması (Foran, 2008, s.2). Sosyal bilgiler dersinin öğrencileri sosyal hayata hazırlamayı amaçladığı düşünülürse, sadece sınıf ortamında yürütülen öğretim etkinlikleri hiçbir zaman yeterli olmayacaktır. Müfredatta belirtilen kazanımların elde edilmesinde kullanılacak çeşitli öğrenme ortamları, sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğretim etkinliklerinin uygulanmasına olanak sağlayacaktır.

Alan yazında sosyal bilgiler öğretimi kapsamında çeşitli okul dışı ortamlardan bahsedilmektedir (Akkuş & Meydan, 2013; Altın & Demirtaş, 2014; Öner, 2015; Şimşek, 2015; Öner & Öztürk, 2019; Tösten, 2020; Tuncel & Dolanbay, 2018), tarihi yerler, yani antik kentler, öğren yerleri ve tarihi yapılar, tarihi şehitlikler, anıt ve türbeler, müzeler, coğrafi yerler, milli parklar, kamu kurumları, özel sektör kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ile sınırlı olmamak üzere fındık dâhil kuruluşlar ve bilim merkezleri.

Okul dışı öğrenme ve sosyal bilgiler, diğer derslerden bile daha fazla alakalı iki kavramdır. Sosyal bilgiler öğretimi bağlamında okul dışı öğrenme, yenilikçi düşünce eğitimi gereği bilgiyi öğrenci için anlamlı ve deneyime dayalı hale getirmekle ilgilidir. Sosyal bilgiler öğretimi, disiplinler arası bir yaklaşımla oluşturulmuş bir ders olması ve birincil kazanımlar olması nedeniyle okul dışı öğrenmeler için son derece uygun ve çeşitli olanaklar sunmaktadır. Sosyal Bilgiler, öğrencilere bireysel ve toplumsal yaşam becerileri kazandırmak, tarihi ve kültürel mirasa sahip çıkarak onlarda farkındalık yaratmaktır.

Bu amaçla sosyal bilgiler öğretim programı içeriğinde, sosyal bilimler konularının öğretimine uygun öğrenme ortamlarının seçilmesi ve etkinliklerin bu ortamlarda gerçekleştirilmesi ilkeleri yer almaktadır. Okul dışı öğrenme etkinliklerinin en önemli

özelliği, sınıf ortamından farklı bir öğrenme ortamı sunması ve öğrencinin öğretimle hedeflenen kazanıma daha uygun bir ortamda yaşayarak öğrenmesine olanak sağlama-sıdır. Bu bağlamda yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak geliştirilen öğrenci merkezli etkinliklere dayalı okul dışı bir öğrenme yöntemi olan gezi yöntemi kazanımlar, beceri-ler dikkate alındığında özellikle sosyal bilgiler dersi için uygun bir yöntem olarak kar-şımıza çıkmaktadır (Kozaner Yenigül, 2021, s.211).

2.3.5.Sosyal Bilgiler ve Kültürel Miras Eğitimi

Kültür ve kültürel miras öğelerini anlayabilmek ancak kültürel miras eğitimiyle mümkün olabilir. Bu eğitim sayesinde kültürel miras duyarlılığı gelişerek kültür öğele-rini tanır, korur, yaşatır ve gelecek nesillere aktarımı sağlanabilir.

Kültürel miras eğitimi öğrencilerin öncelikle kendi çevrelerindeki doğal ve beşe-ri kültür öğelerini tanımayı sağlamaktadır. Böylece onların geçmişleri hakkında bilgi edindikçe gerçek değerleri konusunda da fikir üretilebilir (Avcı & Memişoğlu, 2016, s.106). Öğrencinin yaşadığı çevrede kendisinden binlerce yıl önce yaşamış medeniyetle-rin izlerini takip etmesiyle bulacağı bilgi ve kavrayış sayesinde yerel kültürden ulusal kültüre, oradan da evrensel kültüre bağlantı oluşturabilir (Özbaş, 2012, s,708). Bu saye-de öğrencinin bilişsel ve duyuşsal gelişimi olumlu etkilenirken diğer taraftan da tarihte-ki kimliğini ve dünya tarihindeki rolünü anlamlandırmasına katkı sağlanır (Dönmez & Yeşilbursa, 2014, s.437).

Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği kültürel miras eğitimi teşvik ederek gele-cek nesillerin yaratıcı ve barışçıl olmasını amaçlamaktadır (Hereduc, 2005, s.13). AB ile kültürel başlıkta mutabakat imzalamış olan ülkemizde de kültürel mirasa yönelik eğitim öğretim politikaları uygulanmaktadır. Özellikle 2005 yılında yayınlanan yeni öğretim programıyla birlikte kültürel miras çerçevesi çizilmiştir. En son yapılan düzenlemeyle birlikte programa “Kültürel Farkındalık ve İfade” yetkinliği yerleştirilmiştir. Böylece kültürel miras disiplinler arası olarak görülmüştür.

Sosyal bilgiler içeriği itibariyle branşlar arasındaki kültür dersleri olarak mihver ders durumundadır. Sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde bu durum beceri, değer ve öğrenme alanı olarak öne çıkmaktadır. Programda sarmal olarak kültürel miras eğitimi niteliğinde içerik mevcuttur (Demirezen & Aktaş, 2020, s.418).

Programda yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanı mihver ders olduğuna kanıt olarak gösterilebilir. Bu öğrenme alanının sınıf düzeyinde içeriği şu şekildedir

Tablo 2.1: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanı Kazanımları

Sınıf	Kazanım
4	1-Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelerden yararlanarak aile tarihi çalışması yapar. 2-Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir. 3-Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır. 4-Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele'nin önemini kavrar.
5	1-Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder. 2-Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır. 3-Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler. 4-Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder. 5-Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.
6	1-Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. 2-İslamiyet'in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar. 3-Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder. 4-Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder. 5-Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.
7	1-Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar. 2-Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder. 3-Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri kavrar. 4-Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur. 5-Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.

Kaynak: (Sosyal Bilgiler Öğretim Programı [SBÖP], 2018, ss.14-23)

Yukarıdaki Tablo 2.1 incelendiğinde sosyal bilgiler dersinin kültürel miras eğitimi için çizdiği çerçevenin yerelden evrensele, özelden genele ve somuttan soyuta yol izlendiği görülmektedir.

Tablo 2.2: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanı Değer ve Beceri Listesi

Sınıf	Değerler	Beceriler
4	➤ Aile birliğine önem verme ➤ Kültürel mirasa duyarlılık ➤ Vatanseverlik	➤ Kanıt kullanma, ➤ Zaman ve kronolojiyi algılama ➤ Değişim ve sürekliliği algılama
5	➤ Estetik ➤ Kültürel mirasa duyarlılık	➤ Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma ➤ Araştırma
6	➤ Kültürel Mirasa Duyarlılık	➤ Zaman ve Kronolojiyi Algılama
7	➤ Estetik ➤ Kültürel mirasa duyarlılık	➤ Kanıt kullanma

Kaynak: (SBÖP, 2018, ss.14-23)

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanı Değer ve Beceri Listesi Tablo 2.2’de gösterilmektedir. Bu tablo incelendiğinde programda her sınıf seviyesi için ortak olarak kültürel mirasa duyarlılık değeri verilmiştir. Becerilerde ise her sınıf için ortak beceri görülmemektedir. Ancak kanıt kullanma ile zaman ve kronolojiyi algılama becerisi iki sınıf düzeyi için verilmiştir.

Bu programın uygulandığı sosyal bilgiler dersinde ise öğrencilerin kültürel miras eğitiminden beklentisini ise özel amaçlarda “Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri” olarak açıklanmaktadır.

Sonuç olarak “kültür ve miras” öğrenme alanında Türk kültürünün genel özellikleri tarihin genel hatları içerisinde verilerek milli bilincin oluşması ve kültürel duyarlılığın gelişmesi amaçlanmıştır (Çengelci, 2012, s.188).

2.4. Benzer Araştırmalar

“Sosyal bilgilerde miras eğitiminin öğrencilerin somut kültürel mirasa karşı tutumlarına ve akademik başarılarına etkisi” adlı yarı deneysel nitel araştırma devlet ortaokulunda 6.sınıfa devam eden 76 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmanın amacı okul dışı etkinliklerle yapılan kültürel miras eğitiminin başarı ve SKM tutumuna etkisini incelemek için 12 haftalık ders işlenmiş. Veri toplama SKM tutum ölçeği, akademik başarı testi, yarı yapılandırılmış odak grup görüşme soru formu ve SKM çalışma kâğıtları kullanılmıştır. Verilerin analizinde test ve ölçekler için istatistik program, görüşme ve çalışma kâğıtlarında ise içerik analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına deney öğrenci-

lerinin SKM tutumları ve başarıları anlamlı şekilde artmıştır. Ayrıca öğrenciler ODÖ sevmişler ve derse istekleri artmıştır (Yeşilbursa, 2011).

“Sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde okul dışı öğrenme ortamı olarak oyuncak müzeleri” adlı nitel araştırma oyuncak müzesinde işlenen dersin öğrenci üzerindeki algı ve beceri etkilerini incelemiştir. Araştırma verileri etkinlik kayıtları ve sonrasında yapılan yarı yapılandırılmış görüşme ile öğrenci günlüklerinden toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Okul dışı öğrenme ile öğrencilerin sosyal bilgilerdeki bazı bilişsel kazanımları, beceri ve değer davranışları, okul dışı ortama yönelik beğenileri olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Oyuncak müzeleri sosyal bilgiler dersinde okul dışı ortam olarak kullanılabilir önerisi yapılmıştır (Keskin ve Kaplan, 2012).

“Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi” adlı kontrol gruplu deneysel araştırma devlet ortaokuluna giden 6. ve 7. sınıfa devam eden 125 öğrenci ve öğretmenleri ile velileri üzerinde yürütülmüştür. Veriler öğrencilerden ön ve son testlerle, öğretmen ile velilerden ise yarı yapılandırılmış soru formu ile toplanmıştır. Anket verileri istatistik programıyla, soru formu cevapları ise içerik analiziyle çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ODÖ öğrencilerin akademik başarısını artırdığı görülür. Öğretmenler risklerden bahsederken veliler ise risklere rağmen ODÖ için öğrenciye yararlı olduğunu dile getirir (Karakaş Özür & Şahin, 2017).

“Okul dışı matematik ve biyoloji öğrenmenin öğrenmeye ve tutuma etkisinin incelenmesi, İsveç’te lise örneği” adlı çalışmada yarı deneysel çalışmada karma yöntemle yapılmıştır. Araştırma grubu 13-15 yaşlarındaki 88 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma kapsamında deney grubu öğrencileri okul dışı öğrenme ortamlarında matematik ve biyoloji dersi işlerken kontrol grubu ise sınıf ortamında dersleri işlemişlerdir. Deneysel işlem sonunda yarı yapılandırılmış soru formuyla veri toplanmıştır. Süreç sonunda 21 öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Elde edilen verileri içerik analiziyle çözümlenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır. Bulgular her iki ders içinde okul dışı öğrenmenin 13-15 yaşlarındaki İsveçli lise öğrencileri üzerinde olumlu bir bilişsel ve duygusal etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca akran öğrenmesi öğrenciler tarafından vurgulanmıştır. Öğrenilen bilgilerin kalıcılığı artmıştır (Fägerstam & Blom, 2013).

“Kültürel ve tarihsel mirasın sosyal bilgiler öğretmen adaylarına katkıları: ‘derslerde anlatılanlar gerçekmiş’ ” adlı eylem araştırmasında öğretmen adaylarıyla okul dışı ortamlardan müze ve tarihi mekânlarda yapılan etkinliklerle öğrencilerin elde ettiği kazanımlar incelenmiştir. Çalışma yapraklarıyla toplanan elde edilen sonuçlar sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel ve tarihi mirasa yönelik farkındalıkları artmış ve bu alanları eğitimsel bir boyut olarak aktif bir şekilde kullanma deneyimleri yaşanmıştır. Öğretmen adaylarının çoğu kültürel ve tarihsel miras öğelerini meslek yaşamlarında kullanmak istediklerini ve bunu yaparak yaşayarak öğrenmede ne kadar önemli olduklarını fark ettiklerini belirtmişlerdir (Dikyol & Pamuk, 2017).

“Ortaöğretimde ihmal edilen bir uygulama; okul dışı öğrenme” isimli araştırma 125 ortaöğretim öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın amacı okul dışı öğrenme etkinliklerinin öğrenci başarısına etki düzeyi ve okul dışı öğrenmeye yönelik öğrenci görüşleri incelenmiştir. Deneysel araştırmada ön ve son testler ile yarı yapılandırılmış görüşme formlarından elde edilen verilerin analizi sonucunda ODÖ’nin iç mekan öğretimini tamamlayabileceğini, soyut teorik noktaları netleştirebileceğini, içerik bilgisini genişletebileceğini ve öğrencilerin test puanlarını yükseltebileceğini göstermiştir. Aynı zamanda, motive edici doğası ile açık havada öğrenme, katılımcıların öğrenmeye hazırlanmalarına ve üst düzey düşünme becerilerini kullanmalarına, başkalarıyla iyi ilişkiler kurmalarına, iletişim kurmalarına ve işbirliği yapmalarına ve yüksek düzeyde öz-yeterlik oluşturmalarına yardımcı oldu. Bu araştırma, açık hava eğitiminin ortaöğretim düzeyinde etkili, ancak çoğunlukla ihmal edilen bir uygulama olduğunu doğrulamakta ve politika yapıcıların açık havada öğrenmenin durumu hakkındaki vizyonlarını yeniden değerlendirmelerini önermektedir (Nikbay Arslantaş & Bavlı, 2022).

“Ortaokul öğrencilerinin okul dışı öğrenme ortamında matematik öğrenme performansı ve öz düzenleme becerisi üzerindeki etkinin incelenmesi” adlı deney ve kontrol gruplu yarı deneysel araştırmada 13 yaşındaki öğrencilerle 10 haftalık okul dışı öğrenme etkinliği yapılmıştır. Ön ve son testlerle toplanan verilerin analiziyle şu sonuçlara ulaşılmıştır. Gruplar arasındaki akademik performanstaki değişikliklerde deney grubu lehine farklılıklar olduğunu ve kontrol gruptaki içsel motivasyondaki azalma dışında, öz düzenleme becerilerinde önemli bir değişiklik olmadığını göstermektedir (Fägerstam & Samuelsson, 2014).

“Almanya ve Japonya'da okul dışı eğitime yapılan yatırımların etkileri, Çağdaş Japonya” adlı araştırmada ülkede uygulanan sistemlerinde okul dışı öğrenme oranı ile PISA sonuçları karşılaştırılmıştır. Bu makalenin amacı, eğitim kazanımındaki sosyal eşitsizliklere özel vurgu yaparak, okul performansının ve okul dışı derslerin hangi şekillerde bağlantılı olduğunu açıklığa kavuşturmadır. 2009 Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı'nın (PISA) verilerini kullanan bu makale, izlenen eğitim yatırımlarının Japonya ve Almanya'daki öğrencilerin performansı üzerindeki etkilerini karşılaştıran yeni bulguları göstermektedir. Eğitim sistemleri ve uygulanma süreçlerinde okul dışı öğrenmenin yeri ortaya çıkarılmış ve PISA verileriyle ilişkilendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre iki ülkede de okul dışı eğitim yatırımlarının dört önemli sonuca yol açtığını bulunmuştur: (i) Japonya'da okul dışı dersler nedeniyle lise öğrencilerinin akademik başarısı artıyor; (ii) her iki ülkede de okul dışı derslerin okul dışı derslerin türlerine ve yaşam alanına göre akademik performansı nasıl etkilediği konusunda büyük farklılıklar vardır; (iii) okul dışı eğitim, uluslararası karşılaştırmada daha yüksek başarı puanlarını belirleyici bir şekilde belirler ve bu nedenle Japonya'nın PISA'daki başarısı için makul bir açıklama sağlar; ve (iv) 1990'ların ortalarından bu yana Japonya'daki sistem, karma bir okul dışı eğitim sisteminden ağırlıklı olarak zenginleştirmeye doğru ilerlerken, Almanya'daki okul dışı eğitim sistemi hala çözüm niteliğindedir (Entrich, 2014).

“Okul dışı öğrenme ortamlarının fen öğretiminde kullanılmasının fen öğrenme motivasyonuna etkisi” adlı kontrol gruplu deneysel bir araştırma 56 ortaokul öğrenciyle yapılmıştır. Nicel araştırmada veriler ön ve son test ile toplanmış ve istatistik programıyla analiz edilmiştir. Kontrol grubuna dersler sınıf ortamında, deney grubuna ise okul dışı öğrenme ortamlarında 12 haftalık uygulama ile işlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre fen öğretiminde okul dışı öğrenme ortamlarının kullanılmasının öğrencilerin fen öğrenmeye yönelik motivasyonlarını geliştirmede önemli bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Bu bulgudan hareketle fen bilimleri öğrencilerinin örgün eğitimleri okul dışı öğrenme ortamları ile desteklenebilir (Yıldırım, 2020).

“Her deneyim önemlidir raporu” birleşik krallık hükümeti 2006 yılında başlatılan sınıf dışı öğrenme manifestosunun sonuçlarını değerlendirmektedir. Birleşik Krallık hükümeti “Her Çocuk Önemlidir: Çocuklar İçin Değişim”i yayınladığında, çocukların sağlıklı, güvende olması, eğlenmesi ve başarılı olması, olumlu bir katkı yapması ve ekonomik refahı elde etmesi gerektiğini belirtmişti. Sınıf Dışında Öğrenmenin (LOtC)

yararları ve etkileri üzerine yapılan bu inceleme, "her deneyimin önemli" olduğuna ve çocukların tüm gelişimine ve bu beş sonuca ulaşılmasına katkıda bulunabileceğine dair kanıtlar sunmaktadır. Ek olarak, LOtC'nin gençlerin Ulusal Müfredattaki başarısını arttırmada ve Sürdürülebilir Okullar programının temelini oluşturmada sahip olabileceği önemli rolü kabul etmeye hizmet eder. “Her Deneyim Önemlidir” raporu, dünyanın dört bir yanından yapılan araştırmalardan yararlanır. LOtC'ye katılan çocukların sınıf testlerinde daha yüksek puanlar aldıklarına, kavramları daha iyi tanımlayabildikleri, daha yüksek düzeyde fiziksel dayanıklılığa ve motor beceri gelişimine sahip olduklarına, artan güven ve benlik saygısına sahip olduklarına, liderlik nitelikleri sergilediklerine, sosyal açıdan yetkin ve çevreye karşı daha sorumlu davrandıklarına yönelik kanıtlar sunar. Araştırma, çocukların okul dışı ortamlardaki öğrenme etkinlikleriyle çocukların öğrenmesi, çocukların sosyal etkileşimleri, çocukların duygusal esenliği; çocukların fiziksel deneyimleri; çocukların tepkileri ve davranış değişiklikleri ile hayatlarının olumlu yönde değişebileceğini doğrulamaktadır. Tüm bu deneyimler, bir çocuğun büyüyen bilgisini, güvenini ve kimliğini şekillendirmek için temel oluşturabilir (Malone, 2008).

“Sosyal Bilgiler Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamları: Öğretmen Adayları İle Fenomenolojik Bir Çalışma” adlı araştırmada nitel yöntem kullanılmıştır. Araştırma grubu 42 sosyal bilgiler öğretmeni ve 31 sınıf öğretmeni olmak üzere 73 öğretmenden oluşmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme soru formu ile toplanmış ve içerik analiziyle çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre okul dışı öğrenme bilginin daha kalıcı öğrenildiğine, sosyal bilgiler dersi içeriği olarak ODÖ için çok uygun olduğu ve bu konuda eğitime ihtiyaçları olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Topçu, 2017).

“Sosyal bilgiler dersinde arkeolojik kazı çalışması ve müze gezisi” adlı tek gruplu deneysel araştırma devlet ortaokulunda 6. Sınıfa devam eden 20 öğrenci ile yürütülmüştür. Veriler etkinlik ardından sorulan yarı yapılandırılmış soru formuna verilen cevapların çözümlenmesinde içerik analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre okul dışı öğrenme etkinlikleri yaşantı sonucu bilgileri somutlaştırdığı, sosyal bilgiler dersine yönelik öğrenci tutumlarını olumlu yönde etkilediği, sosyal bilgiler dersinin etkililiğini arttırdığı görülmüştür (Öztürk, 2014).

“Sosyal bilgiler öğretiminde müze ve tarihi mekân kullanımının 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler algılarına etkisi: Bir eylem araştırması” adlı eylem araştırması devlet ortaokulunda 7.sınıfa devam eden 36 öğrenci ile yürütülmüştür. Veriler öğrencilerle yapılan görüşme ve gözlem sonucunda elde edilmiştir. Veriler içerik analizine tabi tutulmuş ve çözümlenmiştir. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilgileri, ders katılımları, tarihi konu ve tarihi mekânlara ilgileri artmıştır. Tarihle ilgili bilgilerini gündelik hayatla ilişkilendirmişleridir. Tarih algıları olumlu şekilde gelişmiştir (Uztemur, vd., 2018).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmanın bu bölümünde araştırmada kullanılan yöntem ve bulgular yer almaktadır. Araştırma öncesinde, süresince ve sonrasında yapılan çalışmaların planlaması ve yürütülmesi, uygulama aşamaları ve analizler de yine bu bölümde verilmektedir.

3.1.Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın nasıl yapıldığına ilişkin bilgilerin bulunduğu araştırma modeli, çalışma grubuna ait verilerin yer aldığı evren ve örneklem, verileri toplarken kullanılan araçlar ve izlenen yol, verilerin nasıl analiz edildiği ve araştırmanın uygulama basamaklarına yer verilmiştir.

3.1.1.Araştırma Modeli

Nicel araştırma olarak yürütülen bu çalışmada deneysel araştırma modelinden ön test- son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Böylece deney ve kontrol grubu arasındaki fark daha net görülmektedir (Büyüköztürk & diğerleri, 2017, s.). Araştırma sonucunda elde edilen nicel verilen sebeplerinin açıklanması için nitel veriler kullanılmıştır.

Uygulama sürecinde sosyal bilgiler dersi deney grubuna 218B158 kodlu TÜBİTAK projesiyle okul dışı öğrenme yöntemiyle işlenirken kontrol grubuna ise sınıf ortamında işlenmiştir. Araştırmada kullanılan ölçekler ve uygulama zamanları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.1: Ön Test- Son Testli Araştırma Modeli

Gruplar	Ön Testler	Deney İşlemi	Son Testler	Görüşme	İzleme Testi
Deney Grubu	T1- T2- T3-T4	D1- D2	T1- T2- T3-T4	G	T4
Kontrol Grubu	T1- T2- T3-T4	-	T1- T2- T3-T4	-	T4
T1: Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği T2: Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği T3: Kelime İlişki Testi T4: Başarı Testi			D1: ODÖ Değerlendirme Formu D2: Yansıtıcı Günlük G: Odak Grup Görüşme Formu		

3.1.2.Çalışma Grubu

Araştırmada yer alan katılımcıları 2019-2020 eğitim öğretim yılında Erzincan ilinin Merkez ilçesinde yer alan devlet ortaokulunda 7. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubu seçiminde amaçlı örneklemden benzeşik durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu sayede ilimizdeki 12 okulda ölçümler yapılarak kültürel miras yaklaşımları birbirine benzeyen alt düzey/ düşük öğrencilere ulaşılmıştır. Araştırma grubunda deney ve kontrol gruplarının her biri 20 kız, 20 erkek olmak üzere toplam 40 kişiden oluşmaktadır.

Araştırmada yer alan deney ve kontrol grubu öğrencilerinden hiç biri okul dışı öğrenme mekânı olarak seçilen yerleri ziyaret etmemiştir. Araştırma bittikten sonra seçilen 3 kız ve 3 erkek öğrenciyle odak grup görüşmesi yapılmıştır.

3.1.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada nicel ve nitel veri toplama araçları kullanılmıştır. Nicel araçlar aşağıdaki yer almaktadır.

1. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği
2. Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği
3. Akademik Başarı Testi

Araştırmada nitel veri toplama araçları ise aşağıda yer almaktadır.

4. Kelime İlişki Testi
5. ODÖ Değerlendirme Formu

6. Yansıtıcı Günlük

7. Odak Grup Görüşme Formu

3.2.3.1. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği

Öğrencilerin Somut olmayan kültürel miras algılarının ölçülmesinde Gürel ve Çetin tarafından geliştirilen ölçek izin alınarak kullanılmıştır (Gürel & Çetin, 2019). Bu ölçme aracı Bartın ilindeki 6 devlet ortaokulunda 365 öğrenciye uygulanmıştır. 23 maddeden oluşan ölçek 4'lü likert tipindedir. Likertler Hiç Katılmıyorum- Katılmıyorum- Katılıyorum- Hep Katılıyorum biçimindedir. Ölçekten en düşük 23, en yüksek 92 puan alınabilir. Ölçekte yer alan 12. madde ters madde olduğundan dönüştürülerek analiz edilmiştir.

Ölçeğin açımlayıcı faktör analizi (AFA) sonuçlarına göre 5 boyuttan (Sosyal Hayat, Geleneksel Sanatlar, Kültürel Bilinç, Sözlü Gelenekler, Doğa ve Evren Üzerine Bilgi ve Uygulamalar) oluşmaktadır. Faktör yapılarının uygunluğuna yönelik yapılan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçlarına göre, faktör uyum indekslerinin uygun olduğu bulgulara yer almaktadır. Ölçeğin geneline ait Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .89 olarak raporlanmıştır. Bu araştırmada ölçeğe ait Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ön testte .87, son testte ise .85 olarak hesaplanmıştır.

3.2.3.2. Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği

Öğrencilerin somut kültürel mirasa yönelik tutumlarının belirlenmesinde Yeşilbursa (2011) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Ölçeme aracı Ankara devlet ortaokulunda 12 yaş grubundaki 275 öğrenciye uygulanmıştır. 28 maddeden oluşan ölçek 5'li likert tipindedir. Likertler Hiç Katılmıyorum- Katılmıyorum- Kararsızım- Katılıyorum- Hep Katılıyorum şeklindedir. Ölçekten alınacak en düşük puan 28 iken en yüksek puan ise 140'tır. Ölçekte yer alan on iki ters madde tane (1,3,6,8,12,14,18,19,21, 24,26,28) dönüştürülerek analiz edilmiştir.

Ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ile Barlett Sphericity (Küresellik) test sonuçlarında anlamlı farklılık çıkması sonucu açımlayıcı faktör analizi (AFA) incelenmiştir. Verilerin analizi sonucunda ölçme aracı toplam varyansın %59'unu açıklayan tek faktöre dönüştürülmüştür. Maddelerin ortak varyans değerinin .474 ile .685 arasında olduğu görülmektedir. Madde yük değerleri, biri hariç, .45'ten büyük çıkmıştır. Ölçe-

ğın geneline ait Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada ise ölçeğe ait Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ön testlerde .86, son testlerde ise .87 olarak bulunmuştur.

3.2.3.3. Kelime İlişki Testi

Kelime işlem testi (KİT) alanyazında farklı sınıf düzeylerinde ve farklı derslerde alternatif ölçme aracı olarak kullanıldığı görülmektedir (Kaya & Taşdere, 2016, s.807). KİT tekniği, kavramsal ilişkileri ortaya koymasının yanı sıra bilimleri ve durumları anlayabilmek amacıyla da kullanılabilir (Çardak, 2009, s.140). Alanyazında KİT'lerin, öğrencilerin bilişsel yapılarının, kavramsal değişimlerinin (Deveci vd., 2014, s.105) ve kavram yanlışlarının (Keskin & Örgün, 2015, s.30) incelenmesi amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Yeni sosyal bilgiler programı, bireysel farklılıkları dikkate alan öğrenci merkezli öğretme ve öğrenme stratejileri benimsemesi nedeniyle, ölçme ve değerlendirmede de öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarını sergilemeleri için çok yönlü ve bütünsel değerlendirmeyi gerektirir. Özellikle soyut konularda öğrencilerin konuyu ne düzeyde öğrendiklerini öğrenebilmek için alternatif ölçme araçlarını KİT kullanımı yapılabilir (İnel, vd., 2016, s.537). Bu nedenlerle araştırmada KİT'lerle de ölçme değerlendirme yapılması tercih edilmiştir.

Araştırmada kullanılacak anahtar kavramlar sosyal bilgiler öğretim programındaki kültür ve miras öğrenme alanında verilen kavramlardan veya ders kitabında kültür ve miras öğrenme alanında kullanılan alt kavramlar arasından on kavram belirlenerek bir havuz oluşturulmuştur. Bu kavramlar alan uzmanlarıyla paylaşılmış ve ilgili düzenlemeler sonucunda anahtar kavram olarak Tarih, Kültür, Müze, Osmanlı Devleti, Tarihi Mekân ve Kültürel Miras belirlenmiştir. Ölçme aracının bir şablonu örnek olarak aşağıda yer almaktadır.

Şekil 3.1: Kelime İlişkilendirme Testi Şablonu

Tarih
Tarih
Tarih
Tarih
Tarih

Veri toplama araştırmacı tarafından deney ve kontrol grubuna ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Uygulama öncesi öğrencilere bilgilendirme yapılmış ve soruları cevaplanmıştır. Ardından öğrencilere her kelime için 50 saniye süre verilmiş ve süre

tamamlandıktan sonra cevaplar toplanarak yeni kelime verilmiştir. Her kavram farklı bir kâğıtta yer almıştır. Böylece öğrencilerin zincirleme cevap yazma riskine karşı tedbir alınmıştır. Araştırmada kullanılan KİT'lerin sonuçları betimsel analize tabi tutularak verilen gelen cevaplar frekans tabloları ve kesme noktaları tablolarıyla gösterilmiştir. KİT'te beşin katları kesme noktası kabul edilir. Yanıt frekansının üzerinde bulunan bu yanıtlar, ilk bölüme yazılır. Sonrasında kesme noktası belli aralıklarla aşağıya çekilir (Bahar & Özatlı, 2003, s.7).

3.2.3.4. Akademik Başarı Testi

Öğrenenlerin öğrenme düzeylerinin belirlenmesinde geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarından biri olan çoktan seçmeli testler yerini günümüzde de korumaktadır. Puanlamanın nesnel olarak gerçekleştirilebilmesi, kapsam geçerliğinin diğer sınav türlerine göre daha fazla sağlanabilmesi, özellikle kalabalık sınıflar için uygulama ve puanlamada kolaylık sunması gibi gerekçelerle, çoktan seçmeli testler yükseköğretim düzeyinde de gerek öğrencilerin gerekse öğretmenlerin tercih ettikleri bir sınav türüdür.

Eğitim bilim araştırmalarında da öğrencilerin başarılarının bağımlı değişken olarak incelendiği çalışmalarda da çoğunlukla başarı testlerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu araştırmada öğrencilerin akademik başarılarını ölçmek için araştırmacı tarafından geliştirilen başarı testi ön test ve son test olarak kullanılmıştır. Bu testin hazırlık süreci şu şekildedir. İlk olarak sosyal bilgiler programı ve içerisindeki kültür ve miras öğrenme alanı incelenmiş ve kazanımlar analiz edilmiştir. Kazanımların Bloom taksonomisinde hangi düzey davranışları kazandırmayı hedefledikleri belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar şöyledir.

Tablo 3.2: Kùltür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımları ve Bloom Taksonomi Düzeyleri

Sıra	Kazanımlar	Bloom Taksonomi Düzeyi
1	Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.	Kavrama
2	Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.	Analiz
3	Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.	Kavrama
4	Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.	Kavrama
5	Osmanlı kùltür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.	Kavrama

Tabloda verilen sonuçlara bakıldığında “Kùltür ve Miras” öğrenme alanında beş adet kazanım olduğu gör÷lmektedir. Bunların dört tanesi kavrama düzeyinde, bir tanesi ise analiz düzeyinde olduğu gör÷lmektedir.

Bu kazanımlardan dört tanesi için il genelinde okul dışı öğrenme yöntemi uygulanabilir ortam mevcut iken üçüncü kazanım için uygun ortam bulunmadığından bu kazanım çalışmadan çıkarılmıştır.

Tablo 3.3: Akademik Başarı Testi Belirtke Tablosu

Soru No	Kazanım Kodu	Bloom Taksonomi Düzeyi	Soru No	Kazanım Kodu	Bloom Taksonomi Düzeyi
1	K1	Kavrama	11	K4	Kavrama
2	K1	Kavrama	12	K5	Kavrama
3	K5	Kavrama	13	K5	Kavrama
4	K1	Kavrama	14	K4	Kavrama
5	K2	Analiz	15	K5	Kavrama
6	K2	Analiz	16	K4	Kavrama
7	K4	Kavrama	17	K5	Kavrama
8	K4	Kavrama	18	K2	Analiz
9	K2	Analiz	19	K1	Kavrama
10	K1	Kavrama	20	K2	Analiz

Tablo 3.3. incelendiğinde başarı test sorularının iki düzeyden oluştuğı gör÷lmektedir. Dört kazanımın her biri için beş soru kullanılmıştır. Soruların 15 tanesi kavrama 5 tanesi ise analiz düzeyindedir.

Kazanım ve test maddeleri arasındaki ilişkiler belirlenmiş ve böylece başarı testinin kapsam geçerliliğı sağlanmaya önem verilmiştir. Bu ilişki aşağıdaki gibidir.

Test için dör÷tlü çoktan seçmeli 30 soruluk havuz oluşturulmuştur. Her sorunun bir doğru cevabı bulunmaktadır. İki alan uzmanı ve 3 branş öğretmenin görüşleri alı-

arak 20 soruluk test hazırlanmıştır. Ortaokul öğrencilerinden sosyal bilgiler müfredatını tamamlamış olan 149 öğrenciye pilot uygulaması yapılmıştır.

Akademik başarı testinin uygulanması sonucunda elde edilen veriler analiz programı aracılığıyla işlenmiştir. Pilot başarı testi 149 kişiye uygulanmıştır. Üst gruptaki %27 kişi için 40, alt gruptaki %27 kişi için 40 kişi dikkate alınmıştır. Buna göre testin aritmetik ortalamasının ($X= 9,62$), testin ortalama güçlüğü 0,47; standart sapma (S_s) 4,20; güvenilirlik katsayısının ($KR-20$) ,79 gerçek uygulamada ise ($KR-20$) ,82 olarak ölçülmüştür.

Madde ayırt ediciliği, bir testte bilenle bilmeyeni ayırt etme derecesini gösterir. Ölçeğin önemli bir göstergesi olduğunda maddelerin ayırt ediciliği maddenin teste alınıp alınmayacağına karar verme de önemlidir. Madde ayırt etme indeksi -1,00 ile +1,00 arasında yer değiştirir. Ayırt edicilik indeksi 0,20 altında olan soruların ayırt etme oranları çok az olduğundan mutlaka testten çıkarılması gerekmektedir. Ayırt ediciliği 0,30 ve üzeri olan sorular mükemmel ayırt ediciliğe sahip sorulardır (Güler vd., 2019, s.441).

Madde güçlük indeksi, bir maddenin cevaplayanlara ne denli zor veya kolay geldiğini göstermektedir. Bu indeks maddenin iyi bir örtük özelliğidir. Maddelerin 0,29 ve altındaki güçlük düzeyi zor, 0,30-0,49 indeks aralığı orta güçlük, 0,50-0,69 indeks aralığının kolay, 0,70-1 indeks aralığı için ise çok kolay güçlük düzeyi olarak belirlenmiştir (Hasançebi, vd., 2020, s.226).

Tablo 3.4: Akademik Başarı Testi Madde Ayırt Edicilik ve Madde Güçlüğü Testi

Madde No	Soru No	Ayırt Edicilik	Madde Güçlüğü	Madde No	Soru No	Ayırt Edicilik	Madde Güçlüğü
M17	S1	0,66	0,38	M24	S11	0,65	0,34
M2	S2	0,48	0,50	M13	S12	0,80	0,43
M21	S3	0,68	0,65	M15	S13	0,54	0,35
M7	S4	0,47	0,30	M4	S14	0,40	0,65
M16	S5	0,65	0,38	M20	S15	0,52	0,63
M6	S6	0,73	0,33	M25	S16	0,56	0,68
M18	S7	0,60	0,45	M11	S17	0,46	0,58
M9	S8	0,72	0,48	M5	S18	0,30	0,58
M10	S9	0,54	0,65	M22	S19	0,88	0,48
M8	S10	0,58	0,48	M3	S20	0,42	0,67

Kültürel miras akademik başarı testi madde ayırt edicilik ve madde güçlüğü testi Tablo3.2’de gösterilmiştir. Başarı testinde kullanılan soruların ayırt ediciliği 0,26-0,80 aralığında olup, testin ortalama ayırt ediciliği 0,56 olarak belirlenmiştir. Başarı testinde

kullanılan soruların ortalama güclüğü 0,33-0,68 Aralığında olup, testin ortalama güclüğü ise 0.47 olarak ölçülmüştür.

3.2.3.5. Odak Grup Görüşmesi

Odak grup görüşmesi nitel araştırmalarda kullanılan önemli bir yöntemidir. Bu yöntemle bir konu hakkında insanların ne düşündüğünü, onu nasıl algıladıklarını ve ona karşı ne hissettiklerini anlayabiliriz. Odak grup görüşmelerinin avantajı ise grup dinamiklerinde birbirinin düşüncesini dinleyen bireylerin konu hakkında daha derin ve zengin bir veri seti sağlamasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2013, ss.188-189). Araştırmamızda ise bu yöntemin tercih edilmesinin temel sebebi okul dışı öğrenme etkinlikleri grup halinde yürütüldüğü için öğrencilerin bu etkinlikleri nasıl anladıklarını, çeşitlendirdiklerini ve etkinliklerle oluşan algıyı ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Alanyazın incelendiğinde odak grup görüşme sorularının araştırma amacına ve alt problemler dikkate alınarak diğer ölçme araçlarındaki sonuçların derinlemesine incelenmesine fırsat verdiği vurgusuna ulaşılmıştır (Çokluk, vd., 2011, s.98). Bu nedenle araştırmada kullanılan diğer veri toplama araçlarının sonuçları incelenmiştir. İlk olarak beş soruluk bir havuz oluşturulmuştur. Bu soruların problemi açıklamaya dönük olmasına dikkat edilmiştir. Ardında alan uzmanıyla yapılan paylaşım sonunda birbirine çok benzeyen sorular ve kapsamaları kesişen sorular birleştirilerek üç soru hazırlanmıştır¹. Soruların dilinin açık ve net olması hususuna önem verilmiştir. Ardından uygulama mekânı olarak devlet okulunun bir sınıfı belirlenmiş ve yuvarlak bir oturma düzenine göre hazırlanmıştır. Öğrencilerin seslerini kaydetmek için ses kayıt cihazları hazırlanmış ve masalara yerleştirilmiştir. Dışarıdan gelecek ve görüşme ortamını etkileyecek sesler için pencerelerde tedbirler alınmıştır. Odak grup görüşmesi için yönerge hazırlanmıştır. Bu süreçte yöneticinin yanına bir de yardımcı personel görevlendirilmiştir.

Odak görüşmesine katılacak öğrencilerin belirlenmesinde cinsiyet ve gönüllülük ilkelerine dikkat edilmiştir. Literatürde belirtildiği üzere ideal olan 6-8 kişiden (Çokluk, vd., 2011, s.101) altı kişi tercih edilmiştir.

Odak grup görüşmesi uygulamasından bir gün önce pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulamaya alınan öğrenciler asil listede yer almamaktadır. Pilot uygulamada ses

¹ Araştırmada kullanılan Odak Grup Görüşme Soruları Ekte yer almaktadır.

kayıt cihazlarının yerleşim düzenlerinin iyi olmadığı görülmüş ve her öğrencinin önüne bir mikrofon konulmasına karar verilmiştir. Diğer etkenlerde her hangi bir sorun görülmemiştir.

Odak grup görüşmesi günü öğrenciler hazırlanmış mekâna alınarak sohbet edilmiştir. İlk buz kırma sohbetinden sonra odak grup görüşmesinin alanyazına uygun yönergesiyle araştırma amacı, yöntemin süreci ve bir saatlik (Yıldırım & Şimşek, 2013, s.186) üç oturum yapılacağı öğrencilere aktarılmıştır. Öğrencilere önce kendilerini sırayla tanıtmaları istenmiş ve ardında sorulan soruya gelen cevaplar sırayla kayıt altına alınmıştır. İsteyene ikinci veya üçüncü defa söz hakkı verilmiştir. Öğrencilerin görüşlerinin farklı yönlerde olmasına karışılmamış ancak araştırma amacı odağında kalmaları konusunda yönlendirmeler yapılmıştır.

Odak grup görüşmesinden elde edilen veriler transkript edilmiştir. Veri analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Bu süreçte çerçeve oluşturma, tematik çerçevelerin belirlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması aşamaları izlenmiştir. Böylece öğrencilerden doğrudan alıntılar yaparak araştırma amacına uygun şekilde yorumlanmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2013, ss.256-258).

3.2.3.6.Yansıtıcı Günlük

Okul dışı öğrenme yönteminin uygulandığı günlerin akşamında öğrenciler tarafından yazılmak üzere araştırmacı tarafından uzman görüşü doğrultusunda hazırlanmış yansıtıcı günlükler kullanılmıştır. Yansıtıcı günlüklere içerik analizi yapılmış ve temalar ve kodlar oluşturularak frekans sıralaması yapılmıştır.

3.2.3.7. ODÖ Değerlendirme Formu

Okul dışı öğrenmeye yönelik öğrenci görüşlerinin toplanması için iki alan uzmanı ve üç branş öğretmeninin ortak kararı olarak hazırlanan üç sorudan oluşmaktadır. Bu formla okul dışı öğrenmeye yönelik olumlu ve olumsuz görüşlerin toplanması amaçlanmıştır. Form içerik analizine tabi tutularak incelenmiştir. Elde edilen veriler temalar kapsamında bulgularda gösterilmiştir.

3.1.4. İşlem

Araştırma uygulama aşaması deney ve kontrol gruplarının oluşturulması, ön testlerin uygulanması, etkinliklerin yürütülmesi, son testlerin uygulanması ve odak grup

görüşmelerinin yapılması ve izleme testinin uygulanması şeklindedir. Etkinliklerin her biri 3 ders saati olarak hazırlanmış ve plana uygun olarak 8 etkinlik 4 haftada yürütülmüştür. Her etkinliğin ardından öğrencilere 20 dk. verilerek etkinliği değerlendirmeleri istenmiştir. Her günün sonunda ise yansıtıcı günlük yazmaları sağlanmıştır. Etkinlik dönemi bittiğinde son testler uygulanmıştır. Üç gün sonra ise odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Üç ay sonra da kalıcılık izleme testi uygulanmıştır.

3.2.4.1. Ön Testlerin Uygulanması

Araştırma testlerinin uygulanması için www.ayse.meb.gov.tr adresinden başvuru yapılmış ve resmi yazışmalar yapıp 08.05.2019 tarihinde yasal izin alınmıştır. 28.10.2019 tarihinde testler uygulandı. Testler uygulanmadan önce öğrencilere araştırma hakkında ve her bir test hakkında bilgilendirme yapıldı. Testlerin uygulanmasında 20 dk. süre verilmiştir. Araştırma modelinde belirtilen önce son testler deney ve kontrol gruplarına eş zamanlı olarak uygulanmıştır.

3.2.4.2. Deneysel işlemler sürecinde yapılanlar

Deneysel uygulamalar 4 haftada yapılmıştır. Deneysel uygulamalar ikinci öğrenme alanı olan “Kültür ve Miras” dört kazanım ile sınırlı olduğu için yıllık plana göre kasım ayı içerisindeki dört haftayı kapsamaktadır. Toplam beş kazanım olan öğrenme alanında bir kazanım için uygun okul dışı öğrenme alanı olmadığında bu kazanım dâhil edilmemiştir. 04.11.2019 ile 29.11.2019 tarihleri arasında yürütülmüştür. Bu süre zarfında dört farklı okul dışı öğrenme ortamında sekiz okul dışı öğrenme etkinliği yürütülmüştür. Her etkinlik üç ders olarak uygulanmıştır. Okul dışı öğrenme etkinlikleri sosyal bilgiler programına uygun olarak hazırlanmıştır. Etkinlikler başlamadan önce öğrenciler hedef, süreç ve değerlendirme basamakları hakkında bilgilendirilmiştir. Etkinlik için hazırlanan çalışma kâğıtları öğrencilere dağıtılarak açıklamalar yapılmıştır. Her etkinlik ardından etkinlik değerlendirmesi için öğrenciler tarafından doldurulmuştur.

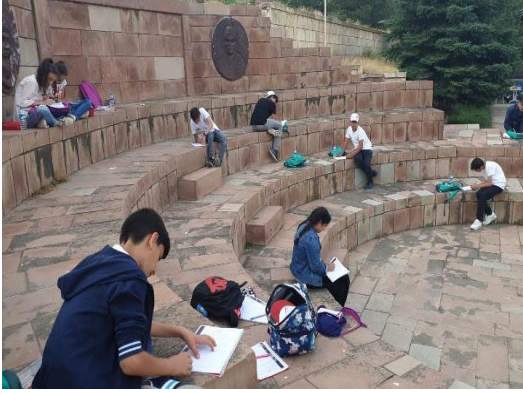
Tablo 3.5: Okul Dışı Öğrenme Belirtke Tablosu

Tarih	Kazanımlar	ODÖ Mekânı	ODÖ Etkinlik Adı
04.11.2019	Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.	-Mamahatun Kervansarayı	Tarihte Yolculuk
11.11.2019	Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.	Kemah kalesi ve çevresi	Elçiye Zeval Olmaz
18.11.2019	Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.	-Mani Yolu ile -Ahmet Kutsi Tecer Kültür Merkezi -Kemaliye Tarihi Alan -Etnografya Müzesi	Fetihler Peş Peşe Denizlerden Göl Yapmak
25.11.2019	Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.	Terzibaba Türbesi ve Mezarlığı	Gerileme Başladı
			Osmanlının Çöküşü
			Taşa İşlenen Sanat Yapı Harcımız Kültür

Araştırmanın ilk uygulamasında okul dışı öğrenme ortamı olarak tarihi Mama Hatun Kervansarayında “Tarihte Yolculuk” ve “Elçiye Zeval Olmaz” etkinlikleri yapılmıştır. Bu etkinliklerde Osmanlı Devletinin askeri, ekonomik ve toplumsal yapısı hakkındaki kazanımlar işlenmiştir. Öğrencilerin Osmanlı devletinin siyasal güce dönüşüm sürecini keşfetmeleri amaçlandı.

Resim 3.1.: Birinci Uygulama Resimleri

Resim 3.1.: Birinci Uygulama Resimleri (Devamı)

İkinci okul dışı öğrenme ortamı ise Kemah kalesi ve kültürel alanlarında “Fetihler Peş Peşe” ile “Denizlerden Göl Yapmak” adından iki okul dışı öğrenme etkinliği yapılmıştır. Bu etkinliklerde Osmanlı Devletinin fetih siyaseti ve kavramları işlenmiştir. Öğrenciler fetih politikaları ve alt kavramları üzerinde değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Resim 3.2.: İkinci Uygulama Resimleri

Üçüncü okul dışı öğrenme ortamı ise Kemaliye’de “Etnografya müzesi, Ahmet Kutsi Tecer Kültür Merkezi, Mani yolu ve Tarihi Meydan”dır. Burada ise “Gerileme Başladı!” ile “Osmanlı’nın Çöküşü” etkinlikleriyle Avrupa’daki değişime ayak uydurmak isteyen Osmanlı Devletinin yenileşme faaliyetleri sonucu ortaya çıkan toplum ve ekonomik değişimler hakkında çıkarımda bulunmuşlardır.

Resim 3.3.: Üçüncü Uygulama Resimleri

Dördüncü okul dışı öğrenme ortamı ise Terzibaba Mezarlığıdır. “Taşa işlenen Sanat” ve “Yapı Harcımız Kültür” etkinlikleriyle Osmanlı devleti sanat ve estetik anlayışı işlenmiştir. Böylece öğrenciler kültür ve sanatı hayatımızdaki somut örnekler üzerinden değerlendirir.

Resim 3.4.: Dördüncü Uygulama Resimleri

Kontrol grubuna ise sınıf ortamında okulun hazırladığı haftalık programa uygun ders işlenmiştir. Derslerin işlenişinde ise ana materyal ders kitabıdır. Giriş kısmında kazanım bilgisi öğrencilerle paylaşılmış ve ders kitabından ilgili bölüm okunmuştur. Ardından öğretmen konuyu zenginleştirmek için anlatım ve soru cevap tekniğini kullanmıştır. Son bölümde ise öğrencilerin öğrendiklerinin değerlendirmesini yaparak ders tamamlanmıştır. Aynı kazanımın son derslerinde ise MEB kaynaklarından etkinlik yapılmış ve soru çözülmüştür. Her kazanımda benzer ders şablonu işlenmiştir.

3.2.4.3. Son Testlerin Uygulanması

Araştırmanın deneysel sürecinin ardından 29.11.2019 tarihinde deney ve kontrol grubuna son testler eş zamanlı olarak uygulanmıştır. Testler için 20 dk. süre verilmiştir. Her test ardından öğrencilere 10 dakika teneffüs süresi verilmiştir.

3.2.4.4. Odak Grup Görüşmesi

Araştırmanın odak grup görüşmesi 01.12.2019 tarihinde yapılmıştır. Görüşmenin verimli olması için öğrencilerin kendilerini rahat hissetmeleri için düzenlemeler yapılmıştır. Okul idaresi tarafından tahsis edilen odada sosyal bilgiler öğretmenin katılımı ile mülakat yapılmıştır.

Araştırma soruları daha önceden hazırlanmış odak grup soru formundan öğrencilere sorulmuştur. Sohbet havasında geçen görüşmelerde öğrenciler sırayla cevap vermişlerdir. Aynı gün içerisinde 4 saat 30 dakika sürmüştür. Her 50 dakikada 10 dakika mola verilmiştir.

3.2.4.5. İzleme (Kalıcılık) Testinin Uygulanması

Araştırma son testleri yapıldıktan üç ay sonra 01.03.2020 tarihinde deney ve kontrol grubu öğrencilerine uygulanmıştır. Test olarak akademik başarı testi kullanılmıştır. Test için öğrencilere uygun bir ortam ve yeterli süre verilmiştir.

3.1.5. Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan veriler nicel ve nitel olmak üzere iki başlıkta ele alınmıştır.

3.2.5.1. Nicel Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan ölçeklerden (Tutum ve Başarı Testleri) elde edilen veriler alt problemlere uygun olarak SPSS 22 programı ile çözümlenmiştir. Toplanan verilerin dağılımı incelenmiş ve tabloyla gösterilmiştir.

Tablo 3.6: Araştırmada Kullanılan Ölçeklere İlişkin Kolmogorov-Smirnov Normallik Değeri

Test adı	Test Türü	Kontrol Grubu	Deney Grubu
		p	p
Somut Kültürel Miras Tutum Testi	Ön test	0,200	0,196
	Son test	0,200	0,164
Somut Olmayan Kültürel Miras Testi	Ön test	0,128	0,200
	Son test	0,200	0,200
Akademik Başarı Testi	Ön test	0,183	0,200
	Son test	0,096	0,200
Kalıcılık İzleme Testi	Ön test	0,194	0,200
	Son test	0,123	0,200

P>.05

Araştırmada kullanılan tutum ve başarı testlerinin Kolmogorov Smirnov Normallik değerleri Tablo 3.6’da gösterilmektedir. Somut Kültürel miras tutum ölçeği, somut olmayan kültürel miras tutum ölçeği, akademik başarı testi ve kalıcılık izleme testi ölçeklerinin normal dağılım gösterdikleri belirlenmiştir (P>.05).

Deney ve kontrol grupları başarı testi ve tutum ölçeklerinde normal dağılım gösterdiği için çalışma gruplarının ön test ve son test puan ortalamalarının karşılaştırılmasında parametrik analiz tekniklerinden bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır. Bağımsız gruplar için t-testi, iki ilişkisiz örneklemin puan ortalamaları arasındaki farkın manidar olup olmadığını test etmek için kullanılır (Büyüköztürk, 2004, s.39).

Deney grubunun ön test ve son test puan ortalamalarının karşılaştırılmasında ve kontrol grubunun ön test ve son test puan ortalamalarının karşılaştırılmasında ilişkili gruplar t-testi uygulanmıştır. İlişkili örneklem için t-testi, ilişkili iki örneklem ortalaması arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için kullanılır (Büyüköztürk, 2004, s.67).

Araştırmanın alt problemlerinin analizi için .05 anlamlılık düzeyi göz önünde bulundurularak yorum yapılmıştır.

3.2.5.2. Nitel Verilerin Analizi

Araştırmanın nitel verileri ODÖ değerlendirme formu, odak grup görüşmesi ve yansıtıcı günlüklerden toplanmıştır. Bu veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir.

İçerik analizi belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır (Büyüköztürk vd., 2008, s.253).

İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. (Yıldırım & Şimşek, 2006, s.227).

İçerik analizinin önemli özelliklerinden biri sayısallaştırmadır. Uygun kategoride yer alan her bir birim her seferinde sayılır. Belli kelimelerin, ifadelerin, sembollerin, resimlerin kısacası açık olarak kodlanabilecek birimlerin sıklığının belirlenmesinde sayılar kullanılır. İçerik analizi sonucunda elde edilen verilerin yorumlanmasında genellikle frekans ve yüzde kullanılır (Büyüköztürk vd., 2008, ss.256-257).

İçerik analizinde nitel veriler dört aşamada analiz edilir. Bunlar (Yıldırım & Şimşek, 2006, s.228):

- Verilerin kodlanması
- Temaların bulunması

- Kodların ve temaların düzenlenmesi
- Bulguların tanımlanması ve yorumlanması

Bu doğrultuda yukarıda verilen aşamalara uygun olarak araştırmanın nitel bölümüyle ilgili veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu çerçevede, odak grup görüşmeleri ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Bu kayıtlardaki ham veriler çözümlenerek yazıya aktarılmıştır. Yazıya aktarılan veriler kodlanmış, temalar bulunmuş, daha sonra veriler kodlara ve temalara göre düzenlenmiştir. Ardından elde edilen bulgular alıntılarla desteklenerek yorumlanmıştır. Analiz sürecinde öğrencilerin kimlik bilgileri saklı tutularak gerçek isimlerin yerine takma isimler kullanılmıştır. Dokümanların analizinde de aynı aşamalar takip edilmiştir.

3.2.Bulgular

Araştırmanın problem cümlesine ait alt problemleri test etmek amacıyla yapılan istatistiksel ve içerik analiz ile elde edilen verilerin çözümlenmesi ve bu işlemlerin sonucunda ulaşılan bulgu ve yorumlar yer almaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın bulguları; nicel verilerin analizinden elde edilen bulgular ve nitel verilerin analizinden elde edilen bulgular olmak üzere iki grupta incelenmiştir.

3.2.1.Nicel Verilerin Analizinden Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın nicel verilerin analizinden elde edilen bulgular, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda analiz edilerek yorumlanmıştır.

3.2.1.1. Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeğine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminin analizi kapsamında deney ve kontrol gruplarının Somut Kültürel Miras Tutum ön test-son test puanları arasında anlamlı farklılaşmanın olup olmadığı araştırılmıştır. Birinci alt problemin bulgularının ve sonuçlarının anlaşılır olmasını sağlamak için ilk olarak deney ve kontrol gruplarının ölçüm öncesi tutum düzeyleri araştırılmıştır. Bulunan sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

1. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin somut kültürel miras tutum ölçeği ön test puan ortalamaları arasında anlamlı fark var mıdır?

Tablo 3.7: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği Ön Test Puan Ortalamalarına İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları

Grup	N	X	Ss	Sd	t	P
Kontrol	40	89,12	15,14	78	-1,69	0,095
Deney	40	94,75	14,62			

P>.05

Deney ve kontrol grupları somut kültürel miras tutum ön test puan ortalamalarına ilişkin bağımsız örnek t-testi sonuçları Tablo 3.7’de gösterilmiştir. Kontrol grubu ön test ortalaması 89,12 iken, deney grubu ön test puan ortalaması 94,75 olduğu görülmektedir. Ancak iki grup tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($T_{78}:1,69$, $P>.05$).

2. Deney grubu öğrencilerinin somut kültürel miras tutum ölçeğinden aldıkları ön test ile son test ortalama puan arasında anlamlı fark var mıdır?

Tablo 3.8: Deney Grubu Öğrencilerinin Somut Kültürel Miras Ölçeği Ön Test ve Son Test Ortalama Puanlarının t-Testi Sonuçları

Grup	N	X	Ss	Sd	t	P
Ön test	40	94,75	14,62	39	-7,17	,001*
Son test	40	114,17	10,92			

P<.001

Deney grubu öğrencilerinin somut kültürel miras tutum ölçeğine ilişkin ön test ve son test ortalama puanlarının bağımlı gruplar t-testi sonuçları Tablo3.8’de gösterilmiştir. Deney grubu ön test ortalama puanı 94,75 iken son testte 114,17 ye yükselmiştir. Öğrencilerin somut kültürel miras puanlarında artış görülmektedir. Deney grubu öğrencilerinin somut kültürel miras puanlarında son test lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu bulgusuna ulaşılmıştır ($t_{39}:7,17$, $P<.001$).

3. Kontrol grubu öğrencilerinin somut kültürel miras tutum ölçeğinden aldıkları ön test ile son test ortalama puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Tablo 3.9: Kontrol Grubu Öğrencilerinin Somut Kültürel Miras Ölçeği Ön Test ve Son Test Ortalama Puanlarının t-Testi Sonuçları

Grup	N	X	Ss	Sd	t	P
Ön test	40	89,12	15,14	39	-1,56	,127
Son test	40	93,42	9,08			

P>.05

Kontrol grubu öğrencilerinin somut kültürel miras tutum ölçeğine ilişkin ön test ve son test ortalama puanlarının bağımlı gruplar t-testi sonuçları Tablo 3.9’da gösteril-

miştir. Kontrol grubu ön test ortalama puanı 89,12 iken son testte 93,42 ye yükselmiştir. Kontrol grubu öğrencilerinin somut kültürel miras tutum puan ortalamalarında anlamlı fark bulunmamaktadır ($t_{39}:1,56$, $P>.05$).

4. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin somut kültürel miras tutum ölçeğinden aldıkları son test ortalama puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Tablo 3.10: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Somut Kültürel Miras Tutum Ölçeği Son Test Ortalama Puanlarına İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları

Grup	N	X	Ss	Sd	t	P
Kontrol	40	93,42	9,08	78	-9,23	,001*
Deney	40	114,17	10,92			

P<.001

Deney ve kontrol grupları somut kültürel miras tutum son test ortalama puanlarına ilişkin bağımsız örnekleme t-testi sonuçları Tablo 3.10’da gösterilmiştir. Kontrol grubu son test ortalaması 93,42 iken, deney grubu ön test puan ortalaması 114,17 olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin somut kültürel miras tutum son test puan ortalamaları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılaşma görülmektedir ($t_{78}:9,23$, $P<.001$).

3.2.1.2. Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeğine İlişkin Bulgular

5. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin somut olmayan kültürel miras tutum ölçeği ön test ortalama puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Tablo 3.11: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Ön Test Puan Ortalamalarına İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları

Grup	N	X	Ss	Sd	t	P
Kontrol	40	60,00	14,57	78	-1,095	,277
Deney	40	63,02	9,64			

P>.05

Deney ve kontrol grupları somut olmayan kültürel miras tutum ön test puan ortalamalarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçları Tablo 3.11’de gösterilmiştir. Kontrol grubu ön test ortalaması 60,00 iken, deney grubu ön test puan ortalaması 63,02 olduğu görülmektedir. Ancak iki grup tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($t_{78}:1,095$, $P>.05$).

6. Deney grubu öğrencilerinin somut olmayan kültürel miras tutum ölçeğinden aldıkları ön test ile son test ortalama puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Tablo 3.12: Deney Grubu Öğrencilerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Ölçeği Ön Test ve Son Test Ortalama Puanlarının Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları

Grup	N	X	Ss	Sd	t	P
Ön Test	40	63,02	9,64	39	-12,90	,000*
Son Test	40	90,82	7,92			

P<.001

Deney grubu öğrencilerinin somut olmayan kültürel miras tutum ölçeğine ilişkin ön test ve son test ortalama puanlarının bağımsız örnek t-testi sonuçları Tablo 3.12’de gösterilmiştir. Deney grubu ön test ortalama puanı 63,02 iken son testte 90,82 ye yükselmiştir. Öğrencilerinin somut kültürel miras tutum ortalama puanlarında son test lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu bulgusuna ulaşılmıştır ($t_{39}:12,9$, $P<.001$).

7. Kontrol grubu öğrencilerinin somut olmayan kültürel miras tutum ölçeğinden aldıkları ön test ile son test ortalama puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Tablo 3.13: Kontrol Grubu Öğrencilerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Ölçeği Ön Test ve Son Test Ortalama Puanlarına İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları

Grup	N	X	Ss	Sd	t	P
Ön test	40	60,00	14,57	39	-1,126	,267
Son test	40	63,27	9,01			

P>.05

Kontrol grubu öğrencilerinin somut olmayan kültürel miras tutum ölçeğine ilişkin ön test ve son test ortalama puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçları Tablo 3.13’de gösterilmiştir. Kontrol grubu ön test ortalama puanı 60 iken son testte 63,27 ye yükselmiştir. Kontrol grubu öğrencilerinin somut olmayan kültürel miras tutum ortalama puanlarında anlamlı fark bulunmamaktadır ($t_{39}:1,126$, $P>.05$).

8. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin somut olmayan kültürel miras tutum ölçeğinden aldıkları son test ortalama puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Tablo 3.14: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Son Test Ortalama Puanlarına İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları

Grup	N	X	Ss	Sd	t	P
Kontrol	40	63,27	9,01	78	-14,52	,001*
Deney	40	90,82	7,92			

P<.001

Deney ve kontrol grupları somut olmayan kültürel miras tutum son test ortalama puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçları Tablo 3.14’de gösterilmiştir. Kontrol grubu son test ortalaması 63,27 iken, deney grubu ön test puan ortalaması 90,82 olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin somut kültürel miras tutum son test ortalama puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılaşma görülmektedir ($t_{78}:14,52$, $P<.001$).

3.2.1.3. Akademik Başarı Testine İlişkin Bulgular

9. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı ön test ortalama puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Tablo 3.15: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Akademik Başarı Ön Test Puan Ortalamalarına İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları

Grup	N	X	Ss	Sd	t	P
Kontrol	40	49,35	3,09	78	-1,01	,313
Deney	40	53,25	3,49			

$P>.05$

Deney ve kontrol grupları akademik başarı ön test puan ortalamalarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçları Tablo 3.15’te gösterilmiştir. Kontrol grubu ön test ortalaması 49,35 iken, deney grubu ön test puan ortalaması 53,25 olduğu görülmektedir. Ancak iki grup puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($t_{78}:1,01$, $P>.05$).

10. Deney grubu öğrencilerinin akademik başarı aldıkları ön test ile son test ortalama puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Tablo 3.16: Deney Grubu Öğrencilerinin Akademik Başarı Ön Test ve Son Test Ortalama Puanlarının Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları

Grup	N	X	Ss	Sd	t	P
Ön Test	40	53,25	3,49	39	-3,03	,004*
Son Test	40	62,10	3,71			

$P<.05$

Deney grubu öğrencilerinin akademik başarı testine ilişkin ön test ve son test ortalama puanlarının bağımsız örnek t-testi sonuçları Tablo 3.16’da gösterilmiştir. Deney grubu ön test ortalama puanı 53,25 iken son testte 62,10’na yükselmiştir. Öğrencilerinin akademik başarı testi ortalama puanlarında son test lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu bulgusuna ulaşılmıştır ($t_{39}:3,03$, $P<.05$).

11. Kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı ön test ile son test ortalama puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Tablo 3.17: Kontrol Grubu Öğrencilerinin Akademik Başarı Ön Test ve Son Test Ortalama Puanlarının t-Testi Sonuçları

Grup	N	X	Ss	Sd	t	P
Ön test	40	49,35	3,09	39	-1,74	,090
Son test	40	53,85	3,14			

P>.05

Kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı testine ilişkin ön test ve son test ortalama puanlarının bağımsız gruplar t-testi sonuçları Tablo 3.17’de gösterilmiştir. Kontrol grubu ön test ortalama puanı 49,35 iken son testte 53,85’e yükselmiştir. Kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı testi ortalama puanlarında anlamlı fark bulunmamaktadır ($t_{39}:1,74$, $P>.05$).

12. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı aldıkları son test ortalama puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Tablo 3.18: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Akademik Başarı Son Test Ortalama Puanlarına İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları

Grup	N	X	Ss	Sd	t	P
Kontrol	40	53,85	3,14	78	-2,14	,035*
Deney	40	62,10	3,71			

P<.05

Deney ve kontrol grupları akademik başarı son test ortalama puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçları Tablo 3.18’de gösterilmiştir. Kontrol grubu son test ortalaması 53,85 iken, deney grubu ön test puan ortalaması 62,10 olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı son test ortalama puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılaşma görülmektedir ($t_{78}:2,14$, $P<.05$).

3.2.1.4. İzleme Testine İlişkin Bulgular

13. Deney ve kontrol grubu öğrencilerin akademik başarı izleme (kalıcılık) testi ortalama puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?

Tablo 3.19: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin İzleme (Kalıcılık) Testi Puan Ortalamalarına İlişkin Bağımsız Örnek t-Testi Sonuçları

Grup	N	X	Ss	Sd	t	P
Kontrol	40	50,05	3,03	78	-1,76	,041*
Deney	40	60,30	3,24			

P<.05

Deney ve kontrol grupları akademik başarı kalıcılık testi ortalama puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçları Tablo 3.19’da gösterilmiştir. Kontrol grubu son test ortalaması 50,05 iken, deney grubu ön test puan ortalaması 60,30 olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı kalıcılık testi ortalama puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılaşma görülmektedir ($t_{78}:1,76$, $P<.05$).

3.2.2. Nitel Verilerin Analizinden Elde Edilen Bulgular

3.2.2.1 Kavram Algısına Yönelik Bulgular

14. Kontrol grubu öğrencilerinin KİT ön test ve son test arasındaki farklılık ne düzeydedir?

Tablo 3.20: Kontrol Grubu Kelime İlişkilendirme Ön Test Frekans Sonuçları

	Tarih	Kültür	Müze	Osmanlı Devleti	Tarihi Mekân	Kültürel Miras
II. Abdülhamit				3		
Atalarımız	5					
Atatürk	12					
Bağımsızlık	14					
Bilgi			6			
Bizans				2		
Cami		6			5	3
Çadır				5		
Değerlerimiz						3
Ders	6					
Geçmiş	18					
Gelenek		10				
Geleneksel oyunlar			4			
Gezi			3			
Görenek		6				

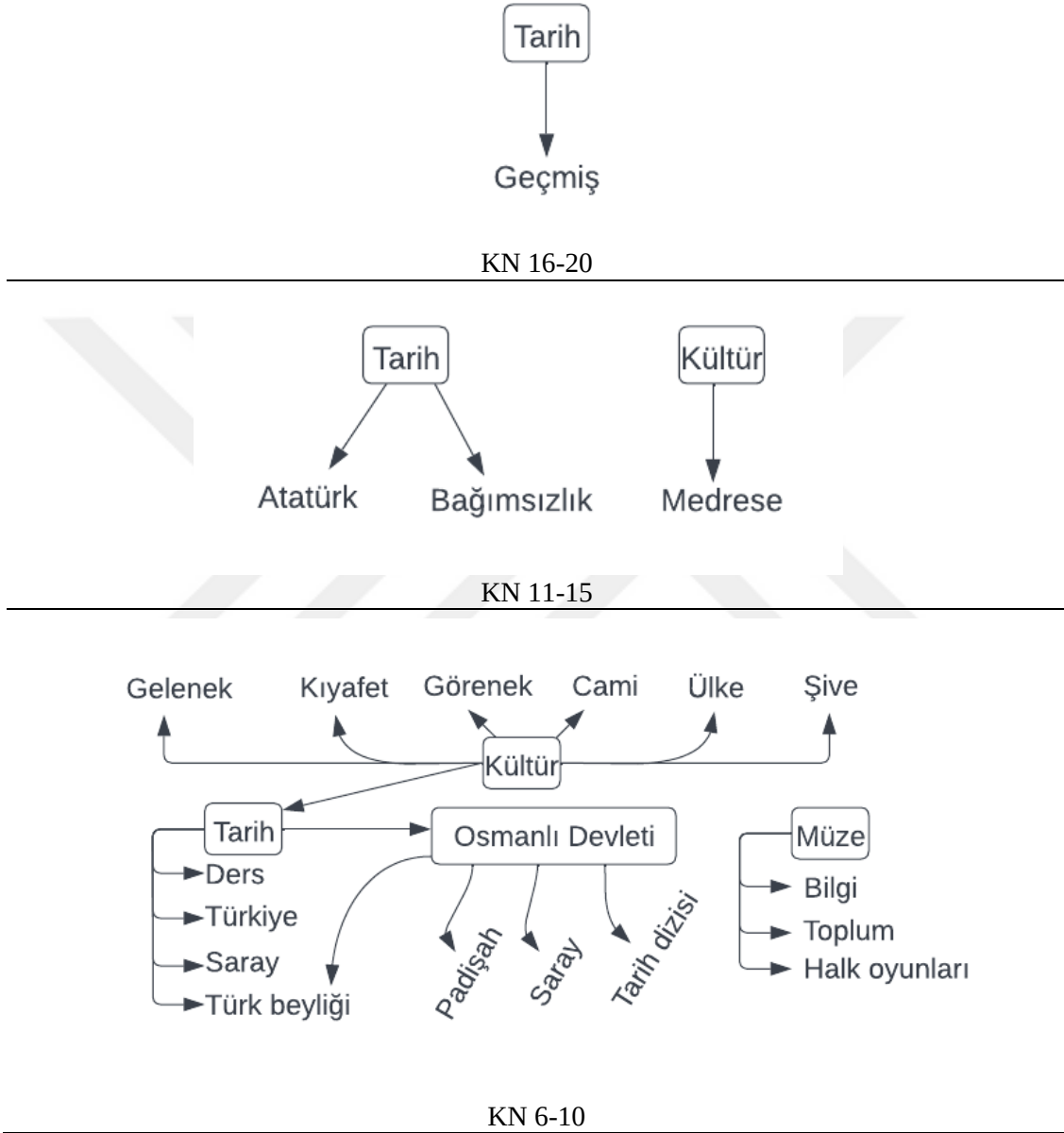
Tablo 3.20: Kontrol Grubu Kelime İlişkilendirme Ön Test Frekans Sonuçları (Devamı)

Halay		3				
Halk oyunları			6			
İlkel yapı					3	
İmam						5
İnsan	3					
İnsanın geçmişi		2				
Kale					4	
Kıyafet		7				
Korkusuz				4		
Medeniyet			2			
Medrese		11				
Mimari eser		2				
Müze					3	
Osmanlı	8					
Padişah				7		
Para						2
Saray	7			8	3	
Savaş	4			5		
Savaş alan			3		2	
Sergilemek			2			
Sosyo-kültürel		4				
Şive		6				
Taht				2		
Tarih		6		3		2
Tarih dizisi				7		
Taşköprü					2	
Ticaret		3				
Toplum			6			
Türbe					3	
Türk beylikleri	9			6		
Türkiye	9					
Ülke		7				
Ülkenin geçmişi	5					
Vatan						4
Yaşam biçimi		4				
Toplam	100	77	32	52	25	19
Genel Toplam				305		
Öğrenci ort.				1,27		

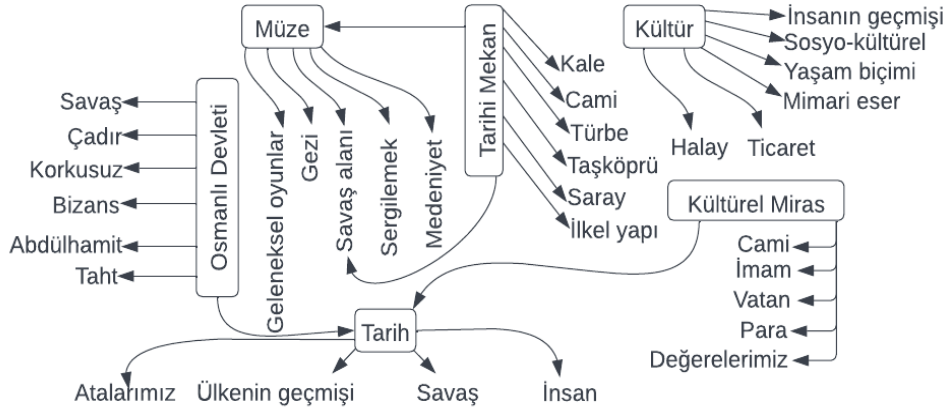
Kontrol grubu öğrencileri kültür ve miras öğrenme alanı kavramları kelime ilişkilendirme ön test frekans sonuçları Tablo 3.20’de gösterilmiştir. Tabloya göre kontrol grubu öğrencileri farklı kelime ilişkilendirmede toplam en yüksek frekans 100 ise tarih Müze kavramı; toplam en düşük frekans 25 ile Tarihi Mekân kavramıdır. Kelime ilişki-

lendirme genel toplam frekansı ise 305'tir. Bir kavrama yönelik bir öğrencinin ilişkilendirdiği kelime ortalaması ise 1,27 olduğu görülmüştür.

Şekil 3.2: Kontrol Grubu Öğrencileri Kelime İlişkilendirme Ön Testi Zihin Haritası

Şekil 3.2: Kontrol Grubu Öğrencileri Kelime İlişkilendirme Ön Testi Zihin Haritası
(Devamı)

KN 5 ve altı

Şekil 3.2’de yer alan zihin haritası, Bahar ve diğerlerinin (1999) geliştirdiği kesme noktası tekniğine göre hazırlanmıştır.

Kontrol grubu öğrencileri kelime ilişkilendirme ön test sonucunda ortaya çıkan kesme noktası Şekil 3.1’de gösterilmiştir. Öğrencilerin verdiği cevapların en yüksek frekans değerlerinden başlayarak beşerli kesme noktalarıyla gruplandırılmıştır. Böylece öğrencilerin cevaplarının değerlendirilmesi kesme noktaları sonucu ortaya çıkan şemalarda ayrı ayrı yapılacaktır. Buna göre;

a) KN 16-20 için öğrenciler sadece Tarih kavramıyla toplam 1 kelimeyi ilişkilendirmişlerdir.

b) KN 11-15 için öğrenciler Tarih ve Kültür kavramlarıyla toplam 3 kelime ilişkilendirmişlerdir. En fazla kelime üretilen kavram iki ile Tarih olurken en az ise bir kelime ile Kültür kavramıdır.

c) KN 6-10 için öğrenciler dört kavram ile toplam 16 kelime ilişkilendirmişlerdir. En fazla kelime üretilen kavram beş kelime ile Tarih olurken; Osmanlı Devleti ve Müze kavramlarına yönelik dörder kelime üretmişlerdir.

d) KN 5 ve altı için öğrenciler altı kavram ile toplam 36 kelime ilişkilendirmişlerdir. En fazla kelime üretilen kavram sekiz kelime ile Tarihi Mekân’dır. En az kelime ilişkilendirilen kavram ise dört kelime ile Tarih’dır.

Tablo 3.21: Kontrol Grubu Kelime İlişkilendirme Son Test Frekans Sonuçları

	Tarih	Kültür	Müze	Osmanlı Devleti	Tarihi Mekân	Kültürel Miras
Adalet				11		
Akdeniz				2		
Anadolu				12		
Antik kent					3	
Asırlık çınarlar					3	
Askerlik						4
At				1		
Atalarımız	8					
Atatürk	21					
Ayasofya				2		
Ayasofya müzesi					16	
Barbaros				7		
Bayrak						9
Bayram						16
Bey				7		
Bilgi			6			
Bizans				2		
Büyük meydanlar			6			
Cami		12		12	5	22
Çeşmi bülbül		3				
Çifte minareler					10	
Dede Korkut		3				
Defterdar				6		
Deniz				2		
Denizcilik		6				
Derviş				2		
Devlet				13		
Devşirme sistemi				7		
Doğa						6
Dolma bahçe sarayı			3		17	
Donanma	7			6		
Eski evler	6					
Estetik			7	6		
Fetih	12			18		
Gaza				3		
Geçmiş	13		8	2		
Gelecek			8			

Tablo 3.21: Kontrol Grubu Kelime İlişkilendirme Son Test Frekans Sonuçları (Devamı)

Gelenek	2			
Geleneksel oyunlar		9		
Gemi			3	
Gezi		8		
Halay	13			
Halı motifi	2			
Halife			7	
Halk	9			
Halk oyunları		10		
Harita			1	
İslahat			6	
İmam				7
İnançlar		11		
İnsan	2			
İnsanın geçmişi		12		
İslam			10	
İstanbul			14	
İstiklal marşı				9
Kadı			7	
Kadırga			2	
Kahvehane				3
Kale	27		12	4
Kaptanıderya			5	
Kazasker			6	
Kervansaray			8	
Kılıç		8		
Kırkpınar			9	2
Kıyafet		19		
Köprü				8
Kronoloji			1	
Kültür			6	2
Kültürel öge			2	
Kümbet				3
Levent			6	
Lonca			7	
Medeniyet			12	
Medreseler		7		
Mehter takımı				6
Miğfer			4	
Mili dans			2	
Mimar sinan			7	
Mimari eser		2		
Miras	4	17		

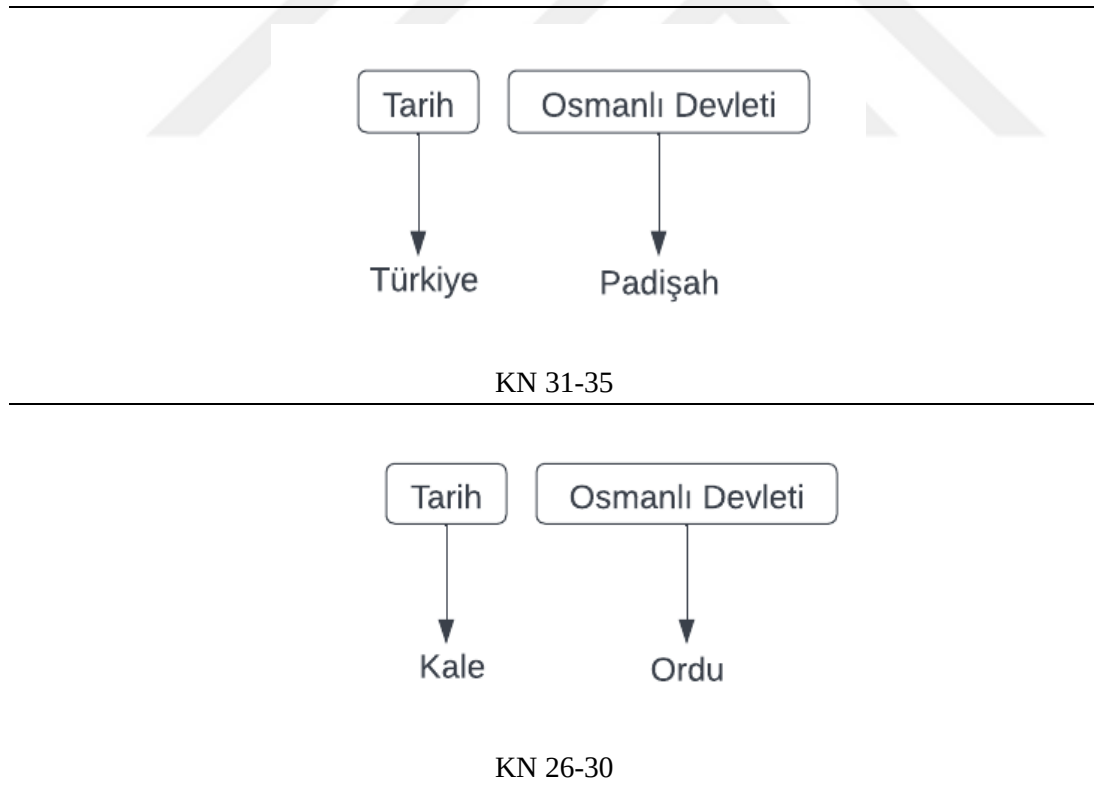
Tablo 3.21: Kontrol Grubu Kelime İlişkilendirme Son Test Frekans Sonuçları (Devamı)

Müze					6	
Nişancı				2		
Ok				4		
Ordu				27		
Osmanlı	14					
Padişah				31		
Piri Reis				8		
Rumelihisarı					6	
Sakal		5				
Sanat				3		
Sancakbeyi				1		
Saray				6	9	
Savaş	14			2		
Savaş alanı			5		2	
Selçuklu	8					
Selimiye cami				6		
Sivas Gök menderese					8	
Sur				6		
Şehir			7			
Şeyhülislam				3		
Şifahane					5	
Tarih		11	4	2		10
Tarihçe	3					
Tarihi binalar	9					
Taşköprü					4	
Tebaa				2		
Tersane				2		
Tımar				12		
Tımarlı sipahi				6		
Ticaret				16		
Top				7		
Topkapı sarayı					22	
Toplum			4			
Tören				2		
Tuğ			3			
Türk beylikleri	16					
Türk evi modeli					7	
Türk kahvesi			3			
Türkiye	31					
Ülke		4				
Vatan						9
Vergi				2		
Vezir				3		

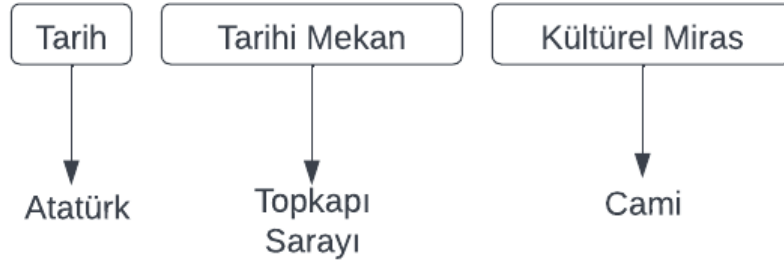
Tablo 3.21: Kontrol Grubu Kelime İlişkilendirme Son Test Frekans Sonuçları (Devamı)

Yardımlaşma						13
Yaşam biçimi	1					
Yaşam farklılıkları		2				
Yeniçeri				17		
Yüzyıl				3		
Toplam	195	136	137	402	138	114
Genel Toplam				1122		
Öğrenci Ort.				4,67		

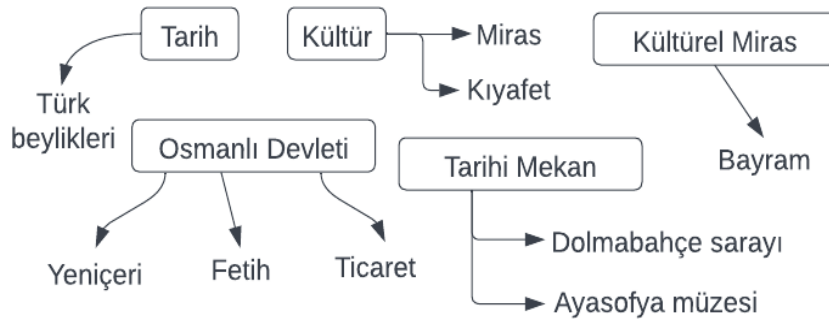
Kontrol grubu öğrencileri kültür ve miras öğrenme alanı kavramları kelime ilişkilendirme son test frekans sonuçları Tablo 3.21’de gösterilmiştir. Tabloya göre kontrol grubu öğrencileri farklı kelime ilişkilendirmede toplam en yüksek frekans 402 ise tarih Osmanlı Devleti kavramı; toplam en düşük frekans 114 ile Kültürel Miras kavramıdır. Kelime ilişkilendirme genel toplam frekansı ise 1122’dir. Bir kavrama yönelik bir öğrencinin ilişkilendirdiği kelime ortalaması ise 4,67 olduğu görülmüştür.

Şekil 3.3: Kontrol Grubu Kelime İlişkilendirme Son Testi Zihin Haritası

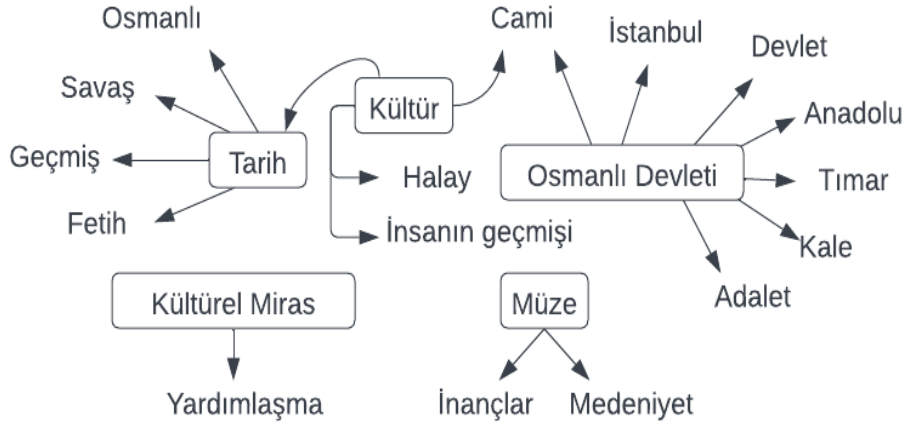
Şekil 3.3: Kontrol Grubu Kelime İlişkilendirme Son Testi Zihin Haritası (Devamı)

KN 21-25

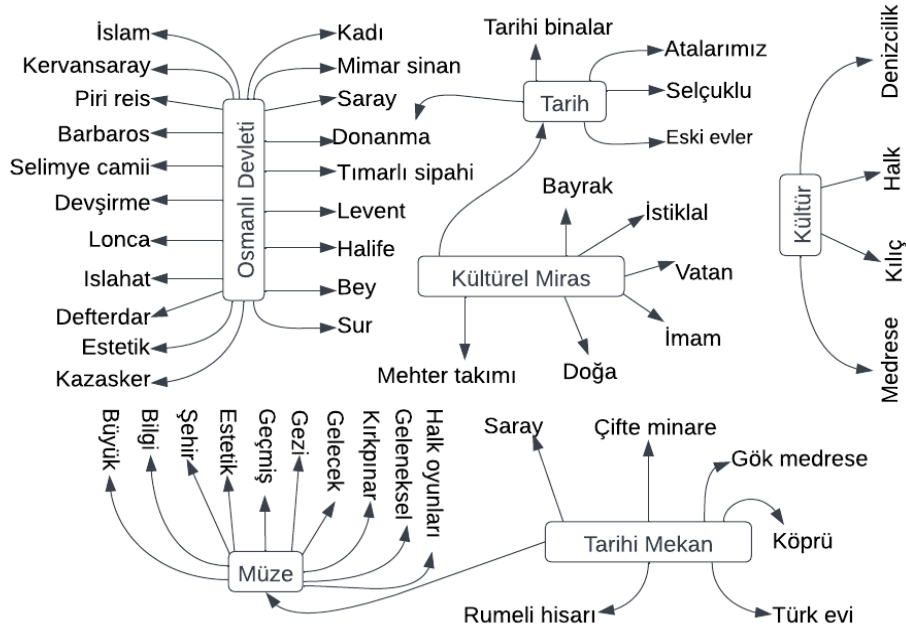

KN 16-20

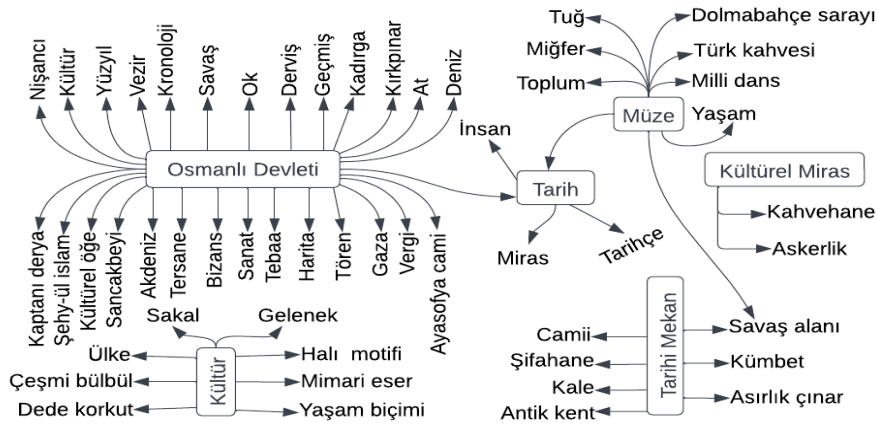

KN 11-15

Şekil 3.3: Kontrol Grubu Kelime İlişkilendirme Son Testi Zihin Haritası (Devamı)

KN 6-10

KN 5 ve altı

Kontrol grubu öğrencileri kelime ilişkilendirme son test sonucunda ortaya çıkan zihin haritası şekil 3.3'de gösterilmiştir. Tablonun değerlendirilmesi kesme noktaları sonucu ortaya çıkan şamalarda ayrı ayrı yapılacaktır. Buna göre;

a) KN 31-35 için öğrenciler iki kavramla toplam iki kelimeyi ilişkilendirmişlerdir. Bunlar Tarih kavramıyla Türkiye ve Osmanlı Devleti kavramıyla Padişah kelimelelidir.

b) KN 26-30 için öğrenciler toplamda iki kavramla iki kelimeyi ilişkilendirmişlerdir. Tarih kavramı ile Kale ve Osmanlı Devleti kavramı ile Ordu kelimesi ilişkilendirilmiştir.

c) KN 21-25 için öğrenciler toplamda üç kavram ile toplamda üç kelimeyi ilişkilendirmişlerdir. Tarih kavramı ile Atatürk; Tarihi Mekan ile Topkapı Sarayı ve Kültürel Miras ile de Cami kelimesi ilişkilendirilmiştir.

d) KN16-20 için öğrenciler beş kavramı toplamda 9 kelime ilişkilendirmişlerdir. En fazla kelime üretilen kavram üç ile Osmanlı Devleti; en az kelime üretilen kavram ise bir ile Tarih kavramıdır.

e) KN 11-15 için öğrenciler beş kavramı toplamda 18 kelime ile ilişkilendirmişlerdir. En fazla kelime üretilen kavram altı kelime ile Osmanlı Devleti; en az kelime üretilen kavram ise bir kelime ile Kültürel Miras'tır.

f) KN 6-10 için öğrenciler altı kavramı toplamda 23 kelime ile ilişkilendirmişlerdir. En fazla kelime üretilen kavram ise yirmi kelime ile Osmanlı Devleti; en az kelime üretilen kavram ise dört kelime ile Kültür'dür.

g) KN 5 ve altı için öğrenciler altı kavram için toplam 58 kelime ile ilişkilendirilmiştir. En fazla kelime üretilen kavram yirmi sekiz kelime ile Osmanlı Devleti; en az kelime üretilen kavram ise üç kelime ile Tarih'tir.

15. Deney grubu öğrencilerinin kültürel mirasa ilgili KİT ön test ve son test arasındaki farklılık ne düzeydedir?

Tablo 3.22: Deney Grubu Kelime İlişkilendirme Ön Test Frekans Sonuçları

	Tarih	Kültür	Müze	Osmanlı Devleti	Tarihi Mekan	Kültürel Miras
Adet		8				
Alp				2		
Anadolu				2		
Antik kent					3	
Asker	6					
Atalarımız	4					
Atatürk	9					
Bağımsızlık	7					

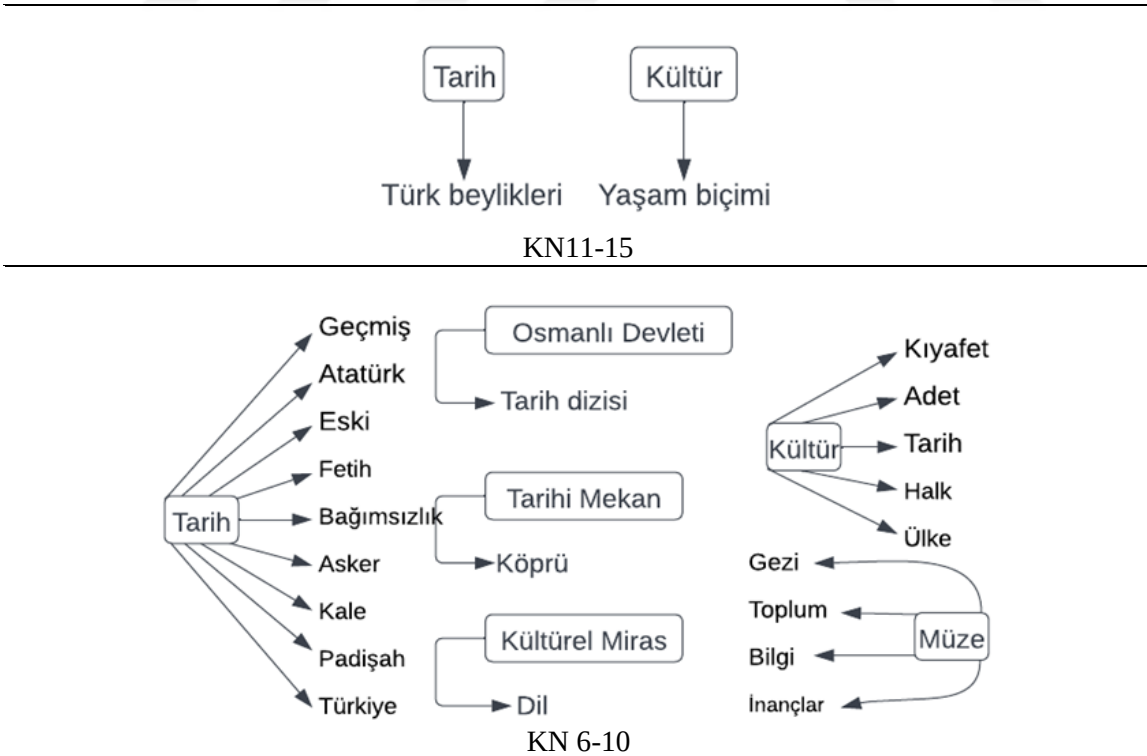
Tablo 3.22: Deney Grubu Kelime İlişkilendirme Ön Test Frekans Sonuçları (Devamı)

Bilgi		6		
Cami			5	2
Çadır			5	
Değerlerimiz		3		
Dil				6
Din görevlileri				4
Eski devletler	8		1	
Eski evler	4			
Fetih	8			
Geçmiş	10			
Geçmiş			3	
Gelecek		5		
Gelenek		2		
Gezi			9	
Halk		6		
Halk oyunları			4	
İnançlar			6	
İnsan	3		4	
Kale	6			4
Kayı Obası			4	
Kervansaraylar		3		
Kıyafet		9		
Kitap		5		
Korkusuz			1	
Köprü				6
Kronoloji	2			
Medeniyet		2		
Mili dans		2		
Mimari eser		2		
Miras		2		
Müze				3
Osmanlı	5			
Padişah	6		3	
Saray			1	3
Savaş	5		5	
Savaş alanı				2
Selçuklu Devleti	3			
Sergi		2		
Sosyal				2
Şehir		3		
Şive		3		
Taht			2	
Tarih		7	3	

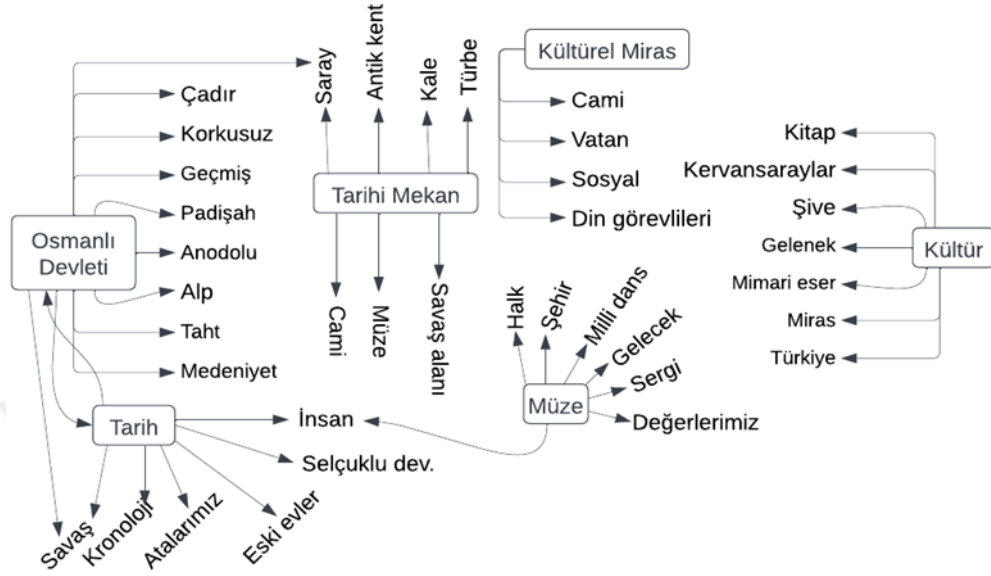
Tablo 3.22: Deney Grubu Kelime İlişkilendirme Ön Test Frekans Sonuçları (Devamı)

Tarih dizisi				7		
Toplum		8				
Türbe					3	
Türk beylikleri	11					
Türkiye	6					
Türkiye		2				
Ülke		6				
Vatan						2
Yaşam biçimi		11				
Toplam	103	66	54	39	29	16
Genel Toplam				307		
Öğrenci Ort.				1,28		

Deney grubu öğrencileri kültür ve miras öğrenme alanı kavramları kelime ilişkilendirme ön test frekans sonuçları Tablo 3.22’de gösterilmiştir. Tabloya göre deney grubu öğrencileri farklı kelime ilişkilendirmede toplam en yüksek frekans 103 ise Tarih kavramı; toplam en düşük frekans 16 ile Kültürel Miras kavramıdır. Kelime ilişkilendirme genel toplam frekansı ise 307’dir. Bir kavrama yönelik bir öğrencinin ilişkilendirdiği kelime ortalaması ise 1,28 olduğu görülmüştür.

Şekil 3.4: Deney Grubu Öğrencileri Kelime İlişkilendirme Ön Testi Zihin Haritası

Şekil 3.4: Deney Grubu Öğrencileri Kelime İlişkilendirme Ön Testi Zihin Haritası (Devamı)

KN 5 ve altı

Deney grubu öğrencileri kelime ilişkilendirme ön test sonucunda ortaya çıkan zihin haritası Şekil 3.4’de gösterilmiştir. Tablonun değerlendirilmesi kesme noktaları sonucu ortaya çıkan şemalarda ayrı ayrı yapılacaktır. Buna göre;

a) KN 11-15 için öğrenciler iki kavram ile 2 kelime ilişkilendirmişlerdir. Tarih kavramı ile Türk Beylikleri ve Kültür kavramı ile de Yaşam Biçimi kelimeleri ilişkilendirilmiştir.

b) KN 6-10 için öğrenciler altı kavram ile 21 kelime ilişkilendirmiştir. En fazla kelime üretilen kavram dokuz kelime ile Tarih; en az kelime türetilen kavramlar ise bir ile Osmanlı Devleti, Tarihi Mekân ve Kültürel Miras’tır.

c) KN 5 ve altı için öğrenciler altı kavram ile toplamda 43 kelime ilişkilendirilmiştir. En fazla kelime türetilen kavram an bir ile Osmanlı Devleti; en az kelime üretilen kavram ise dört ise Kültürel Miras’tır.

Tablo 3.23: Deney Grubu Kelime İlişkilendirme Son Test Frekans Sonuçları

	Tarih	Kültür	Müze	Osmanlı Devleti	Tarihi Mekân	Kültürel Miras
II. Abdülhamit				6		
Açık hava müzesi			3			
Adalet				6		
Ahmet Kutsi Tecer		30	20			14
kültür evi						
Altıntepe	19	10			26	16
Anadolu				1		
Anlaşmalar				11		
Antika			9			
Asker				2		
At	1					
Atatürk	13			7		
Av aleti		2				
Bağımsızlık				13		
Bağlama						14
Baharat yolu				17		
Balkanlar				1		
Barış				2		
Bayrak		4		6		
Berberlik				1		
Beyazid				6		
Binek taşı		1				
Bizans				2		
Bursa				1		
Cami	1					
Cemevi						3
Cenaze		2				
Cesaret				2		
Çadır				1		
Çalışkan				1		
Çanakkale savaşı				1		
Çetin				1		
Cömertlik						2
Değişim			8			
Demokrasi				1		
Ders	3					
Devlet				7		
Doğa tarihi müzesi		13	16			

Tablo 3.23: Deney Grubu Kelime İlişkilendirme Son Test Frekans Sonuçları (Devamı)

Dokuma tezgâhı	5				
Dokuma ürünler		4			
Dostluk			1		
Düğün	3				
Dürüstlük			1		3
Edep			1		
Ekonomi			1		
El yazmaları		6			2
Elçilik			1		
Ertuğrul gazi			2		
Eski eşyalar	3		16		8
Eski Medeniyetler		8			
Eski Mutfak Eşyaları			4		
Etnografya müzesi			21	4	6
Fatih sultan Mehmet			8		
Fetih			38		
Gazi			1		
Geçmiş	13		5		
Geçmiş ve gelecek		6			
Geçmiş-bugün-gelecek			5		
Gelenek		4			
Görenek		2			
Güç			9		
Gülâbibey camii	3	1		8	3
Gülâbibey hamamı		4	3		
Hafıza		9	3		
Halılar					6
Halk oyunları		7			
Hamam	1				3
Hat			1		
Heykel			3		
Hoşgörü			16		
İlerleme			1		
İlim			1		
İmparator			7		
İpekyolu	1		1		2
İslam			6		
İstanbul			7		
İstanbul fethi			1		
İstimalet			7		
İyi niyetli			1		
Kale	6		35	30	
Kanun			1		

Tablo 3.23: Deney Grubu Kelime İlişkilendirme Son Test Frekans Sonuçları (Devamı)

Kar paleti		2			
Kardeşlik				1	
Karşılaştırma			4		
Kemah evleri	3			11	6
Kemah kalesi	20	9			26
Kemah mimari	1				
Kemaliye				3	
Kemaliye çarşı					8
Kemaliye evleri	20	10		25	20
Kemaliye taş yolu				15	
Kervansaray	6			1	
Kılıç				1	
Kıyafet		4	2	2	16
Kimlik		18			
Konuksever				1	
Korkusuz				1	
Koruma			3		
Köy				1	
Kültür	9		12	6	
Kültürel miras	2				
Kültürel süreklilik			7		
Kültür Evi	3				
Kümbet	6			1	
Lale devri				6	
Liderlik				2	
Mama hatun kümbeti	25			24	
Mamahatun Kervansarayı		4	6	19	25
Mamahatun türbesi		7			
Mani		16			20
Mani yolu				15	8
Medeniyet				6	
Merhamet				2	
Meşrutiyet				1	
Mezarlar	3			1	
Milliyetçilik				1	
Mimari		6			
Miras		2			
Misafirperverlik		8			7
Modeller			3		
Moğollar				1	
Monarşi				2	
Müze	6				
Oba				1	

Tablo 3.23: Deney Grubu Kelime İlişkilendirme Son Test Frekans Sonuçları (Devamı)

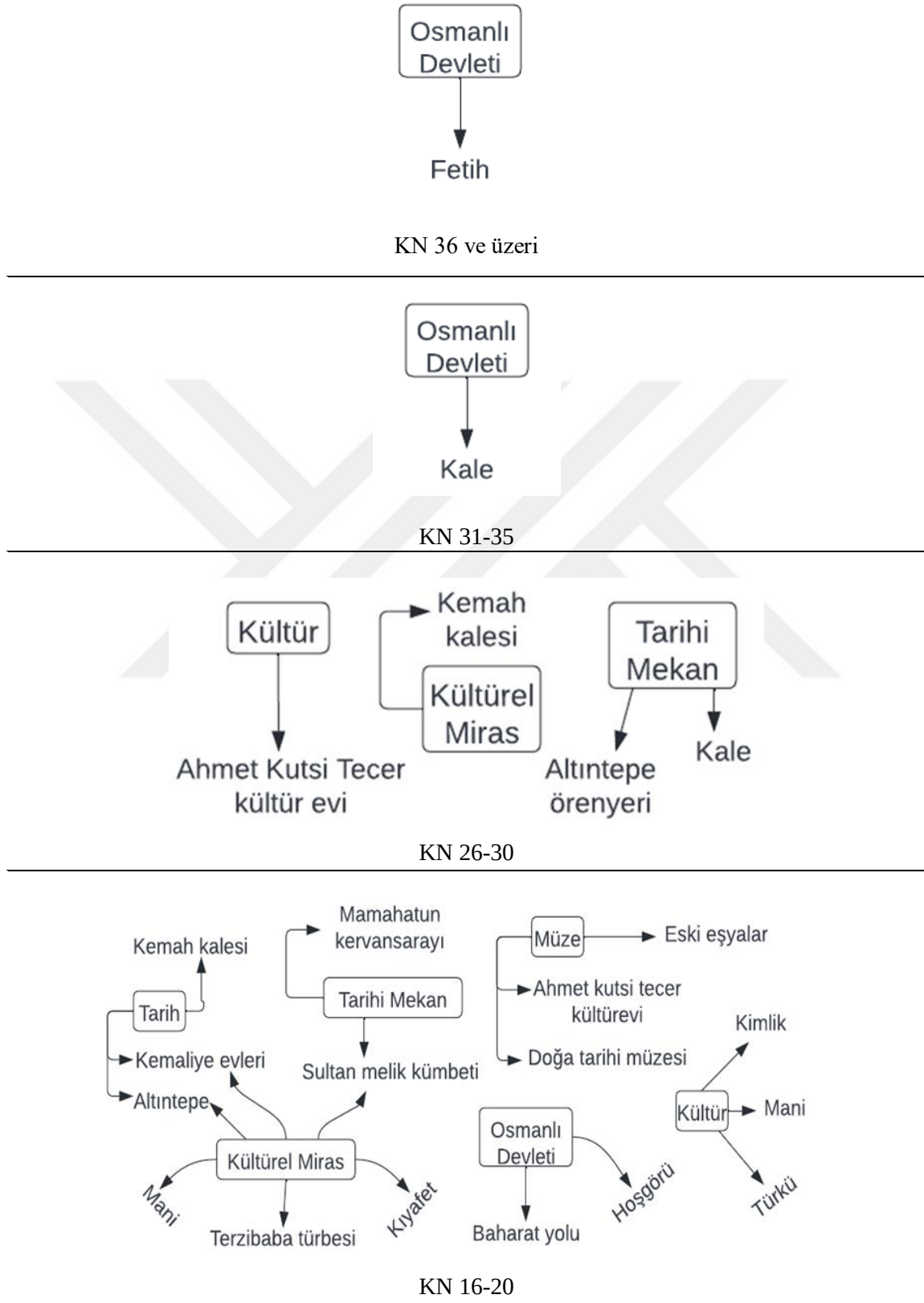
Ok					1	
Ordu					1	
Orhan Bey					2	
Osman Bey					7	
Önceki medeniyetler	6					
Örenleri	6					
Padişah	1				14	
Planlı					1	
Politika					1	
Sağduyu					1	
Saltanat					6	
Sanal müze			2			
Sanat	1					
Sancak					1	
Saray	1				2	
Savaş	2				22	
Selçuklular	1					
Semer		2				
Seyyah					6	
Sınıf					1	
Silah					1	
Siyaset					1	
Somutlaştırma			14			
Sözleşme					1	
Sözlü öğeler	4					
Sultan melik kümbeti	8	4			18	17
Şehitlik					3	2
Şeyh					1	
Şıkkırık		9				
Şiir		6				2
Taht					1	
Tarih		5	11		21	
Tarihi eşyalar		14				
Tarihi evler	2					1
Tarihi mekân	2				1	
Tarihi nesne	2		10			
Tarihi sokak		4				
Tekerleme						1
Terzibaba	10	11				
Terzibaba türbesi					23	16
Tımar					24	
Ticaret					1	
Togay hatun kümbeti		1				1

Tablo 3.23: Deney Grubu Kelime İlişkilendirme Son Test Frekans Sonuçları (Devamı)

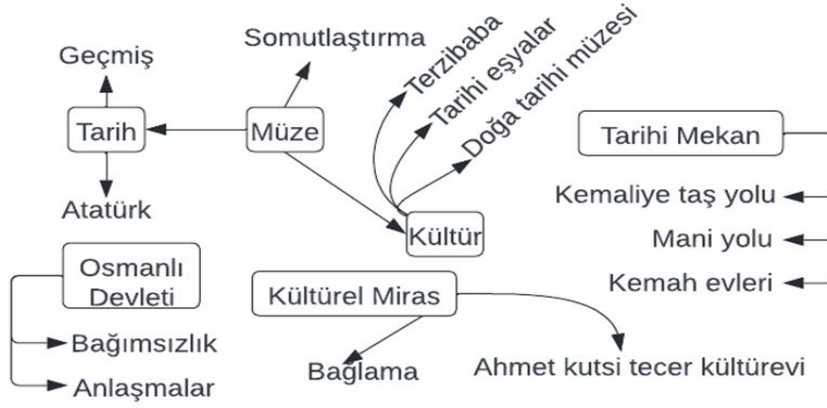
Toprak				3		
Türk askeri				2		
Türk bayrağı				2		
Türkiye				3		
Türkü		17				22
Ulus				1		
Ülke	1			1		
Vakıf				21		
Vatan				6		
Yardımlaşma				2		
Yaşam biçimi		3				
Yavuz				2		
Yemek		3		2		2
Yeniçeri				3		
Yenilik				1		
Yükseliş				1		
Zaman	1					
Zaman tablosu			3			
Zamanın sürekliliği			4			
Toplam	216	276	207	450	226	280
Genel Toplam				1655		
Öğrenci Ort.				6,89		

Deney grubu öğrencileri kültür ve miras öğrenme alanı kavramları kelime ilişkilendirme son test frekans sonuçları Tablo 3.23’de gösterilmiştir. Tabloya göre deney grubu öğrencileri farklı kelime ilişkilendirmede toplam en yüksek frekans 450 ise Osmanlı Devleti kavramı; toplam en düşük frekans 16 ile Kültürel Miras kavramıdır. Kelime ilişkilendirme genel toplam frekansı ise 207’dir. Bir kavrama yönelik bir öğrencinin ilişkilendirdiği kelime ortalaması ise 6,89 olduğu görülmüştür.

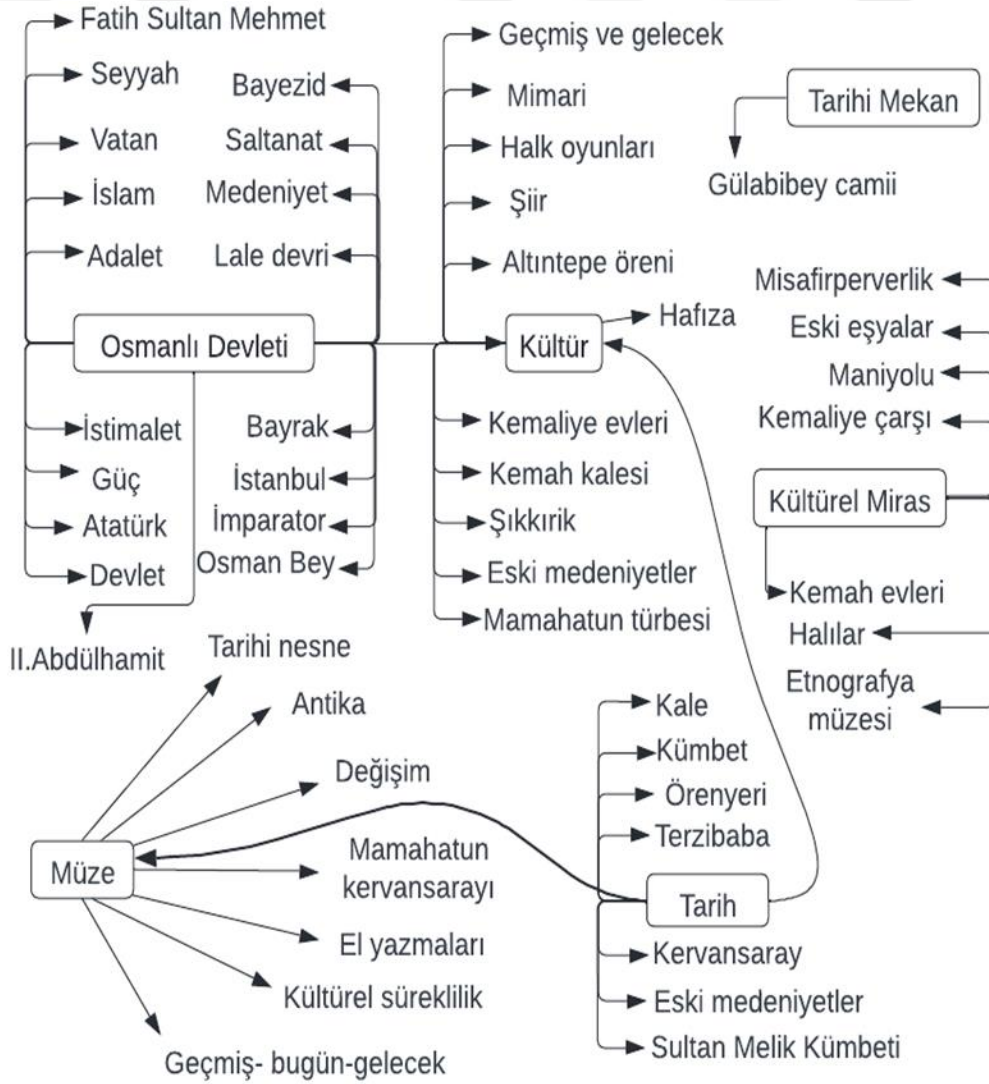
Şekil 3.5: Deney Grubu Öğrencileri Kelime İlişkilendirme Son Testi Zihin Haritası

Şekil 3.5: Deney Grubu Öğrencileri Kelime İlişkilendirme Son Testi Zihin Haritası (Devamı)

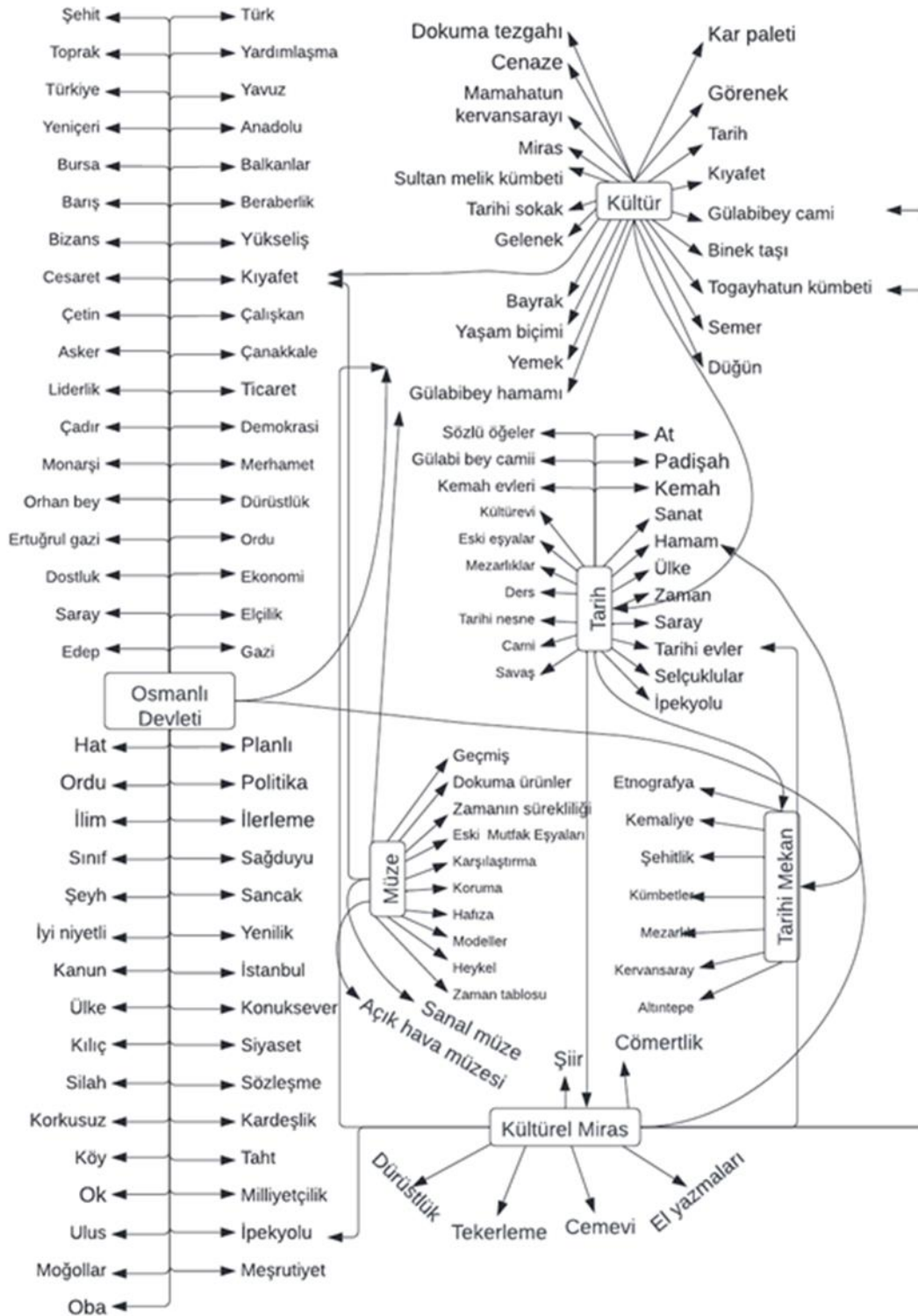

KN 11-15

KN 6-10

Şekil 3.5: Deney Grubu Öğrencileri Kelime İlişkilendirme Son Testi Zihin Haritası (Devamı)

KN 5 ve altı

Deney grubu öğrencileri kelime ilişkilendirme son test sonucunda ortaya çıkan zihin haritası Şekil 3.5'te gösterilmiştir. Tablonun değerlendirilmesi kesme noktaları sonucu ortaya çıkan şemalarda ayrı ayrı yapılacaktır. Buna göre;

a) KN 36 ve üzeri için öğrenciler Osmanlı Devleti kavramı ile Fetih kelimesini ilişkilendirmişlerdir.

b) KN 31-35 için öğrenciler Osmanlı Devleti kavramı ile Kale kelimesini ilişkilendirmişlerdir.

c) KN 26-30 için öğrenciler üç kavram ile toplam 5 kelime ilişkilendirilmiştir. En fazla kelime üretilen kavram iki ile Tarihi Mekân; en az kelime üretilen kavramlar ise Kültürel Miras ve Kültür'dür.

d) KN 21-25 için öğrenciler dört kavram ile toplam 10 kelime ilişkilendirilmiştir. En fazla kelime üretilen kavram dört kelime ile Osmanlı Devleti; en az kelime üretilen kavram ise bir ile Tarih'tir.

e) KN 16-20 için öğrenciler altı kavram ile toplam 19 kelime ilişkilendirilmiştir. En fazla kelime üretilen kavram altı kelime ile Kültürel Miras; en az kelime üretilen kavram ise iki ile Osmanlı Devleti'dir.

f) KN 11-15 için öğrenciler altı kavram ile 15 kelime ilişkilendirilmiştir. En fazla kelime üretilen kavramlar üç ile Tarihi Mekân, Müze ve Kültür; en az kelime üretilen kavramlar ise iki ile Tarih ve Osmanlı Devleti'dir.

g) KN 6-10 için öğrenciler altı kavram ile toplam 54 kelime ilişkilendirilmiştir. En fazla kelime üretilen kavram 19 ile Osmanlı Tarihi olurken; en az kelime üretilen kavram ise bir ile Tarihi Mekândır.

h) KN 5 ve altı için öğrenciler altı kavram ile toplam 146 kelime ilişkilendirilmiştir. En fazla kelime üretilen kavram altmış dokuz ile Osmanlı Devleti; en az kelime üretilen kavram yedi ile Tarihi Mekân'dır.

3.2.2.2. ODÖ'ye Yönelik Öğrenci Görüşleri

ODÖ'ye yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?

Araştırma alt probleminin analizinde deney grubu öğrencilerinin okul dışı sosyal bilgiler öğretimine yönelik öğrenci görüş ve düşünceleri değerlendirilmiştir. Bu

amaçla yapılan mülakatların dokümanlarına içerik analizi yapılmıştır ve sonuçları aşağıda verilmiştir. Öğrenciler soruları boş bıraktıkları veya sorulara birden fazla cevap verdiği için yüzdelik frekans toplamaları öğrenci sayısından farklı çıkabilir.

3.2.2.2.1. Okul Dışı Öğrenme Değerlendirme Formuna Ait Bulgular

Öğrencilerin etkinliklerin hemen ardından doldurdıkları soru formlarından elde edilen cevaplar aşağıdaki gibidir.

Tablo 3.24: Deney Grubu Öğrencilerin ODÖ'ye Yönelik Olumlu/Olumsuz Görüşleri

Tema	Kod	Öğrenci	Frekans	Kod Yüzde	Tema Yüzde
Olumlu Görüşler	Yerinde görmek/ dokunmak	ö1,ö2,ö3,ö4,ö5,ö6,ö7,ö8,ö9,ö10, ö11,ö12,ö14,ö15,ö16,ö17,ö18,ö 19,ö20,ö21,ö22,ö24,ö25,ö26,ö2 7,ö28,ö29,ö30,ö31,ö32,ö33,ö34, ö35,ö36,ö37,ö38,ö39,ö40	38	95	95
	Bilgi verici	ö1,ö3,ö4,ö5,ö6,ö7,ö8,ö9,ö10,ö1 1,ö12,ö13,ö14,ö16,ö17,ö18,ö20, ö21,ö22,ö23,ö24,ö25,ö27,ö28,ö 29,ö30,ö32,ö33,ö34,ö35,ö38,ö3 9,ö40	34	85	
	Kanıtları incele- mek	ö1,ö2,ö4,ö5,ö6,ö9,ö10,ö12,ö13, ö15,ö16,ö17,ö19,ö20,ö21,ö22,ö 25,ö26,ö27,ö29,ö32,ö34,ö35,ö3 6,ö37,ö39,ö40	29	72,5	
	Meraklandırıcı	ö1,ö2,ö4,ö5,ö6,ö7,ö8,ö11,ö12,ö 13,ö14,ö15,ö18,ö19,ö23,ö25,ö28 ,ö29,ö31,ö32,ö35,ö36,ö38,ö40	24	60	

Tablo 3.24: Deney Grubu Öğrencilerin ODÖ'ye Yönelik Olumlu/Olumsuz Görüşleri
(Devamı)

Olumlu Görüşler	Tarihi hissettim	ö1,ö2,ö5,ö7,ö8,ö9,ö10,ö11,ö14,ö15,ö18,ö19,ö23,ö24,,ö26,,ö29,ö32,ö33,ö35,ö37,ö38,ö39,ö40	23	57,5	
	Derse ilgim arttı.	ö2,ö3,ö4,ö5,ö7,ö8,ö10,ö11,ö13,ö14,ö15,ö19,ö21,ö25,ö26,ö30,ö31,ö32,ö35,ö38,ö39,	21	52,5	
Olumsuz Görüşler	Araç yolculuğu	ö37	1	2,5	5
	Hava koşulları	ö31	1	2,5	
Toplam		Belirtilen Görüş Sayısı	171		100

Etkinliklere katılan öğrencilerin olarak okul dışı öğrenmeye yönelik görüşleri olumlu ve olumsuz olmak üzere iki temadan oluştuğu Tablo 3.24'de da gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde olumlu temanın altında 6 kod; olumsuz temada ise 2 koddan oluşmaktadır. Kodların içerisinde en yüksek frekans %95 ile Yerde görmek/Dokunmak; en düşük ise %2,5 ile Araç yolculuğu ve Hava koşulları olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ODÖ'ye yönelik olumlu görüş sayısı 169, olumsuz görüş sayısı 2; toplam görüş sayısı ise 171 olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin etkinlik değerlendirme formlarındaki görüşlerin olumlu ve olumsuz temalar ve kodlarda kesitler sunulmuştur. İlk olarak olumlu temada yer alan görüşler şöyledir.

“Yerde görmek ve dokunmak” teması üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şöyledir;

“Yüzlerce yıllık olduğunu bilerek dokunmak heyecan vericiydi (Ö5).” “Tarihi eserlere ve binalara dokunabilmek benim için önemliydi (Ö12).” “Mekânın ve taşlarının bize anlattıklarını uzaktan duyamazdım (Ö38)”. “Kemah kalesini yerinde görünce fetihlerin neden zor olduğunu daha iyi anladım (Ö21).” “Kervansaray resimlerden çok farklı ve öğreticiydi (Ö14).”

“Bilgi verici” teması üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şöyledir;

“Müzedeki eserleri incelerken çok bilgilendim (Ö39).” “Kalenin konumu, kapısı, duvarı gibi her bir bölüm sayesinde önceki konuları bile anladım (Ö22).” “Taşların şek-

line, üzerindeki sembollere ve figürlere bakarak bile öğrendim (Ö29).” “Tarihi mekânlar kitaplar gibi (Ö13).” “Olayları tarihi mekânlarda daha iyi anladım (Ö27).”

“Kanıtları incelemek” teması üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şöyledir;

“Kalenin duvarları ve bölümlerini incelediğimde yaşam alanlarının savunması için tasarlandığını fark ettim (Ö37).” “Kervansarayın içini incelediğimde ticaret için gelen kervanlara yönelik saray, cami ve çarşı olması oranında sosyal hayatına dair kanıtlardır (Ö25).” “Mezar taşlarındaki sembolleri ve figürleri inceleyerek birçok bilgiye ulaşmayı öğrendim (Ö29).” “Müzedeki eserleri incelediğimde sosyal hayatın değişimini ve nedenlerini daha iyi anladım (Ö17).” “Birbirinden farklı zaman ve coğrafyadaki yapılarda süslemede kullanılan figürlerin birbirine benzediğini fark ettim (Ö12).”

“Meraklandırıcı” teması üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şöyledir;

“Baktığım her detayı öğrenmek için öğretmenime sordum (Ö25).” “Şimdi bir müze görsem koşarak içeri girer eserleri incelerim (Ö6).” “Tarihi mekânların farklı mimaride olması dikkatimi çekti (Ö32).” “Tarihi bir unsurla karşılaştığımda gör geç yapamıyorum, durup inceliyorum (Ö29).” “Türküleri dinlerken hangi yaşanmışlıklar üzerine olduğunu düşünüyorum (Ö7).”

“Tarihi hissettim” teması üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şöyledir;

“Atalarımızın yaşadığı hayatları aynı mekânlarda hissettim (Ö7).” “Kendi hayatımın atalarımın olan bağına hissettim (Ö11).” “Yüzlerce yıllık birikimin hayatımı kolaylaştırdığını fark ettim (Ö32).” “Tarihi mekânlarda atalarımın parçası olduğumu gördüm (Ö18).” “Osmanlı dönemi insan ilişkileri de aynı bugün gibiymiş (Ö15).” “Hayatımızın temel unsurlarının yüzyıllar öncesinde de benzer olduğunu gördüm (Ö33).”

Olumsuz cevaplardan “Araç yolculuğu” teması üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şöyledir;

“Araç yolculuğunda midem bulandığı için bir süre dinlendim (Ö37).”

Olumsuz cevaplardan “Hava koşulları” teması üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şöyledir;

“Rüzgâr estiğinde etraf toz oldu (Ö31).”

Tablo 3.25: Deney Grubu Öğrencilerinin ODÖ Ortamlarına Yönelik Görüşleri

Tema	Kod	Öğrenci	Frekans	Kod	Yüzde	Tema	Yüzde
İlgi çekici	Gerçek Mekân	ö6,ö8,ö11,ö14,ö19,ö26,ö28,ö33,ö38	9	24,3	29,8		
	Görme ve Dokunma	,ö9, ö13,ö16,ö20, ö22, ö26,ö34	7	18,9			
	Yerinde Öğrenme	ö1,ö20,ö21, ö30,ö34, ö37	6	16,2			
	Eğlenerek Öğrenme	ö8,ö15,ö17,ö29, ö31	5	13,5			
	Uzman Anlatımı	ö3,ö10,ö16,ö19,ö29	5	13,5			
	Somutlaştırma	ö9,ö11,ö27,ö39,ö40	5	13,5			
Tema Toplam			37				
Merak etme	Detay Bilgi İsteme	ö2,ö5,ö9,ö14,ö17,ö19,ö23,ö25,ö28,ö30,ö32,ö35,ö38,ö40	14	40	28,2		
	Bilgileri İlişkilendirme	ö1,ö4,ö10,ö12,ö18,ö22,ö25,ö38	8	22,9			
	Gördüklerini Sorma	ö7,ö11,ö14,ö16,ö21,ö28,ö30	7	20			
	Detayları İnceleme	ö6,ö13,ö19,ö24,ö32,ö36	6	17,1			
Tema Toplam			35				
Tarihi hissetme	Tarihi Mekân	ö1,ö4,ö11,ö17,ö20,ö24,ö29,ö33,ö37	9	27,3	26,6		
	Tarihsel Drama	ö7,ö10,ö16,ö19,ö21,ö28,ö35,ö39,	8	24,5			
	Dönem giysileri	ö6,ö9,ö13,ö15,ö26,ö34	6	18,2			
	Tarihi eserler	ö4,ö7,ö11,ö23,ö31	5	15,2			
	Empati	ö8,ö17,ö24,ö31,ö40	5	15,2			
Tema Toplam			33				
Duygusal etki	Heyecanlandırdı	ö3,ö8,ö14,ö19,ö24,ö27,ö29,ö35	8	42,1	15,3		
	Gurur hissettim	ö1,ö11,ö15,ö28,ö34,ö39	6	31,6			
	Keyif alma	ö7,ö10,ö26,ö32,ö37	5	26,3			
	Tema Toplam		19				
Toplam		Belirtilen Görüş Sayısı	124				100

Etkinliklere katılan öğrencilerin olarak okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik görüşleri Tablo 3.25’te gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde temalar arasında en yüksek frekansın %29,8 ile ilgi çekici, en düşük ise %15,3 ile Duygusal Etki temasında olduğu görülmektedir. Dört temadan ilgi çekici temasının altında 6 kod; meraklanma temasında 2 kod; tarihi hissetme temasında 5 kod ve duygusal etki temasında ise 3 kod olduğu görülmektedir. Kodların içerisinde en yüksek frekans %42,1 ile heyecanlandım; en düşük ise %13,5 ile eğlenerek öğrenme, Uzman Anlatımı ve Somutlaştırma olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ODÖ ortamlarına yönelik olumlu görüş sayısı 169, olumsuz görüş sayısı 2; toplam görüş sayısı ise 171 olduğu görülmektedir.

“İlgi çekici” üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı direkt alıntılar şöyledir;

“Araçtan indiğimizde etrafı görmek için sabırsızlanıyordum (Ö14).” “Taş duvarlar ve üzerindeki resimleri defalarca inceledim (Ö26).” “Etkinlik yapacağımız alanlara

karşı alakam arttı, gelecekte ailemle veya tek başıma da giderim (Ö33).” “Öğretmenin anlattıklarını kafamda canlandırıyorum (Ö40).”

“Meraklanma” üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı direkt alıntılar şunlardır;

“Kervansarayı gördüğümde ne yapacağımı düşünmeye başladım (Ö11).” “Her türbenin kendine göre özellikleri varmış ve özelliklerini merak ediyorum (Ö13).” “Kalelerin anlattığı özellikleriyle artık yakından ilgileniyorum (Ö19).” “Gelecekte de kültür evi gördüğümde o dönemim özelliklerini anlamak için dayanmam girerim (Ö1).” “Taş işlemelerini hevesle inceliyorum (Ö32).”

“Tarihi hissetme” üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı direkt alıntılar şunlardır;

“O tarihi binalarda neler yaşandığını sanki gözlerimle gördüm (Ö16).” “Kültür evindeyken yüzlerce yıl öncesi kullanılan eşyaları inceledim (Ö7).” “Savaşta kalenin rolü çok büyük (Ö4).” “Mani yolunda bekleyen anne ve çocuklar beni hüzünlendirdi (Ö8).” “o kıyafetlerle gündelik yaşam çok zor olurmuş (Ö26).”

“Duygusal etki” üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı direkt alıntılar şunlardır;

“Ders işlediğimiz yerler beni heyecanlandırdı (Ö35).” “Osmanlı atalarımızın bizim için yaptığı işlerin şahidi olan bu binaların anlamı benim için farklı (Ö11).” “Her gittiğimiz yerde gururlu ve güçlü duygular hissettim (Ö34).” “Tarihimizi kanıtlarıyla bize gösteren bu mekânlarda bulunmaktan keyif aldım (Ö7).

Tablo 3.26: Deney Grubu Öğrencilerinin ODÖ Etkinliklerine Yönelik Görüşleri

Tema	Kod	Öğrenci	Frekans	Kod Yüzde	Tema Yüzde
Bilgilendirici	Yerinde Öğrenme	ö2,ö6,ö8,ö10,ö11,ö12,ö14,ö15,ö18,ö19,ö21,ö22,ö24,ö25,ö26,ö28,ö30,ö33,ö35,ö38,ö40	21	52,5	
	Ayrıntılı bilgi alma	ö3,ö5,ö9,ö10,ö11,ö13,ö14,ö16,ö18,ö19,ö21,ö23,ö24,ö25,ö27,ö28,ö31,ö32,ö35,ö37,ö39	17	42,5	
	Hatırlaması kolay	ö1,ö7,ö10,ö12,ö15,ö17,ö19,ö20,ö22,ö25,ö29,ö31,ö32,ö36,ö37	15	37,5	43,5
	Somutlaştırma	ö6,ö8,ö13,ö14,ö19,ö20,ö23,ö26,ö29,ö30,ö32,ö36,ö37,ö38	14	35	
	Anlamayı kolaylaştırma	ö5,ö7,ö8,ö12,ö15,ö17,ö28,ö29,ö31,ö34	10	25	
	Tema Toplam		77		
Motivasyon artırıcı	Aktif katılımı teşvik etme	ö2,ö5,ö12,ö16,ö18,ö20,ö21,ö26,ö29,ö30,ö34,ö37	12	33,3	
	Anlaşılması kolay	ö3,ö7,ö9,ö21,ö27,ö29,ö30,ö32,ö36	9	22,5	
	Grup çalışması	ö7,ö10,ö12,ö15,ö19,ö27,ö39,ö40	8	20	20,3
	Eğlenerek öğrenme	ö4,ö6,ö11,ö20,ö25,ö32,ö39	7	17,5	
	Tema Toplam		36		
Eğlenceci	Merak uyandırma	ö1,ö5,ö10,ö17,ö21,ö24,ö29,ö33,ö36,	9	22,5	
	Ödüüllü yarışmalar	ö5,ö9,ö13,ö15,ö16,ö26,ö30,ö34,ö37	8	20	
	Rahatlatıcı	ö8,ö12,ö15,ö28,ö31,ö35	7	17,5	19,8
	İletişime dayalı	ö2,ö6,ö14,ö18,ö23,ö27	6	15	
	Drama çalışması	ö4,ö11,ö14,ö26,ö37	5	12,5	
	Tema Toplam		35		

Tablo 3.26: Deney Grubu Öğrencilerinin ODÖ Etkinliklerine Yönelik Görüşleri (Devamı)

Kanıtl kullanma	Örnek görme-inceleme	ö4,ö7,ö14,ö14,ö17,ö18,ö23,ö27,ö37	9	22,5	16,4
	Bilgileri ilişkilendirme	ö2,ö9,ö12,ö19,ö23,ö31,ö38	7	17,5	
	Görerek öğrenme	ö4,ö8,ö10,ö17,ö27,ö33,ö37	7	17,5	
	Bağlantı kurmaya imkân	ö5,ö9,ö11,ö18,ö25,ö29	6	15	
Tema Toplam			29		
Toplam		Belirtilen Görüş Sayısı	177	100	

Etkinliklere katılan öğrencilerin okul dışı öğrenme etkinliklerine yönelik görüşleri Tablo 3.26’da gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde temalar arasında en yüksek frekansın %43,5 ile Bilgilendirici, en düşük ise %16,4 ile Kanıt Kullanma temasında olduğu görülmektedir. Dört temadan Bilgilendirici temasının altında 5 kod; Motivasyon Artırıcı temasında 4 kod; tarihi Eğlenceli temasında 3 kod ve Kanıt Kullanma temasında ise 4 kod olduğu görülmektedir. Kodların içerisinde en yüksek frekans %52,5 ile Yerde Öğrenme; en düşük ise %12,5 ile Drama Çalışması olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ODÖ etkinliklerine yönelik toplam görüş sayısı ise 177 olduğu görülmektedir.

“Bilgilendirici” üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı direkt alıntılar şunlardır;

“Her etkinliğin içi dolu doluydu ve çok şey öğrendik (Ö23).” “Konuları daha iyi anladığımı fark ettim (Ö17).” “Tarihi alandaki etkinlikler sadece bir ders değildi onlar benim aktif görev aldığım anılarım oldu. Bu anılarımı aileme anlatacağım (Ö20).” “Etkinliklerin kitap gibi olan gerçek mekânlarda yapılması bilgimi artırdı (Ö28).” “Osmanlı devletinin ne kadar büyük bir devlet olduğunu bıraktığı eserlerde gördüm (Ö29).”

“Motivasyon artırıcı” üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı direkt alıntılar şunlardır;

“Arkadaşlarımla birlikte yaptığım çalışmalarda çok eğlendim (Ö15).” “Etkinlikler konuyu daha kolay anlamamı sağladı özellikle drama olanlar (Ö3).” “Etkinlikler eğlence ve bilgi dolu (Ö39).” “Her etkinliklere katkı sağlamak için düzenlenen yarışmaları çok sevdim (Ö18).”

“Eğlenceli” üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı direkt alıntılar şunlardır;

“Etkinlikler zamanını dört gözle bekliyorum (Ö24).” “Etkinliklerde zamanın nasıl geçtiğini anlayamıyordum (Ö8).” “Etkinlikler süresince güzel vakit geçirdim (Ö31).”

“Her etkinlik bir nevi ödül ve görev demekti (Ö26)” “Yaratıcı dramalar benim en sevdiğim etkinliklerdi (Ö14).” “Birbirimizle kurduğumuz diyalogların kalitesi etkinliği daha zevkli hale getirdi (Ö23).”

“Kanıt kullanma” üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı direkt alıntılar şunlardır;

“Sosyal hayatın değiştiğini müzedeki eserlerden anladım (Ö14).” “O dönemi bize anlatacak bireyler yok ama onların bıraktığı birçok eser var (Ö27).” “Çiftbaşlı kartal ve diğer sembollerin taşlara işlenmesi dünyayı anlamak ve kendilerini anlatmak olduğu kadar sanata da değer verildiğini gösterir (Ö9).” “Dönemlerin belirgin özelliklerindeki değişimlerle halkın sanata verdiği önemin etkisini gördüm (Ö38).” “Kalelerin içinde sosyal hayat için mekânlar yapılmış (Ö17).”

Tablo 3.27: Deney Grubu Öğrencilerinin ODÖ, 'yle Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Görüşleri

Tema	Kod	Öğrenci	Frekans	Kod Yüzde	Tema Yüzde
Motivasyon artırma	Tarihi alanda olma	ö1,ö2,ö3,ö4,ö5,ö6,ö7,ö8,ö9,ö10,ö11,ö12,ö13,ö14,ö15,ö16,ö17,ö18,ö19,ö20,ö21,ö22,ö23,ö24,ö25,ö26,ö27,ö28,ö30,ö31,ö32,ö33,ö34,ö35,ö36,ö37,ö38,ö39,ö40	39	97,5	
	Detayları merak etme	ö1,ö3,ö5,ö8,ö9,ö10,ö11,ö13,ö14,ö16,ö18,ö19,ö21,ö23,ö24,ö25,ö27,ö28,ö30,ö31,ö32,ö35,ö37,ö39	24	60	30,2
	Somutlaştırma	ö2,ö5,ö7,ö12,ö15,ö16,ö18,ö20,ö21,ö25,ö26,ö29,ö30,ö33,ö34,ö37,ö38,	17	42,5	
	Eğlenerek öğrenme	ö4,ö5,ö6,ö13,ö14,ö17,ö20,ö21,ö28,ö29,ö31,ö35,ö36,ö38	14	35	
	Tema Toplam		94		

Tablo 3.27: Deney Grubu Öğrencilerinin ODÖ,'yle Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Görüşleri (Devamı)

Aktif katılıma teşvik	Dersi takip etme	ö1,ö2,ö3,ö4,ö6,ö7,ö8,ö9,ö10,ö11,ö13,ö14,ö15,ö18,ö19,ö22,ö23,ö24,ö26,ö28,ö29,ö30,ö32,ö33,ö35,ö37,ö38,ö39,ö40	29	72,5	26,1
	İyi Dinleme	ö2,ö3,ö6,ö7,ö9,ö10,ö12,ö13,ö16,ö18,ö19,ö20,ö22,ö23,ö26,ö28,ö30,ö34,ö35,ö37,ö40	21	52,5	
	Uzman anlatımı	ö4,ö7,ö11,ö14,ö15,ö18,ö21,ö35,ö38ö3,ö4,ö8,ö13,ö15,ö16,ö24,ö27	9	22,5	
	Sorulara cevap alma	ö12,ö17,ö18,ö23,ö26,ö37,ö38	8	20	
	Grup çalışması	ö9,ö12,ö14,ö24,ö29,ö31,ö34	7	17,5	
	Eğlenerek öğrenme	ö6,ö8,ö15,ö21,ö27,ö33,ö40	7	17,5	
	Tema Toplam		81		
Anlamaya katkısı	Tarihi alanda olma	ö2,ö5,ö7,ö8,ö10,ö13,ö14,ö19,ö21,ö25,ö32,ö35,	12	30	21,9
	Kanıt gösterme	ö1,ö5,ö9,ö10,ö13,ö14,ö16,ö27,ö30,ö32,ö37	11	27,5	
	Sorulara cevap alma	ö3,ö6,ö12,ö15,ö16,ö20,ö25,ö28,ö31,ö35	10	25	
	Akran öğrenmesi	ö2,ö6,ö14,ö18,ö23,ö27,ö30,ö34,ö38	9	22,5	
	Örnekleri inceleme	ö9,ö13,ö14,ö19,ö22,ö26,ö27,ö39	8	20	
	Düşündürme	ö5,ö8,ö12,ö13,ö21,ö24,ö35	7	17,5	
	Olay mekân ilişkisi	ö10,ö16,ö17,ö28,ö31,ö36	6	15	
	Empati	ö4,ö20,ö29,ö36,ö40	5	12,5	
Somutlaştırma	Tema Toplam		68		13,8
	Örnek görme-inceleme	ö1,ö3,ö4,ö5,ö7,ö8,ö10,ö12,ö13,ö14,ö16,ö18,ö19,ö23,ö24,ö28,ö29,ö30,ö32,ö34,ö37,ö38,ö40	24	60	
	Zihinde canlandırma	ö6,ö9,ö10,ö17,ö18,ö20,ö33	7	17,5	
	Görerek öğrenme	ö3,ö5,ö12,ö15,ö27,ö30,ö34	7	17,5	
	Anlaşılması kolay	ö8,ö10,ö12,ö24, ö37	5	12,5	
	Tema Toplam		43		

Tablo 3.27: Deney Grubu Öğrencilerinin ODÖ, 'yle Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Görüşleri (Devamı)

Kalıcılığa etkisi	Hatırlanması kolay	ö7,ö8,ö10, ö19,ö23,ö24,ö34,ö39	8	20	8
	Detaylı öğrenme	ö3,ö9,ö16,ö22,ö30,ö38	6	15	
	Bilgiyi doğrulama	ö2,ö7,ö10,ö12,ö27,ö35	6	15	
	Yaşantı	ö9,ö17,ö26,ö29,40	5	12,5	
Tema Toplam			25		
Toplam	Belirtilen Görüş Sayısı		311	100	

Etkinliklere katılan öğrencilerin okul dışı öğrenmeyle sosyal bilgiler öğretimine yönelik görüşleri Tablo 3.27’de gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde temalar arasında en yüksek frekansın %30,2 ile Motivasyon Artırma, en düşük ise %8 ile Kalıcılığa Etkisi temasında olduğu görülmektedir. Beş temadan Motivasyon Artırma temasının altında 4 kod; Aktif Katılımı Teşvik Etme temasında 6 kod; Anlamaya Katkısı temasında 8 kod; Somutlaştırma temasında ise 4 kod ve Kalıcılığa Etkisi temasında ise 2 kod olduğu görülmektedir. Kodların içerisinde en yüksek frekans %97,5 ile Tarihi Alanda Olma; en düşük ise %7,3 ile Empati ve Yaşantı olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ODÖ’yle sosyal bilgiler öğretimine yönelik toplam görüş sayısı ise 311 olduğu görülmektedir.

“Motivasyon artırma” üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı direkt alıntılar şunlardır;

“Dersin tarihi mekânlarda işlenmesi derse hevesimi artırdı (Ö25).” “Okul dışı mekânların her ayrıntısı bize bilgi verdiği için dersleri bu ortamlarda işlemeyi istiyorum (Ö10).” “Kitaptan resimlerine bakmaktansa içinde incele yapmayı daha çok istiyorum (Ö35).” “Konuların içindeymişim gibi yaşıyorum (Ö25).” “Sosyal bilgiler dersinde eskiden sıkılırdım ancak bu şekilde işlemeye başladığımızdan beri ders günü heyecanla bekliyorum (Ö37).”

“Aktif katılımı teşvik” üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı direkt alıntılar şunlardır;

“Sosyal bilgiler dersi en çok soru sorduğum ve cevaplarını düşündüğüm ders oldu (Ö26).” “Öğretmenin yanından hiç ayrılmıyorum ve anlattığı her şeyi not tutuyorum (Ö10).” “Bu derste yapılan her aktiviteye isteyerek katılıyorum (Ö37).” “Çalışma kağıtlarını severek yapıyorum (Ö39).” “Etkinliklerde eğlenirken öğreniyorum (Ö21).” “Arkadaşlarımla gruplar halinde dramalar, çizimler ve araştırmalar yapmayı sevdim (Ö29).”

“Anlamaya katkısı” üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı direkt alıntılar şunlardır;

“Sosyal bilgiler derslerinin içeriğini yeni anladım (Ö12).” “Kitaplarda anlatılanları gerçekte görerek ve dokunarak incelediğimde konuları daha iyi anlıyorum (Ö10).” “Sosyal bilgiler konularına önceden yüzeysel baktığımı fark ettim (Ö8).” “Ders kitabında birkaç sayfa ile anlatılanları bir kaleden etrafı izlediğimde öğrendim (Ö14).” “Gerçek bir kaleyi gördüm, inceledim ve öğrendim (19).” “Savaş esnasında kalenin güçlü savunması kale mimari avantajlarıyla yakından ilgili (Ö17).” “Fetih giden bir komutan ve nöbet tutan bir çeri olarak çalışmalar yaptım (Ö20).” “Savaşla birlikte insanların hayatındaki değişimin izlerini müzede yakından gördüm (Ö14).”

“Somutlaştırma” üzerine öğrenci görüşlerinden kesitler şu şekildedir:

“Ders kitaplarında gördüğümüz fotoğrafların yerine gerçeklerini görmek ve dokunmak daha önemli (Ö12).” “Her şeyi kafamızda canlandırıyoruz ama gerçeği gördüğünüzde onu incelemeye başlıyoruz (Ö28).” “Ders konularındaki tarihi mekânları görmek ve onlara dokunmak önemli bir fırsattı (Ö8).” “Kitaplarda anlatılan ve fotoğrafları olan yerleri gördüm (Ö27).” “Kültür evindeki nesneleri incelediğimde uzun yılları bir arada gördüm ve değişimi daha iyi anladım (Ö37).”

“Kalıcılığa etkisi” üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı direkt alıntılar şunlardır;

“Okul dışı öğrenme ortamları sadece ders değil aynı zamanda benim anılarım oldular. Uzun süre hatırlayacağımı düşünüyorum (Ö34).” “Derslerde kullandığımız duyu organlarından fazlasını okul dışında kullandım. Bu şekilde öğrendiklerimi uzun yıllar hatırlarım (Ö39).” “Tarihi mekânda gördüğüm her ayrıntıyı öğretmene sordum ve anlamaya çalıştım (Ö30).” Geçmiş yıllarda derste öğrendiğim konuları bile şimdi daha iyi anladım (Ö2).”

Tablo 3.28: Deney Grubu Öğrencilerin ODÖ Sürecinde Tarihi Mekânlara Yönelik Görüşleri

Tema	Kod	Öğrenci	Frekans	Kod Yüzde	Tema Yüzde
Koruma	Bakım yapılmalı	ö1,ö2,ö3,ö4,ö5,ö6,ö7,ö8,ö9,ö10,ö11,ö12,ö13,ö14,ö15,ö16,ö17,ö18,ö19,ö20,ö21,ö22,ö23,ö24,ö25,ö26,ö27,ö28,ö29,ö30,ö31,ö32,ö33,ö34,ö35,ö36,ö37,ö38,ö39,ö40	40	100	44,5
	Çevre düzenlemesi	ö1,ö2,ö3,ö4,ö5,ö6,ö7,ö8,ö9,ö10,ö11,ö12,ö13,ö14,ö15,ö16,ö17,ö18,ö19,ö20,ö21,ö22,ö23,ö24,ö25,ö26,ö27,ö28,ö29,ö30,ö31,ö32,ö33,ö34,ö35,ö36,ö37,ö38,ö39,ö40	40	100	
	Çöplerin toplanması	ö1,ö2,ö3,ö4,ö5,ö6,ö7,ö8,ö9,ö10,ö11,ö12,ö13,ö15,ö16,ö17,ö18,ö19,ö20,ö21,ö22,ö23,ö25,ö26,ö27,ö28,ö29,ö31,ö32,ö33,ö34,ö35,ö36,ö37,ö38,ö39,ö40	37	92,5	
	Tema Toplam		117		
Yaşatma	Farkındalık oluşumu	ö1,ö2,ö3,ö4,ö5,ö6,ö8,ö9,ö10,ö11,ö13,ö14,ö16,ö17,ö18,ö19,ö20,ö21,ö22,ö24,ö25,ö26,ö28,ö29,ö31,ö32,ö33,ö35,ö36,ö37,ö39,ö40	32	80	29,5
	Ziyarete açık olma	ö1,ö2,ö5,ö9,ö10,ö11,ö13,ö14,ö16,ö18,ö20,ö21,ö22,ö25,ö26,ö27,ö30,ö32,ö34,ö36,ö37,ö40	22	55	
	Eğitimde kullanma	ö3,ö4,ö9,ö13,ö14,ö19,ö22,ö26,ö39	9	22,5	
	Personel görevlendirme	ö5,ö8,ö12,ö18,ö23,ö27,ö30,ö34,ö38	8	20	
	Kültür elçisi	ö2,ö6,ö14,ö13,ö21,ö24,ö35	7	17,5	
	Tema Toplam		78		

Tablo 3.28: Deney Grubu Öğrencilerin ODÖ Sürecinde Tarihi Mekânlara Yönelik Görüşleri (Devamı)

Aktarma	Gelecek nesillere bırakma	ö1,ö2,ö3,ö4,ö5,ö6,ö7,ö8,ö9,ö10,ö11,ö12,ö13,ö14,ö15,ö16,ö17,ö18,ö19,ö20,ö21,ö22,ö23,ö24,ö25,ö26,ö27,ö28,ö29,ö30,ö31,ö32,ö33,ö34,ö35,ö36,ö37,ö38,ö39,ö40	40	100	26
	Kimlik kazandırma	ö2,ö3,ö7,ö9,ö10,ö11,ö13,ö15,ö17,ö19,ö20,ö21,ö23,ö26,ö28,ö30,ö31,ö34,ö35,ö37,ö40	21	52,5	
	Web ortamına taşıma	ö4,ö7,ö11,ö24,ö27,ö35,ö38	7	17,5	
	Tema Toplam		68		
Toplam	Belirtilen Görüş Sayısı		263	100	

Etkinliklere katılan öğrencilerin okul dışı öğrenme sürecinde tarihi mekanlara yönelik görüşleri Tablo 3.28’de gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde temalar arasında en yüksek frekansın %44,5 ile Koruma, en düşük ise %26 ile Aktarma temasında olduğu görülmektedir. Üç temadan Koruma temasının altında 3 kod; Yaşatma temasında 5 kod ve Aktarma temasında ise 3 kod olduğu görülmektedir. Kodların içerisinde en yüksek frekans %100 ile Bakım Yapılmalı, Çevre Düzenlemesi, Gelecek Nesillere Bırakma; en düşük ise %17,5 ile Kültür Elçisi ve Web Ortamına Taşıma olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ODÖ sürecinde tarihi mekânlara yönelik toplam görüş sayısı ise 311 olduğu görülmektedir.

“Koruma” teması üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şöyledir;

“Yüzlerce yıllık birikimimizin bayrağı olan tarihi mekânlarımızı özenle korumalıyız (Ö1).” “Kale, kervansaray ve diğer tarihi alanlarda çok fazla çöp vardı. Bu durum oraların itibarını zedelerken bizimde faydalanmamızı engelliyor (Ö19).” “Tarihi mekânlar geçmişimiz gibi görünse de aslında geleceğimizdir. Bu nedenle geleceğimizi güven altına almak için sahip çıkmalıyız (Ö23).” “Kemaliye çevre düzenlemesinin Kemah Kalesi’ne de yapılması gerekir (Ö30).” “Özellikle kalenin acil bakıma ihtiyacı var. Şuanda sadece giriş kapıları biraz düzgün duruyor (Ö34).”

“Yaşatma” teması üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şöyledir;

“Tarihi mekânların özelliklerini öğrendim. Bu bilgiler ailemle ve arkadaşlarımla daha fazla yansıtacağım (Ö14).” “Tarihi mekânlar öğretici olduğundan buralar eğitimde

daha fazla kullanılmalı (Ö9).” “Kervansaray yıllardır restorasyonda diye bir kısmı kapalı, Kemah kalesinde ise ziyaret için uygun değil. Bu alanların düzenlenerek ziyarete açık olması gerek (Ö25).” “Tarihi mekânların varlığı Erzincan için büyük bir zenginlik (Ö1) “Bu mekânların ziyaretçilere doğru anlatılması için rehber gibi bir görevliye ihtiyaç var. Bizim öğretmenimiz vardı ancak herkes bu kadar şanslı olmayabilir (Ö38).”

“Aktarma” teması üzerine öğrencilerin görüşlerinden bazı doğrudan alıntılar şöyledir;

“Tarihi mekânları gelecek nesillere aktarmak zorundayız (Ö3).” “Tarihi mekânlara internet üzerinden ulaşabilmek için çalışmalar yapılmalı(Ö27).” “Bu bir bayrak koşusu gibi... Yarışta var olmak istiyorsak yani dünyada var olmak istiyorsak tarihimizin anıtları olan bu mekânları bir sonraki kuşağa aktarmalıyız (Ö36).” “Tarih hafıza gibidir ve gelecek nesillerin hafızalarını kaybetmesini engellemek gerekir (Ö9).”

3.2.2.2.2. Yansıtıcı Günlüğe Ait Bulgular

Tablo 3.29: Deney Grubu Öğrencilerin ODÖ’ye Yönelik Yansıtıcı Günlük Analiz Sonuçları

Tema	Kod	Öğrenci	Frekans	Kod Yüzde	Tema Yüzde
Bilgilendirici	Görme-dokunma	ö1,ö2,ö3,ö4,ö5,ö7,ö8,ö9,ö10,ö11,ö12,ö13,ö14,ö16,ö17,ö18,ö19,ö20,ö21,ö22,ö23,ö24,ö25,ö27,ö28,ö29,ö30,ö31,ö32,ö33,ö34,ö35,ö36,ö37,ö38,ö39,ö40	37	92,5	21
	Yeni bilgi öğrenme	ö2,ö4,ö5,ö6,ö7,ö8,ö10,ö12,ö14,ö16,ö17,ö18,ö20,ö21,ö23,ö24,ö26,ö28,ö29,ö30,ö31,ö32,ö35,ö36,ö38,ö40	26	65	
	Kanıtlardan öğrenme	ö2,ö4,ö7,ö8,ö9,ö10,ö13,ö17,ö18,ö20,ö22,ö23,ö27,ö29,ö31,ö32,ö33,ö35,ö36,ö37,ö38,	21	52,5	
	Anlamayı kolaylaştırma	ö1,ö3,ö5, ö6,ö11,ö12,ö15,ö16,ö19,ö21,ö25,ö28,ö31,ö34,ö39,ö40	16	40	
Tema Toplam			100		

Tablo 3.29: Deney Grubu Öğrencilerin ODÖ'ye Yönelik Yansıtıcı Günlük Analiz Sonuçları (Devamı)

Derse ilgi artışı	Sınıf dışında olma	ö2,ö3,ö4,,ö6,ö7,ö9,ö10,ö11,,ö13,ö14,ö15,ö16,,ö18,ö19,ö20,ö21,ö22,ö23,ö24,ö25,ö26,ö27,ö28,ö29,ö30,ö31,ö32,ö33,ö34,ö35,ö36,ö37,ö38,ö40	34	85	
	Ayrıntı öğrenme	ö1,ö3,ö4,,ö6,ö7,ö10,ö11,ö13,ö14,ö18,ö19,ö20,ö21,ö22,ö23,ö25,ö26,ö31,ö32,ö33,ö34,ö40	22	55	
	Yerinde öğrenme	ö1,ö2,ö3,ö4,ö5,ö6,ö7,ö8,ö9,ö10,ö11,ö12,ö13,ö14,ö15,ö16,ö17,ö18,ö19,ö20,ö21,ö22,ö23,ö24,ö25,ö26,ö27,ö28,ö29,ö30,ö31,ö32,ö33,ö34,ö35,ö36,ö37,ö38,ö39,ö40	18	45	20,3
	Çevre mekân uyumu	ö3,ö7,ö10,ö13,ö15,ö17,ö20,ö21,ö23,ö28,ö30,,ö34,ö35,ö37	14	35	
	Anı biriktirme	ö10,ö13,ö18,ö19,ö25,ö30,ö34,ö37,ö39	9	22,5	
Tema Toplam			97		
Eski eserler ilgi artışı	Koruma	ö2,ö3,ö4,ö5,ö6,ö7,ö8,ö9,ö10,ö11,ö12,ö13,ö14,ö15,ö16,ö17,ö18,ö19,ö20,ö21,ö22,ö23,ö24,ö25,ö27,ö28,ö29,ö30,ö32,ö33,ö34,ö35,ö36,ö37,ö38,ö39,ö40	37	92,5	
	Tanıtma	ö1,ö3,ö4,ö5,ö6,ö7,ö9,ö10,ö11,ö12,ö13,ö15,ö16,,ö18,ö19,ö20,ö21,ö22,ö23,ö24,ö25,ö26,ö27,,ö29,ö30,ö31,ö32,ö33,ö34,ö35,ö36,ö37,ö38,ö39	34	85	18,4
	Miras görme	ö4,ö6,ö9,ö11,ö12,ö15,ö16,ö19,ö20,ö24,ö29,ö30,ö32,ö35,ö37,ö38,ö40	17	42,5	
Tema Toplam			88		
Müzelere ilgi artışı	Anlamayı kolaylaştırma	ö2,ö4,ö5,ö7,ö8,ö9,ö11,ö13,ö14,ö15,ö16,ö17,ö18,ö19,ö21,ö22,ö24,ö25,ö26,ö27,ö28,ö29,ö31,ö32,ö33,ö34,ö35,ö36,ö37,ö39,ö40	31	77,5	
	Tarihi nesne	ö4,ö5,ö7,ö8,ö10,ö11,ö12,ö14,ö15,ö17,ö18,ö20,ö21,ö22,ö24,ö25,ö27,ö28,ö29,ö30,ö32,ö33,ö35,ö36,ö38,ö39,ö40	27	67,5	16,4

Tablo 3.29: Deney Grubu Öğrencilerin ODÖ'ye Yönelik Yansıtıcı Günlük Analiz Sonuçları (Devamı)

Müzelere ilgi (Devamı)	Koleksiyon	ö5,ö9,ö10,ö13,ö16,ö18,ö21,ö22,ö25,ö27,ö30,ö36,ö37	13	32,5	16,4
	Bütüncül bakış	ö1,ö13,ö15,ö24,ö28,ö30,ö36	7	17,5	
	Tema Toplam		78		
Kanıtları inceleme	Anlatılanları ilişkilendirme	ö3,ö7,ö8,ö9,ö10,ö11,ö12,ö14,ö15,ö16,ö17,ö19,ö20,ö22,ö23,ö24,ö25,ö26,ö28,ö29,ö30,ö31,ö32,ö33,ö34,ö35,ö36,ö37	28	70	13,6
	Örnek inceleme	ö4,ö5,ö6,ö9,ö11,ö13,ö14,ö16,ö17,ö18,ö19,ö21,ö22,ö24,ö25,ö27,ö28,ö30,ö31,ö33,ö34,ö35,ö37,ö38,ö39,ö40	26	65	
	İlgi çekici	ö4,ö2,ö11,ö14,ö19,ö22,ö24,ö27,ö30,ö35,ö38	11	27,5	
	Tema Toplam		65		
Yerinde görmek ve dokunmak	Gerçek mekân	ö3,ö4,ö5,ö6,ö7,ö8,ö9,ö10,ö11,ö12,ö13,ö14,ö15,ö17,ö18,ö20,ö21,ö23,ö26,ö27,ö29,ö30,ö31,ö33,ö34,ö35,ö36,ö38,ö39,ö40	30	75	10,3
	Hatıra biriktirme	ö4,ö8,ö9,ö10,ö11,ö13,ö14,ö16,ö18,ö20,ö21,ö22,ö26,ö27,ö30,ö32,ö34,ö36,ö37	19	47,5	
	Tema Toplam		49		
Toplam		Belirtilen Görüş Sayısı	477	100	

Etkinliklere katılan öğrencilerin ODÖ'ye yönelik yansıtıcı günlük analiz sonuçları Tablo 3.29'da gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde temalar arasında en yüksek frekansın %21 ile Bilgilendirici, en düşük ise %10,3 ile Yerinde Görmek ve Dokunmak temasında olduğu görülmektedir. Altı temadan Bilgilendirici temasının altında 4 kod; Derse İlgi Artışı temasında 4 kod; Eski Eserler İlgi Artışı temasında 3 kod; Müzelere İlgi Artışı temasında ise 3 kod; Kanıtları İnceleme temasında ise 3 kod ve Yerinde Görmek ve Dokunmak temasında 2 kod olduğu görülmektedir. Kodların içerisinde en yüksek frekans %92,5 ile Gerçek Mekân; en düşük ise %9 ile Bütüncül Bakış olduğu görülmektedir. Deney grubu öğrencilerin ODÖ'ye yönelik yansıtıcı günlük toplam görüş sayısı ise 477 olduğu görülmektedir.

“Bilgilendirici” teması üzerine öğrencilerin yansıtıcı günlüklerinden bazı doğrudan alıntılar şunlardır;

“Kale kadar güçlü deyimini yerinde gördüm (Ö7).” “Müzeler üç boyutlu kitaplar gibi; her turda yeni bir ayrıntı ve bilgi öğrendim (Ö20).” “Ören yerlerinin tarihini gösteren yüzlerce yıllık kalıntıları inceledim (Ö32).” “Kaleler günümüz mahalleleri gibi sosyal ihtiyaçlara da cevap veriyor (Ö10).” “Kervansarayın odalarının ve pazarını gördüğümde ticaretin önemini kavradım (Ö16).” “Dersin tarihi mekân işlenmesi olayı ve konuyu daha kolay anlamamı sağladı. (Ö34)”

“Derse ilgi artışı” teması üzerine öğrencilerin yansıtıcı günlüklerinden bazı doğrudan alıntılar şunlardır;

“Sınıf dışında ders işlemeyi sevdim (Ö18).” “Tarihi alandaki her taşın bir hikâyesi var ve beni çağırıyor (Ö34).” “Sosyal bilgiler ders kitabındaki tarihin gerçek olduğunu gördüğümünden beri ders daha güzel oluyor (Ö28).” “Tarih konuları tarihi mekânlarda işlendiğinde can kulağıyla dinliyorum (Ö32).” “Ticaret konularını kervansarayda, fetih konularını kalede ve sosyal değişim konularını müzede iyi ki işledik (Ö28,Ö35,Ö13).” “Ders sayesinde ilimizde gezilmesi gereken birçok yer gezdim, aileme anlatacağım (Ö25).”

“Eski eserlere ilgi artışı” teması üzerine öğrencilerin yansıtıcı günlüklerinden bazı doğrudan alıntılar şunlardır;

“Şehrimdeki tarihi yerleri tanımaktan mutluluk duydum (Ö15).” “Müzede gördüğüm her bir eserin değerli olduğunu anladım (Ö4).” “Osmanlı devleti eserlerinin bu kadar güzel olduğunu bilmiyordum, artık bu eserler benim ilgi alanımda (Ö11).” “Dedemin evinde bulunan çok eskilerden kalmış eşyaları öncelerden atıyorduk, artık onları koruyacağım (Ö20).” “Tarihi mekanlar bugünü anlamamızı sağlıyor, onları korumalıyız (Ö39)” “Müzeler, kaleler ve tarihi eserler sayesinde atalarımızla bağlantı kuruyoruz (Ö38)”

“Müzelere ilgi artışı” teması üzerine öğrencilerin yansıtıcı günlüklerinden bazı doğrudan alıntılar şunlardır;

“Osmanlı dönemi değişimini eserler üzerinde daha iyi anladım (Ö22).” “Bilinçli kişilerin topladığı eserlerin sergilenmesi geçmişimi anlamamı kolaylaştırdı (35).” “Bundan sonra bende tarihe ışık tutmak için müzelik eserler biriktireceğim. (Ö30) “Eski eserlerde geçmişle bugünü bir arada görmek beni mutlu etti (Ö28).” “Bundan sonra hangi

şehre gidersem şehri öğrenmek için müzesini gezeceğim (Ö17).” “Müzedeki toplumun gelişimini adım adım gördüm ve bu çok güzeldi(Ö15).”

“Kanıtları inceleme” teması üzerine öğrencilerin yansıtıcı günlüklerinden bazı doğrudan alıntılar şunlardır;

“Ders konularını kale içinde ve dışında birebir yaşadım (Ö22).” “Öğretmenin anlattığı ayrıntıları kervansarayda bulmak çok eğlenceliydi (Ö28).” “Kervansarayın yapımı ile kullanım amaçları arasındaki ilişkiyi gördüm (Ö34).” “Kale duvarlarının dik ve yüksek oluşu ile burçların boşlukları savunma konusunda avantaj sağlıyor (Ö18).” “Müzedeki eserleri inceledikçe estetik konusu ilgimi çekmeye başladı (17).” Müzedeki eserlerin gelişim süreçlerini ve özelliklerini inceledim.” “Kervansaraylar bugünkü konaklamalı alışveriş merkezlerine benziyor (Ö22).” “ Osmanlının yenileşme yolunda yaptığı çalışmaların hayata yansımalarının izlerini inceledim(Ö29).” “O ulaşım araçlarıyla bir yerden bir yere gitmek günlerce sürebilir ama gitmişler (Ö6).” “Kişinin mezarı bile onun mesleği, cinsiyeti ve sosyal durumu hakkında bilgi veriyor. Mesela Erzin-can’da az devlet görevlisi mezarı bulunmaktadır (Ö24).”

“Yerinde görmek ve dokunmak” teması üzerine öğrencilerin yansıtıcı günlüklerinden bazı doğrudan alıntılar şunlardır;

“Yüzlerce yıllık tarihin içinde onu hissetmek harikaydı (Ö8).” “Gördüğüm her ayrıntı kitaptaki önemli bir not gibiydi (Ö14).” “Türbe, kale ve kervansaraylar görmek ve incelemek güzeldi (Ö36).” “Aynı dersi sınıf yerine müzede işledik ve ders kitaptaki resimleri değil gerçek nesneleri inceledim (Ö10).” “Bu işlediğimiz dersten ziyade ilerde anlatacağım anılarım oldu (Ö30).” “Ders kitabındaki resimlerinin gerçeklerini gördüm ve ona dokundum (Ö11).”

3.2.2.2.3. Odak Grup Görüşmesine Ait Bulgular

Odak grup görüşmesinde sorulan sorular etkinlik değerlendirme ve yansıtıcı günlük analiz sonucunda belirlenmiştir. Bu nedenle ortaya çıkan sonuçların derinlemesine incelenmesi amaçlı nedensel ilişkilerin açıklanmasına yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Tablo 3.30: ODÖ Ortamlarını Beğendiniz mi? Neden?

Tema	Öğrenci Sayısı	Kod
Olumlu	6	Anlamlı öğrenme Kanıtları inceleme Tarihi hissetme Empati Araştırma-inceleme Somutlaştırma
Olumsuz	0	Belirtilmedi

Okul dışı öğrenme ortamları yönelik öğrenci beğeni durumu görüşlerinin odak grup görüşme bulguları Tablo 3.30’da gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde öğrencilerin tamamının ortamları beğendiği görülmektedir. Bu beğenin nedenini açıklamaya yönelik öğrenci görüşlerinden yapılan bazı doğrudan alıntılar ise şöyledir.

Ö1’e göre “Tarihimize yön vermiş atalarımızın yaşadıkları mekânları görmek ve yaptıkları savaşları, sanat eserlerini ve tarihi eserleri anlamamı sağlayan etkinlikler beni mutlu etti.”

Ö2’e göre Bugün bile ayakta duran mekânları incelemek ve kullanım amaçlarını kanıtlarıyla öğrenmekten mutluluk duydum.”

Ö3’e göre “Tarihi mekânda bulunmak heyecan vericiydi. Varlığını daha önce biliyordum ancak taş anlam veren hikâyesiydi. Bu ikisini birlikte bana sunan bu etkinlikleri çok beğendim.”

Ö4’e göre “Atalarımızın yaşadığı yerleri inceleyerek ders işlemek çok farklıydı. Sanki bende o dönemi yeniden yaşadım ve uygulandım.”

Ö5’e göre “Müzedeki eserlerin hikâyesini hazırlarken veya kaledeki savaşa hazırlık yaparken o dönemin bir parçası olduğumu hissetmek harikaydı. Bunu sağlayan etkinlikleri tabi ki beğendim.”

Ö6’ya göre “Arkadaşlarımla araştırma yapıp mekanın özelliklerini kullanarak yaptığımız drama ve sunumları yaparken çok eğlendim. Bu etkinlikler okulda olduğunda tarihi alandaki havayı yakalayamıyoruz.”

Tablo 3.31: ODÖ'nin SB Ders Tutumuna Yönelik Nasıl Bir Etkisi Oldu? Neden?

Tema	Öğrenci Sayısı	Kod
Olumlu	6	Yaşantı parçası
		Anlamli öğrenme
		İlgim arttı
		Önemi arttı
		İçeriği somutlaştırma
Olumsuz	0	Derse katılımım arttı
		Belirtilmedi

Okul dışı öğrenme ortamlarının Sosyal bilgiler ders tutumuna etkisine yönelik görüşlerinin odak grup görüşme bulguları Tablo 3.31’de gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde öğrencilerin tamamının sosyal bilgiler ders tutumuna olumlu etkisi olduğu görülmektedir. Bu olumlu etkinin nedenini açıklamaya yönelik öğrenci görüşlerinden yapılan bazı doğrudan alıntılar ise şöyledir.

Ö1’e göre “Eskiye göre dersi daha çok önemsiyorum çünkü atalarımız olan Osmanlıyı ve kültürümüzü kale, müze ve kervansaray gibi gerçek yapılarda işlediğimiz derslerle öğretiyor.”

Ö2’ye göre “Yeni şekil işlediğimiz sosyal bilgiler sayesinde tarihi mekânlar gözümde anlam kazandı. Bu mekânları inceleme fırsatı sundu bize.”

Ö3’e göre, “Tarihi mekânda baktığım dokunduğum her yeri merak ediyorum ve öğretmene soru soruyorum. Böylece derse ilgin ve katılımım daha fazla oluyor.”

Ö4’e göre “Tarihi kitaplardan okuyoruz tamam ama bunları görmek ve incelemek ayrıcalıklı bir şey. Kitaplarda okumaya göre daha çok ilgi çekip merak uyandırıyor. Sosyal bilgiler ders gününü bile bekliyorum.”

Ö5’e göre, “Gittiğimiz tarihi alanlarda yaşananları hayal ettim yani kafamın içinde üç boyutlu olarak düşündüm ve içimde de tuhaf bir his oluştu. O dönemdeki olayları daha iyi anladım ve sevindim. Böylece dersin içeriğinin önemini fark ettim.”

Ö6’ya göre, “Sınıfta geçmiş zamanda yaşayan medeniyetleri öğreniyoruz ama yaptıkları işleri öğrenmek de zorluk çekiyoruz. Daha iyi anlamak için yaşanan medeniyetlerin yerlerinin gezip görmek gerekiyormuş. Onların yaşadığı yerleri görünce daha iyi anlayabiliyoruz. Tarihi mekânları görmeden önce sanki yapmıyorlarmış gibi geliyordu. Şimdi gördüğüm için yaptıklarını daha doğru anlıyorum. Anladıkça da sosyal bilgiler dersini daha çok seviyorum.”

ODÖ etkinliklerinin kültürel farkındalığın gelişmesine yönelik nasıl (Olumlu/Olumsuz) bir etkisi olmuştur? Neden?

Tablo 3.32: ODÖ Etkinliklerinin Kültürel Farkındalığın Gelişmesine Yönelik Nasıl Bir Etkisi Olmuştur? Neden?

Tema	Öğrenci Sayısı	Kod
Olumlu	6	Kültürel duyarlılık Ders- kültür ilişkisi Geçmişle bütün olma Ataları anlama Yaşantı ve kültür ilişkisi Derse katılımım arttı
Olumsuz	0	Belirtilmedi

Okul dışı öğrenmenin kültürel farkındalığın gelişmesine yönelik odak grup görüşme bulguları Tablo 3.32’de gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde öğrencilerin tamamının etkinliklerinin kültürel farkındalığın gelişimine olumlu etkisi olduğu görülmektedir. Bu olumlu etkinin nedenini açıklamaya yönelik öğrenci görüşlerinden yapılan bazı doğrudan alıntılar ise şöyledir.

Ö1’e göre “Önceden kültür bize çok yabancı bir şeymiş gibi geliyordu. Kültür içimizden geçiyor biz kültürü hiç dikkat ederek üzerine düşünmemişiz. Ben bu etkinliklerde gerçekten kültürümüzün önemini anladım. Onu korumak, yaşatmak ve gelecek kuşaklara bırakmayı kendime görev olarak görüyorum”

Ö2’ye göre “Önceden sosyal ve kültürel alan olarak duyduğumda kültür kafamda hiçbir şey canlandırmıyordu. Bize kalan bu mirası öğrendikçe yaşam tarzı olan kültürü de daha iyi kavradım.”

Ö3’e göre “Mesela ben önceden kendi başıma bir birey olduğumu düşünürdüm. Okul dışındaki etkinliklerde gördüm ki bizim bir geçmişimiz var ve bu geçmiş bizi biz yapan özellikleri yani kültürümüzü bana öğretiyor. Şimdi anladım ki ben binlerce yıllık bir birikimin bugünkü yaşayanıyım. Geçmişimle ve kültürümle gurur duydum.”

Ö4’e göre “Önceden kültür merak uyandırmıyordu, kelime yabancı geliyordu, ama etkinliğe geldikten sonra kim ne yapmış merak uyandırdı. Artık bu tarihi mekânlar hangi amaçla yapılmış ve burada nasıl bir hayat yaşanmış merak ediyorum.”

Ö5’e göre “Kültürün ne olduğunu bile tam olarak bilmediğimi bu etkinliklerde fark ettim. İşlediğimiz derslerle Osmanlı tarihini ve kültürünü öğrendik. Bence Osmanlıların kültürlerinden bazıları bize yansımış.”

Ö6'ya göre “İlk başlarda sadece bazı şeylerin kültür olduğunu zannediyordum. Oysa her mekân, davranış ve diğerleri kültürle etkileşim halindeymiş. Böyle olduğunu anladım hocam. Ben kültürün önemini anladım.”

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmada deney grubuna sosyal bilgiler dersi kapsamında okul dışı öğrenme yöntemi uygulanmış, kontrol grubu ise sınıf ortamında eğitimlerine devam etmişlerdir. Araştırma sonucunda okul dışı öğrenmenin öğrencilerin kültürel miras tutumlarına, akademik başarılarına ve kavram algıları üzerinde olumlu yönde etkili olduğu, ayrıca öğrencilerin okul dışı öğrenmeye yönelik görüşlerinin olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada, deney grubunun somut ve somut olmayan kültürel miras tutumlarının deneysel işlem sonrası kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur (Tablo 3.7). Buna göre okul dışı öğrenme yönteminin öğrencilerin somut ve somut olmayan kültürel miras tutumları üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Somut kültürel miras tutumunun artmasının nedenleri arasında okul dışı sosyal bilgiler öğretiminin tarihi mekân ve müze gibi kültürel nesnelerin olduğu yerlerde de işlemesinden kaynaklanabilir. Nitekim uygulama sonrasında öğrencilerle yapılan odak grup görüşmesinden elde edilen bulgular bu sonucu desteklemektedir. Öğrenciler okul dışı öğrenme etkinlikleri sonrasında kültürel mekânlara ilgilerinin arttığını ve bu mekânlarda tarihi hissettiklerini dile getirmişlerdir. Ayrıca bu mekânlarda ilk kez öğrenme faaliyeti gerçekleştiren öğrenciler milli duygular hissettiklerini belirtmişlerdir. ODÖ değerlendirme formunda ise öğrencilerin tarihi mekânların bakımı, korunması, derslerde kullanılacak şekilde düzenlenmesi, görevli personel tahsis edilmesi ve tarihi mekânların yaşatılması için fikirler ortaya koyması da kültürel mirasa duyarlılıklarını olumlu yönde arttığını göstermektedir. Bu konu üzerine araştırmalarda da (Dönmez & Yeşilbursa, 2014; Here-deuc, 2005; Öztürk, 2015) benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Yeşilbursa (2011), miras eğitiminin öğrencilerin somut kültürel mirasa karşı tutumlarına ve akademik başarılarına etkisini sınıadığı araştırmasında, deney grubuna okul dışı etkinlikler uygulamıştır. Araştırma sonucunda deney grubu öğrencilerinin somut kültürel miras tutumlarının olumlu yönde arttığı saptanmıştır. Bu sonuçlardan hareketle sosyal bilgiler dersinin okul dışı ortamlarda öğretilmesinin kültürel mirasa yönelik tutumlar üzerindeki olumlu etkilerini ortaya koymaktadır. Gürel & Çetin (2018) sosyal bilgiler dersini kültürel miras eğitimi veren bir ders olarak sunmuş ancak ders kitabına bağlı kalarak soyut şeklinde işlendiğinde dersin kültür aktarımında zayıf kaldığını (s.35), derslerin gerçek yaşam-

la ilişkilendirilerek işlenmesi ile öğrencilerin somut ve somut olmayan kültürel miras farkındalığını olumlu etkilediğini açıklar (Dikyol & Pamuk, 2017).

Araştırmada, deney grubunun somut olmayan kültürel miras tutumları deneysel işlem sonrası kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur (Tablo 3.11). Buna göre okul dışı öğrenme etkinliklerinin öğrencilerin somut olmayan kültürel miras tutumları üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Okul dışı öğrenmenin somut olmayan kültürel miras tutumu üzerindeki olumlu etkisi ise öğrencilerin yeni bir deneyimle elde ettikleri bilgilerde geçmişle bugün arasında bağ kurmuş olmalarıyla açıklanabilir. Odak grup görüşmesiyle elde edilen sonuçlar, öğrencilerin atalarının duygularını hissettiklerini ve bu duyguları kendi duygularıyla karşılaştırdıklarını ortaya koymuştur. Ayrıca öğrenciler türkü ve manilerin yazıldığı ortamlardaki deneyimleri sonucunda türkü ve manilerin neden yazıldığını daha iyi kavramış ve böylece anlatılan duyguyu daha yoğun hissettiklerini bildirmiştir. Bu durum araştırmanın amacına uygun olarak öğrencilerde somut olmayan kültürel miras tutumunu artırabilir. Gürel (2018) ders kitabına bağlı kalarak ve sınıf ortamında işlenen dersin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarını alt düzeyde etkilediğini ortaya koymuştur (s.127). Ünlü (2012) öğrencilerin kültür algılarını incelediği araştırmasında öğrenciler somut olmayan kültürel öğelerle geçmiş ile kendileri arasında bağ kurabildikleri sonucuna ulaşırken; Gürel ve Çetin (2018) somut olmayan kültürel miras tutumunun gelişimi için okul dışı öğrenmenin önemine dikkat çeker (s.34). Bu sonuçlar okul dışı öğrenme ile işlenen sosyal bilgiler dersinin kültürel mirasa yönelik tutum üzerindeki olumlu etkileri ortaya koymaktadır.

Araştırmanın diğer bir sonucu ise deney grubunun akademik başarı puanının deneysel işlem sonrası kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde yüksek olmasıdır (Tablo 3.15). Araştırma öncesinde deney ve kontrol grupları arasında akademik başarı puanlarının benzer oldukları görülmüştür. Deneysel işlemten sonra ise kontrol grubunun akademik başarı puanında anlamlı bir artış oluşmazken deney grubu öğrencilerinin akademik başarı puanlarında anlamlı bir artış olduğu tespit edilmiştir. Bu durum sosyal bilgiler eğitiminde okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerin akademik başarılarını anlamlı şekilde yükselttiğini göstermektedir. ODÖ değerlendirme formunda öğrenciler okul dışı öğrenmeyi, ODÖ ortamlarını ve ODÖ etkinliklerini sevdiklerini belirtmişlerdir. Bunun bir sonucu olarak öğrencilerin derse katılımları, ilgileri ve meraklarının artması akademik başarı üzerindeki etkisini kanıtlar niteliktedir. Ayrıca tarihi mekân ve müzede

öğrenciler etrafı incelerken derse aktif olarak katıldıklarını belirtmişlerdir. Kelime ilişkilendirme testinden elde edilen sonuçlar, öğrenme alanı kapsamında kullanılan kavram sayılarının artması ve alt kavramların birbiriyle olan ilişki örüntülerinin de yoğunlaşması öğrencilerin bilgiyi girift ve ilişkili olarak soyut şekilde işlediklerini göstermektedir. Yansıtıcı günlüklerde ise öğrenciler kitaplardaki resimlerin yerine gerçeklerini gördüklerini ve inceledikleri için konuyu daha iyi anladıklarını yazmışlardır. Öğrenciler tarihi mekân veya müzedeki eserlerde gerçek kanıtları araştırmayı ve incelemeyi bilginin uygulanması olarak yorumlamışlar ve öğrenmenin anlamlı olduğuna vurgu yapmışlardır. Odak grup görüşmesinde ise öğrenciler okul dışı öğrenme ortamının sağladığı uyarıcı ve içerik zenginliğini dile getirilmiştir. Bilginin somutlaşması sayesinde dersi daha kolay anladıklarını, derse katılımlarının ve derse yönelik ilgilerinin arttığını ifade etmişlerdir. Yurt içi ve yurtdışı yazında okul dışı öğrenmenin akademik başarıyı artırdığına yönelik birçok çalışma bulunmaktadır (Uztemur, Dinç & Acun, 2018; Sözer & Oral, 2016; Fägerstam, 2014; Breunig & diğerleri, 2008; Karakaş & Şahin, 2017; Öztürk, 2014). Nikbay Arslantaş & Bavlı (2022) tarafından ortaokul öğrencilerinin okul dışı öğrenme ortamının akademik performansına olan etkisini sınanan araştırmada öğrencilerin test puanlarının deney grubu lehine anlamlı arttığı görülür. Araştırmamızla benzer sonuç veren diğer bir araştırma da ise Fägerstam & Samuelsson (2012) okul dışı öğrenmenin ders başarısını artırdığını bulgular. Entrich (2014) ise araştırmasında ODÖ'nin sadece akademik başarıyı değil uluslararası PISA başarısını da artırdığını ortaya koymaktadır.

Araştırmanın sonuçlarının kalıcılığını izlemek için deney ve kontrol grubuna yapılan kalıcılık izleme testi uygulanmıştır. Bu testin sonucu deney grubu öğrencilerinin akademik başarılarının öğrenmelerini kontrol grubu öğrencilerinden daha uzun süre korunduğunu göstermektedir (Tablo 3.16). Deneysel işlemlerden sonra kontrol grubunda anlamlı bir farklılaşma oluşmazken deney grubu lehine anlamlı bir farklılık oluşmuştur. Bu durumun nedeni olarak ODÖ değerlendirme formunda derse yönelik motivasyon artışı, okul dışı öğrenmenin öğrenci için sadece bir ders değil aynı zamanda hatıra olarak görülmesi ve dersin her aşamasında öğrencinin isteki olarak aktif katılım sağlaması şeklinde yorumlanmıştır. Yansıtıcı günlüklerde ders içeriklerini yerinde görmek ve onlara dokunmanın ilgi çekici olduğunu, eski eserlerin bilgisini öğrendikçe ilgilerinin arttığını ifade etmişlerdir. Odak grup görüşmesinde ise yaşadıkları şehrin tarihi ve kültürel açıdan zengin olduğunu öğrendikleri için etkilendiklerini dile getirmişlerdir. Fägerstam

& Blom, (2013) benzer araştırmasında okul dışı öğrenmenin öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal olarak uyararak öğrenmenin daha kalıcı olduğunu gösterir. Öztürk (2014) araştırmasında ise okul dışı öğrenmenin öğrenci yaşantısının parçası olduğu için hatırlanması kolay ve kalıcılığının uzun süreli gerçekleştiğini belirtir (s.22). Topçu (2017) fenomenolojik araştırmasında okul dışı ortamlarda yapılan öğrenme etkinliklerinin çıktılarının daha uzun süre kalıcı olduğunu belirtmektedir.

Araştırmada sonuçlarından biri de bilişsel yapılarının göstergesi olarak kelime ilişkilendirme testi (KİT) sonuçlarıyla ortaya çıkarılmıştır. Kontrol ve deney grubuna ön test ve son test olarak uygulanan kelime ilişkilendirme testi sonuçlarına bakıldığında deney grubu öğrencilerinin (Tablo3.20) kavram algıları kontrol grubu öğrencilerine (Tablo 3.18) göre daha fazladır. Aynı kazanımın elde edildiği gruplarda ODÖ ile öğrencilerin bilişsel yapılarının daha gelişerek kavram algılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Olumlu değişimin nedeni olarak ODÖ değerlendirme formunda; okul dışı öğrenme ortamının gerçek ve zengin uyarıcılarla donatılı olması, duyuşsal etki bırakması; etkinliklerin bilgilendirici ve eğlenceli olması, derse yönelik motivasyon artırması, merak ve soru sorma davranışının artması, aktif katılımın olması ifade edilmiştir. Yansıtıcı günlüklerde ise ODÖ derse ilgi artışı ve bilginin somutlaşarak daha fazla meraka sevk etmesi olarak bildirilmiştir. Odak grup görüşmesinde ise okul dışı ortamın ve etkinliklerinin öğrenciler tarafından sevildiği için derse katılım ve dersten verim almanın üst düzeye ulaştığı vurgulanmıştır. Malone'nin (2008) yaptığı incelemelerde de okul dışı öğrenmeye dâhil olan öğrencilerin bilişsel yapıları ve kavram tanımlarında daha üst düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulguları birleştirildiğinde kültür ve öğrenme alanı kavram algıları okul dışı öğrenme ile bilişsel ve duyuşsal olarak olumlu etkilenmiştir. İlişkisel olarak değerlendirildiğinde araştırma sonucunda akademik performans ve kültürel miras tutumundaki artışın kavram algılarının gelişimindeki rolünü ortaya koymaktadır. Ayrıca artışın en yüksek olduğu kavramın “Osmanlı Devleti” olması da öğrenme alanının içeriğiyle tutarlı olduğu görülür. Deveci ve diğerlerinin (2014) araştırmasında sosyal bilgiler dersinin bir kültür dersi olması nedeniyle kültür ve tarihle yüksek düzeyde ilişkili olduklarını gösterir (s.118).

Araştırmada, deney grubu öğrencileriyle odak grup görüşmesi yapılmış olup öğrencilere okul dışı öğrenme değerlendirme formu ve yansıtıcı günlük uygulanmıştır. Elde edilen bu veriler birleştirildiğinde öğrencilerin okul dışı öğrenmeye yönelik görüş-

lerinin olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılır. Her bir aracın sonuçlarına ayrı ayrı bakıldığında da öğrenciler ODÖ'yi olumlu bulduklarını belirtmişler (Tablo 3.21). Bu sonuçlar öğrencilerin tarihi ve kültürel alanlarda bulunmayı beğenmeleri, kanıtları incelemeyi ve bilgiyi keşfetmeyi önemsemeleriyle açıklanabilir. Öğrenciler ODÖ ortamlarını (Tablo 3.22) ilgi çekici, meraklandırıcı ortamlar olarak algılamış ve bu ortamların tarihi ve kültürel duyarlılıklarını geliştirdiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca ODÖ etkinliklerini (Tablo 3.23) eğlenceli, bilgilendirici, kanıt kullandırıcı ve motive edici olarak görmüşlerdir. Bunun yanında ODÖ'yü sosyal bilgiler dersi (Tablo 3.24) için motivasyon artırıcı, aktif katılımı destekleyici, kolay anlaşılabilir, somut bilgi sunan ve hatırlanmayı kolaylaştıran bir yöntem olduğunu vurgulamışlardır. Tarihi mekânlar (Tablo 3.25) için ise duyarlılık gelişmesini sağlayarak tarihi mekânları koruma, ders için yaşatma ve gelecek nesillere aktarımına yönelik görüşler belirtmişlerdir. Keskin ve Kaplan (2012) sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde okul dışı öğrenme ortamı olarak oyuncak müzelerini incelediği araştırmasında okul dışı öğrenme öğrenciler tarafından beğenilir. Böylece öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal olarak olumlu etkilendiği açıklar. Okul dışı öğrenmenin olumlu etkisinin nedeni olarak farklı bir ortamda ders işleme fırsatı sunduğu (Fägerstam & Blom, 2013), yaparak yaşayarak öğrenmeye zemin hazırladığı (Dikyol & Pamuk, 2017), öğrenme motivasyonunu artırdığı (Yıldırım, 2020), çocukların çevrelerini anlamalarını (Yeşilbursa, 2011) ve anlamlandırmalarını desteklediği (Malone, 2008) olarak açıklanmaktadır. Yansıtıcı günlüklerden elde edilen sonuç ise (Tablo 3.26) okul dışı öğrenmenin öğrenciler tarafından bilgilendirici, konu ile ilişkili ortam, eski eserlere ilgi, müzelerle ilgi, kanıtları inceleme ve yerinde görme fırsatı sunduğu için olumlu karşılanmıştır. Yeşilbursa (2011) araştırmasında öğrencilerin okul dışı öğrenmeyi sevdiklerini ve tutumlarının deney grubu öğrencilerinin lehine anlamlı şekilde arttığı sonucuna ulaşır. Odak grup görüşmesinden elde edilen sonuca göre öğrenciler okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik olumlu görüş bildirmişlerdir (Tablo 3.27). Öğrenciler olumlu görüşe neden olarak ise ODÖ ortamları anlamlı öğrenmeyi kolaylaştırma, kanıtları inceleme, tarihi hissettirme, empatiye yöneltme, araştırma-sorgulama ve somutlaştırmayı belirtmişlerdir. Malone (2008) Birleşik Krallık tarafından 2006 yılından itibaren başlatılan sınıf dışı öğrenme raporunu inceleyerek okul dışı öğrenmenin öğrencinin başarısına, çevresini anlamasına, deneyim kazanmasına ve duygusal esenliğine olumlu katkılar sağladığını gösterir. Sosyal bilgiler ders tutumuna ise olumlu etki ettiğini belirtmişlerdir (Tablo

3.28). Öğrenciler olumlu görüşün nedenine yaşantının parçası olması, derse ilgisinin arttırması, derse verdiği önemin artması, ders katılımının artması ve konuların somutlaşması olarak görüş belirtmişlerdir. Meydan ve Akkuş (2014) Sosyal Bilgiler öğretiminde müze gezilerinin, tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemine yönelik öğrenci görüşlerinin incelendiği nitel araştırmada elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik ilgilerinin arttığı vurgulanır. Öztürk (2014) Sosyal bilgiler dersinde arkeolojik kazı çalışması ve müze gezisi araştırmasında okul dışı öğrenmenin öğrencilerin sosyal bilgiler ders tutumuna olumlu etki ettiğini ve sosyal bilgiler dersinin etkililiğini artırdığını saptamıştır. Okul dışı öğrenmenin kültürel farkındalığa etkisine ise öğrenciler tarafından olumlu görüş verilmiştir (Tablo 3.29). Öğrencilerin ODÖ'nin kültürel duyarlılığı artırdığını, geçmişle kendini bütün hissettiğini, atalarını anladığını, yaşantı- kültür ilişkini fark ettiğini ve dersin kültürle olan ilişkini gördüğünü neden olarak ifade etmiştir. Gürel (2014) somut olmayan kültürel miras etkinliklerinin 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanımının incelendiği araştırmada öğrencilerin okul dışı öğrenme ile işlenen dersin kültürel farkındalığı artırdığını açıklar. çalışmamızla benzerlik gösteren bu sonuç önceki çalışmalarda elde edilen sonuçları desteklediği görülür (Gürel & Çetin, 2017; Ünlü, 2012; Yeşilbursa, 2011).

Genel olarak okul dışı öğrenme ile işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin dersin her alanına olumlu etki ettiği saptanmıştır. Özellikle ODÖ ortamlarının vermiş olduğu avantajla öğrencilerin derse ilgileri, merakları ve katılımları arttığı için akademik başarı ve konuya uygun olarak kültürel mirasa yönelik tutumlarının da artmasına destek verilmiştir. Derste aktif olan öğrenci sormuş, araştırmış ve öğrendiği bilgileri kanıtlar üzerinde somutlaştırdığı için kavram algılarının da olumlu şekilde artmasına katkı sağlanmıştır. Derste öğrenme ve başarı hazzını tadan öğrenci derse yönelik olumlu görüş bildirmiştir. Bu sonuçlar nicel bulgularla saptanırken nitel bulgularla da “nasıl”ı açıklanmaya çalışılmıştır.

ÖNERİLER

➤ Bu çalışma ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki somut kültürel mirasla ilgili olumlu tutumlarını artırmıştır. Bu çalışmadaki okul dışı öğrenme ilgili etkinlikler somut kültürel mirasta tutumunu geliştirilmesi için ortaokula devam eden 7. Sınıf öğrencilerine uygulanabilir.

➤ Bu çalışmada sınıanan okul dışı öğrenme öğrencilerin somut olmayan kültürel miras tutumlarında da olumlu etki yapmıştır. Bu bağlamda bu yöntem somut olmayan kültürel mirasta tutumunu geliştirilmesi için ortaokula devam eden 7. Sınıf öğrencilerine uygulanabilir.

➤ Okul dışı öğrenme yönteminin uygulandığında öğrencinin akademik başarısını da olumlu etki etmiştir. Dolayısıyla bu yöntem öğrencilerin bu alandaki akademik başarılarını artırmak ve desteklemek için de kullanılabilir.

➤ Çalışmada yapılan etkinliklerin izleme testlerinde (üç ay sonra) deney grubu öğrencilerinin kültür ve miras öğrenme alanı kazanımlarının kalıcılığı noktasında etkili olduğu görülmüştür. Bu yöntem, öğrenmede uzun süre kalıcılığı elde etme amaçlı kullanılabilir.

➤ Bu çalışmada kullanılan okul dışı öğrenme öğrenciler tarafından beğenilmiş ve olumlu sonuçlar verdiği görülmüştür. Buna göre öğrencileri derse aktif katılımını sağlamak için kullanılabilir.

➤ Alan yazında okul dışı öğrenmenin önemli sonuçları verilirken öğretmenlerin ise bu konularda bilgi ve beceriyle donatılması gerektiği belirtilmiştir. Bu çalışmada da okul dışı öğrenmenin birçok açıdan olumlu sonuç verdiği görülmüştür. Bu sonuçların yaygınlaşması için sosyal bilgiler öğretmenlerine okul dışı öğrenmeye yönelik eğitimler düzenlenebilir.

➤ Bu araştırma ortaokul öğrencileri üzerinde çalışılmış ve olumlu etki bırakmıştır. İlgili araştırmacılar okul dışı öğrenme yöntemini ortaöğretim öğrencilerine yönelik çalışabilir.

➤ Bu araştırma öğrencilere yönelik yapılmış ve öğrenci görüşleri ortaya çıkarılmıştır. İlgili araştırmacılar okul dışı öğrenmeye yönelik öğretmen, idareci veya veli boyutuyla çalışabilir.

KAYNAKÇA

- Ahunbay, Z. (2007). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. (4.Basım). Yapı Yayın No:28. İstanbul.
- Akay, S. (2006). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Tarih Araştırmalarında Kaynak Olma Özelliği. *Milli Folklor Dergisi*, 18(70), 38-58.
- Akdağ, H. (2009). Sosyal Bilgilerin Tanımı, Amacı, Önemi ve Türkiye’deki Yeri. R. Turan, A. Sünbül, & H. Akdağ (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar -1* (ss. 6-7). Ankara: Pegem.
- Akdemir, E. (2013). *Avrupa Birliği’nde Kimlik ve Kültür Tartışmaları ve Türkiye*, Ekin Yayınevi. Bursa.
- Akdemir, E. (2017). Avrupa Ortak Kültür ve Sanat Mirasının Korunmasında Avrupa Birliği'nin Çalışmaları: Avrupa Kültür Başkenti Programı Özelinde Bir İnceleme. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 7(2), 176-194.
- Alkış, S. & Oğuzoğlu, Y. (2005). İlköğretim Öğrencilerinin Tarihi Çevre Bilgisinin Değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 23-46.
- Artun E. (2010), *Türk Halk Bilimi*, (6. Baskı). Kitapevi, İstanbul.
- Artun, E. (2008). *Halk Kültürü Araştırmaları “Halk Kültürlerinin Gelecek Kuşaklara Taşınması”*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Ashworth, G.J., Graham, B. ve Tunbridge, J.E. (2007). *Pluralising pasts: Heritage, identity and place in multicultural societies*. London: Pluto Press.
- Aslan, Z., & Ardemagni, M. (2006). *Introducing Young people to the protection of heritage sites and historic cities: A practical guide for school teachers in the Arab region*. Roma, Italia.
- Atasoy, F. (2010). Kültürel Mirasımızın Kültür Yolu Bağlamında Değerlendirilmesi. *Türk Yurdu*, ss.275, 40-46.
- Atasoy, S. (1983). Türkiye’de müzecilik. Kurul Editör *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* C.6. (ss.1457-1474). İstanbul: İletişim Yayınları,
- Avcı, M., & Memişoğlu, H. (2016). Kültürel Miras Eğitimine İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerin Görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(1). 104-124
- Avrupa Konseyi Kararı, (1998), *Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Miras Eğitimine İlişkin Tavsiye Kararı*, 17 Mart 1998 tarihli ve R (98)5 sayılı Karar Metni
- Bahar, M., N. & Özatlı S.. (2003). Kelime İletişim Test Yöntemi ile Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Canlıların Temel Bileşenleri Konusundaki Bilişsel Yapılarının Araştırılması. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5.(2), 75-85.
- Başgelen, N. (2006). *Müze-i Hümayun’dan Günümüze İstanbul Arkeoloji Müzeleri*, İstanbul.
- Baykan, E. (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 30-49.
- Beames, S., Higgins, P., & Nicol, R. (2012). *Learning Outside The Classroom: Theory And Guidelines For Practice*. Routledge Yayınları
- Bean, G. (1999). *Eskiçağda Güney Kıyılar*. (çev. İ. Delemen ve S. Çokay). İstanbul: Arion Yayınevi.

- Bektaş, C. (1983). Eski Eserlerin Önemi ve Korunması. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi C.3.* (ss.746-752). İstanbul: İletişim Yayınları,
- Bektaş, C. (1992). *Koruma Onarımı*. İstanbul: YEM Yayınları
- Beldağ, A., Özdemir, Ü., & Nalçacı, A. (2016). Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerlerin Kazanılma Düzeyinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Erzurum İli Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3) 1185-1199.
- Bentsen P, Mygind L, Elsborg P, Nielsen G, Mygind E.(2022). Education Outside The Classroom As Upstream School Health Promotion: ‘Adding-In’ Physical Activity Into Children’s Everyday Life And Settings. *Scandinavian Journal of Public Health*. 50(3), 303-311. doi:10.1177/1403494821993715
- Bilsel, F. C. (2000). *19. Yüzyılın İkinci yarısında İzmir de Büyük Ölçekli Kentsel Projeler ve Kent Mekânının Başkalaşımı*. İzmir
- Bolay, S. H. (1996). *Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü*. (6.bs.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Borowiecki, K. J., Forbes, N., & Fresa, A. (2016). *Cultural Heritage in a Changing World*. Springer International Publishing.
- Bortolotti, A., Calidoni, M., Mascheroni, S., & Mattozzi, I. (2008). *Per l'educazione al patrimonio culturale*, 22 tesi. Franco Angeli.
- Bozdoğan, A. E. ve Kavcı, A. (2016). Sınıf Dışı Öğretim Etkinliklerinin Ortaokul Öğrencilerinin Fen Bilimleri Dersindeki Akademik Başarılarına Etkisi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 13-30.
- Bozdoğan, A. E., ve Yalçın, N. (2006). Bilim Merkezlerinin İlköğretim Öğrencilerinin Fene Karşı İlgi Düzeylerinin Değişmesine Ve Akademik Başarılarına Etkisi: Enerji Parkı. *Ege Eğitimi Dergisi*, 7(2), 95-114.
- Breunig, M., O’Connell, T., Todd, S., Young, A., Anderson, L., & Anderson, D. (2008). Psychological sense of community and group cohesion on wilderness trips. *Journal of Experiential Education*, 30, 258–261.LINK
- Brochu, L. (2013). *Interpretive Planning: The 5-M Model for Successful Planning Projects*. National Association Interpretation Press.
- Büyükoztürk Ş., Çakmak Kılıç E., Akgün Ö. Erkan, K. Ş., Demirel F., (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 22.bs., Ankara, Pegem Akademi
- Cirit Gül, A. & Tağrikulu, P. (2022). Sınıf Dışı Eğitim İçin Neler Yapıldı? Dünyadan Örnekler ve Yapılması Gerekenler Üzerine. *Milli Eğitim Dergisi*, 51(236), 3299-3314. DOI:10.37669/milliegitim.947965
- Cultural Heritage Counts for Europe (2016). *Panel Reportin on Monitor*, European Heritage Label. 19.12.2016
- Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, (2017).*The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions Strengthening European Identity through Education and Culture The European Commission's contribution to the Leaders' meeting in Gothenburg*, 17 Kasım 2022 LINK
- Comber, B. (2016). *Literacy, Place and Pedagogies of Possibility*. Routledge Press.

- Copeland, T. (2006). *European democratic citizenship, heritage education and identity*. Strasbourg, Council of Europe.
- Copeland, T. (2014). Heritage Education in Europe. *In I Congreso Internacional de Educaci3n Patrimonial Madrid*, 15-18 Ksım 2012, 21-29.
- Çal, H. (2010). Türkiye'nin Kùltürel Mirası Konusundaki Tutumu. *Türk Yurdu Dergisi*, 30 (270), 24- 28.
- Çankaya, E. (2006). *Somut Olmayan Kùltürel Mirasın Müzecilik Bağlamında Korunması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çardak, O. (2009) "The Determination Of The Knowledge Level Of Science Students On Energy Flow Through A Word Association Test." *Energy Educ Sci Technol Part B* 1.1, 139-155.
- Çelik, D. ve Yazgan, M. E. (2007). Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Korumaya Yönelik Yasa ve Yönetmeliklerin İrdelenmesi. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Bartın Orman Fakùltesi Dergisi*, 9 (11), 1-10.
- Çengelci, T. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Somut Olmayan Kùltürel Mirasın Yeri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakùltesi Dergisi*, 25(1), 185-203.
- Çepni, O., & Aydın, F. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıf Dışı Okul Ortamlarına İlişkin Görüşleri. *International Journal of Social Science*, 39, 317-335.
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K., & Oğuz, E. (2011). Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(1), 95-107.
- Demirel Ö. (2004). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Öğretme Sanatı (7.baskı)*, PegemA Yayıncılık, Ankara.
- Demirezen, S., & Aktaş, G. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Somut Olmayan Kùltürel Miras Öğretimine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Bayburt Eğitim Fakùltesi Dergisi*, 15(30), 413-434.
- Deveci, H., Köse, T. Ç., & Bayır, Ö. G. (2014). Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilimler Ve Sosyal Bilgiler Kavramlarına İlişkin Bilişsel Yapıları: Kelime İlişkilendirme Testi Uygulaması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16), 101-124.
- Dijoux, A., N., (2012). *Éducation et Transmission Familiale de L'identité Culturelle à La Réunion Entre Refus et Appropriation*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Reunion Üniversitesi.
- Doğan, İ. (2000). *Toplum ve Eğitim Sorunları Üzerinde Felsefi ve Sosyolojik Tahliller*. Ankara: Pegem A Yay.
- Doğanay, A. (2003). Sosyal Bilgiler Öğretimi. C. Öztürk, & D. Dilek içinde, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 15-46). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğan, Y., & Arıkan, İ. (2013). İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Kùltürel Mirasla İlgili Başarı Düzeyleri Ve Tutumlarının Bazı Değişkenlerce İncelenmesi (Adıyaman Örneği). *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 29-68.
- Dönmez, C., & Yeşilbursa, C. C., (2014). Kùltürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kùltürel Mirasa Yönelik Tutumlarına Etkisi. *Elementary Education Online*, vol.13, no.2, 425-442.
- Eagleton, T. (2011). *Kùltür Yorumları*. (Ö. Çelik, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları

- Emekli, G. (2006). Coğrafya, kültür ve turizm: kültürel turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15(1-2), 51-59.
- Erdamar, G., & Demirel, M. (2008). Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımının Duyuşsal ve Bilişsel Öğrenme Ürünlerine Etkisi. *Journal of Turkish Educational Sciences*, 6(4). 629-661
- Erder, C. (1975). *Tarihi Çevre Bilinci*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Erder, C. (1999). *Tarihi Çevre Kaygısı*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Ertaş, H., Şen, A.İ. & Parmaksızoğlu, A. (2011). Okul Dışı Bilimsel Etkinliklerin 9. Sınıf Öğrencilerinin enerji Konusunu Günlük Hayatla İlişkilendirme Düzeyine Etkisi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 5(2), 178-198.
- Erten, Z., & Taşçı, G. (2016). Fen Bilgisi Dersine Yönelik Okul Dışı Öğrenme Ortamları Etkinliklerinin Geliştirilmesi ve Öğrencilerin Bilimsel Süreç Becerilerine Etkisinin Değerlendirilmesi. *Journal of Education Faculty*, 18(2), 638-657.
- European Association for Heritage Interpretation, (2018). *Engaging Citizen With Europe's Cultural Heritage*. European Association for Heritage Interpretation Press.
- European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, (2019). *European Framework For Action On Cultural Heritage*, Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/949707>
- European Union's Heritage Educational Programme. (2005). *Heritage in The Classroom: A Practical Manuel For Teachers*. LINK 30.11.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Eyice, S. (1990). Müzeciliğimizin Başlangıcı ve Türk-İslam Müzeleri. İçinde İ. Bayburtluoğlu (Edt.), *Müze/Museum* (ss.5-8). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Fägerstam, E. (2012). *Space and Place: Perspectives on Outdoor Teaching and Learning*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Linköping University.
- Fägerstam, E. (2014). High School Teachers Experience of The Educational Potential of Outdoor Teaching and Learning. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 14(1), 56-81. <https://doi.org/10.1080/14729679.2013.769887>
- Fägerstam, E., & Samuelsson, J., (201). Learning arithmetic outdoors in junior high school – influence on performance and self-regulating skills. *Journal Education* 3-(13), 419-431, <https://doi.org/10.1080/03004279.2012.713374>
- Foran, A. (2008). An Outside Place for Social Studies. *Canadian Social Studies*, 41(1), 1-9
- Hastürk, G.,Y. (2013). *Öğretmen Adaylarının Bazı Çevre Konularına İlişkin Zihinsel Yapılarındaki Değişimlerin Otantik Öğrenme Ortamlarında İncelenmesi ve Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gellner, E. (1992). *Reason and Culture*. Basil Blackwell Press.
- Gerber, B. L., Cavallo, A. M., & Marek, E. A. (2001). Relationships Among İnformal Learning Environments, Teaching Procedures And Scientific Reasoning Ability. *International Journal of Science Education*, 23(5), 535-549.
- Gökalp, Z. (2017). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: İnkılap Yayınevi. ISBN: 9789751006400

- Gökpınar, T. & Reiss, M. (2016). The Role Of Outside-School Factors İn Science Education: A Two-Stage Theoretical Model Linking Bourdieu And Sen, With A Case Study, *International Journal of Science Education*, 38:8, 1278-1303, DOI: 10.1080/09500693.2016.1188332
- Google Akademik, (2022, Aralık 21). Okul Dışı Öğrenme 2000-2012 Taraması. LINK
- Güler, N. , Taşdelen Teker, G. & İlhan, M. (2019). The Turkish Adaptation of the Statistics Anxiety Scale for Graduate Students . *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology*, 10 (4), 435-450. DOI: 10.21031/epod.550765
- Günay, C. A. (2019). Okulsuz Toplum. *Akademik Matbuat*, 3 (2) , 93-101.
- Gündüz, M. (2006). Okulsuz Eğitim Uygulamasına İlişkin Yeni Yaklaşımlar: Tutoring Örneğinin Eleştirisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 172. s.232-239
- Güngör, E. (1995). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*. Ötüken Yayınları.
- Güngör, H. (2006). Avrupa Konseyi Toplum için Kültürel Mirasın Değeri Çerçeve Söleşmesi. *Türk İdare Dergisi*, 78(451), 67-88.
- Güngördü, E. (2001). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.
- Gürel D. & Çetin T., (2019), Somut olmayan Kültürel Miras Tutum Ölçeği Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması, *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 82-102.
- Gürel, D. & Çetin, T. (2018). Sosyal Bilgiler Dersi ve Kültür Aktarımında Edindiği Rol Üzerine Bir İnceleme. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 6(2), 22-40
- Gürel, D. (2018). *Somut Olmayan Kültürel Miras Etkinliklerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanımı*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gürel, D., & Çetin, T. (2018). Sosyal Bilgiler Dersi ve Kültür Aktarımında Edindiği Rol Üzerine Bir İnceleme. *Anatolian Journal of Educational Leadership and Instruction*, 6(2), 22-40.
- Harun, M. T., & Salamuddin, N. (2014). Promoting Social Skills Through Outdoor Education And Assessing Its Effects. *Asian Social Science*, 10(5), 71-78
- Harvey, D.C. (2001). Heritage Past and Heritage Present: Temporality, Meaning And The Scope Of Heritage Studies. *International Journal of Heritage Studies*, 7(4), 319- 338.
- Hasançebi B., Terzi, Y. & Küçük, Z., (2020). Madde Güçlük İndeksi ve Madde Ayırt Edicilik İndeksine Dayalı Çeldirici Analizi, *Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 224-240
- Henderson, B., & Potter, G. T. (2001). Outdoor Adventure Education in Canada: Seeking The Country Way Back In. *Canadian Journal of Environmental Education*, 225-242.
- Heras, R., Medir, R. M., & Salazar, O. (2020). Children's Perceptions on The Benefits of School Nature Field Trips. *Education 3-13*, 48(4), 379-391. DOI: 10.1080/03004279.2019.1610024
- Holtorf, C. (2010). Heritage Values in Contemporary Popular Culture. George S., Phyllis M., Soderland H. A., Creek W. (edt.). *Heritage Values in Contemporary Society* (ss. 43-54), Left Coast Press Inc.,

- House of Commons Education and Skills Committee Report. (2005). *Education outside the classroom. Education and Skills Committee*. Second Report of 2004-05 session.
- Howard, P. (2003). *Heritage: Management, Interpretation, Identity*. New York: Continuum.
- Humberstone, B., & Stan., I (2011). Outdoor Learning: Primary Pupils' Experience And Teachers' Interaction In Outdoor Learning. *Education 3–13 International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*, 39(5), 529–540. <https://doi.org/10.1080/03004279.2010.487837>.
- Humberstone, B., Prince, H., & Henderson, K. A. (2016). Introduction. In B. Humberstone, H. Prince, & K. A. Henderson (Eds.), *Routledge international handbook of outdoor studies* (ss. 1–12). New York,
- Hunter, K. (1992). Acommentment To Education: Designing A Heritage Education For National Trust: A Final Report. *Historic Preservation Forum*, 6 (1), 15-20.
- Illich, I. (1973). *Deschooling Society*. London U.K: Harrow Books
- Illich, I. (1998). *Okulsuz Toplum*. (Çev. Mehmet Özey), Şule Yay. İstanbul
- International Council on Monuments and Sites (1999). The Burra Charter. The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance. Australia.
- International Council of Museums, (2010). *Key Concepts of Museums*. ICOFOM Yayınları.
- International Council on Monuments and Sites (2006). Ename Charter for the Interpretation. (Edt. Bilinmiyor) *The George Wright Forum*, 23(1) (ss. 34-39). George Wright Society Yayınları
- İnel, Y., Akar, & C., Uztemur, S.(2016) Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Yönetim Biçimleri Kavramlarına Yönelik Algılarının Kelime İlişkilendirme Testi Aracılığıyla Tespiti. *Tarih Okulu Dergisi*, 9, s.523-540.
- İpek, İ. (2011). *İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Vatandaşlık Eğitiminin Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Hedeflere Uygunluk Yönünden Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İstanbul Proje Koordinasyon Birimi (2014 Aralık 03), İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi Raporu, LINK
- James, J. K., & Williams, T. (2017). School-Based Experiential Outdoor Education: A Neglected Necessity. *Journal of Experiential Education*, 40(1), 58–71
- Jamieson, K. H. (1993). *Dirty Politics: Deception, Distraction, And Democracy*. Oxford University Press on Demand.
- Journet N. (2009). Kültür Nedir, N. Journet (edt.), *Evrenselden Özele Kültür*, Çev: Yümni Sezen, İz yayıncılık, İstanbul
- Jucker, R., & Von, A. J. (2022). *High-Quality Outdoor Learning : Evidence-Based Education Outside The Classroom For Children, Teachers And Society*. Springer International Publishing
- Kab, İ. & Açıkalın, M. (2016). Yaşamın İçinden Etkinliklerle Sosyal Bilimler Temelli Derslerin Öğretimi: Almanya, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya Örnekleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 45 (211) , ss.45-61

- Kabapınar, Y. (2012). *Kuramdan Uygulamaya Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kaplan, M. (2001). *Türk Milletinin Kültürel Değerleri*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Karadoğan, S. (2016). Eğitimde Sınıf-Okul Dışı Öğrenme Uygulamaları Ve Yaşanan Sorunlar. R. Aksu (Ed). *Türkiye’de Eğitim Sorunlarına Yönelik Akademik Değerlendirmeler ve Çözüm Önerileri I*. (ss. 47-85). Ankara: Maya Yayınları
- Karpuz, H. (1990). *Trabzon’un Çaykara İlçesi Köylerinde Bulunan Bazı Camiler*. ss.281-298
- Kaya M.F. & Taşdere, A., (2016) İlkokul Türkçe Eğitimi İçin Alternatif Bir Ölçme Değerlendirme Tekniği: Kelime İlişkilendirme Testi (KİT). *Electronic Turkish Studies* 11(9). 803-820
- Keskin, E., & Örgün, E., (2015). Kelime İlişkilendirme Testi Aracılığıyla Sürdürülebilir Turizm Olgusunun Kavramsal Yapısı. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 30, 30-40.
- Kıyıcı, F. B., & Yiğit, E. A. (2010). Sınıf Duvarlarının Ötesinde Fen Eğitimi: Rüzgâr Santraline Teknik Gezi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(1). 225-243
- Knapp, D. (2007). *Applied Interpretation: Putting Research into Practice*. National Association Interpretation Press.
- Kocatürk, U. (2007). *Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri*. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara: Erek Maatbacılık.
- Koçoğlu, E., & Aydın, M. (2017). Alan Uzmanlarına Göre 2017 Sosyal Bilgiler Programının 2005 Programı Çerçevesinde Analizi. *International Journal of Social Science Research*, 6(1), 61-74.
- Kozaner Yenigül, Ç. (2021). Out-of-School Learning Environments in The Context of Social Studies Teaching (The Field Trip Method) Ö. Akman, F. O. Atasoy, & T. Gür, (Ed.), *Education, social, health and political developments in Turkey between 2000-2020* (ss. 194-216). ISRES Yayıncılık.
- Krokfors, L., Kangas, M., Vitikka, E., & Mylläri, J. (2010). Näkökulmia koulu pedagogiikkaan. Teoksessa R. Smeds, L. Krokfors, H. Ruoka-mo & A. Staffans (ed.) *InnoSchool: Välttävä Koulu, Oppimisen Verkostot, Ympäristöt Ja Pedagogiikka* (ss.51-85). SimLab Report Series, 31.
- Laçin Şimşek, C., (2011). Okul Dışı Öğrenme Ortamları ve Fen Eğitimi, C. Laçin Şimşek, *Fen Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamları* (ss.1-23) 1.Baskı, Pegem Akademi Yayınları
- Madran, E., & Özgönül, N. (2005). *Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması*. TMMOB Mimarlar Odası Yayınları.
- Malone, K. (2008). *Every Experience Matters: An Evidence Based Research Report on The Role of Learning Outside The Classroom For Children’s Whole Development From Birth To Eighteen Years*. LINK 03.12.2022 Tarihinde alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı İstatistik (2022). *Milli Eğitim Bakanlığı Örgün Eğitim İstatistik Bilgileri 2021-2022*. MEB Yayınları, Ankara ISSN:1300-0993
- Milli Eğitim Bakanlığı (2019). *Okul Dışı Öğrenme Kılavuzu*. Ortaöğretim Genel Müdürlüğü Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

- Meighan, H. L., & Rubenstein, E. D. (2018). Outdoor Learning Into Schools: A Synthesis of Literature. *Career and Technical Education Research*, 43(2), 161–177. <https://doi.org/10.5328/cter43.2.161>.
- Meydan, A., & Akkuş, A. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Gezilerinin Tarihi ve Kültürel Değerlerin Kazandırılmasındaki Önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (29), 402-422
- Morentin, M., & Guisasola, J. (2015). Primary and Secondary Teachers' Ideas On School Visits To Science Centres In The Basque Country. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 13(1), 191-214.
- Neville, I.A., Petrass, L.A. & Ben, F. (2022). Cross Disciplinary Teaching: A Pedagogical Model To Support Teachers In The Development And Implementation Of Outdoor Learning Opportunities. *Journal of Outdoor and Environmental Education*. <https://doi.org/10.1007/s42322-022-00109-x>
- Norðdahl, K., & Jóhannesson, I. Á. (2014). 'Let's Go Outside': Icelandic Teachers' Views Of Using The Outdoors. Education 3–13. *International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*, 44(4), 391–406. <https://doi.org/10.1080/03004279.2014.961946>.
- Ocak, İ., & Korkmaz, Ç. (2018). Fen Bilimleri ve Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Dışı Öğrenme Ortamları Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. *International Journal of Field Education*, 4(1), 18-38.
- Oğuz, Ö. (2001). Küreselleşme ve Ulusal Kalıt Kavramları Arasında Türk Halk Bilimi. *Milli Folklor Dergisi*, 13(50), 5-8.
- Okamura, K., (2017). Heritage Values In Contemporary Society G. S. Smith, P. M. Messenger, & H. A. Soderland (Ed.) *Heritage Values In Contemporary Society*. (ss. 43-54). California: Left Coast Press Inc. Routledge
- Özbaş, B. (2012). İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Kültürel Miras Eğitimi. M. Safran. (Ed.) *Sosyal Bilgiler Eğitimi* (ss.702- 718). Ankara: Pegem Akademi
- Panizzon, D., & McLennan, G. (2003). Mission Possible: A Day Of Science, Fun And Collaboration. *Investigating*, 20 (2), 9-14.
- Pearson, M., and Sullivan, S. (1995). *Loking After Heritage Places: The Basic Of Heritage Planning For Managers, Landowners and Administrators*. Melbourne: Melbourne University Press.
- Prince, H. (2016). Introduction. In B. Humberstone, H. Prince, & K. A. Henderson (Ed.), *Routledge International Handbook Of Outdoor Studies* (pp. 81–84). New York, NY: (vetisonline.com) 10.12.2022 tarihinde görüntüldü.
- Ratinen, I., Sarivaara, E., & Kuukkanen, P. (2021). Finnish Student Teachers Ideas of Outdoor Learning. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 1-12.
- Rickinson, M., Dillon, J., Teamy, K., Morris, M., Choi, M.-Y., Sanders, D., & Benefield, P. (2004). *A Review of Research on Outdoor Learning*. Shrewsbury, UK. National Foundation for Educational Research Yayınları
- Rusalić, D. (2009). *Making the Intangible Tangible: The New Interface of Cultural Heritage*, (63), Belgrad: Institute of Ethnography Sasa Series Yayınları
- Russell, B. (2009). *Education and the Social Order*, Routledge ; 1. Baskı

- Sabancı, O. (2008). *İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Vatandaşlık Konularıyla İlgili Kavramsal Anlamaları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Safran, M. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. B. Tay, & A. Öcal (Ed) içinde, *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss. 1-18). Ankara, Türkiye: Pegem A Yayıncılık.
- Salmi, H. S. (1993). *Science Centre Education: Motivation and Learning in Informal Education. Helsingin Yliopisto (Finland)*. Helsinki Universty Departman of Teacher Education.
- Sandseter, E. B. H., & Hagen, T. L. (2016). Scandinavian Early Childhood Education: Spending Time in The Outdoors. In B. Humberstone, H. Prince, & K. A. Henderson (Ed.), *Routledge International Handbook Of Outdoor Studies* (ss. 95-102). New York, NY: Routledge.
- Saraç, H. (2017). Türkiye’de Okul Dışı Öğrenme Ortamlarına İlişkin Yapılan Araştırmalar: İçerik Analizi Çalışması. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 60-81.
- Sarivaara, E., & Uusiautti, S. (2017). Transformational Elements for Learning Outdoors in Finland: A review of Research Literature. *International Journal of Research Studies in Education*, 7(3), 73-84.
- Scott, G., Boyd, M., & Colquhoun, D. (2013). Changing Spaces, Changing Relationships: The Positive Impact Of Learning Out Of Doors. *Australian Journal of Outdoor Education*, 17, 47-53. <https://doi.org/10.1007/BF03400955>.
- Selanik-Ay, T. & Erbasan, Ö. (2016). Views of Classroom Teachers About The Use of Out of School Learning Environments. *Journal of Education and Future*, 10, 35-50.
- Seyhan, A. (2020). Öğretmen Adaylarına Göre Sosyal Bilgiler Dersinde Okul Dışı Öğrenmenin Etkililiği. *Turkish Journal of Educational Studies*, 7 (3) , 27-51
- Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2018). Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Daire Başkanlığı Elektronik Yayın.
- Sözer, Y. & Oral, B. (2016). Sınıf İçi Öğrenmeleri Destekleyen Okul Dışı Aktif Öğrenme Süreci: Bir Meta-Sentez Çalışması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, Vol: 7, Issue: 22, 278- 310
- Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto ry (2022, Kasım 24). *Ympäristösuhde ja ympäristö – LYKE*. <https://www.luontokoulut.fi/ops2016/ymparistosuhde-ja-ymparisto/>
- Şen, A.İ. (2019). Okul Dışı Öğrenme Nedir? A.İ. Şen (Ed.). *Okul Dışı Öğrenme Ortamları İçinde* (s.2-18). Ankara: Pegem A yayıncılık.
- Şimşek, M. & Kaymakçı, S. (2015). Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amacı ve Kapsamı. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Ed.). *Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss.1-14). Ankara: Pegem A yayıncılık.
- Tilden, F. (2009). *Interpreting Our Heritage*. Univ of North Carolina Press.
- Tösten, R. (2020). Okul Dışı Eğitim ve Öğrenme. A. Küçüköğlü ve H.İ. Kaya, (Ed.) *Kuramdan Uygulamaya Okul Dışı Öğrenme Ortamları* (ss.2-21). Ankara, Pegem A Yayıncılık.

- Troyer, V.& Vermeersch, J. (2006). *Heritage in The Classroom* (Hereduc), Rue Jacques de Lalaing, Het Gemeenschapsonderwijs, Brüksel.
- Turhan, M. (2010). *Kültür Değişimleri (Sosyal Psikolojik Açıdan Bir Tetkik)*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2022, Ekim 16) <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkmen, H. (2015). İlkokul Öğretmenlerin Sınıf Dışı Ortamlardaki Fen Öğretimine Bakış Açıları. *Journal Of European Education*, 5(2), 47-55.
- Türkoğlu, İ. (2020). Sürdürülebilir Kalkınmada Kültür Mirasının Yeri ve Önemi. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(20), 117-143.
- United Nations Educational Scientific and Cultural Organization. (1972). The Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage: Adopted by the General Conference at its seventeenth session Paris, 16 november 1972. <http://whc.unesco.org/en/conventiontext/> adresinden 10 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
- United Nations Educational Scientific and Cultural Organization, (1994). *Johann Heinrich Pestalozzi Prospects:the quarterly review of comparative education* (Paris, UNESCO: International Bureau of Education), vol. XXIV, No. 1/2, 1994, p. 297–310
- United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (2006, Kasım 2). *Intangible Cultural Heritage Decisions Adopted*. <https://ich.unesco.org/doc/src/00044-EN.pdf>
- Yanpar, T. (2012). Etkili ve Anlamlı Öğrenme için Kuramsal Yaklaşımlar ve Yapılandırıcılık. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* 3.bs. (ss.51-76). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yapıcı, H. (2006). 6. Sınıf Yeni Sosyal Bilgiler Ders Programı Üzerine Bir Değerlendirme. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Eğitim Dergisi*(14), 347-357.
- Yeşilbursa C.C., (2011), *Sosyal Bilgilerde Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kültürel Mirasa Karşı Tutumlarına ve Akademik Başarılarına Etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, A. (2001). Bertrand Russell ve Eğitim. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:10, 66-71.

ETİK KURUL ONAYI

Bu çalışma için etik kurul onayı Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun (Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu) 11/07/2019 tarihli ve 07/04 numaralı kararı ile alınmıştır. 31/03/2021 Tarihli ve 04/39 sayılı karar ise ismi değiştirilmiştir.

EKLER

EK 1: Etik Kurul Onayı

T.C
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI

Etik Kurul Toplantı Tarihi	31/03/2021
Protokol No	04/39
Araştırma Başlığı	Kültürel Miras Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme Etkinliklerinin Öğrencilerine Tutum, Başarı ve Kavram Algılarına Etkisi
Araştırma Türü	Nitel-Nicel-Yarı Deneysel Araştırma
Araştırmacılar	Murat UTKU (Öğretmen) Doç. Dr. Vedat KARADENİZ
Karar	Etik Kurulumuzun 11/07/2019 tarihli ve 07/04 sayılı toplantısında alınan kararda uygun görülen “Şehrimdeki doğa, tarih ve kültür keşiflerim” başlıklı araştırmanın, yukarıda belirtilen şekilde başlığının değiştirilmesi etik açıdan uygun bulunmuştur.
Not: Etik Kurul Onayı, uygulama ve/veya veri toplama için araştırmacının ilgili kurum veya kuruluşlardan izin alma sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.	

e-imzalıdır

Prof. Dr. Hüseyin Hüsnü BAHAR
İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanı

EK 2. Etkinlik 1

Etkinlik No	1
Kazanım	Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.
Etkinliğin adı	Tarihte Yolculuk
Etkinliğin amacı	Kuruluştan İstanbul'un fethine kadar olan dönemde askerî, ekonomik ve toplumsal yapı detaya girilmeden ele alınır.
Etkinlik malzemeleri	Türkiye dilsiz haritası, mobil cihaz, Kervansaray içerisindeki çeşitli malzemeler
Uygulanacak teknik	Yaratıcı drama, Bulmaca, Soru-cevap, Anlatım
Uygulama Planı	Öğrencilere kazanım ve konu hakkında bilgilendirme yapılır. Ardından Tarihi mekân ve alan öğrencilere tanıtılır. Öğrencilerin dikkatlerini konuya çekmek için onlara “Daha önce evini taşıyan var mı?” sorusu sorulur. Gelen cevaplara sıralı sorularla göçün olgular bilgisi öğrencilere hatırlatılır. Öğrencilere çalışma kâğıtları dağıtılır. Çalışma kâğıtlarından Türkiye dilsiz haritası üzerinde Ahlat'tan Söğüt'e bir çizgi çizmeleri istenir. Bu çizginin ne olduğuna yönelik öğrenci cevapları doğruya yönlendirilerek toplanır. Öğrencilerin göç yolu kavramına ulaşması için gerekli ipuçları öğretmen tarafından verilir. Öğretmen içinde bulunulan Mama Hatun Kervansarayında öğrencilerin 5dk boyunca serbest bir şekilde gezmeleri için fırsat sağlar. Süre sonunda öğrencileri bir çember şeklinde toplayan öğretmen Kervansarayın pazar ve oda bölümlerinin olduğu yerde hem kervansaray hem de Osmanlı devletiyle ilgili bilgi verir. Öğrencilerin konu ile ilgili soruları cevaplanır.

	Öğrencilere Osmanlı devletinde asker ve devlet adamı yetiştirmede devşirme sistemi ile ilgili bilgi verilir. Devletin hangi parçalardan oluştuğunu ve birbirleriyle olan ilişkileri açıklanır. Öğrencilerin Osmanlı devlet yapısını analiz etmeleri sağlanır. Daha sonra Drama etkinliği olan Etkinlik 1 uygulanır. Osmanlı devleti gelişimde tımar, vergi ve fetihlerin birbirleriyle olan ilişkilerinin açıklanmasına yönelik öğrencilere sorulur. Gelen cevaplar yönlendirilerek ekonomi üzerinde birleştirmeleri sağlanır. Öğrencilerle etkinlik 2 yapılır. Böylece öğrencileri Osmanlı ekonomisinin bu üç kavramla yükseldiğini kavradı. 5dk. ara verilir. Öğrencilerle kervansaray büyük salonunda toplanılır ve değerlendirme amacıyla bulmaca etkinliği (Etkinlik 3) gerçekleştirilir. Bulmaca etkinliği etkileşimli bir şekilde gerçekleştirilir. Etkinlik sonucunda öğrencilere kazanım hatırlatılır ve öğrenme durumları hakkında görüşleri alınır. Soru ve cevaplarla konunun eksik yanları tamamlanır ve ders sona erer.
--	---

Etkinlik 1 Öğretmen öğrencilere yaratıcı drama etkinliği yapılacağını söyler. Yaratıcı drama çalışmasının işleyişi hakkında kısa bir bilgilendirme yapar, öğrencilerden gelen soruları cevaplar. Daha sonra öğrencilere drama konusu olarak kullanılabilecek destek olmak üzere Osmanlı devletini meydana getiren unsurlar hakkında genel bilgiler verir. Bu süre içerisinde yönetici, asker, Enderun hocası, reaya vb. sınıflarından birini seçtirerek, içinde bulunduğu tarihi binayı da istediği amaç için kullanarak bir drama çalışması yapmalarını ister. Örneğin devşirme sistemini canlandıracak bir drama çalışmasında aileler çocuklarının seçilmesi için onları hazırlarken, yöneticiler çocuk seçimini yapacak, esnaflar bu kalabalığa satış yapacak şekilde bir tasarım yapmaya yönlendirilir. Daha sonra öğrenciler gruplara ayrılır. Öğrenci gruplarına

drama çalışması için hazırlık yapımları için 15 dakika hazırlık süresi verilir. Öğrencilerin ihtiyaç duyduğu bilgiyi ders kitabı, öğretmenden ve internetten elde edilebilecekleri, dekoratif malzeme için kervansaraydaki alanlar, zarar vermemek koşulu ile etraftaki materyaller ve hazırlayacakları dramaların minimum 2 dakika olması gerektiği hatırlatılır. Verilen sürenin sonunda tüm gruplar sıra ile sunumlarını yaparlar. Sunum yapan grup izleyici diğer gruplar tarafından bireysel olarak puanlanır ve en yüksek puanı alan grup ödüllendirilir. Etkinlik sonunda öğrencilerle halka biçiminde soru-cevap ve görüşlerle etkinliğin değerlendirilmesi yapılır ve etkinlik sona erer. Süre 35dk.

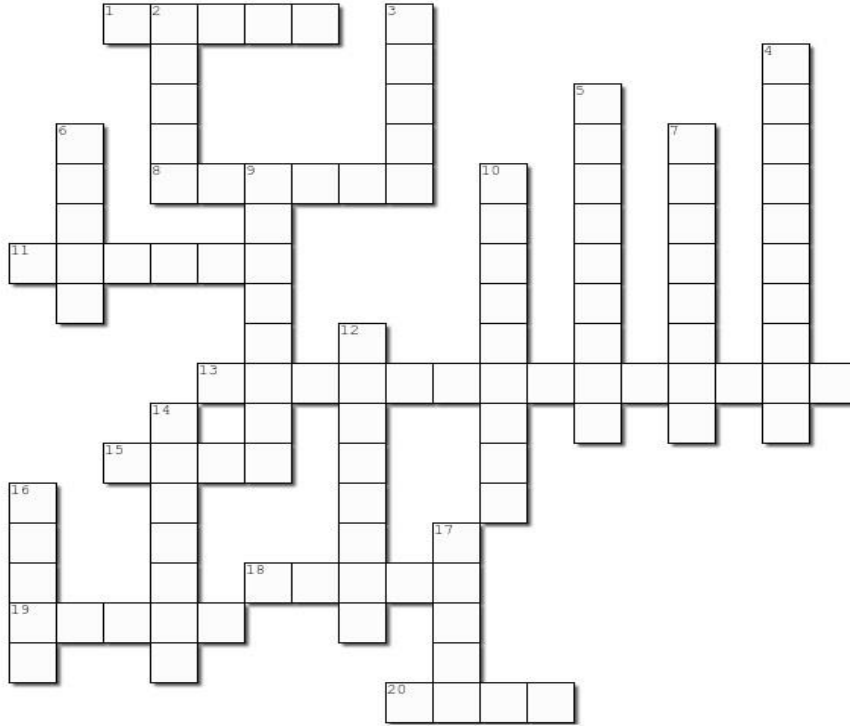
Etkinlik 2

Öğrencilere hep birlikte bir yaratıcı drama etkinliği yapacağı söylenir. Araştırma, senaryo, dekor, drama ve şarkı/şiir grubunda görev almak isteyen gönüllü öğrencilerden oluşacaktır. Gruplardan araştırma grubu konuya ilişkin bilgi toplar, senaryo gelen bilgileri genel çerçevede dramaya uyarlayacak; dekor tarihi mekânın neresinde ve nasıl bir sahne olacağını karar verecek; şarkı/şiir grubu konuyla ilgili şarkı ve şiir vb. dörtlükler uyarlayacak ve drama grubu ise hazırlanan eseri sahnede drama eder bilgisi öğrencilere aktarılır ve öğrencilerden gönüllü olanlarla gruplar oluşturulur. Öğrencilere konu tarım, vergi ve fetihlerin Osmanlının gelişimindeki rolünü canlandırmaları istenir. İhtiyaçları olan bilgiyi ders kitabı, öğretmen ve web üzerinden ulaşılabilir. Gruplar çalışmaya başlar ve 30 dk süre verilir. Süre dolduğunda öğrencilerin ortak emeğiyle kervansaray avlusunda üç kavramın Osmanlının gelişiminde önemli etkisi olduğunu anlatan drama yapıldı.

Etkinlik 3

Etkinlik başlamadan öğrencilere bulmaca etkinliğinin yapılacağı söylenir. Etkinlik için öğrenciler homojen bir şekilde 4'erli gruplara ayrılımları sağlanır. Öğrencilere etkinlik yönergesi öğretmen tarafından anlatılır. Etkinlik yönergesi şöyledir: Öğretmen ilk grubun sorusuna cevap verecek ve yerini cevap alan gruba bırakacaktır. Soruya cevap veren grup bir sonraki sorunun cevabı için ilerlerken cevap alan grup ise kendisinden sonra gelen gruba cevap vermek için onun yerini alacaktır. Bu süreç bulmacanın tamamlanmasına kadar devam edecektir. Etkinlik sonunda kervansaray ortasında halka oluşturularak bulmaca cevapları öğrenciler tarafından verilir. Etkinliğin sonunda öğrencilerle bulmacanın doğru cevapları bulunur. Eksik öğrenmeler tamamlanır. Etkinlik sona erer. Süre 25 dk.

OSMANLI DEVLETİ BULMACASI

Sağdan Sola

1. Balkanları Türkleştirmek ve İslamlaştırmak politikası
8. Bizans valisi
11. İstanbul' u elinde bulunduran devlet
13. Osmanlıda denizcilik yapılmasını başlatan beylik
15. Osmanlı padişahlarının boyunun adı
18. Geliboludaki ilk osmanlı kalesinin adı
19. Ertuğrul beyin söğütten önce konakladığı yer adı
20. Bölgenin savunması için yapılmış askeri bina

Yukarıdan Aşağı

2. Osmanlı beyliğinin kurulduğu yer adı
3. Osmanlı ordusunun en kalabalık birliği olan sipahiler
4. Türk devletinin yabancı devletlere sınır olan beyliği
5. Osmanlı devletinin kurucusu
6. Toprağı savaşıyla kazanma
7. Osmanlı devletinden önce Anadolu'da bulunan Türk devleti
9. 1243 selçuklu- moğol arasında yapılan savaş
10. Bursa ve İznik'i fetheden padişah
12. Balkanlarda devlet için insan seçimi yapılan sistem
14. Osmanlı Devleti hükümdarı
16. Din uğruna yapılan savaş
17. Köylü ve tüccarların dahil olduğu sosyal sınıf

EK 3. Etkinlik 2

Etkinlik No	2
Kazanım	Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.
Etkinliğin adı	Elçiye Zeval Olmaz
Etkinliğin amacı	Kuruluştan İstanbul'un fethine kadar olan dönemde hüküm sürdüğü yerler ile iskân politikası detaya girilmeden ele alınır.
Etkinlik malzemeleri	Padişah tanıtım kartları, kâğıt
Uygulanacak teknik	Anlatım Soru-cevap Yaratıcı drama Oryantiring
Uygulama planı	Hazırlık: Öğretmen derse başlamadan önce Osmanlının kuruluş dönemi padişahlarını tanıtan ben kimim kartları hazırlar ve yanında getirir. Dersin başlangıcında öğretmen öğrencilere Osmanlı devletinin dönemlerini sorar ve doğru cevaba yönlendirme yaparak ulaşmaları için onları teşvik eder. Öğrencilere kuruluş döneminde yer alan padişahlarını ve padişahların neler yaptıklarının dersin konusu olduğunu ifade eder. Etkinlik 1 yapılır. 5dk. ara verilir. Öğrenciler padişahlar hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olduktan sonra ikinci etkinliğe geçilir. Bu etkinlikte öğrenciler homojen gruplar halinde dönemden seçtikleri devletlere padişahların kendi dönemlerinde yaptıklarını anlattığı birer mektup yazmaları istenmektedir. Etkinlik sonunda öğretmen öğrencileri çember şeklinde toplayarak dönemdeki padişahlar icraatları hakkında toplayıcı bilgiler aktarır. 5dk. ara verilir. Bir sonraki etkinlik Kervansaray'ın geniş avlusuna geçilerek Öğrencilerin dönemin toplumsal yapısı ve yaşantısı anlamaları için Etkinlik 3 gerçekleştirilir. Etkinlik öncesin-

	de öğretmen etkinlikte beklenen çıktılar hakkında kısa bir açıklama yapar ve öğrenciler için rehber olabilecek örnekler verir. Öğrencilerin Osmanlı devlet sistemini oluşturan temelleri öğrenmiş olur. Öğrencilere kazanım hatırlatılır ve kendi öğrenmelerini değerlendirmeleri istenir. Varsa sorular cevaplanır. Ders sona erer.
--	--

Etkinlik 1 Öğrencileri homojen gruplara ayrılmasını ister. Öğretmen elindeki kartları göstererek kartlardaki kişiler hakkında neler bildiklerini sorar. Bilinmeyen padişahlar için uygun ipuçları vererek padişahların tanınmalarını sağlar. Kartı doğru bilen her bir gruba bir kart verilerek etkinliğe geçilir. Kartların bir yüzünde padişah resmi, diğer yüzünde ise kendi döneminde gerçekleşen olaylara ait bilgiler yer almaktadır. Bilgilerin tüm gruplar tarafından okunması için öğrenciler kervansarayın salonunda gruplar dağılırlar. Her gruptan biri karttaki bilgileri sesli bir şekilde grup arkadaşlarına okur. Dinleyen öğrenciler bilgi kartlarındaki padişah ile ilgili 2-4 adet soru yazmaları istenir. Yazılan sorular diğer gruplar ile paylaşılmadan öğretmene verilir. Soru yazma sürecini tamamlamış gruplar kendi aralarında padişahları değiştirerek tüm padişahlar ile ilgili okuma ve soru yazma sürecini tamamlar. Öğretmen öğrencilerden aldığı soruları kontrol ettikten sonra uygun ve gerekli olanları seçerek kervansarayın belirlenen yerlerine karışık olarak bırakır. Gruplar bu soru oryantiringi ile zaman ve doğruluk ölçütlerinde yarışarak cevaplarlar. En kısa sürede daha fazla doğrusu olan grup diğer öğrenciler tarafından alkışlanır. Süre 35 dk.
Etkinlik 2 Bu etkinlikte elçi etkinliği yapılacağı öğrencilere önceden söylenerek elçilik hakkında öğretmen tarafından kısa bir bilgilendirme yapılır. Etkinlikte öğrencilerin her biri Osmanlı elçisi olarak dönemden seçtikleri devlete gönderileceklerdir. Elçiler kendilerini gönderen padişahın yaptıklarını anlatan bir metin yazacaklardır. Metni yazmaları için 15 dk. süre verilir. Öğrenciler halka oluşturarak oturur ve yazdıklarını sağ

yanındaki öğrenciye verirler. Elleriine geçen metni okuyunca evet veya hayır diye yazarak tekrar sağ yanındakiine verir ve aynı işlem tekrarlanır. Üçüncü kez yapılırca öğretmen üç evet alan metinleri ister. Eğer padişahlardan eksik kalan varsa hatalar düzeltilir ve devam edilir. Üç evet alan metin tüm öğrencilere okunur. Öğrenciler tarafından belirlenen metinlerden her padişah için birer tane seçilerek yazdıkları metinler dönemin üslubu kullanılarak kervansarayın seçilen bölümlerinde sesli bir şekilde okunur. Dinleyici öğrenciler tarafından metinler puanlanarak değerlendirilir. Süre 35dk.

Etkinlik 3

Öğrencilerden Osmanlı döneminde bu tarihi yapıya uğramış padişah, asker, yönetici, tımar, köylü, tüccar gibi kişilerden biri olarak kendilerini düşünmeleri istenir. Bu kişilere ait o dönemde geçmiş bir kişinin bu bina ile olan ilişkisine yönelik bir hatıra yazarak anlatmaları istenir. Bu hatıradada padişah, savaş, devşirme sistemi, istimalet ve iskan politikası kavramlarında en az bir tanesini kullanması gerekmektedir. Öğrenci grupları sıra ile kervansarayda hatırasının geçtiği bölümde anlatır. Tüm gruplar anlatımı gerçekleştirdikten sonra etkinlik tamamlanır. Süre 30 dk.

OSMAN BEY 1299-1324

Döneminde Yapılanlar

1. Söğüt'te 1299 yılında bağımsızlığını ilan etti.
2. Bilecik'i alınca başkent yaptı.
3. Bizans ile ilk savaş olan Koyunhisar Savaşı'nı kazandı (1302).
4. İlk Osmanlı parasını bastırdı.

ORHAN BEY 1324-1262

Döneminde Yapılanlar

1. Bursa'yı fethederek başkent yaptı.
2. Osmanlı Devleti ilk deniz kuvvetine sahip oldu.
3. Çimpe Kalesi alındı. Rumeli'ye geçiş sağlandı.
4. Yaya ve müselleme adıyla ilk düzenli orduyu kurdu.
5. İlk kez divan teşkilatını kurdu.
6. İznik'te ilk medreseyi açtı.

I. MURAD

1362-1389-

Döneminde Yapılanlar

1. Edirne'yi 1363 yılında alarak başkent yaptı.
2. Haçlılar ile yapılan ilk savaş olan Sırpsındığı Savaşı'nı kazandı..
3. I. Kosova Savaşı'nda haçlıları yendi (1389).
4. İlk defa "sultan" unvanını kullandı.
5. İlk defa Tımar Sistemi'ni uyguladı.
6. Devşirme Sistemi'ni ve Yeniçeri Ocağı'nı kurdu.

I. BAYEZİD

1389-1402

Döneminde Yapılanlar

1. İstanbul'u kuşatan ilk Osmanlı padişahıdır.
2. İstanbul'u kurtarmak için gelen Haçlıları Niğbolu Savaşı'nda (1396) yendi.
3. Anadolu'da Osmanlı siyasi birliğini sağladı.
4. İstanbul'u ikinci kez kuşattı.
5. Anadolu Hisarı'nı yaptırdı.
6. Timur ile 1402 yılında yaptığı Ankara Savaşı'nı kaybetti ve esir düştü.
7. Osmanlı Devleti'nde 11 yıl süren Fetret (duraklama) Devri başladı.

I.MEHMET 1413-1421

Döneminde Yapılanlar

1. Yıldırım Beyazid'in oğulları arasındaki
2. taht mücadelesinden başarıyla çıktı.
3. Fetret Devri'ne son vererek devlette düzeni sağladı.
1. Osmanlı Devleti'nin ikinci kurucusu olarak da kabul edilir.
2. Bu dönemde Osmanlı tarihinin ilk deniz savaşı Venediklilerle yapıldı.
3. Amcası tarafından çıkartılan Düzmece Mustafa İsyanı'nı bastırdı.
4. Kaybedilen toprakların bir kısmını geri aldı.

II.MURAD 1421-1451

Döneminde Yapılanlar

1. İstanbul'u kuşattı fakat alamadı.
2. Anadolu'da düzeni sağladıktan sonra Macarlarla 1444 yılında Edirne-Segedin Antlaşması'nı imzalayarak tahtı
3. 12 yaşındaki oğlu II. Mehmed'e bıraktı. Avrupalı devletler anlaşmayı bozunca oğlunun da ısrarı ile tekrar tahta geçti.
4. 1444 yılında Varna Savaşı'nda Haçlı ordusunu bozguna uğrattı.
5. 1448 II. Kosova Savaşı'nda intikam isteyen Haçlıları tekrar yendi. Bu savaş ile Avrupalıları Türkleri Balkanlardan çıkarma ümidi kalmadı.

Elçilerin Kullandığı Ferman Örneği

EK 4. Etkinlik 3

Etkinlik No	3
Kazanım	Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.
Etkinliğin Adı	Fetihler Peş Peşe
Etkinliğin Amacı	Fetih ve unsurları Gaza ve Cihat anlayışı
Etkinlik Malzemeleri	Osmanlı Devleti Haritası,
Uygulanacak Teknik	Soru cevap İçeriği Oyunlar Yoluyla Kazandırılan Etkinlikler İşbirlikli Grup Çalışmaları Saha Çalışmaları
Uygulama Planı	Öğretmen Kemah kalesini ve çevresini öğrencilere gezdirenken tarih hakkında da bilgi verir. Hamam, kümbet, cami ve kale öğrencilerle gösterilir. (15dk.) Kazanım ve amaç bilgisi öğrencilerle paylaşılır. Öğrencilere Osmanlı devleti dilsiz haritası verilir. Ders kitabından yararlanarak Osmanlı Devleti en geniş sınırlarının öğrenciler tarafından haritada gösterilmesi istenir. 10 dakika sonra her öğrenci haritasını hemen yanındaki öğrenciye değişir. Öğretmen doğru sınırları öğrencilere söylenerek haritaya doğru/yanlış belirtmeleri istenir. Öğrenciler kendi haritalarını alır ve yanlışlarını düzeltmeleri istenir. Böylece Osmanlı Devleti sınırlarını öğrenmiş olurlar. Ellerindeki haritada içinde bulundukları kalenin yerini işaretlemeleri ve başkent ile mesa-

	feyi yürüme/gün tahmin etmeleri istenir. Tahminler toplandıktan sonra ordunun gelişi ve geçen süre zarfında ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı sorulur. Beyin fırtınası yapılır (15dk.). Öğrencilere etkinlik 1 yaptırılır. Öğrencilerin Osmanlı ordusunu ve fetih sürecinde kalenin özelliklerini fark etmeleri sağlanır. 5 dk. mola verilir. Öğrencilerle kalenin içinde bir araya toplanır ve etkinlik 2 yaptırılır. Öğrenciler bu etkinlikte eserleri ve kanıtlarını inceleme fırsatı bulurlar. Ayrıca şehrin imar edilmesinin fetihle olan ilişkisi alt kavramlarına ayrılır. 5 dk. mola verilir. Osmanlı devleti sürekli fetihler yapmaya çalışmış ve sınırları genişlemiştir. “Osmanlı Devletinin genişlemesinde fetih amaç mı yoksa araç mı?” sorusuyla öğrencilerin bu konu üzerine düşünmeleri istenir. Etkinlik 3 uygulanır. Gaza ve cihat anlayışının fetihle olan ilişkisi öğrenciye kurdurulur. 5 dk. ara verilir. Öğrencilerle halka oluşturularak değerlendirme etkinliği yapılır. Kazanım tekrar hatırlatılır ve varsa sorularını sormaları istenir. Öğrendiklerinden ilginç gelenler nelerdir? diye sorulur ve cevaplar herkes tarafından dinlenir. Ders biter
--	---

Etkinlik 1

Öğrenciler beşerli gruplara ayrılır ve Kemah kalesinin fethi için İstanbul'dan yola çıkan merkez ordusunun komutanları oldukları söylenir. 1515 yılında kalenin fethini gerçekleştirmek için Yavuz Sultan Selim tarafından görevlendirildiniz. Her biriniz bir birliğin komutanısınız. Hangi birlik komutanı olduğunuzu ve grubunuzun fethi nasıl gerçekleştireceğini planlamanız gerekiyor. Grup olarak hazırladığınız planı padişaha sunum yapacaksınız. Fethedeceğiniz kale burası yani Kemah Kalesi. İhtiyacınız olan bilgiyi, ders kitabından, öğretmenden ve internetten araştırarak edinebi-

lirsiniz. Hazırlık için 20 dakika, sunum için 3 dakika süreniz var. Öğrencilerin sunumlar dinlendikten sonra puanlanır ve en çok puanı alan alkışlanır. Varsa soruları cevaplanır. Süre 35 dk.

Etkinlik 2

Öğrencilere yerel tarih çalışması yapılacağı bildirilir. Bu etkinlikte yerel halkla röportaj yaparak veri toplanması gerekmektedir. Bunu için beşerli gruplar oluşturulur. Önceki etkinlikte fethi gerçekleşen bu topraklarda kalıcı olabilmek için buranın bayırdır edilmesi gerekiyor. Grupların yapacağı araştırma sonucunda padişaha hangi eserleri yapması gerektiğini gerekçesiyle birlikte sunmanız gerekiyor. Önerdiğiniz eserin mimari, kullanım, değer ve işlevsellik açısından açıklayıcı bilgiler içermeli. Bilgi edinmek için yerel halkı analiz edecek ve onların ihtiyacına cevap verecek eserler bulmalısınız. Grup olarak hangi soruları soracağınıza karar verin ve sahadan veriler toplayın. Ardından elinizdeki verileri grup arkadaşlarınızla değerlendirerek padişaha önereceğiniz esere karar verin. Grup sözcünüz sizin adınıza önerinizi sunsun. Topladığınız bilgileri çalışma kâğıtlarına işleyiniz. 25 dk. Sonra caminin avlusunda buluşuyoruz. Sunum süreniz 2 dakika. Tüm gruplar dinlenir ve en beğenilen

Çalışma Kâğıdı

1-Bu şehrin hangi alanda imar edilmesini istersiniz?

A)Eğitim B)Sosyal C) Yönetim D) Dini E)Ekonomi

2-Seçtiğiniz alan ile Osmanlı Devleti faaliyetleri arasındaki ilişki nedir?

.....

3- Seçtiğiniz alanda bina yapmanızı yerel halk nasıl (olumlu/olumsuz)karşılar?
Neden?

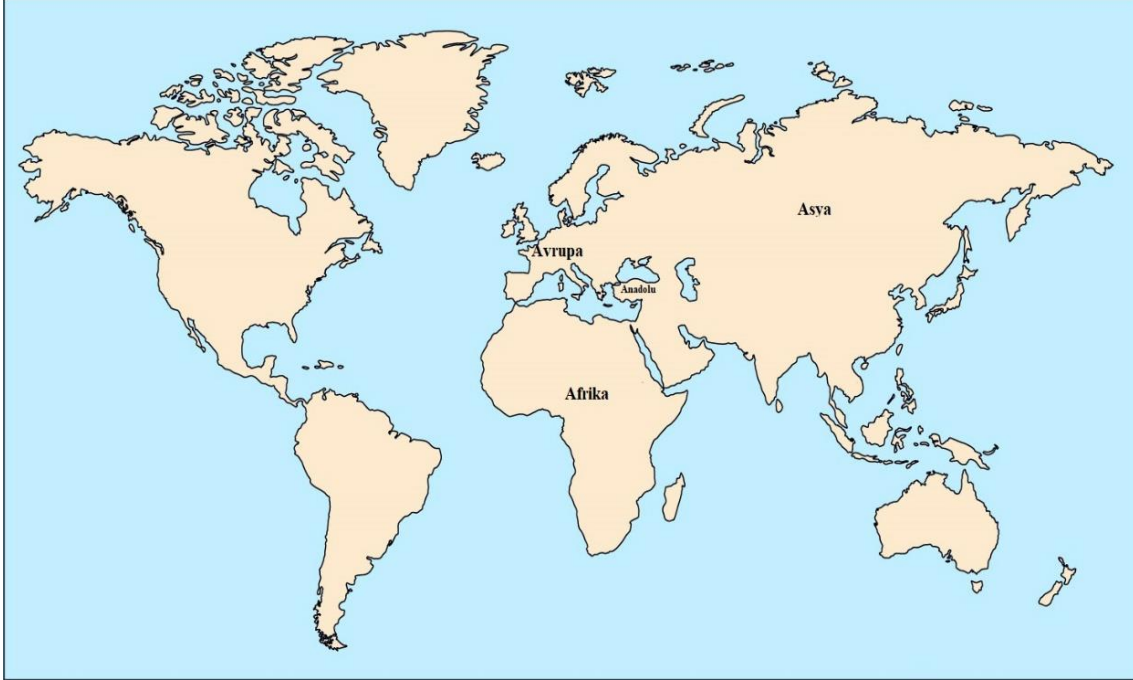
.....

grup sebebiyle birlikte ilan edilir. Etkinlik sona erer. Toplam süre 40 dk.

Etkinlik 3

Öğrencilerden dörderli gruplar oluşturulur. Gruplardan, düşman askerin karşısında ordusunu savaşa motive eden padişahın yapacağı konuşmanın metnini hazırlamaları istenir. Bu metinde ders kitabının 53-54 sayfasında yer alan gaza ve cihat anlayışı kavramları merkezinde yazılmalıdır. Bu kavramlardan anlaşılmayanları arkadaşlarına, öğretmene sorabilir ve webden de araştırabilirsiniz. Hazırlık için 15 dk. süre verilir. Süre dolunca kalenin girişinde toplanıp metinlerini yüksekçe kayanın üzerinden okunur. En beğenilen grup gerekçesiyle birlikte açıklanır. Öğrencilerin soruları cevaplanır. Etkinlik sona erer. Süre 35 dk.

Dünya Dilsiz Haritası

EK 5. Etkinlik 4

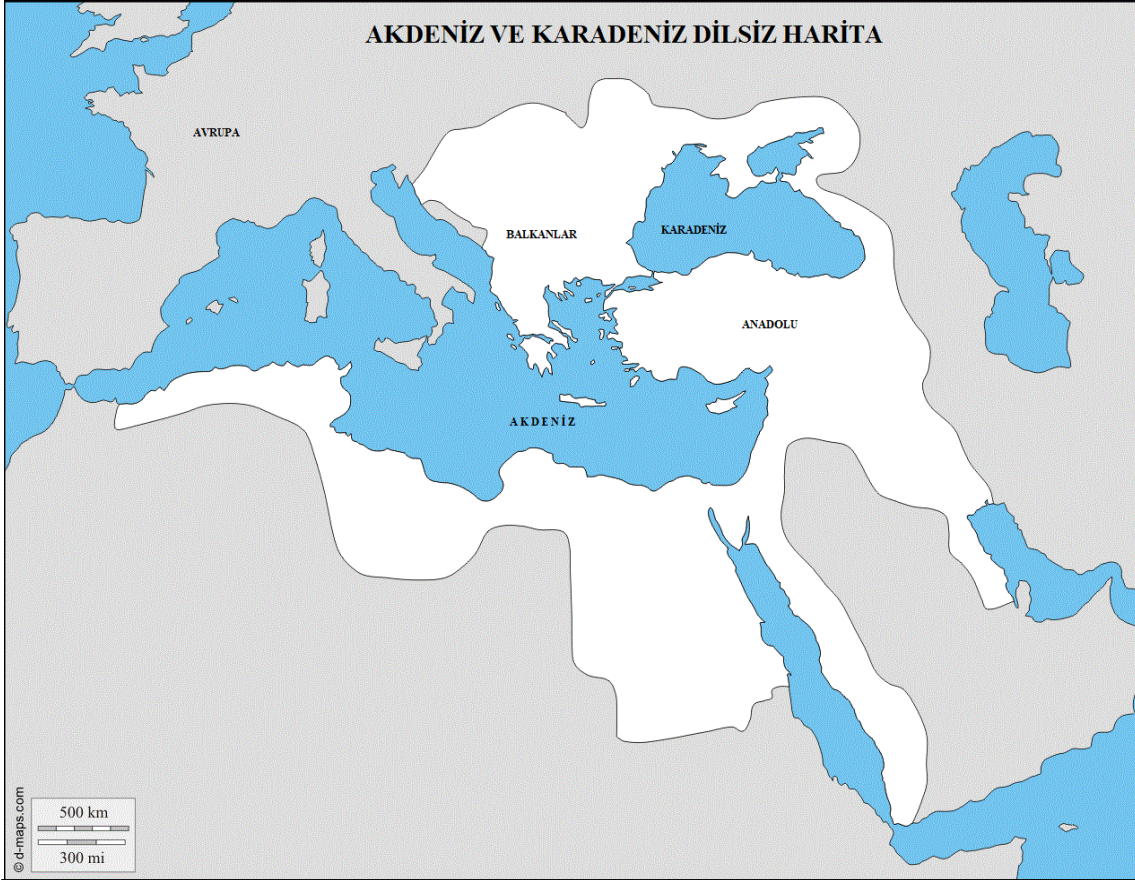
Etkinlik No	4
Kazanım	Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.
Etkinliğin Adı	Denizlerden Göl Yapmak
Etkinliğin Amacı	Deniz fetihleri İstimalet politikası Millet sistemi
Etkinlik Malzemele-ri	Akdeniz ve Karadeniz Haritası
Uygulanacak Teknik	Soru cevap İçeriği Oyunlar Yoluyla Kazandırılan Etkinlikler İşbirlikli Grup Çalışmaları Tarihsel canlandırma
Uygulama Planı	Öğretmen öğrencilerle kalenin Fırat nehrini gören meydanında toplanılır. Nehir özelinden denizlere konu getirilir ve öğrencilere bugünkü etkinliğin amaçları hakkında bilgi verilir. Öğrencilere “Osmanlı denizlerde de destansı kahramanlıkları var. Bunlara örnek verebilir misiniz?” sorusuyla öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri yordanır. Osmanlı Devletinin denizlerdeki etkinliğinin başlangıcı ve gelişimiyle ilgili hatırlatma soruları sorar ve öğrencilerinde soru sormaları teşvik edilir. Böylece öğrencilerin bilgilerinin hatırlanması sağlanır. Eksik öğrenmeler tamamlanır. Kaleden hamama doğru hareket edilir. Öğrencilerle yakındaki tarihi hamama varıp peykelere otur-

	duktan sonra etkinlik 1 yapılır. Öğrencilerin deniz faaliyetleri kronolojik olarak öğrenmiş olurlar. 5 dk. mola verilir. Öğrencilerle Gülabibey cami avlusunda öğrencilerle toplanılır. Öğrencilere soru olarak “İnsanların hayatını şekillendiren unsurlar neler olabilir?” sorusuyla öğrencilerin kültür, din ve ırk cevaplarına ulaşmaları sağlanır. Ardından “Osmanlı Devleti farklı din ve ırktan insanları bir arada yaşamalarını nasıl sağladı?” sorulur ve öğrencilerden gelen cevapları yönlendirerek istimalet kavramını keşfetmeleri sağlanır. (15dk.) Etkinlik 2 uygulanır. Böylece öğrencilerin farklı din, dil ve ırktan insanların bir arada yaşamasını sağlayan İstimalet kavramı öğrencilere kavratılmış olur. 5 dk. mola verilir. Osmanlı Devleti şehirlerindeki kozmopolit yapının varlığından bahsedilir ve etkinlik 2 hatırlatılır. Öğrencilere tüm ülkeyi düşündüğümüzde sosyal yapının farklılıklarının istimalet ile yönetilmesi mümkünken zamanla bazı gruplara ayrıcalıklar verilmiştir. “Bu durumun meydana getirdiği olumsuzluklar neler olabilir?” Sorusuna etkinlik 3 ile cevap vermeleri istenir. Etkinlik bittiğinde günün kazanımı hatırlatılır ve kendi öğrenmelerini sorgulamaları istenir. Ardından ders kitabı 63. Sayfadaki etkinliği bireysel olarak yapmaları söylenir. Etkinlik tamamlandığında kitap yanında öğrencilerle değiştirilir ve öğretmen doğru cevapları söyler. Öğrencilerin doğruları ve yanlışları denetlenir. Varsa sorular cevaplanır ve ders biter.
--	--

Etkinlik 1

Öğrencilerin drama yapacağı duyurulur ve gruplara ayrılmaları söylenir. Her gruba denizlerde etkili olan bir padişah verilir. Grup araştırma yaparak o padişahın döneminde denizlerde yapılan faaliyetleri kronolojik özet olarak söylendiği bir drama hazırlamaları

İstenir. Dramada kullanılacak dekor tarihi hamam ile ulaşılabilir malzemeler olmalı. Ayrıca bilgi kaynağı olarak ders kitabı, öğretmen ve internet araştırması yapılabilir. Diğer öğrenciler kendi grupları dışındakileri dinlerken çalışma kâğıdı olarak verilen haritayı dönemlere dikkat ederek deniz fetihlerini göstermeleri istenir. Ardından gruplar kendi içinde haritaları eşitlerler ederler. Sonrasında ise grup içinde seçilen sözcü diğer grubun haritasıyla karşılaştırır ve eşitlenir. Öğretmene göstererek onay alınır ve etkinlik biter. Süre 30 dk.

Çalışma Kağıdı

Seçilen Padişah:.....
Taht Tarihleri:.....
Denizlerdeki Faaliyetleri:.....

Etkinlik 2

Öğrencilere başkent İstanbul'un sosyal yapısını oluşturan unsurların tarihsel canlandırma yoluyla öğrenileceği söylenir. Öğrenciler altı gruba ayrılır. Etkinlik mekânlarının

hamam, avlu ve tarihi çarşı olduğu bildirilir. Yapılacak canlandırma konuları semavi dinler (İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik) ve üç yaygın ırk (Türk, Rum ve Ermeni) olarak toplam altı başlıktan seçmeleri istenir. Gruplar önce konuyu sonra mekânı seçerler. Bilgi kaynağı olarak ders kitabı, öğretmen ve internet olarak bildirilir. Öğrenciler kendi aralarında konuşur ve her gruba bir başlık paylaşılır. Gruplar hazırlık için kendi mekânlarına giderler. Canlandırma için hazırlıklar yapılır. Canlandırmada içinde bulundukları mekânı kullanmaları istenir ve yardım edilir. 15 dk. hazırlık ardından İstanbul gündelik yaşantıdan kesitlerle canlandırmalar yapılır. Öğretmen öğrencileri şehir turuna çıkarır ve her grup kendi gösterisini sunar. Şehir gezisinin son durağının ardına öğrencilere birlikte yaşama kültürünün değerlendirmesinin yapmak için halka yapılır. Etkinliğin istimalet politikasıyla olan ilişkisini yönelik düşüncesini paylaşmaları istenir. Etkinlik sona erer. Süre 25 dk.

Etkinlik 3

Öğrencilerden az önceki grupları oluşturmaları istenir. Osmanlı millet sistemini yaratıcı drama ile anlatmaları istenir. En güzel yapan üç gruba ödül verileceği söylenir. Dramalardı tarihi mekandan bölüm ve bir önceki etkinlikte oluşturulan öğrenci grupların kullanılması istenir. Gruplar tarihi mekândan bölüm seçme özgürlüğüne sahipler. Dramaların 3 dakikalık gösteri süresi vardır. Millet sistemiyle ilgili ihtiyaç duyulan bilgiyi ders kitabı, öğretmen ve internetten alabilecekleri söylenir. Hazırlık süresi 15 dk'dır. Ödül ise öğrencilere istedikleri bir adet içecek verilecektir. Toplam süre 35 dk.'dır.

EK 6. Etkinlik 5

Etkinlik No	5
Kazanım	Osmanlı Devleti’nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.
Etkinliğin Adı	Gerileme başladı
Etkinliğin Amacı	Osmanlı Devleti yenileşme ihtiyacı ortaya çıkışı Yenileşme faaliyetleri
Etkinlik Malzemeleri	Çalışma Kâğıtları
Uygulanacak Teknik	Soru cevap Yerel Tarih Çalışması (Basit usul) Grup Çalışmaları Yaratıcı drama
Uygulama Planı	Öğrencilerle tarihi sokağın müzeye yakın noktasında toplanılır. Öğrencilere kazanım hakkında bilgi verilir. “Osmanlı Devletini ana unsurları nelerdir?” sorusuyla öğrencilerin bilgi düzeyleri yordanır. Ardından Osmanlıyı oluşturan olguların ve kavramların hatırlatılması için etkinlik 1 yapılır. Böylece öğrencilerin kavramların içeriğinin anlamlandırmalarına katkı sağlanır. 5dk. mola verilir. Müzenin salonunda öğrencilere “Osmanlı devleti geri kaldığını nasıl anlamış olabilir?” ve “Tekrar güçlü olabilmek için nasıl yenilikler yapılmıştır?” soruları sorulur. Cevaplarını etkinlikten sonra vermeleri istenir. Etkinlik 2 yapılır. Böylece Osmanlı Devletinin geri kalmasının ve yenileşme faaliyetlerinin olgular bilgisi kavranır.

	Osmanlı devleti “Osmanlı Devleti yenileşmeye çalışırken 20 yüzyılda çöküş dönemine girmiştir. Bunun sebepleri nelerdir?” sorusu öğrencilere sorulur ve etkinlik 3 uygulandıktan sonra cevap verebilecekleri söylenir. Etkinlik 3 uygulanır. Öğrencilerin cevapları toplanır ve eksik varsa tamamlanır. 5 dk. mola verilir. Değerlendirme yapılması için öğrencilere kazanım hatırlatılır ve sorusu olan öğrencilerin soruları cevaplanır. Ders sona erer.
--	---

Etkinlik 1

Öğrencilerden kalem ve kağıt çıkarmaları istenir. Kağıdı 3X3 civarında küçük kareler elde edecek şekilde küçültmeleri istenir. Her kareye Osmanlı devleti ile ilgili bildikleri her kavramı yazmaları söylenir. Öğrencilere 10dk. süre verilir. Ardından Kemaliye tarihi sokaktaki altı kapıya A4 kağıdı asılır ve bu kağıtlardan beş tanesine yönetim, eğitim, askeri, sosyal ve ekonomi alanları yazılır. Öğrencilere beşerli sekiz gruba ayrılırları söylenir. Öğrencilerin bireysel olarak yazmış oldukları kavramların tekrar edenlerini çıkarıp her kavramdan bir adet kalması gerektiği söylenir. Ayıklama gerçekleştikten sonra bütün öğrenciler bir araya toplanır. Her grup sırayla öne çıkar. Grup sözcüleri üretilen kavramları sırasıyla okur ve dinleyen öğrenciler tarafından hangi alana ait oldukları söylenir. Yazan grup onaylarsa kavram o kapının önündeki kutuya bırakır. İhtiyaç olursa yeni alan için boş bırakılan kapılar kullanılabilir. Bütün kavramlar bittiğinde öğrencilerle müzeye girilir ve eserler incelenir. Öğrencilere müzede gördükleri eserlerden çalışma kâğıdındaki tabloya işlemek üzere üç tane seçmeleri ve bilgilerini tabloya işlemeleri istenir. Eserler hakkında ihtiyaç duyulan bilgiyi eserlerin açıklamalarından ve müze görevlilerinden edinebilecekleri söylenir. Müze de var olan eserlerden her alana üç örnek yazmaları istenir. Bilmediklerini yanındaki iki arkadaşıyla ortak karar vererek yazabilirler. Etkinlik sona erer. Toplam süre 35dk.

Çalışma Kâğıdı

Sıra	Seçilen Eser	Dönemi	Alanı	Günümüzde Kullanılıyor mu?
1				
2				
3				

Alanlar	Eser Adı 1	Eser Adı 2	Eser Adı 3
Yönetim			
Eğitim			
Askeri			
Sosyal			
Ekonomi			

Etkinlik 2

Öğrencileri beşerli gruplara ayırarak yerel tarih çalışması yapılacağı söylenir. Konu olarak içinde bulundukları tarihi binanın “ilk olarak bu topraklar fethedildiğinde Osmanlı yükseliş dönemiymi ve burası bir kilise iken son dönemlerinde telgrafhane olarak kullanılmıştır.” bilgisi verilir ve bu değişimin nedenini araştırmaları istenir. İlk olarak ders kitabından yararlanarak Osmanlı devletinin geri kalma nedenlerini araştıran raporların ilgili sonuçları inceler ve ardından Osmanlı devletindeki lale devriyle başlayan 18 yüzyıl boyunca devam eden yenileşme hareketlerinin binanın dönüştürülmesine etkisi araştırılır. Bilgi edinmek için ders kitabının ilgili konusu grup olarak okunarak notlar alınır. Ardından da tarihi binanın kullanım amacının dönüştürülmesinin olgular bilgisi için sorular hazırlanır. Grup üyeleri arasında iş bölümleri yapılır. Sorulara yanıt aramak

için yerel tarih çalışması için müze görevlileri ile öğretmenle röportaj yapılabilir, müzenin gelişimini ve bölgenin tarihini anlatan müzenin kitaplığındaki eserlerden yararlanılabilir. 25 dakika süre verilir. Vakit dolunca müzenin salonunda gönüllü gruplar kaynaklarını belirterek araştırma sonuçlarını sunarken diğer gruplar ise dinler ve varsa sorularını not alırlar. Bütün gruplar bitince halka oluşturularak sorular sorulur, öğretmen rehberliğinde cevaplanır. Etkinlik sona erer. Toplam 45 dk.

Etkinlik 3

Öğrencilerle müzenin bahçesinde toplanılır. Beşerli gruplara ayrılmaları istenir. Bu etkinlikte yükseliş ve çöküşü dönemleri yönetim, vergi, eğitim, tarım ve fetih başlıklarında karşılaştırmaları istenir. İhtiyaç duydukları bilgiyi ders kitabı, öğretmen, müze görevlileri ve internet kaynaklarından elde edilebilir. Buldukları sonuçları verilen çalışma kâğıtlarına işlemeleri söylenir. Bu sonuçlarla müzedeki eserlerin arasında ilişki kurarak ilgili eserin önünde her grubun 3dk. sunum yapması istenir. Sunumlar bittikten sonra varsa öğrenci soruları cevaplanır ve etkinlik sona erer. Toplam süre 30dk.

EK 7. Etkinlik 6

Etkinlik No	6
Kazanım	Osmanlı Devleti’nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.
Etkinliğin Adı	Osmanlının Çöküşü
Etkinliğin Amacı	Yenileşme faaliyetleri Toplumsal değişim
Etkinlik Malzemeleri	Çalışma Kâğıtları
Uygulanacak Teknik	Anlatım Soru cevap Donuk imge İşbirlikli Grup Çalışmaları Yaratıcı drama
Uygulama Planı	Kemaliye mani yolunda toplanılır ve öğrencilere konu ve kazanım hakkında bilgi verilir. Hasta olan birinin iyileşmek için tedavi aradığı gibi Osmanlı Devleti de tekrar eski günlerine geri dönmek için çözümler aramıştır. Bu kapsamda neler yapıldığı ders kitabından çerçevesinde öğrencilere anlatılır. Eskiden ticaret yollarından kilit pozisyonda olan Kemaliye de Osmanlının son dönemlerindeki olumsuzluklardan etkilenmiş ve ekonomik olarak zor zamanlar geçirmeye başlamıştır. Tarım için de uygun arazisi olmadığından halkta geçim sıkıntısı orta çıkmıştır. Öğrencilere “Bu sorunun halka nasıl etkisi olmuştur?” sorusu sorulur. Gelen cevaplar dinlendikten soran etkinlik bir yapılır.

	Etkinlik 1 yapılır ve halkın yaşantısının Osmanlının çöküş zamanındaki olumsuzluklardan etkilendiği bildirilir. 15 dk. mola verilir ve etkinlik alanına doğru harekete geçilir. Ahmet kutsi Tecer Kültür Merkezi önünde öğrencilerle toplanılır. Öğrencilere görevliler tarafından müze tanıtımı yapılır. Osmanlı devletinin çöküş döneminde kalma eserlerin aracılığıyla öğrencilere dönemin özellikleri hatırlatılır. Müzenin salonuna geçerek Etkinlik 2 uygulanır. Böylece öğrencilerde o dönemin somut örnekleri üzerinden çöküş süreci hakkında bilgi verilir. Öğretmen, Osmanlının çöküşten kurtulmak için yaptığı Tanzimat ve Islahat fermanları, anayasa, memleket sandıkları, demiryolu ve deniz taşıması ulaşımı için atılan adımları ders kitabı özetinde paylaşır. Öğrencilerin soruları cevaplanır. Öğrencilerin öğrenmelerinin değerlendirilmesi için etkinlik 3 yapılır. Kazanım hatırlatılır ve sorusu olan varsa cevaplanarak ders tamamlanır.
--	---

Etkinlik 1 Öğrencilere beşerli gruplara ayrılmaları söylenir. Mani yolu başından itibaren yol üzerindeki manileri okuyarak ilerlemeleri ve beğendikleri manileri not almaları istenir. Sona gelindiğinde grupların beğendiği manilerden üç tanesinin konusu ve içeriği hakkında bilgi verip donuk imce ve yaratıcı drama ile sunmaları istenir. Her gruba 3dk. süre verilir. Grupların sunumları bittikten soru halka yapılır ve manilerin genel konusunun ne olduğu sorulur. Öğrencilerin cevapları gurbet, özlem, sıra gibi cevaplara doğru yönlendirilir ve nedeni sorulur? Öğrencilerin fikirleri dinlendikten sonra ders başında verilen bilgiye atıf yapılarak geçinebilmek için başka yerlere gurbete gidildiği bilgisine ulaştırılır. Halkta bu olumsuzluğu edebi eserlerden maniler yoluyla aktardığının fark ettirilir. Etkinlik sona erer. Toplam süre 40dk.
--

Etkinlik 2

Öğrencilerin beşerli gruplara ayrılımları istenir. Etkinlikte her grup bir tur şirketidir ve müzeye gelen öğrencilere rehberlik yapmak için afiş tasarımları istenir. Bu afişte Osmanlı Devleti gerileme ve çöküş dönemi özellikleri öne çıkarılacaktır. Örnek Atamalarda liyakatsizliklerin, vergiyle halkın düşürüldüğü zor durumun vb. olumsuzlukların örnekleriniz bizimle keşfedin gibi reklamla öğrencileri müşteri olarak kazanmaya çalışacaklardır. Müzeye hayali bölüm eklenebilir. Hazırlık için 15 dk. İhtiyaçları olan bilgiyi ders kitabı, müze görevlisi, öğretmen ve internetten edinebilirsiniz. Her grup tur şirketinin bir afişini hazırlayacak ve öğretmene ve müze görevlilerinden oluşan üç kişilik jüriye sunum yapacaktır. Etkinlik sonunda beğenilen gruplara ödül verilerek etkinlik sona erer. Toplam süre 35 dk.

Etkinlik 3

Öğrenciler müzenin salonunda iken ders kitabında kazanıma özel olarak hazırlanan etkinliği bireysel olarak yaparlar. Bilmedikleri yerleri boş bırakmaları istenir. 25 dk. süre verilir. Herkes tamamladıktan sonra boş bırakılan yerler sırayla sorulur ve diğer öğrenciler tarafından cevaplanır. Böylece eksik öğrenmeleri giderilmiş olur.

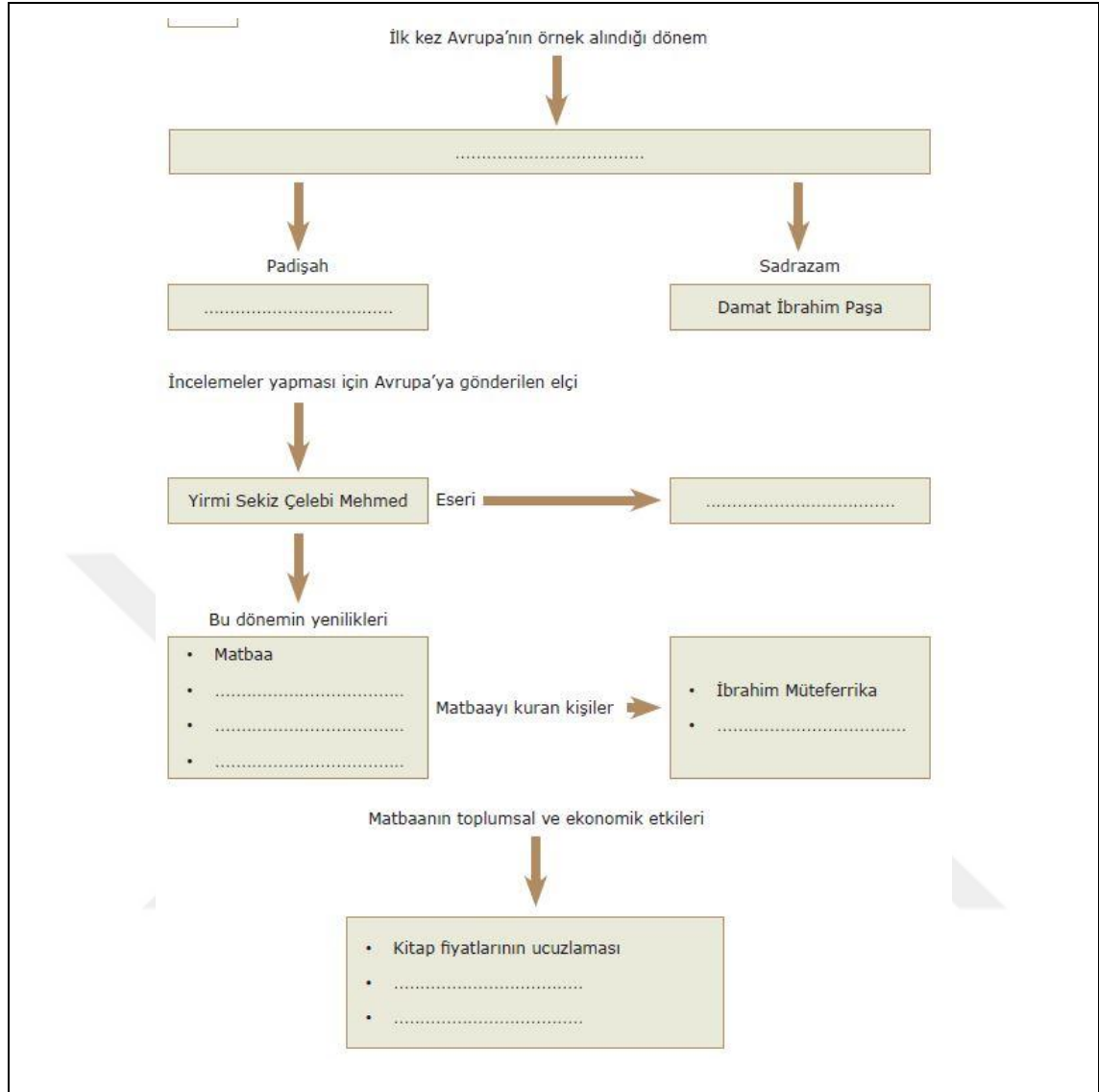
Aşağıdaki tabloda III. Selim ve II. Mahmud'un sosyal ve ekonomik alanda yaptığı bazı yenilikler verilmiştir. Yeniliklerin toplumsal ve ekonomik sonuçlarını örnekte olduğu gibi yazınız.

Yapılan Yenilikler	Toplumsal ve Ekonomik Etkileri
Batı dillerinde yazılmış eserler Türkçe'ye çevrilmiştir.	Batı düşüncesinin ülkeye girmesi hızlanmıştır.
Sultan II. Mahmud Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmıştır.	
Sultan II. Mahmud Dönemi'nde klasik eğitim veren okulların dışında Avrupa tarzında yeni okullar açılmıştır.	
Yerli malı kullanılması teşvik edilmiştir.	
Sultan II. Mahmud Dönemi'nde yerli tüccarların yabancı tüccarlarla rekabet edebilmesi için gümrük vergileri indirilmiştir.	
III. Selim Dönemi'nde Nizam-ı Cedid adı verilen yenilikler yapılmıştır.	

Aşağıda Tanzimat Fermanı'nın bazı maddeleri verilmiştir. Verilen maddeleri hangi alanla (toplumsal, ekonomik, hukuki vb.) ilgili olduğunu örnekte olduğu gibi yazınız.

Tanzimat Fermanı'nda Yayınlanan Maddeler	İlgili Alan
Herkesin mal, can, ırz, namus ve hürriyetine saygı duyulması	Toplumsal
Herkesin kanun önünde eşit olması	
Herkesin gelirine göre vergi ödemesi	
Askerlik işlerinin belli esaslara bağlanması	
Özel mülkiyet hakkı verilmesi	
Açık mahkemede ve eşit şartlarda yargılanma	

XIX. Yüzyılda Yapılan Yenilikler	Sosyal	Eğitim ve Kültür	Ekonomi
Duyun-u Umumiye İdaresi kuruldu.			
Posta Nezareti kuruldu.			
Şirket-i Hayriye kuruldu.			
Ziraat Bankası açıldı.			
Takvim-i Vekayi adlı gazete çıkarıldı.			
Tramvay hattı kuruldu.			
İlk nüfus sayımı yapıldı.			
Dünyanın ilk metrolarından olan Karaköy-Taksim metrosu yapıldı, atlı ve elektrikli tramvaylar kullanıldı.			
İlk demir yolu hattı İzmir-Aydın arasında yapıldı.			
Beykoz ve Kâğıthane kâğıt fabrikaları ile Yıldız Çini Fabrikası açıldı.			
Modern matbaa aletleri getirildi.			
İzmir'e, Dolmabahçe'ye ve birçok yere saat kulesi yapıldı.			

EK 8. Etkinlik 7

Etkinlik No	7
Kazanım	Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.
Etkinliğin Adı	Taşa İşlenen Sanat
Etkinliğin Amacı	Mimari eserler Mezar taşları
Etkinlik Malzemele-ri	Çalışma Kâğıtları
Uygulanacak Teknik	Analatım Soru cevap Grup Çalışmaları Tasarım/ modelleme
Uygulama Planı	Öğrencilerle 18 yüzyıldan beri kullanılan Terzibaba türbesine gidilir. Öğrencilere Osmanlı'nın taş işçiliğiyle meydana getirdiği kervansaray, cami, kale, hamam, kümbet ve mezarlar örneklerinin incelenerek mimarideki sanatı keşfedileceği söylenir. Öğrencilere mezarlık adabı hakkında bilgi verilir ve hazırlıklar yapıldıktan sonra türbe ve etrafı tanıtılır. Öğrencilere “Neden mezar taşlarının farklı olduğu sorulur?” gelen cevaplar öğrencilerin mezar taşlarında sembol olduğu ve bunların anlamları olduğunu fark etmesi sağlanır. Yayha Kemal’in “<i>Hiçbir şiir mezar taşı kadar milli olmaz. Onlar bize bizi anlatır, bilgi verirler.</i>” vecizesi söylenir. Ardından etkinlik 1 uygulanır. Osmanlı dönemi farklı sanat dallarının geliştiği söylenir ve öğrencilere “Bu sanat dalları nelerdir?” diye sorulur. Öğren-

	cilerden gelen cevaplar yönlendirilerek ebru, hat ve çini sanatlarına ulaşmaları sağlanır. Hat sanatına örnekler için Terzibaba türbesinin İslam eserleri kitaplığına girilir. Etkinlik 2 yapılır. Öğrenciler Osmanlı dönemindeki önemli sanat olan hat sanatını somut örnekleri inceler. 5dk. Mola verilir. Terzibaba girişindeki geniş alanda öğrenciler toplanır ve Türk tarihinde balbal, kurgan, kümbet ve türbe kültürü hakkında sorular sorar. Öğrencilerin önceki öğrenmelerinin hatırlatır. Ardından etkinlik üç yapılır. Kazanım ve konu hatırlatması yapılarak öğrencilere sorular sorulur. Gelen cevaplar dinlenir. Öğrenme eksikleri varsa tamamlanır ve ders biter.
--	--

Etkinlik 1

Öğrencilere sekizerli gruplara ayrılır. Mezar taşlarının şekilleri ve üzerindeki sembollerde kişi bilgileri, meslek bilgileri, medeni durumları vb. farklı bilgiler yer aldığı söylenir. Öğrencilere belirlenen beş farklı güzergâhta şerite kadar gidip gelirken kenarlarında yer alan mezarlar taşlarının üzerindeki sembollerini herkes kendi çalışma kâğıtlarına not almaları söylenir. Tamamlayan öğrencilere sembollerin yer aldığı broşür verilir. Kendi yazdıkları sembollerin karşısına anlamlarını yazmaları istenir. 25 dk. sonra türbe girişindeki avluda bir araya gelinerek mezarlıktaki sembollerden hareketle Erzincan'ın geçmiş dönemdeki sırasıyla sosyal, dini, ekonomik, politik, nüfus ve askeri yapısında üzerine öğrencilerin çıkarım yapmaları istenir. Sonuçları paylaşmak isteyen öğrencilere söz hakkı verilir. Etkinlik sona erer. Toplam süre 35dk.

Çalışma Kâğıdı	
Mezar taşı sembolü	Anlamı

Etkinlik 2

Öğrencilere bazı kitaplar verilir ve bu kitapların süslemelerini incelemeleri istenir. Bu süslemeleri hat sanatı denir. İncelenen hatların özellikleri çalışma kâğıtlarındaki ilgili bölüme yazmaları ve diğer soruları ise ders kitabı, ebru ve hat sanatı yapan külliye müdürü, öğretmen veya internet yardımıyla cevaplamaları istenir. Kitapların ardından hemen yanındaki camiye girilir ve duvarlarındaki hat ve çini eserleri incelenir. Çalışma kâğıdındaki hat soruları bu eserler üzerinde yeniden cevaplanır. Külliye müdürü hat ve çini sanatı hakkında kısa bilgilendirme yapar. Öğrencilerin sorularını cevaplar ve etkinlik biter. Süre 30 dk.

Çalışma Kağıdı

1-Hat üzerinde gördüğün semboller nelerdir?

.....

2-Hatta kullanılan renkler nelerdir?

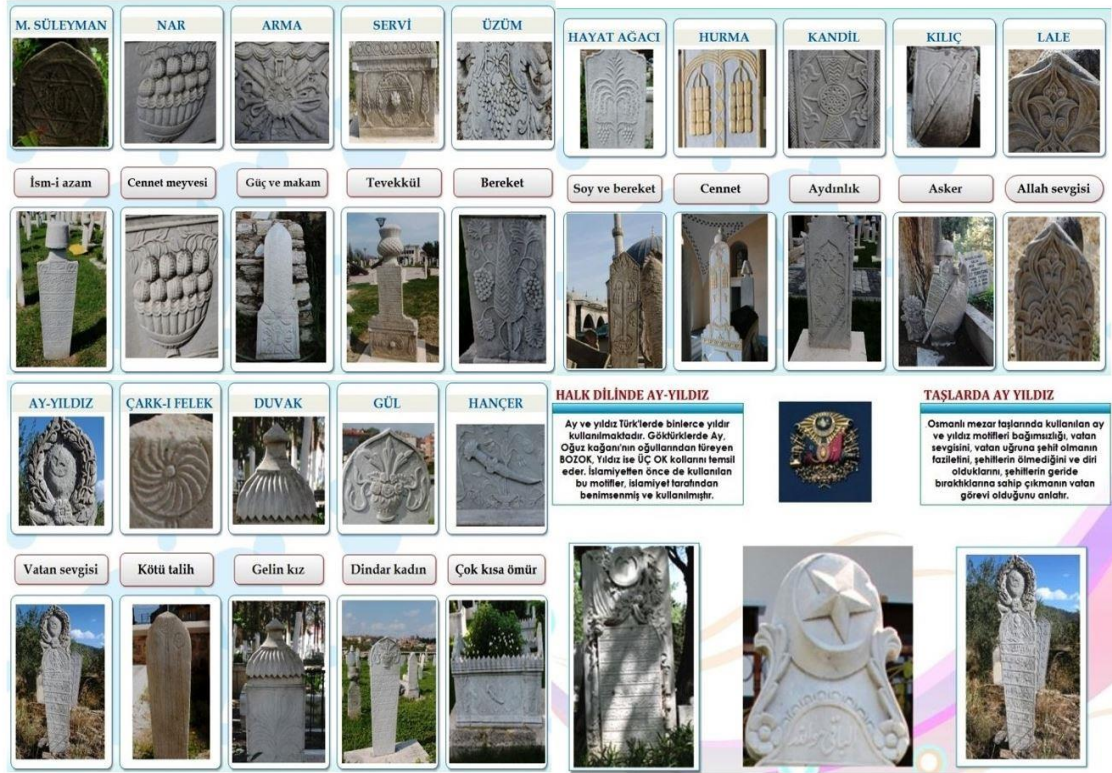
.....

3-Hat sanatına 1(hiç beğenmedim) ile 10 (çok beğendim) arasında puan versen kaç verirsin?

.....

Etkinlik 3

Öğrencilerin sekiz gruba ayrılmaları istenir. Etkinlikte öğrencilere kil dağıtılarak Türk tarihindeki mezar örneklerinden yapmaları istenir. İsteyen mezarlıktaki örnekleri, türbeyi, Mamahatun türbesini, sultan melik şah türbesini, togay hatun kümbetini modelleyebilir. İsteyen webden faydalanabilir. Süre 30 dk. Bitiren gruplar eserlerinin tanıtımını yaptıktan sonra etkinlik sona erer.

EK 9. Etkinlik 8

Etkinlik No	8
Kazanım	Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.
Etkinliğin Adı	Kültür Yapı Harcımız
Etkinliğin Amacı	SOKÜM farkındalığı Aile, Yardımseverlik, Konukseverlik
Etkinlik Malzemeleri	Çalışma Kâğıtları
Uygulanan Teknik	Grup Çalışmaları Anlatım Soru cevap Yaratıcı Drama
Uygulama Planı	Öğrencilerle Terzibaba türbesi girişindeki geniş alanda toplanılır. Konu ve kazanım hakkında öğrenci bilgilendirilir. “Türk toplumu oluşturan en küçük grup hangisidir?” sorusuyla öğrencilerin aile cevabına ulaşması sağlanır. “Bir aile kaç kimlerden oluşur?” sorusuyla aile tiplerine geçiş yapılır. Aile tiplerinin geçmişten günümüze değişim gösterdiğinin öğrenciler tarafından keşfetmeleri sağlanır. “Herkes ailenin önemli olduğunu söylüyor. Sizce neden önemli?” sorusuyla duygusal, ekonomik, iletişim ve çocuk yetiştirme gibi cevaplara ulaşılır. Öğrencilere günümüz aile yapısıyla Osmanlı dönemindeki geniş aile nasıl farklılıklara sebep olmaktadır?” diye sorarak öğrencilere etkinlik 1 yaptırılır. 5dk. mola verilir. Osmanlı devletini gezen seyyahların kitaplarında insanların yardımseverliklerinden bahsetmektedir. “Osmanlı dönemin-

	deki bu yardımseverlik davranışlarına bildiğiniz örnek varmı?” sorusuyla öğrencilerden cevapları dinlenir. Öğrencilerle türbenin avlusunda toplanılır ve Osmanlı devleti döneminde insanlar dışında birçok farkı yardımseverlik örnekleri bulunduğu söylenir. Örnek olarak türbenin çeşitli yerlerine yapılan kuş evleri gösterilir. Bu yardımlar vakıflar aracılığıyla sürekli hale getirilmiştir. Osmanlı döneminde yardım etmek için kurulan vakıf sayısının otuz binden fazla olduğu bildirilmektedir. Hastalara, yaşlılara, borçlulara, yabancı hayvanlara, ağaçlara gibi birçok alanda vakıflarla yardım ettikleri bilgisi verilir. Ardından etkinlik 2 yapılır. 5dk. mola verilir Öğrencelerle avluda toplanılır ve bizlerinde bir vakıf kurduğu söylenir. Vakfımızın adı ise “Temizler Vakfı”. Amacı öğrencilere sorulur ve bulundukları yeri temizler ve temiz olduklarını kanıtlar. Etkinlik 3 yapılır. Öğrencilere Kananım ve konu hatırlatılarak varsa soruları cevaplanır ve etkinlik sona erer.
--	--

Etkinlik 1

Öğrencilerden beş grup oluşturulur. Her grup için Osmanlı ve günümüz aile karşılaştırmasını konukseverlik, cenaze, mahalle kültürü, yaşlı-genç ilişkisi, temizlik başlıklarından bir tanesini seçerek yaratıcı drama ile sunması istenir. Öğrencilerin hazırlanması için 15 dk. verilir. Günümüz aile yapısını kendi evlerimizden, Osmanlı dönemi aile yapısını ise bilgilerimizden, külliye müdürüne, öğretmenden ve webden erişilen bilgilerle sahneleyebilirsiniz. Mekan olarak ise Terzibaba külliyesinin içindeki kültürel motiflerle bezenmiş salon kullanılır. Gruplar sunumlarını sırayla yaparken diğer öğrencilerde izlerler. Sunumlar bitince öğrencilerle ailenin değişimi konusunda öğrencilerle halka değerlendirmesi yapılır ve etkinlik sona erer. Süre 30 dk.

Etkinlik 2

Öğrencilerden sekiz grup oluşturulur. Her grup çevrenizde gördüğünüz ihtiyaç için bir vakıf kurar. Bize vakfının amacını ve hizmetlerini tanıtır ve bağış ister. Etkinlik avlu'da yapılacaktır. Öğrenciler sunum yapan gruplara puan vererek değerlendirir. En çok puan alan grup bağışı kazanmayı hak eder ve ödül kazanır. Dekor ve materyal kullanmak serbesttir. Süre 15 dk. Sunum için her gruba 3 dk. süre tanınır. Toplam süre 40 dk.

Etkinlik 3

Öğrencilere eldiven, maske ve çöp torbaları verilerek etrafı temizlemeleri için organize edilirler. Gruplar halinde yönlere dağılan öğrenciler topladıkları atıkları çöp torbasına doldurarak konteynere bırakılır. Adında kendi temizliklerini yaparak arınırlar ve etkinlik sona erer. Süre 30 dk.

EK 10. Akademik Başarı Testi

“KÜLTÜR VE MİRAS” ÖĞRENME ALANI AKADEMİK BAŞARI ÖLÇEĞİ

Değerli Öğrenciler, bu test “Kültür ve Miras” öğrenme alanında neleri bildiğinizi ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Sorulara verdiğiniz cevaplar araştırmanın verimliliğini ölçecektir. Bütün soruları cevaplamanızı, boş soru bırakmamanızı önemle hatırlatırım. Bu testin sonunda herhangi bir not almayacaksınız. Elde edeceğimiz veriler tamamen gizli tutulacak, sadece doktora araştırması çerçevesinde kullanılacaktır. Bu test 20 sorudan oluşmaktadır.

Murat UTKU

1- Osmanlı Beyliği kurulduğu sırada Anadolu’da güçlü devletler yoktu. Anadolu Selçuklu Devleti 1243 Köseadağ savaşı yenilgisinden sonra yıkılma dönemine girmişti. Anadolu Selçuklu Sultanları İlhanlıların atadığı birer vali durumundaydı. Bu ortamda Anadolu da çok sayıda Türk Beyliği kuruldu. Metinde Osmanlı Devleti’nin kuruluşu gelişmesini etkileyen hangi faktör üzerinde durulmuştur?

- A) Anadolu’nun siyasi yapısı
- B) Balkanlar’ın karışıklık içinde olması
- C) Osmanlı’da yöneticilerin yetenekli olmaları
- D) Merkezi otoritenin kuvvetli tutulması

2- Osman Bey’in, oğlu Orhan Bey’e;

- Zalim olma. Âlemi adaletle şenlendir,
- Allah için gaza ve cihadı terk etmeyerek beni şad et,
- İlim ehli insanlara rağbet et, askerine ve malına güvenip, âlimlerden uzaklaşma,
- Bizim mesleğimiz Allah yoludur ve maksadımız Allah’ın dinini yaymaktır. Yoksa kuru kavga ve cihangirlik davası değildir.

Vasiyetine göre aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Hükümdarın adaletle hükmetmesi gerektiğine
- B) İlme ve âlimlere değer verilmesi gerektiğine
- C) Savaşların amacının ülke sınırlarını genişletmek olduğuna
- D) Hükümdarın Allah yolunda savaşması gerektiğine

3- Osmanlı Devleti yükseliş döneminde daha çok han, hamam ve cami inşa ederken çöküş döneminde ise saray ve köşk inşa etmiştir. Topkapı sarayı ile Dolmabahçe sarayı bu iki duruma örnek gösterilebilir.

Metne göre aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Yükseliş döneminde halkın ihtiyaçları düşünülmüştür.
- B) Çöküş dönemi sanat daha gelişmiştir.
- C) İki dönemde de bayındır devam etmiştir.
- D) Çöküş dönemi gösteriş yapılmıştır.

4- Söğüt ve çevresi sulak ve otlak alanların bol olduğu bir coğrafyadır. Selçuklu devletine bağlı bu topraklar aynı zamanda Bizans devletine de sınır durumundadır.

Aşağıdakilerden hangisi bölgenin verilen özelliklerini siyasi avantaja dönüştüren bir durumdur?

- A) Uç beyliği kurulması
- B) Önemli ticaret yollarına yakın olması
- C) Moğol baskısından uzak konumda olması
- D) Zeki ve yetenekli padişahların başta olması

5- Osmanlı devletinin fethettiği Balkan topraklarında uyguladığı devşirme sistemi, istimalet ve iskân politikaları düşünüldüğünde aşağıdakiler-den hangisine ulaşılabilir?

- A) Ekonomik kaygı güdülmeğine
- B) Anadolu'da inanış serbestliği sağlanmak
- C) Devletin insan kaynağının zenginleştirildiğine
- D) Vergisi sisteminin yerleştirildiğine

6- Osmanlı donanması, 1571'de Venediklilerin elindeki Kıbrıs'ı fethetti. Kıbrıs'a Konya, Karaman, Niğde ve Kayseri'den getirilen Türk aileler yerleştirildi. Ancak Avrupalılar, güçlü bir Haçlı donanması oluşturarak İnebahtı'da Osmanlı donanmasını yenilgiye uğrattılar.

Bu bilgilere dayanarak,

- I. Kıbrıs'ta tarımı geliştirmek.
 - II. Osmanlı Devleti ile Avrupalılar arasında Akdeniz'de egemenlik mücadelesi yaşanmıştır.
 - III. Avrupalıları zayıflatmışlardır.
- Yargılarından hangilerine ulaşılabilir?
- A) Yalnız I. B) I ve II. C) II ve III. D) I, II ve III.

7- Fatih Sultan Mehmet Bosna'yı fethettiğinde ilan ettirdiği bir fermanla halka şöyle seslendi: "Ben ki, Sultan Mehmed Hanım... İhsan edip Bosna rahiplerine buyurdum ki; Kiliselerinizde korkusuzca ibadet ve memleketimizde korkusuzca ikamet edin. Ne vezirlerimden ne de halkımdan kimse bunları incitmesin ve rencide etmesin. Allah'a, Peygamber'e, Kur'an'a ve kuşandığım kılıca yemin olsun ki, canları, malları ve kiliseleri

bana itaat ettikleri sürece güvencem altındadır."

Fatih Sultan Mehmet'in bu fermanı yayınlamasında;

- I. Adalet ve hoşgörü anlayışı,
- II. Din ve vicdan hürriyeti,
- III. Fetihleri sona erdirmeye

Düşüncelerinden hangilerinin hâkim olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız II. B) I ve II. C) II ve III. D) I, II ve III.

8- Koçi Bey Risalesinde

- I. Aile başına alınan akçe artırıldı
- II. Liyakatsiz görevlendirmeler yapıldı,
- III. Padişahlar divanı hümayuna katılmadı

Gibi olumsuz durumlar tespit etmiştir. Bu olumsuzluklar aşağıdakilerin hangisiyle ilişkili değildir?

- A) Ekonomi
- B) Askeri
- C) Bürokrasi
- D) Yönetim

9-

- Miryokefalon Savaşı
- Malazgirt Savaşı
- Ankara Savaşı
- Koyulhisar savaşı

Yukarıdaki savaşlara bakıldığında aşağıdakiler-den hangisine ulaşılabilir?

- A) Anadolu siyasi birliğinin kurulduğuna
- B) Anadolu siyasi birliğinin bozulduğuna
- C) Bizansla işbirliği yapıldığına
- D) Yeni topraklar fethedildiğine

10- Ahilik teşkilatı ilkeleri arasında helal kazanç için çalışmak, ilim sahibi olmak, güzel ahlak sahibi olmak, namazları vaktinde kılmak, haramlardan kaçınmak, yalan söylememek, iyi arkadaş seçmek ve bir meslek sahibi olmak vardır. Buna göre ahilik teşkilatı ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Öncelikli amacı kaliteli mal üretilmesidir.
B) Mali konularla ilgili davalara bakmışlardır.
C) Hükûmete karşı esnafı temsil etmiştir.
D) Esnafın dürüst ve ahlaklı yetişmesi amaçlanmıştır.

11- Osmanlı Devleti'nde halkın büyük bölümünü şehirli ve köylüler meydana getirmekteydi. Köylüler tarım ve hayvancılıkla, konargöçer yaşayan halk ise yaylak ve kışlaklarda hayvancılıkla uğraşıyordu. Şehirlerde yaşayanlar imalat işleri ve ticaretle geçimlerini sağlıyorlardı.

Metne verilebilecek en uygun başlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Osmanlı'da fetih hareketleri
B) Osmanlı'da ekonomik ve sosyal hayat
C) Osmanlı'da tarım ve hayvancılık
D) Osmanlı'da ticaret

12-

- Osmanlı kültür değerleri Avrupalı ressamlarca resmedilmiştir.
- Mozart'ın "Saraydan Kız Kaçırma" adlı balesinin konusu Topkapı Sarayı'nda geçmektedir.

Bu bilgilere göre;

I. Avrupalılar bale ve operayı Türklerden öğrenmiştir.

II. Avrupalılar Türk kültürüne ilgi duymuştur.

III. Türk kültürü Avrupalı sanatçıları etkilemiştir.

Yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I. B) Yalnız II.
C) I ve II. D) II ve III.

13- Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde farklı ırklara ve dinî inançlara sahip insanlar yaşamıştır. Osmanlı Devleti'ndeki bu çok kültürlülük, Osmanlı millet sisteminin de temelini oluşturmaktadır. Bu sistemi Türk sanatının en güzel ürünlerinden biri olan "ebru sanatı"na benzetebiliriz. Ebruda farklı renkler birbirine

karışarak mükemmel bir ahenk meydana getirmiştir. Osmanlı Devleti'nde de farklı milletlerin kültürleri birbirine karışmış, birbirlerinin rengini almış, yeni bir renk ve ahenk oluşturmuştur.

Verilen metinden hareketle Osmanlı Devleti'nin toplumsal yapısı ile ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Osmanlı toplumu tek bir millettendir.
B) Osmanlı toplumu çok uluslu bir yapı göstermiştir.
C) Osmanlı toplumunun temelini Türkler oluşturmuştur.
D) Osmanlı toplumunda tek bir dini inanç hâkim olmuştur.

14- II. Mahmut döneminde;

- Divan teşkilatı kaldırılarak yerine bakanlıklar getirildi.

- Yeniçeri ocağı kaldırıldı.

- Avrupa'ya öğrenci gönderildi.

Buna göre aşağıdaki alanlardan hangisi ile ilgili ıslahat yapıldığı söylenemez?

- A) Siyasi B) Ekonomik C) Eğitim D) Askeri

15- Avrupalı seyyahlar Osmanlı ülkesine gelerek buradaki insanların yaşamlarını kaleme almışlar yazdıkları kitaplarda Osmanlı Devletini tanıtmışlardır.

Aşağıdakilerden hangisi Avrupalı seyyahların kitaplarında bahsedebilecekleri Osmanlı kültürüne ait bir özellik değildir?

- A) Türklerin kahve içme alışkanlıkları
B) Konuksever olmaları
C) Halı, kilim gibi el sanatları ile uğraşmaları
D) Opera ve bale sanatlarını ortaya çıkarmaları

16- Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devletinde askeri alanda yapılan ıslahatlardan biri değildir?

- A) Yeniçeri ocağının kaldırılması
B) Deniz Mühendishanesi'nin açılması

- C) Eşkinici Ocağı'nın kurulması
D) Divan-ı Hümayun kaldırılarak yerine nazırlıkların kurulması

17 -

Lale Devri'nde birçok yenilik yapılmıştır. İlk Osmanlı matbaasının kurucusu İbrahim Müteferrika basma yöntemiyle kitap çoğaltmanın yararları ve gerekliliği üzerine bir risale yazmış, sadrazama sunmuş ve matbaa kurmak için izin istemiştir. Böylece Lale Devri'nde Said Çelebi ile İbrahim

Müteferrika 1727'de ilk Osmanlı matbaasını kurmuştur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi matbaanın kurulmasının sonuçlarından biri değildir?

- A) Bilginin yayılması kolaylaşmıştır.
B) Kitap fiyatları ucuzlamıştır.
C) Kitap çeşitliliği azalmıştır.
D) Kitap sayısı artmıştır.

18- Osmanlı devletinde tıpkı Müslümanlar gibi Hristiyan ve Yahudiler de hür tebaadan sayıl-maktaydı. Kilise ve havralar devlet tarafından korunurdu. Herkes istediği gibi ibadetini yapar, dinine, gelenek göreneklerine göre yaşardı. Osmanlı'nın himayesi altındaki farklı milletler kendi devletlerinden görmedikleri yardımı ve hoşgörüyü Osmanlı'dan görmüşlerdir.

Metne göre Osmanlı Devleti ile ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Sınırları içinde birçok milletin yaşadığına
B) Müslümanların üstün tutulduğuna
C) Farklı dinden insanların birlikte yaşadıklarına

- D) Halka din hürriyeti tanındığına

19- Osmanlı Devleti fethettiği yerlerde halka baskı yapmamış, gelenek, inanç ve yaşantı açısından halka tam bir özgürlük sağlamıştır.

Buna göre, Osmanlı Devleti'nin fethettiği bölgelerde kalıcı olması aşağıdakilerden hangisine bağlanabilir?

- A) Ekonomisini güçlü tutmasına
B) Devşirme sistemini uygulamasına
C) Adaletli ve hoşgörülü olmasına
D) Askeri güce önem vermesine

20- Osmanlı Devleti Rodos'un fethinden sonra İstanbul ile Mısır arasındaki deniz yolunun güvenliğini büyük ölçüde sağlamıştı. Ancak Kıbrıs hala Venediklilerin elindeydi ve adadaki korsanlar Türk gemilerine saldırarak deniz ticaretine engel oluyorlardı. Bu nedenle Kanuni Sultan Süleyman'dan sonra tahta geçen oğlu II. Selim Dönemi'nde Kıbrıs fethedilerek İstanbul ile Mısır arasındaki deniz yolunun güvenliği sağlandı. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin Doğu Akdeniz'deki hâkimiyeti pekişmiş oldu.

Metne göre aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Deniz ticareti Hristiyanların elindedir.
B) Dönemin önemli deniz güçlerinden biri Osmanlı Devletidir.
C) Kıbrıs'ın fethi ile Osmanlı'nın Doğu Akdeniz'deki hâkimiyeti perçinlenmiştir.
D) Kıbrıs, deniz ticareti için önemli noktalardan biridir.

EK 11. Kelime İlişkilendirme Testi

Sevgili Öğrenciler;

- ✓ Kelime İlişkilendirme Testinde çeşitli kavramları içermektedir.
- ✓ Her sayfada bir kavram 10 kere yazılmıştır, siz her kavramla ilgili istediğiniz kadar cevap yazabilirsiniz.
- ✓ Her satırda anahtar kavramı içinizden 1 kez okuyunuz.
- ✓ Her kavram için uygulamayı tekrarlayınız

Kültür

Kültür.....
Kültür.....
Kültür.....
Kültür.....
Kültür.....
Kültür.....
Kültür.....
Kültür.....

Müze

Müze.....
Müze.....
Müze.....
Müze.....
Müze.....
Müze.....
Müze.....
Mü-
7P

Tarih

Tarih
Tarih
Tarih
Tarih
Tarih
Tarih
Tarih
Tarih

Osmanlı Devleti

Osmanlı D.....
Osmanlı D.....
Osmanlı D.....
Osmanlı D.....
Osmanlı D.....
Osmanlı D.....
Osmanlı D.....
Osmanlı D.....

Tarihi Mekan

Tarihi Mekan

Tarihi Mekan

Tarihi Mekan

Tarihi Mekan

Tarihi Mekan

Tarihi Mekan

Tarihi Mekan

Tarihi Mekan

Tarihi Mekan

Kültürel Miras

Kültürel Miras

.....

Kültürel Miras

.....

Kültürel Miras

.....

Kültürel Miras

.....

Kültürel Miras

.....

EK 12. Odak Grup Görüşmesi Soru Formu

1- Okul dışı öğrenme yönteminde kullanılan ortamları beğendiniz (Evet/Hayır) mi? Neden?

2- Okul dışı öğrenme yönteminin sosyal bilgiler ders tutumuna olumlu mu, olumsuz mu etkisi oldu? Neden?

3- Okul dışı öğrenme yöntemi kültürel farkındalığını olumlu mu, olumsuz mu etkiledi? Neden?

EK 13. ODÖ Yöntemi Değerlendirme Soru Formu

1- Okul dışı öğrenme yöntemini nasıl (olumlu/ olumsuz) değerlendirirsiniz? Neden?

2- Okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik olumlu ve olumsuz düşüncelerin nelerdir? Açıklayınız.

3- Okul dışı öğrenme etkinliğini yönelik olumlu ve olumsuz düşüncelerin nelerdir? Açıklayınız.

4- ODÖ ile sosyal bilgiler öğretimine yönelik olumlu ve olumsuz düşüncelerin nelerdir? Açıklayınız.

5- ODÖ sürecinde tarihi mekânlara yönelik olumlu ve olumsuz düşüncelerin nelerdir? Açıklayınız.

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyadı:	Murat UTKU
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Marmara Üniversitesi
Fakülte	Atatürk Eğitim Fakültesi
Bölümü	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Yüksek Lisans	
Üniversite	Erzincan Üniversitesi
Enstitü Adı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Programı	Sosyal Bilimler Eğitimi
Makale veya Bildiriler	
1. Sosyal Medya Vatandaşlık Algısının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi	
2. Sosyal Medya Vatandaşlık	
3. Vatandaşlık Algısının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi	